

ជួរទី១ ប្រឡងប្រណាំងប្រជែង
 ប្រជែងប្រណាំងប្រជែង

คำนำ

ที่มาของหนังสือเรื่อง “ผู้หญิงในนวนิยายเขมร” เริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้เขียนต้องสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้เขียนได้อ้างถึงงานของงวน ญูล เรื่อง “จิตวิญญาณมารดาธิปไตยในสังคมเขมร” (แปลเป็นภาษาไทยโดย รศ.ดร.ภูมิจิต เรืองเดช) ความว่า สังคมเขมรนั้นเป็นสังคมที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่า “มาตาธิปไตย” (Matriarchy) ทำให้ อ.ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และเป็นครูภาษาเขมรคนแรกของผู้เขียนแย้งขึ้นว่า สังคมเขมรนั้น แท้จริงแล้วเป็นปิตาธิปไตย (Patriarchy) ขอให้ผู้เขียนลองศึกษาดูให้ดี

หลังจากวันนั้น ผู้เขียนจึงเชื่อว่าสังคมเขมรเป็นสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และยังเชื่อมากขึ้นเมื่อตอนที่ลงมือทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทอ่านจากหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของราชอาณาจักรกัมพูชา” สิ่งที่คุณเขียนค้นพบนั้นช่วยยืนยันว่า แม้แต่การศึกษาในสังคมเขมรยังเป็นเรื่องของผู้ชาย

ไม่มีใครสามารถสั่นคลอนความเชื่อดังกล่าวได้ จนกระทั่ง...ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้ไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสาน และได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องชาย-หญิง ปรากฏว่าอาจารย์ชาวเขมรท่านหนึ่งได้ลุกขึ้นยืนในที่ประชุมและอภิปรายว่า สิ่งที่คุณพูดนั้นไม่ถูกต้อง สังคมเขมรนั้นเป็นมาตาธิปไตย

อย่างแน่นอน แม้แต่อาจารย์ชาวไทยที่สอนภาษาเขมรอยู่ที่นั่นก็ยังยกข้อมูลหลักฐานทางภาษาศาสตร์ขึ้นมาช่วยสนับสนุนความคิดของอาจารย์ชาวเขมรเช่นกัน

หลังจากวิวาทะกันอยู่นานพอสมควร ผู้เขียนเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์อันใดจึงได้ยุติ และคิดว่าการเถียงแบบนักวิชาการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีหลักฐานมายืนยัน จึงตั้งใจศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายเขมร เพื่อหาข้อสรุปให้ได้ว่า ผู้หญิงหรือผู้ชาย ใครกันแน่ที่เป็นใหญ่? ยิ่งหาข้อมูลก็ยิ่งสนุก แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระงานสอน การทำวิจัย และงานบริหาร แต่ก็พยายามเจียดเวลาว่างมานั่งเขียนหนังสือ เพราะนี่คือความสุข ผู้เขียนตั้งใจที่ได้ทำเพื่อบูชาพระคุณแผ่นดินทั้งแผ่นดินไทยและแผ่นดินเขมร

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ อ.ดร.พรธาดา สุวัจนวณิช อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และแฟนพันธุ์แท้นวนิยายไทย (รายการแฟนพันธุ์แท้) ประจำปี พ.ศ.2548 ที่กรุณาพิจารณาความถูกต้องของหนังสือเล่มนี้ (Reader)

คุณความดีใดที่จะพึงบังเกิดขึ้นจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขออุทิศให้แด่นางทองคำ คงเพียรธรรม ผู้หญิงที่มีความสำคัญมากที่สุดในชีวิตของผู้เขียน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 อารัมภกถา: ว่าด้วยเรื่องมาตาธิปไตยในสังคมเขมร	1
สังคมเขมรเป็นสังคมมาตาธิปไตยจริงหรือ ?	4
บทที่ 2 ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส (พ.ศ.2406-2496)	11
สภาพสังคมเขมรในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส	12
“สุผาด” นวนิยายเรื่องแรกของเขมร	14
เมื่อ “ความเป็นมารดา” มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้กำเนิด	15
“น้ำทะเลสาบ” นวนิยายกามวิสัยเรื่องแรกของเขมร	18
เมื่อผู้หญิงกล้าเปิดเผยความต้องการทางเพศ	19
“ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” นวนิยายที่สะท้อนปัญหาเรื่องการคลุมถุงชน	23
เมื่อผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของประเพณีคลุมถุงชน	24
“กุหลาบไฟลีน” นวนิยายที่ชื่อเรื่องกับเนื้อหาที่มีลักษณะตรงกันข้าม	27
“นารี” หญิงผู้เพียบพร้อมตามแบบฉบับกุลสตรี	28
“สิริเศวตฉัตร” นวนิยายที่เขียนขึ้นเพื่อต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส	34
เมื่อผู้หญิงเป็นนักรบ	34
บทที่ 3 ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสังคมราชฎ์นิยม (พ.ศ. 2496-2513)	39
สภาพสังคมเขมรในสมัยสังคมราชฎ์นิยม	39
“พระนางอินทรเทวี” นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เขมรในยุคสร้างชาติใหม่	41
“พระนางอินทรเทวี” ตัวแทนของสตรีผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ	42
“พระนางชัยราชเทวี” แบบอย่างของปติวิรดา	44
“ชาติสตรี” อารมณ์แห่งสตรีนิยมในวรรณกรรมเขมร	49

เมื่อผู้หญิงประสบความสำเร็จในอาชีพ การงาน	51
เมื่อ “ความเป็นมารดา” ได้รับการยกย่องเหนือ “ความเป็นภรรยา”	51
เมื่อ “ความเป็นบุตรสาว” เป็นคุณสมบัติที่ไม่อาจมองข้าม	54
“อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่” เมื่อผู้หญิงต้องถูกข่มเหงรังแกอยู่เรื่อยไป	56
ความเป็นหญิงในนวนิยายเรื่องอย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่	57
“นางผมหอม” นวนิยายที่มีส่วนผสมระหว่างตำนานและนิทานพื้นบ้าน	61
นางแก้วเบญจพรรณ หรือ นางผมหอม: ความสำคัญของผิว และผมสำหรับผู้หญิง	64
บทที่ 4 ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณรัฐเขมร (พ.ศ.2513-2518)	67
สภาพสังคมเขมรในสมัยสาธารณรัฐเขมร	67
“พายุจิตตฤณี” นวนิยายที่นำเสนอภาพผู้หญิงยุคใหม่ของเขมร	69
เมื่อความรักของผู้หญิงเป็นเหมือนดั่งลมพายุ	69
“ตะวันลับในสมรภูมิ” นวนิยายที่เน้นในเรื่องของหน้าที่และครอบครัว	73
ผู้หญิงกับหน้าที่แนวหลัง	74
“สะพายกรรม” เรื่องราวของเวรกรรมที่ผู้หญิงต้องแบกรับ	78
ภักดี กับชีวิตจริงที่“เกิดเป็นหญิงแท้จริงแสนลำบาก”	79
“ลูกเอ๋ยไร้แม่” นวนิยายที่เชิดชูคุณค่าของความเป็นมารดา	84
ความรักของมารดา: ความรักที่มาจากสัญชาตญาณหรือสังคม	85
บทที่ 5 ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (พ.ศ.2522-2536)	89
สภาพสังคมเขมรในสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา	89
“ใต้หยาดน้ำฝน” นวนิยายเขมรแนวประจักษ์พยานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์	92
เมื่อผู้หญิงเป็นพยานบุคคลในสมัยเขมรแดง	93
“แหนะ! พี่อย่าหาเรื่องมาให้” นวนิยายที่มุ่งสั่งสอนผู้ชายจริงหรือ ?	98

ชื่อเรื่องต่อว่าผู้ขาย เหตุไฉนเนื้อหากลับต่อว่าผู้หญิง	98
“น้ำค่างริน” นวนิยายที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว	102
ทัศนะเรื่องผู้หญิงกับการคลุมถุงชน	102
เพราะเหตุใด ผู้หญิงจึงไม่ควรทิ้งแผ่นดิน	104
บทที่ 6 ผู้หญิงในนวนิยายเขมรตั้งแต่ พ.ศ.2536-ปัจจุบัน	109
สภาพสังคมเขมรตั้งแต่ พ.ศ.2536-ปัจจุบัน	109
“วาสนานางมารีณา” นวนิยายที่ท้วงถามความเป็นธรรมในสังคม	112
เมื่อผู้หญิงกลายเป็นอนุภรรยาโดยไม่ได้ตั้งใจ	114
“พวงมาลัยดอกมะลิ” กับการผลิตซ้ำวาทกรรมเรื่อง “ความเป็นมารดา” ในสังคมเขมร	119
ทัศนะเรื่อง “ความเป็นมารดา”	119
“ขอเขมรไกลบ้าน” นวนิยายที่สะท้อนปัญหาการค้ามนุษย์ในประเทศไทย	124
เมื่อผู้หญิงต้องไปเป็นโสเภณี	124
“บุปผาไพรพนม” นวนิยายรักพาฝันระหว่างสาวชาวป่ากับข้าราชการหนุ่มฐานะดี	128
ผู้หญิงกับความเป็นอื่น	130
“มาศคงเป็นมาศ” นวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนเขมร	134
เมื่อผู้หญิงต้องปลอมตัว	136
บทที่ 7 บทสรุป	139
บรรณานุกรม	145
ภาคผนวก	151
ประวัติผู้เขียน	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	1
2	ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	2
3	ภาพพิธีแต่งงานของชาวเขมร จะเห็นได้ว่าเจ้าบ่าวยืนอยู่ทางด้านซ้ายมือ ข้างหลังเจ้าสาว	5
4	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “สุผาด”	13
5	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “น้ำทะเลสาบ”	17
6	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา หรือ ผูกาสรอฟอน”	22
7	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “กุหลาบไพลิน”	26
8	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “สิริเสวตฉัตร”	33
9	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “พระนางอินทรเทวี”	40
10	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ชาติสตรี”	48
11	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่”	55
12	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “นางผมหอม”	60
13	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “พายุจิตตรุณี”	68
14	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ”	72
15	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “สะพายกรรม”	77
16	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่”	83
17	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ได้หยาดน้ำฝน”	91
18	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ແໜະ! ພ້ອຍ່າຫາເຣື່ອງມາໃຫ້”	97
19	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “น้ำค้างริน”	101
20	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “วาสนานางมารีณา”	111
21	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ”	118

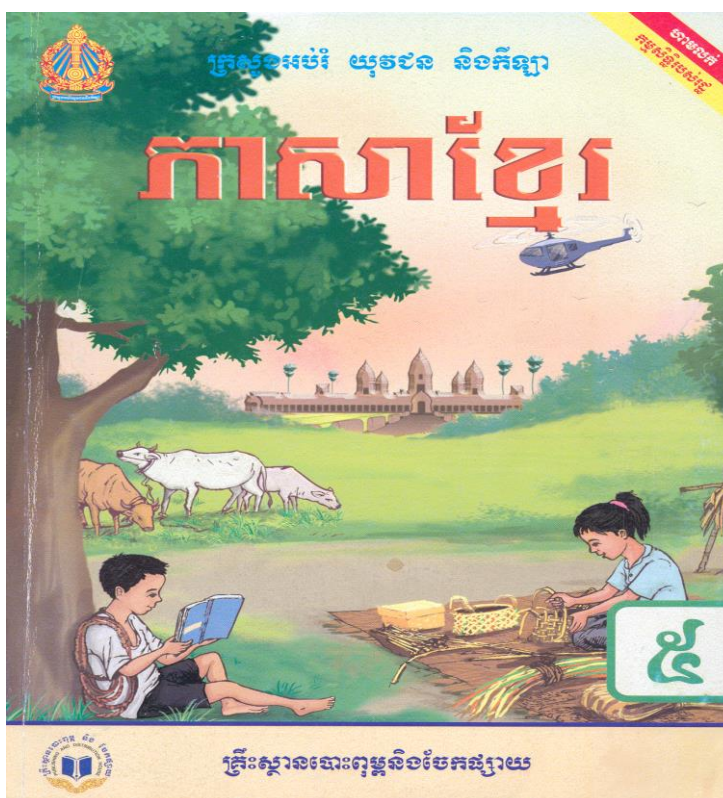
22	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ซอเซมรอยู่ไกลพรหมแดน”	123
23	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม”	127
24	ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “มาศยังคงเป็นมาศ”	133

บทที่ 1

อารัมภกถา: ว่าด้วยเรื่อง “มาตาธิปไตย” ในสังคมเขมร

ประเด็นหนึ่งที่ผู้เขียนสนใจคือ เรื่อง “ผู้หญิง” ในสังคมเขมร อันเนื่องมาจากการวิจัยของผู้เขียนเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาเขมร ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของราชอาณาจักรกัมพูชา” (พ.ศ. 2555) ผู้เขียนพบว่า มีประเด็นเรื่อง “การศึกษาเป็นเรื่องของผู้ชาย” ปรากฏอยู่เป็นหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) เช่น ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงอบรม ยุวชน และกีฬา) ต้องการสื่อความหมายดังนี้

ตรงกึ่งกลางภาพเป็นรูปปราสาทนครวัด (สัญลักษณ์แทนจิตวิญญาณชาติ) เพื่อให้คนเขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนของชาติได้ภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์ของตนที่สามารถรังสรรค์อารยธรรมอันยิ่งใหญ่ไว้ให้เป็นมรดกแก่มวลมนุษยชาติ ภาพเด็กผู้ชายกำลังนั่งอ่านหนังสือ และเด็กผู้หญิงกำลังนั่งจักสานแสดงให้เห็นว่า การศึกษาเป็นเรื่องของผู้ชาย เนื่องจากการอ่านถือเป็นทักษะที่แสดงถึงการรู้หนังสือ (literacy) ส่วนเด็กผู้หญิงนั้นไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือ เพียงแค่รู้วิธีการงานบ้านงานเรือนก็ถือว่าเพียงพอแล้ว นี่คือการผลิตซ้ำวาทกรรมในอดีต เมื่อครั้งที่คนเขมรยังส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือกับพระสงฆ์ที่วัด ซึ่งเด็กที่มีโอกาสได้ไปเรียนคือเด็กผู้ชายเท่านั้น

ภาพที่ 1 ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะไม่แตกต่างกัน ในภาพมีรูปต้นตาล ซึ่งเป็นต้นไม้สำคัญของเขมร¹ เด็กผู้ชายคนหนึ่งกำลังถือภาพปราสาทพระวิหาร (สัญลักษณ์แทนจิตวิญญาณชาติ) และกำลังอธิบายบางสิ่งให้แก่เด็กผู้หญิงคนหนึ่งได้ฟัง ใกล้กันนั้นมีเด็กผู้หญิงอีกคนหนึ่งกำลังนั่งอ่านหนังสือ และมีเด็กผู้ชายอีกคนหนึ่งกำลังนั่งเขียนหนังสือ ในภาพนี้ได้ให้ความสำคัญกับเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง เห็นได้จากการที่เด็กผู้ชายแสดงศักยภาพทางทักษะภาษาที่เหนือกว่าเด็กผู้หญิงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ คู่ที่ 1 ขณะที่เด็กผู้หญิงกำลังใช้ทักษะการฟัง ส่วนเด็กผู้ชายกำลังใช้ทักษะการพูด (อธิบาย) และคู่ที่ 2 เด็กผู้หญิงกำลังใช้ทักษะการอ่าน ส่วนเด็กผู้ชายกำลังใช้ทักษะการเขียน

ภาพที่ 2 ภาพหน้าปกหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผู้เขียนจึงสนใจว่า นวนิยายเขมรมีลักษณะให้ค่าความเป็นชายและความเป็นหญิงแตกต่างกัน เช่นเดียวกับที่พบในหนังสือเรียนหรือไม่ และวาทกรรม (discourse) ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในนวนิยายเขมรเป็นอย่างไร?

ผู้เขียนใช้ยุคสมัยในการปกครองของเขมรมาเป็นเกณฑ์แบ่งนวนิยาย เพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงพัฒนาการ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 5 ยุค คือ 1) สมัยอาณานิคมฝรั่งเศส (พ.ศ.2406-2496) 2) สมัยสังคมนิยม (พ.ศ. 2496-2513) 3) สมัยสาธารณรัฐเขมร (พ.ศ. 2513-2518) 4) สมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

¹ ผู้สนใจสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่ ชาญชัย คงเพียรธรรม. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การศึกษาพิเศษสำคัญในวัฒนธรรมเขมร. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2559.

(พ.ศ. 2522-2536) และ 5) พ.ศ. 2536 – ปัจจุบัน โดยเว้นสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ. 2518-2522) ซึ่งถือเป็นยุคมืดของวรรณกรรมเขมร เนื่องจากเขมรแดงได้สั่งเผาทำลายหนังสือเป็นจำนวนมาก และสังหารบรรดานักอ่าน นักเขียนซึ่งเป็นปัญญาชน² ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้คัดสรรวรรณกรรมที่โดดเด่นในแต่ละสมัยมาใช้เป็นกรณีศึกษา โดยวิธีการวิเคราะห์นั้นเน้นไปที่ตัวละครฝ่ายหญิง นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ภาพหน้าปกนวนิยาย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยสื่อความหมายตามแนวคิดแบบโครงสร้างนิยม (structuralism) ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพแทน³ของผู้หญิงเขมรในมิติต่างๆ อย่างชัดเจน

คนเขมรส่วนใหญ่เชื่อว่า สังคมเขมรเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตย (matriarchy)⁴ นักวิชาการชาวเขมร เช่น งวน ญิล อธิบายความหมายของคำนี้ว่ามาจากคำว่า มาตา (แม่) + อธิบัติ (เป็นใหญ่เหนือผู้อื่น) + ไนย (สถานภาพ) หมายถึง สถานภาพที่มารดา หรือผู้หญิงเป็นใหญ่ ระบบที่ยกย่องให้ผู้หญิงหรือแม่มีอำนาจในการบริหารครอบครัว หรือสังคม (งวน ญิล, 2548: 19)

ขณะที่ผู้เขียนกลับคิดว่า ในอดีตสังคมเขมรคงเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตยอย่างไม่ต้องสงสัย ทว่าตั้งแต่สมัยหลังเมืองพระนครเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า ผู้หญิงกลับกลายเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ชายในแทบทุกด้าน นี่คงเป็นเพราะสังคมเขมรได้เปลี่ยนมาเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย (patriarchy) แล้ว และเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมใกล้เคียงที่ยังคงความเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตยอยู่ อย่างเช่น สังคมของชนเผ่าเอเด ที่อาศัยอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศเวียดนามพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือในสังคมของชนเผ่าเอเดนั้น บุตรจะต้องใช้นามสกุลของมารดา และบุตรชายจะไม่ได้รับมรดกเพราะเมื่อแต่งงานไปแล้วจะต้องไปอาศัยอยู่ที่บ้านของภรรยา ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายไปสู่ขอผู้ชายมา

² เหตุที่ต้องสังหารปัญญาชน เนื่องจากเขมรแดงเชื่อว่า คนมีความรู้ ความสามารถนั้นปกครองยาก ทำให้การนำประเทศกลับไปสู่ศักราชที่ 0 ตามแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ยุคบุกเบิก (primitive communism) ไม่สามารถเป็นจริงได้ กล่าวกันว่าในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตยนั้น แม้แต่ใครที่สวมแว่นตาก็จะถูกเขมรแดงนำตัวไปสังหาร เพราะเขมรแดงเข้าใจว่า คนกลุ่มนี้เป็นปัญญาชน

³ ภาพแทน (representation) คือ ภาพที่ผู้อ่านตีความได้ว่าผู้เขียนได้สร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์บางอย่างที่อธิบายความเป็นไปในสังคม

⁴ ศัพท์คำนี้ทางสังคมศาสตร์อธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า Matriarchy . A Term used in nineteenth-century anthropology to designate a society ruled by women. In contemporary use, it refers more narrowly to a form of the family in which the mother is the head and descent is reckoned through her. The notion of matriarchal systems of domination is controversial. ENGELS, in The Origin of the Family, Private Property and the State (1884), argued the Pre-modern societies were eventually replaced by patriarchal systems with the transition from nomadic (hunter-gatherer) to agricultural communities. An alternative argument is that PATRIARCHY results from conquest. The archaeological evidence to support or to refute these theories is clearly difficult to obtain. The concept is important, however, because it is now used to add weight to the feminist perspective on the differences between GENDER and biologically determined sex roles. Matriarchy suggests that male domination has not been universal. The term is also used more loosely to designate family forms dominated by the mother. (Nicholas Abercrombie, Stephen Hill and Bryan S. Turner, 2006: 239-240)

เป็นสามี และเมื่อฝ่ายชายเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิงแล้ว เขาจะต้องทำงานบ้านทุกอย่าง ขณะที่ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว นอกจากนี้บริเวณบันไดบ้านและเสาบ้านของชนเผ่าเอเดยังสลักรูปหน้าอกของผู้หญิงเอาไว้อีกด้วย เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนการยอมรับในพลังอำนาจของเพศหญิง และยกย่องให้ผู้หญิงเป็นผู้นำครอบครัว (ชนเผ่าเอเดของเวียดนาม, 2559: ออนไลน์)

สังคมเขมรเป็นสังคมมาตาธิปไตยจริงหรือ ?

สังคมเขมรในอดีตเป็นสังคมแบบผู้หญิงเป็นใหญ่หรือมาตาธิปไตย (matriarchy) จริง ร่องรอยดังกล่าวปรากฏอยู่ในภาษาเขมร ที่มักจะใช้คำว่า “แม่” (ម្តាយ) นำหน้าสิ่งที่มีความสำคัญ เพื่อแสดงความเป็นหัวหน้า หรือแสดงว่าสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งที่มีพระคุณอย่างยิ่ง เช่น เมตั่วบ (មេត្តា) แปลว่า แม่ทัพ, เมโคลง (មេឡូ) แปลว่า ช้างจำโหลง ที่มีตัวสูงใหญ่กว่าช้างทั้งหมด, เปรียะฮ เม (ព្រះមេ) แปลว่า พระแม่โพสพ หรือข้าว ซึ่งถือเป็นอาหารที่สำคัญกว่าอาหารทั้งหมด หรือแม้แต่คำเรียกผีบรรพบุรุษที่เขมรใช้ว่า โขมจเม บา (ខ្មែរមេ) ก็ยังให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย (คำว่า เม ในภาษาเขมรแปลว่า แม่ ส่วนคำว่า บา แปลว่า พ่อ) เพราะในทางภาษาศาสตร์นั้นถือว่าคำที่มาก่อนสำคัญกว่าคำที่ตามมาข้างหลัง

ในพิธีแต่งงานของเขมร ซึ่งถือเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่คนเขมรให้ความสำคัญมากที่สุด เจ้าบ่าวจะต้องจับชายสไบของเจ้าสาวและยืนอยู่ทางด้านซ้ายมือด้านหลังของเจ้าสาว คติดังกล่าวนี้มาจากอนุภาค (motif) ในตำนานการเกิดชนชาติเขมรเรื่อง “พระทอง นางนาค” ตอนที่พระทองจับชายสไบของนางนาคเพื่อลงไปพบกับพระสัสสุระ (พ่อตา) ณ นาคพิภพ เมื่อพิจารณาจากตำแหน่งที่ยืนของเจ้าสาวและเจ้าบ่าว ซึ่งสมมติให้เป็นนางนาคและพระทองจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงสำคัญกว่าผู้ชาย เพราะตำแหน่งข้างซ้ายย่อมสำคัญกว่าข้างหลัง และข้างซ้ายย่อมสำคัญกว่าข้างซ้ายเสมอ การที่ผู้ชายยืนอยู่ด้านหลังและทางซ้ายมือของเจ้าสาว อีกทั้งยังต้องจับชายสไบของเจ้าสาวด้วยนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้หญิงในฐานะผู้นำได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 3 ภาพพิธีแต่งงานของชาวเขมร จะเห็นได้ว่าเจ้าบ่าวยืนอยู่ทางด้านซ้ายมือ หลังเจ้าสาว

บันทึกของจิวดำกวน ราชทูตจีนที่เดินทางไปยังดินแดนเขมรในสมัยเมืองพระนคร (สมัยเมืองพระนคร คือช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-20) เล่าว่า ผู้หญิงในสมัยนั้นสามารถมีสามีได้หลายคน เห็นได้จากในคราวที่ชาวบ้านให้กำเนิดบุตรสาว ผู้เป็นบิดามารดาจะให้พรว่า “ต่อไปภายหน้าขอให้เจ้าจงมีผัวร้อยคนพันคนเถิด” หญิงชาวพื้นเมืองเมื่อคลอดบุตรได้วันหรือสองวันก็จะร่วมประเพณีกับสามีทันที ถ้าสามีไม่ยอมสนองตอบ พวกเธอสามารถไปหาสามีใหม่ได้ (เฉลิม ยงบุญเกิด, 2543: 18-19) นี่คือสถานภาพของผู้หญิงเขมรในสมัยก่อนที่อยู่เหนือผู้ชาย

หากแต่ในปัจจุบัน ความคิดที่ว่า “ผู้ชายเป็นใหญ่” ได้รุกรับเข้ามาช่วงชิงพื้นที่ในสังคมเขมร (น่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคหลังเมืองพระนครเรื่อยมา) เห็นได้จาก “จบบัสนรี” (ច្បាប់ស្រី) (ออกเสียงว่า ชับบ-เซรีย คำว่า “ชับบ” แปลว่า จาริต หรือกฎหมาย ส่วนคำว่า “เซรีย” แปลว่า ผู้หญิง) ซึ่งเป็นวรรณกรรมคำสอน (didactic literature) สำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ โดยกวีซึ่งเป็นผู้ชายเป็นผู้เขียน ผลิตซ้ำวาทกรรมที่วางกรอบแนวคิดให้ผู้หญิงต้องประพฤติปฏิบัติอย่างที่สังคมเขมรคาดหวังในทุกด้าน

เขมรเรียกวรรณกรรมคำสอนว่า “อักษรศาสตร์ปروطา” (อัก-ซอ-ชะ-ปروط-เดา) แปลว่า วรรณคดีคำสอน หรือ จบบัสนุภาชิต (ชับบ-โซชะ-เฟีย-เชิด) (អក្ខរសាស្ត្រប្រដៅ ឬច្បាប់ សុភាសិត) วรรณคดีคำสอนของเขมรมีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภท คือ

1) “สุภาชิตกถา” เป็นการยกสุภาชิต คำพังเพยมาสั่งสอน เช่น “รู้มาจากเรียน มั่งมีมาจากแสวงหา” (ចេះមកពីរៀន ម៉ាមមកពីរក)

2) “เทศนาถา” เป็นคู่มืออบรมแนะนำประชาชนให้ดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่ถูกที่ควร เช่น ขบับต่างๆ

3) “เลบิกถา” เป็นวรรณคดีที่สมมติตัวละครที่เป็นสัตว์หรือพืชให้ทำพฤติกรรมต่างๆ เยี่ยงมนุษย์ เช่น นิทานเรื่องลูกแกะกับสุนัขจิ้งจอก เป็นต้น

4) “สุนทรถา” เป็นคำกล่าวสุนทรพจน์เนื่องในโอกาสต่างๆ

(สฤ ดิษสวธ๑, 2550: 84)

“จบบ” หรือ “ฉบบ” (จฺจ๑) เป็นวรรณกรรมคำสอน (didactic literature) ประเภทหนึ่งของเขมร สันนิษฐานว่าวรรณคดีประเภทนี้ถือกำเนิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 22-24 ซึ่งตรงกับสมัยอุดงค์ พระสงฆ์ในสมัยนั้นนิยมแต่งฉบบไว้สั่งสอนบรรดาสามเณร และประชาชนให้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม คุณค่าของฉบบไม่เพียงแต่ช่วยทำให้เกิดกระบวนการขัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกภายในสังคมในระดับทุติยภูมิ (secondary socialization) เท่านั้น หากแต่ฉบบยังเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์อีกด้วย

ที่มาของเนื้อหาที่ปรากฏในฉบบมีต้นกำเนิดมาจาก 3 แหล่ง คือ 1) พระพุทธศาสนา เนื่องจากบรรดาภิกษุส่วนใหญ่ล้วนเป็นพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนา และมีความรู้ความเชี่ยวชาญในหลักพุทธธรรมเป็นอย่างดีจึงนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการอบรมสั่งสอน 2) ถ้อยคำสำนวนของคนโบราณที่กวีจดจำสืบต่อกันมา และ 3) มาจากประสบการณ์ของกวี โดยเป็นคำสอนเฉพาะตนที่เกิดขึ้นจากการสังเกต จดจำ วิเคราะห์ ตกผลึกและสร้างเป็นองค์ความรู้ขึ้น เนื้อหาของฉบบนั้นมุ่งอบรมศีลธรรมอันดีงามตามหลักนิติธรรม จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมประจําชาติ ช่วยทำให้เกิดสติปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (จฺจ๑จฺจ๑, 2517: ค-ฉ)

ส่วน “จบบสรี” มีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมสั่งสอนผู้หญิง เท่าที่พบในประเทศเขมรมีอยู่ 3 สำนวนด้วยกัน คือ 1) สำนวนของสมเด็จพระศรีสุทโธรมหาราช (พระองค์ด้วง) ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2380 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้อบรมสั่งสอนผู้หญิงให้มีแบบอย่างที่ดีงามในการประพฤติตน เนื้อหากล่าวถึงผู้หญิงจำนวน 108 จำพวก จิตใจของผู้หญิง 3 เวลา ภรรยา 7 จำพวก และสามีพึงสังเคราะห์ภรรยา 5 สถาน เป็นต้น 2) สำนวนของหมื่นไฉ และ 3.) สำนวนของออกญาสุตันตปรีชา (อินท์) แต่งด้วยบทพากย์ 8 ซึ่งในขณะนั้นท่านรับราชการเป็นหลวงวิจิตรโวหาร (อุบล เทศทอง, 2543: 157-158)

ผู้เขียนจะกล่าวถึงจบบสรี 2 สำนวน คือ จบบสรีสำนวนของหมื่นไฉ ซึ่งถือเป็นตัวแทนของวรรณกรรมยุคกลาง (จบบสรี บทพระราชนิพนธ์ในพระองค์ด้วง ก็จัดอยู่ในยุคนี้) และจบบสรีสำนวนของออกญาสุตันตปรีชาอินท์ ซึ่งเป็นวรรณคดีในยุคอาณานิคม คือช่วงที่เขมรถูกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

จบบสรีสำนวนของหมื่นไฉ ไม่ปรากฏศักราชที่แต่งว่าแต่งขึ้นเมื่อใด (ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24 โดยพิจารณาจากถ้อยคำสำนวนที่กวีใช้) ฉันทลักษณ์ที่ใช้แต่งเป็นฉันทลักษณ์

โบราณ คือ บทกวีขงคลีลา จำนวนทั้งสิ้น 227 บท⁵ เดิมเป็นคัมภีร์โบราณ ต่อมาพุทธศาสนบัณฑิตยได้รับอนุญาตจากคณะรัฐมนตรีและพระราชกฤษฎีกา 2 นิการ (มหานิการและธรรมยุติกนิการ) ให้ดำเนินการจัดพิมพ์ โดยรวมอยู่ในหนังสือชื่อ “ฉบับต่างๆ” พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538

เนื้อหาของฉบับสรุปล้านวนหมื่นไม่อ้างถึงชาดกเรื่อง “วิธูชาดก”⁶ ตอนที่พระธิดาของพระนางวิมาลาเทวีจะลาไปอยู่กับสามี คือ ปุณณกยักร์ ตามสัญญาที่พระนางวิมาลาได้ให้ไว้ว่า ถ้าปุณณกยักร์พาตัววิธูบัณฑิตมายังนาถพิภพได้สำเร็จเมื่อใด ก็จะยกพระราชธิดาให้อภิเษกด้วยเมื่อนั้น พระนางวิมาลาเทวีทรงสั่งสอนพระธิดาให้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสม ทั้งต่อสามีและญาติของสามี สอนให้ดูแลเรือนกายและเรือนใจให้งดงามอยู่เสมอ สอนให้รู้จักทำงานบ้านงานเรือน ไม่แสดงกิริยาจ้วงจาบต่อสามีแม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม เช่น ไม่ควรเดินข้ามสามี ไม่ควรนอนหันหลังให้สามี หรือหาเหตุให้แต่สามีโดยไม่ได้ขอมาก่อน เป็นต้น นอกจากนี้พระนางวิมาลาเทวียังได้แจกแจงคุณลักษณะของผู้เป็นภรรยาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ภรรยาที่ดีแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ภรรยาที่เป็นเหมือนมารดา 2) ภรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อน 3) ภรรยาที่เป็นเหมือนพี่สาว น้องสาว และ 4) ภรรยาที่เป็นเหมือนทาส ภรรยาเหล่านี้เมื่อแตกกายทำลายขันธแล้วจะได้ไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต⁷ ส่วนภรรยาที่ไม่ดีมี 3 จำพวก คือ 1) ภรรยาที่เป็นเหมือนเพชฌฆาต 2) ภรรยาที่เป็นเหมือนโจร และ 3) ภรรยาที่เป็นเหมือนนาย ผู้หญิงเหล่านี้เมื่อแตกกายทำลายขันธแล้ว ย่อมไปตกนรกอยู่ชั่วกาลนาน และเมื่อใช้กรรมในนรกจนหมดสิ้นแล้วจะต้องกลับมาเกิดเป็นกะเทย ซึ่งถือเป็นบทลงโทษที่น่ากลัวอย่างยิ่ง

ฉบับสรุปล้านวนหมื่นเป็นวรรณกรรมคำสอนที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมที่สังคมเขมรกำหนดให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติ คือ ผู้หญิงจะต้องมีลักษณะที่ดีพร้อม 31 ประการ หรือที่เรียกว่า “สตรีครบลักษณะ”⁸ (ออกเสียงว่า เซตริย-กรุป-เลียะ) หากหญิงใดไม่ปฏิบัติตามคำสอนก็จะถูกสังคมดูหมิ่นเหยียดหยาม ถือเป็นเสนียดจัญไร (ประยูร ทรงศิลป์, 2553: 87-88)

⁵ บทกวีขงคลีลานั้น บทหนึ่งมี 3 วรรค วรรคที่ 1 มี 6 คำ วรรคที่ 2 มี 4 คำ และวรรคที่ 3 มี 4 คำ สัมผัสบังคับคือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสสระกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ส่วนการร้อยสัมผัสระหว่างบทนั้น คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 ในบทต้นสัมผัสสระกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 1 ในบทถัดมา

⁶ ชาดกเรื่องที่ 9 ในทศชาติชาดก หรือชาดกเรื่องสำคัญของพระพุทธเจ้าทั้ง 10 ชาดก ได้แก่ พระเตมีย์ พระมหาชนก พระสุวรรณสาม พระเนมิราช พระมหิสส พระภูริทัต พระจันทกุมาร พระนารท พระวิธูบัณฑิต และพระเวสสันดร

⁷ สวรรค์ชั้นที่ 4 ในจำนวนสวรรค์ทั้งสิ้น 6 ชั้น (เอกามาพรสวรรค์) ได้แก่ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตติ ซึ่งสวรรค์ชั้นดุสิตนี้เป็นที่อยู่ของเหล่าพระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาพุทธภูมิ

⁸ คุณลักษณะของสตรีที่ดี ได้แก่ 1) ไม่นินทาผู้อื่น 2) เคารพบิดามารดาของสามี 3) กตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาของตนและของสามี 4) ไม่นอนกลางวัน 5) ไม่ขี้ลืม 6) รู้จักรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ 7) ไม่นอกใจสามี 8) ไม่ทิ้งทวงสามี แม้ว่าสามีจะอยู่กับหญิงอื่น 9) ไม่มีเล่ห์กลมารยา 10) ไม่สยยาบผมในที่สาธารณะ 11) มีความอดทนหนักแน่น 12) ไม่เดินเสียงดัง 13) ไม่อวดร่างกายให้ผู้อื่นเห็น 14) ไม่เดินด้วยท่าทางดัดจริต 15) ไม่ขายตาให้ผู้ชาย 16) ไม่เดินสายสะโพก 17) ไม่เดินทอดน่อง 18) พูดเสียงเบา แต่ให้ได้ยินชัดเจน 19) ไม่หัวเราะเสียงดังจนได้ยินไปไกล 20) ไม่เกี้ยวพาราสีผู้ชาย 21) ไม่เกียจคร้าน ทำงานผัดวันประกันพรุ่ง 22) ไม่ไปเที่ยวเล่นบ้านอื่น 23) เก็บรักษาสิ่งของภายในบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย 24) รู้จักทำความสะอาดบ้าน 25) รู้จักประกอบอาหาร จัดของกินของใช้ 26) เคารพยำเกรงสามี บิดามารดาโดยถือปฏิบัติตามคำสอน 27) ทานอาหารหลังสามี และบิดามารดา 28) เลิกทานอาหารก่อนสามีและบิดา มารดา 29) เข้านอนหลังสามี 30) ตื่นก่อนสามี 31) มีใจเมตตากรุณา รู้จักทำบุญ (พรวจ ภูมิ, 1999: 52-55 อ้างถึงใน ประยูร ทรงศิลป์, 2553: 92-93)

กรอบแนวคิดเรื่อง “สตรีครบลักษณ์” ได้ให้คุณค่าแก่สตรีที่ทำหน้าที่ภรรยา อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นสำคัญ เช่น ผู้หญิงที่ดีต้องเคารพยำเกรง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสามี ต้องรับประทานอาหาร ภายหลังสามี เพื่อที่จะได้จัดเตรียมสำหรับอาหารไว้ให้สามีก่อน และต้องเลือกรับประทานอาหารก่อนสามี เพื่อที่จะได้คอยดูแลความเรียบร้อย คอยปรนนิบัติรับใช้ก่อนที่สามีจะรับประทานอาหารเสร็จ เป็นต้น คน เขมรเชื่อว่าการมีสามีที่ดีถือเป็นโชควาสนาอย่างหนึ่งของผู้หญิง

สิ่งนี้คือ “ข้อแลกเปลี่ยน” ที่ผู้หญิงในสังคมเขมรต้องแลกมา เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่ง “คุณค่า” ของตน และข้อแลกเปลี่ยนที่สังคมเขมรต้องการจากผู้หญิง คือ “การเป็นภรรยาที่ดี” มากกว่าการเป็น “บุตรสาวที่ดี” หรือ “การเป็นมารดาที่ดี”

นอกจากการ “ให้รางวัล” แก่ผู้หญิงที่ทำตัวดีแล้ว สังคมเขมรก็ยังมี “การลงโทษ” ผู้หญิงที่ทำตัวไม่ดี ด้วย เช่น ถ้าภรรยาปฏิบัติไม่ดีต่อสามีจะส่งผลร้ายในชาตินี้ด้วย โดยไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้าและชาติต่อไป ทำให้เกิดสิ่งไม่ดีหรืออัปภัยขึ้นแก่ตน ซึ่งมีทั้งหมด 10 ประการ⁹ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า สามีเป็นเจ้าของ ชีวิตภรรยา ไม่ว่าสามีจะดีหรือเลวอย่างไร ภรรยาต้องเคารพเชื่อฟังและคอยปรนนิบัติสามีด้วยความ จงรักภักดี (ประยูร ทรงศิลป์, 2553: 93)

ส่วนจบบัสนี้ ส่วนหนึ่งของออกญาสุตันตปรีชา (อินท์) แต่งขึ้นในราวปี พ.ศ.2430 เนื้อหาแบ่ง ออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แปลไปจากสุภาษิตสอนหญิงของไทย ที่สุนทรภู่เป็นผู้แต่งขึ้น โดยใช้วิธีการแปล แต่งชนิดวรรคต่อวรรค ตอนที่ 2 ตั้งแต่กลอนบทที่ 133 ไปจนจบคือกลอนบทที่ 242 นำคำสอนมาจากจบบัสนี้ ส่วนหมิ่นไม่บัง ส่วนของพระองค์ด้วงบ้างมาผสมกัน เนื้อหาของจบบัสนี้ สอนให้ผู้หญิง เป็นกุลสตรี ระมัดระวังเรื่องกิริยามารยาท เช่น ไม่เสยผมในที่สาธารณะ แต่งกายให้มิดชิด เป็นต้น เป็น บุตรสาวที่ดีของบิดามารดา เช่น รู้จักเคารพเชื่อฟัง ไม่คบผู้ชายจนทำให้บิดามารดาต้องอับอาย และที่สำคัญ คือ เป็นภรรยาที่ดี เช่น รู้จักปรนนิบัติเอาใจสามี ไม่นอกใจสามี ไม่โกรธตอบสามี เมื่อสามีร้อนเป็นไฟ ภรรยาจะต้องเย็นเป็นน้ำ สังคมยกย่องภรรยาที่ดีว่าเป็นเหมือนนางสีดาในเรื่องรามเกียรติ์ ส่วนหญิงชั่วนั้น สังคมประณามและให้ราคาเป็นแค่เพียงนางกาก็ เป็นต้น (สงบ บุญคล้าย, 2558: 268-270)

จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมคำสอนทั้งสองเรื่องที่คุณเขียนยกมาเป็นตัวอย่างได้ให้คุณค่าแก่ผู้หญิงในฐานะ ภรรยามากที่สุด รองลงมาคือฐานะบุตร และแทบจะไม่กล่าวถึงเลยในฐานะมารดา ผู้หญิงในวรรณคดีคำสอน ถูกจัดวางไว้ให้อยู่ในตำแหน่งที่ด้อยกว่าผู้ชายมาก

⁹ อัปภัย 10 ประการ ได้แก่ 1) หญิงใดจับหัวสามีแล้วไม่ยกมือไหว้ อัปมงคลเหมือนนกยางเกาะบ้าน จะสูญเสียทรัพย์สิน 2) หญิงใดเดินข้ามขาสามี อัปมงคลเหมือนนกเค้าแมวโฉบบ้าน จะทำให้เจ็บป่วย 3) หญิงใดเปิดประตูบ้านแล้วไม่ปิดให้มิดชิด อัปมงคลเหมือนจูดไ้ให้โจรเข้ามา จะสูญเสียทรัพย์ 4) หญิงใดหัวเราะเสียงดังได้ยินไปไกล อัปมงคลเหมือนนกกระเต็นเข้า หมูบ้าน ไม่ดี 5) หญิงใดนอนหันหลังให้สามี อัปมงคลเหมือนงูจงอางเข้าบ้าน เป็นเรื่องร้ายแรงถึงกับต้องพลัดพรากจากกัน ไกล 6) หญิงใดเสยผมในที่สาธารณะ ไม่มุ่นผมให้เรียบร้อย อัปมงคลเหมือนแมวตัวผู้ซ่อนเล็บ 7) หญิงใดเดินเตะชายผ่านู เสียงดังปานฟ้าร้อง ผ้าซาดก็ไม่สนใจ ถือเป็นอัปมงคล 8) หญิงใดเดินเสียงดังแม้ขณะเดินอยู่บนเรือน เป็นอัปมงคลเหมือนมี คนยกสิ่งของออกไปจากเรือน 9) หญิงใดเห็นสิ่งของวางขวางทางเดินไม่รู้จักเก็บให้เป็นที่เป็นทาง เป็นอัปมงคล สิ่งของนั้นจะ หายไปเอง เสนียดจัญไรจะเข้ามาทำให้เกิดอันตราย และ 10) หญิงใดกินอาหารไม่เรียบร้อย มุมมาม ถือเป็นอัปมงคล

แนวคิดดังกล่าวน่าจะมีที่มาจากคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ ซึ่งถือเป็นแม่บทของกฎหมายของชนชาติต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คัมภีร์นี้ได้กล่าวถึงฐานะที่เด่น คือฐานะภรรยามากที่สุด เพราะเป็นที่มาของฐานะมารดา เมื่อผู้หญิงเป็นภรรยาที่ดีแล้ว ต่อมาเมื่อมีบุตร หญิงนั้นก็ย่อมเป็นมารดาที่ดีด้วย (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2514: 33)

เหตุผลที่สังคมต้องควบคุมผู้หญิง คงเป็นเพราะมโนทัศน์เรื่อง “เกียรติ” (honor) และ “ความอับอาย” (shame) ที่ผู้ชายจะต้องรับผิดชอบต่อเกียรติยศศักดิ์ศรีของพี่สาว น้องสาว ภรรยา และบุตรสาว ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากความอับอายและเสื่อมเสียชื่อเสียงของผู้หญิง โดยเฉพาะในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ (sex) ผู้ชายจึงจำเป็นต้องควบคุมผู้หญิงในทุกเรื่อง เช่น บังคับให้ผู้หญิงอยู่แต่ภายในบ้าน ควบคุมเรื่องการแต่งกาย ตลอดจนกิริยามารยาทอย่างเคร่งครัด และมีบทลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ เป็นต้น (ยศ สันตสมบัติ, 2535: 68-69)

นอกเหนือจากวรรณกรรมคำสอนแล้ว โลกทัศน์ของชาวเขมรที่มีต่อผู้ชายและผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในภาษิต (proverbs) ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คนเขมรมองว่าผู้ชายมีหน้าที่ทำงานนอกบ้าน เพื่อเลี้ยงดูภรรยาและครอบครัว อีกทั้งยังต้องปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นผู้ชายจึงควรมีลักษณะดังนี้ คือ กล้าหาญ ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพการงาน เป็นผู้นำครอบครัว สังคม มีความรู้คู่คุณธรรม และไม่หมกมุ่นลุ่มหลงในอบายมุขต่างๆ ส่วนโลกทัศน์ที่มีต่อผู้หญิงนั้น ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ผู้หญิงจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนด ถ้าฝ่าฝืนก็就会被สังคมลงโทษอย่างรุนแรง ผู้หญิงดี เรียกว่า “สตรีครบลักษณะ” คือ ผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว เนื่องจากสังคมเขมรมีโลกทัศน์ต่อพรหมจารีของผู้หญิงว่า เป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุด ถ้าผู้หญิงคนใดสูญเสียความบริสุทธิ์ก่อนที่จะแต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณีแล้ว ชีวิตของเธอก็จะมีค่าอีกต่อไป และเป็นที่รังเกียจของสังคมและสร้างความอับอายให้แก่ญาติพี่น้อง ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีความสามารถในงานบ้านงานเรือน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า สังคมเขมรให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษา (อุบล เทศทอง, 2548: 363-364)

หนังสือเล่มนี้จะนำเสนอภาพแทนความเป็นหญิงที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเขมร ถือเป็นอีกหลักฐานหนึ่งที่จะช่วยยืนยันว่า สังคมเขมรนั้นเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตยดังเช่นที่ได้กล่าวอ้างไว้จริงหรือไม่ และถ้าไม่ ผู้หญิงในสังคมเขมรมีลักษณะเป็นเช่นใด มีสถานภาพ และบทบาทหน้าที่อยู่ตรงไหนในสังคม

บทที่ 2

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส (พ.ศ.2406-2496)

เขมรเรียกงานวรรณคดี (literature) และงานวรรณกรรม (literary work) โดยรวมว่า “อักษรศิลป์” (អក្ខរសិល្ប៍) (ออกเสียงว่า อัก-ซอ-เซิล) หมายถึง ศิลปะในการเขียน แม้ว่าวรรณคดีหรือวรรณกรรมจะจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ วรรณคดีมุขปาฐะ (Oral literature) (เขมรเรียกว่า อัก-ซอ-เซิล-ตาม-ซ็อม-เด็ย) (អក្ខរសិល្ប៍តាមសំឡេង) และวรรณคดีลายลักษณ์ (Written literature) (เขมรเรียกว่า อัก-ซอ-เซิล-ซ็อม-เนม) (អក្ខរសិល្ប៍សំនេរ) คือ รวมวรรณคดีที่ไม่ได้ถ่ายทอดด้วยวิธีการเขียนไว้ด้วยก็ตาม (សោម សុមុតិ, 2559: 18)

ส่วนงานเขียนประเภทนวนิยาย (novel) เขมรเรียกว่า “ปรอโลมโลก”¹⁰ (ប្រឡោមលោក) ในอดีตคำนี้ใช้เรียกนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ที่แต่งเป็นร้อยกรอง เช่น สังข์ศิลป์ชัย หงส์ยนต์ ลักษณะวงศ์ เป็นต้น (សម្តេចប្រះសង្ឃរាជ លោក, 2510 : 490) ในปัจจุบันเมื่อเรียกนวนิยายว่า “ปรอโลมโลก” แล้ว จึงเรียกนิทานจักรๆ วงศ์ๆ นี้ว่า “ศาสตราแลบง” (សាស្ត្រាឡេប)

นวนิยายเขมรถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 เมื่อริม คิน¹¹ ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “สุผาด” ขึ้น หลังจากนั้นได้มีนักเขียนนวนิยายเกิดขึ้นอีกหลายท่าน เช่น ญก แถม, คิม หัก, นู หาจ เป็นต้น นักเขียนเหล่านี้ได้สร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าไว้เพื่อประดับวงการวรรณพิภพเขมร เช่น เรื่อง “กุหลาบไพลิน” ของ ญก แถม เรื่อง “น้ำทะเลสาบ” ของ คิม หัก เรื่อง “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” และ “มาลาดวงจิต” ของ นู หาจ เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ล้วนได้รับการตอบรับอย่างดีจากบรรดานักอ่านทั้งหลาย ทำให้วัฒนธรรมการอ่านเฟื่องฟูขึ้นมากในกลุ่มชนชั้นกลางของประเทศ

เกือบ 100 ปีที่ผ่านมา นอกจากนวนิยายจะทำหน้าที่นำเสนอภาพแทน (representation) ของสังคมเขมรแล้ว ยังช่วยส่องทางให้แก่สมาชิกในสังคมเขมรอีกด้วย เพื่อให้ดำเนินไปตามครรลองปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งทั้ง 2 สิ่งนี้ถือเป็นพันธกิจสำคัญที่นวนิยายมีต่อสังคม การศึกษานวนิยายเขมรจึงช่วยให้เข้าใจสังคมเขมรได้มากขึ้น

¹⁰ ปรอโลมโลก ตรงกับภาษาไทยว่า ประโลมโลก

¹¹ การถ่ายทอดคำในภาษาเขมรที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ ใช้วิธีการถ่ายทอดรูปเขียน (transliteration) ในชื่อเฉพาะที่เป็นชื่อบุคคล และชื่อสถานที่ ส่วนชื่อนวนิยายนั้นใช้วิธีการแปล โปรดดูวิธีการถ่ายทอดพยัญชนะและสระจากภาษาเขมรมาเป็นภาษาไทยในภาคผนวก

สภาพสังคมเขมรในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศส

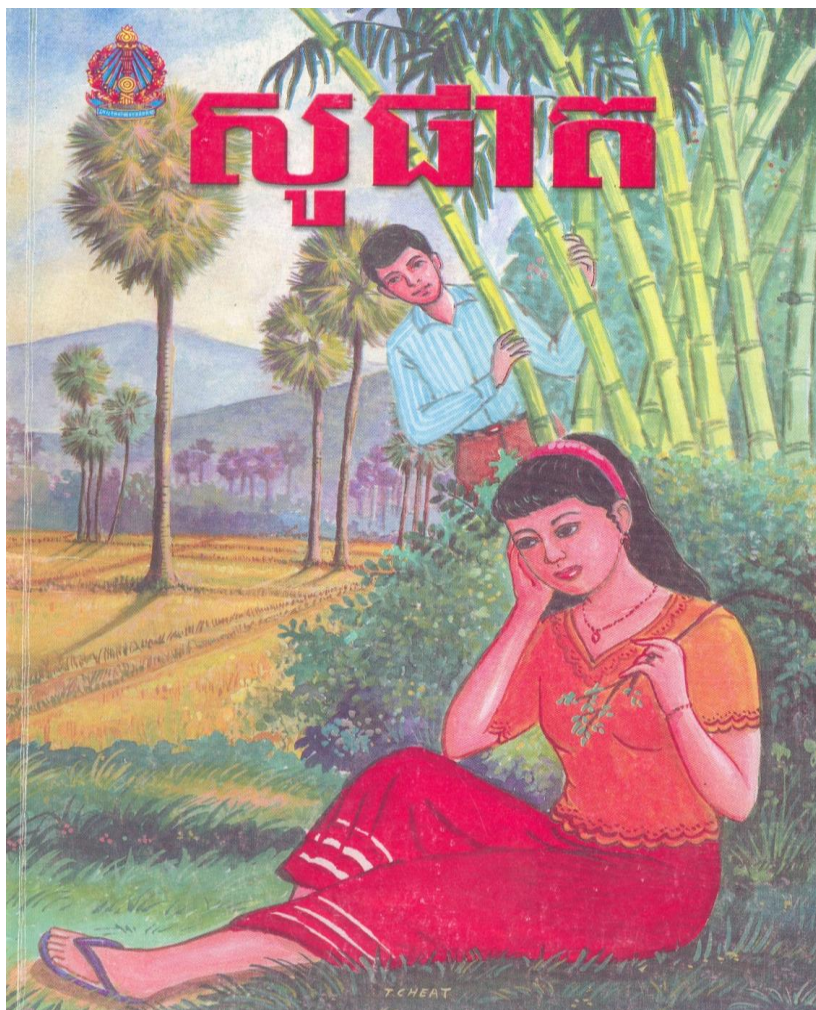
เขมรตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเมื่อพระเจ้านโรดมทรงลงพระปรมาภิไธยในสนธิสัญญาซึ่งฝรั่งเศสทำขึ้น ในปี พ.ศ.2406 หลังจากนั้น 3 ปี พระองค์ทรงย้ายราชธานีจากกรุงอุดงค์มายังกรุงพนมเปญ สมัยนั้นอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินทั้งหมดทั้งภายในและภายนอกประเทศตกอยู่ภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศสทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายพลเรือนหรือฝ่ายทหารล้วนมีผู้บังคับบัญชาสูงสุดเป็นคนฝรั่งเศส ส่วนคนเขมรเป็นได้แค่เพียงข้าราชการลำดับรองลงไปเท่านั้น ฝรั่งเศสปกครองประเทศเขมรอยู่นานถึง 90 ปี จนกระทั่ง พ.ศ.2496 ฝรั่งเศสจึงยอมคืนเอกราชให้แก่เขมร โดยการนำของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ พระมหากษัตริย์ในสมัยนั้น (เบญจ ธิชัย, ชู ชาติ, และ สุวณฺณ, 2558: 45-46)

การที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศกัมพูชาในช่วง พ.ศ. 2406-2496 ส่งผลกระทบต่อวงจรวัฒนธรรมเขมรมากพอสมควร ผลในด้านลบ คือ การกำหนดให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาราชการ เป็นภาษาของชนชั้นปกครอง ขณะที่ภาษาเขมรเป็นภาษาที่ใช้กันในหมู่พระสงฆ์และประชาชนในชนบท นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังมีนโยบายกำหนดให้ชาวเขมรใช้ตัวอักษรโรมันแทนตัวอักษรเขมร หากแต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการเนื่องจากชาวเขมรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังคงรักษาภาษาเขมรให้เป็นภาษาประจำชาติ และจัดตั้ง “พุทธศาสนบัณฑิต” เพื่อให้เป็นสถาบันในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติไม่ให้สาบสูญ (สวณฺณ สุวณฺณ, 2559: 102-103)

ผลในด้านบวก คือ ฝรั่งเศสได้จัดระบบการศึกษาแบบฝรั่งเศส-เขมรขึ้นในประเทศเขมรในช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งทำให้วัฒนธรรมการอ่านออกงานมโหฬาร นักอ่านหลายคนได้พัฒนามาเป็นนักเขียน และนักเขียนซึ่งเป็นผลิตผลของโรงเรียนที่ฝรั่งเศสตั้งขึ้นนี้ได้นำรูปแบบงานเขียนแบบตะวันตกที่เรียกว่า “novel” มาใช้สร้างงาน ช่วงเวลาดังกล่าวจึงถือเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อจากวรรณกรรมโบราณมาสู่วรรณกรรมปัจจุบัน (เบญจ ธิชัย, 2545: 17-20)

ถึงแม้ว่าร้อยแก้วแนวใหม่อ่างนวนนิยายจะถือกำเนิดขึ้น และกลายมาเป็นบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้ามาแทนที่ร้อยกรองในปัจจุบัน แต่วรรณกรรมเขมรในยุคนี้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นงานร้อยกรองขนาดยาวโดยนำเนื้อเรื่องราวมานอกจากทางพระพุทธศาสนาหรือนิทานพื้นบ้าน เช่น ภิกษุโสม (สิริสวณฺณ) แต่งเรื่อง ตุมเตียว (อัมมวณฺณ) ออกญาสุตตันตปริชาอินท์ (อัมมวณฺณ) แต่งเรื่อง คติโลก (สิริสวณฺณ) นิราศนครวัด (สิริสวณฺณ) ภิรมย์จุย (สิริสวณฺณ) แต่งเรื่อง จุบัลเลบิกทมิ (อัมมวณฺณ) เป็นต้น (สิริ สุวณฺณ, 2545: 23-24)

นวนิยายในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสที่ยกมาเป็นกรณีศึกษา ได้แก่ 1) “สุผาด” ของ รีม คิน 2) “น้ำทะเลสาบ” ของ คิม หัก 3) “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” ของ นู หาจ 4) “กุหลาบไฟลีน” ของ ญก แอม และ 5) “สิริเศวตฉัตร” ของ ลี งามเตง ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

ภาพที่ 4 ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “สุผาด”

ตรงกลางภาพมีตัวหนังสือภาษาเขมรสีแดงขนาดใหญ่เขียนว่า “สุผาด” ซึ่งเป็นชื่อของนวนิยายเรื่องนี้ ในภาพ ผู้หญิงคนหนึ่งกำลังทำท่าครุ่นคิด เธอสวมใส่เสื้อสีส้ม นุ่งผ้าถุงและคาดที่คาดผมสีแดง ซึ่งเป็นสีเดียวกับตัวอักษรภาษาเขมรที่เขียนชื่อนวนิยาย เธอน่าจะเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับสุผาด หญิงผู้นี้คือมานยาน ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่อง และชายผู้นี้คือสุผาด ตัวละครเอกฝ่ายชาย

สีแดงเป็นสัญลักษณ์แทนความรัก จากสีของเสื้อผ้าที่มานยานสวมใส่น่าจะพออนุมานได้ว่า เธอกำลังครุ่นคิดเรื่องความรักอยู่ แต่เธอไม่สามารถเปิดเผยให้ใครรับรู้ได้ เพราะบรรทัดฐานเรื่อง “ความเป็นกุลสตรี” ทำให้ผู้หญิงเขมรจะต้องรู้จักเก็บซ่อนความรู้สึกของตนเอาไว้โดยเฉพาะในเรื่องความรัก ผู้หญิงที่ดีจะต้องไม่แสดงออกจนเกินงาม หรือเปิดเผยความในใจให้ฝ่ายชายรู้ก่อน เพราะจะทำให้คุณค่าของตนลดน้อยลง

ส่วนสุผาดนั้น เขาแอบมองมานยานอยู่ใกล้ๆ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะเขาเป็นคนเจียมตัว ไม่กล้าเอื้อมมือไปเด็ดดอกฟ้า สังเกตที่ใบหน้าของสุผาดจะเห็นรอยยิ้มน้อยๆ แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้เขาจะทำได้เพียงแค่อับมองดูเธอ แต่นั่นก็ทำให้เขามีความสุขที่สุดแล้ว

“สุผาด” นวนิยายเรื่องแรกของเขมร

ริม คิน (รัช ลิล) (ออกเสียงว่า ริม กีน) (พ.ศ. 2454-2502) เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2454 ที่กรุงพนมเปญ บิดาชื่อคิน รับราชการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกำปงสปีอ มารดาชื่อรสา เขาเข้ารับการศึกษามหาวิทยาลัยฝรั่งเศสจัดขึ้น คือ อนุวิทยาลัยศรีสวัสดิ์ (អនុវិទ្យាល័យស្រីសុវត្ថិ) ในปี พ.ศ. 2472 เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจึงได้เข้ารับราชการเป็นครูในจังหวัดพระตะบอง ในปีต่อมาริม คิน ได้ย้ายกลับมาทำงานอยู่ที่กรุงพนมเปญและได้สมรสกับนางสาวสี มน เขาชื่นชอบการเขียนหนังสือมาตั้งแต่สมัยที่ยังเรียนอยู่ เมื่อสำเร็จการศึกษา มีงานทำแล้ว เขาก็ยังคงเขียนหนังสือเป็นงานอดิเรก ผลงานนวนิยายเรื่องแรกของเขาคือเรื่อง “สุผาด”(ออกเสียงว่า โซว-ผาด) เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2481 ทว่ายังไม่ทันได้จัดพิมพ์ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ เขาจำเป็นต้องขอยืมเงินจากทาง “สมาคมศิษย์เก่าและมิตรในวิทยาลัยและอนุวิทยาลัยศรีสวัสดิ์” เพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดพิมพ์ ซึ่งในสมัยนั้นการพิมพ์หนังสือถือเป็นเรื่องยุ่งยากมาก เพราะต้องขออนุญาตจากทางราชการก่อนและต้องส่งไปจัดพิมพ์ถึงโรงพิมพ์ในประเทศเวียดนาม นวนิยายเรื่อง “สุผาด” จัดพิมพ์ครั้งแรกจำนวน 2,000 เล่ม และจำหน่ายหมดลงอย่างรวดเร็ว พร้อมคำชื่นชมจากบรรดานักอ่านในยุคนั้น (ธิดา บุญ ธิ, 2545: 119-122)

นวนิยายเรื่องสุผาด เล่าถึงเรื่องราวชีวิตของสุผาด เด็กกำพร้าที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนจนกระทั่งประสบความสำเร็จในชีวิต บิดาของสุผาดชื่อ สวน เป็นปลัดอำเภอเมืองศรีโสภณ ในวัยเด็ก เขาไม่มีโอกาสได้พบหน้าบิดาเลย เพราะหลังจากที่มารดาของเขา คือนางสุยา (ออกเสียงว่า โซว-ยา) ตั้งครรภ์ บิดาของเขาได้รับคำสั่งย้ายให้ไปปฏิบัติราชการอยู่ที่กรุงพนมเปญ พอมารดาของเขาคลอดเขาออกมาได้ไม่นาน ก็ล้มป่วยลงแล้วเสียชีวิตในที่สุด เหตุเพราะได้ทราบข่าวว่า บิดาของเขากำลังจะแต่งงานใหม่ในเร็วๆ นี้

สุผาดได้รับการอุปการะจากพระสงฆ์รูปหนึ่ง พออายุได้ 5 ปี เขาขออนุญาตลาท่านพระครูออกไปตามหาบิดาที่กรุงพนมเปญ ท่านพระครูฝากฝังให้เขาอาศัยอยู่กับพระสงฆ์ที่วัดอุณาโลม วันหนึ่ง ขณะที่สุผาดกำลังออกตามหาบิดา เขาได้ช่วยเหลือเด็กชายคนหนึ่งซึ่งกำลังถูกรังแก เด็กคนนั้นขาบซึ่งมากจึงได้ชักชวนสุผาดไปอยู่ด้วยกันที่บ้าน เด็กชายคนนั้นมีชื่อว่า ฌาริน ฌารินมีพี่สาวคนหนึ่งชื่อ มานยาน ทั้งคู่เป็นบุตรบุญธรรมของท่านอธิบดีสวน บิดาแท้ๆ ของสุผาดนั่นเอง

สุผาดอาศัยอยู่กับอธิบดีสวน และช่วยงานในบ้านทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ อธิบดีสวนจึงรักใคร่เมตตาและสงเคราะห์ให้ได้เรียนหนังสือพร้อมกับฌารินจนจบชั้นประถมศึกษา อธิบดีสวนได้ฝากฝังให้สุผาดเข้าไปทำงานเป็นเสมียน ส่วนฌารินนั้นท่านสงเคราะห์ให้เรียนหนังสือต่อ ณ วิทยาลัยศรีสวัสดิ์ วันหนึ่ง หลังจากที่สุผาดอาบน้ำเสร็จ เขาได้ลี้มแหวนที่อธิบดีสวนได้มอบไว้ให้แก่มารดาของเขาเพื่อเป็นที่ระลึกไว้ในห้องน้ำบังเอิญมานยานมาพบเข้า เธอจึงเก็บแหวนวงนั้นไปมอบให้แก่อธิบดีสวน ทำให้ท่านได้ทราบความจริงว่า ที่แท้สุผาดคือบุตรชายของตนที่เกิดกับนางสุยา แม้ว่าท่านจะไม่ได้เปิดเผยความลับนี้ หากแต่ท่านได้ปฏิบัติต่อสุผาดดีขึ้นกว่าเดิม เช่น จัดห้องให้อยู่ใหม่ และสงเคราะห์ให้เรียนหนังสือต่อเช่นเดียวกับฌาริน

วันหนึ่งอูรี ผู้หญิงซึ่งแอบชอบสุผาดมานาน เธอได้ลอบเข้ามาในห้องนอนของสุผาดกลางดึก สุผาดเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สมควรจึงบอกให้อูรีรีบออกจากห้องไป โชคไม่ดีที่บังเอิญมานยานมาพบเข้า เธอเข้าใจผิด

และพาลโกรธสูผาด จากนั้นเป็นต้นมาเธอก็ทำกิริยาบั่นปึงกับสูผาด สูผาดน้อยใจมากจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน หลังจากนั้นก็มีข่าวจากทางตำรวจแจ้งมาว่า ได้พบศพชายคนหนึ่ง สันนิษฐานว่าเสียชีวิตเพราะกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย ท่านอธิบดีเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสูผาดจึงได้นำศพไปประกอบพิธีให้ตามประเพณี

สมณาง บุตรชายเศรษฐีได้แอบหมายปองมานยานมานานแล้ว จึงให้ทางบ้านมาเจรจาสู่ขอเธอ แต่มานยานขอผัดผ่อนไปก่อน ต่อมาท่านอธิบดีพร้อมด้วยครอบครัวได้เดินทางไปพักผ่อนในชนบทแห่งหนึ่ง นายอำเภอสุขได้ใช้ให้ลูกน้องเตรียมการต้อนรับ ซึ่งลูกน้องคนนั้นก็คือสูผาดนั่นเอง ทำให้มานยานได้พบกับสูผาดอีกครั้งโดยบังเอิญ เธอตั้งใจมากจนเป็นลมสลบไป เมื่อฟื้นขึ้นมา ปรากฏว่าสูผาดได้หายตัวไปแล้ว ท่านอธิบดีสวนจึงจัดการให้มานยานได้แต่งงานกับสมณางโดยเร็วที่สุด เพื่อดับความฟุ้งซ่านของเธอ

วันแต่งงาน มานยานได้หนีไปกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย เพราะเธอยังรักและอาลัยสูผาดอยู่ โชคดีที่คนหาปลาได้มาช่วยไว้ได้ทัน มานยานจึงรอดชีวิต ขณะที่มานยานไม่สบายนั้น สูผาดซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับคนหาปลาได้มาคอยดูแลเธออย่างใกล้ชิด จนมานยานอาการดีขึ้น ทั้งคู่ได้ตัดสินใจใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน

ต่อมาสูผาดต้องการนำแหวนไปขายเพื่อนำเงินมาซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก เขาจึงได้เดินทางมายังกรุงเทพมหานคร ระหว่างทางเกิดประสบอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บ โชคดีที่มีผู้นำส่งโรงพยาบาลพระเกตุมาลา ฝ่ายมานยานเฝ้าแต่รอสามี เมื่อไม่เห็นสูผาดกลับบ้าน 2-3 วัน ก็ล้มป่วยลงเพราะคิดมาก ชาวบ้านจึงได้ตามแพทย์มาช่วยตรวจดูอาการ บังเอิญแพทย์คนนั้นเป็นเพื่อนรักของสมณาง เขาจึงได้ส่งตัวมานยานมารักษาต่อที่โรงพยาบาลพระเกตุมาลา พร้อมทั้งแจ้งข่าวนี้ให้แต่ท่านอธิบดีและสมณางได้ทราบ สมณางรีบรุดมาเยี่ยมมานยาน ทั้งคู่เกิดมีปากเสียงกันขึ้น สูผาดซึ่งอยู่ใกล้กันนั้นจำเสียงของมานยานได้จึงรีบเข้ามาในห้อง และเมื่อพบกับสมณางจึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น โชคดีที่ท่านอธิบดีสวนเข้ามาในห้องนั้นพอดี ท่านจึงเล่าความจริงให้ทุกคนได้ทราบว่า สูผาดคือบุตรชายแท้ๆ ของท่าน ภายหลังท่านอธิบดีจึงคืนเงินค่าสินสอดทองหมั้นให้แก่สมณางทั้งหมด และได้จัดพิธีแต่งงานให้แก่สูผาดและมานยานอย่างถูกต้องตามประเพณี

เมื่อ “ความเป็นมารดา” มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้กำเนิด

สุยา เป็นตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะของความเป็นหญิงในสังคมปิตาธิปไตย คือ อ่อนแอ (passive) ต้องการการพึ่งพิง นอกจากเพศสภาพทางสรีระที่ไม่แข็งแกร่งเท่าชาย สภาพจิตใจก็ไม่มั่นคงอีกด้วย ดังที่ผู้เขียนได้ให้ภูมิหลังตัวละครว่า การที่เธอขาดความรักความอบอุ่นในวัยเยาว์ ทำให้เธอกลายเป็นคนที่เฝ้าโหยหาความรัก และต้องการใครสักคนที่จะมาเป็นที่พักพิงให้แก่เธอ เมื่อเธอมีสามี เธอคาดหวังว่า เธอจะมาทดแทนบิดามารดาที่เธอขาดในวัยเยาว์ ต่อมาเมื่อเธอได้จากเธอไป ความคาดหวังทั้งหมดจึงถูกส่งต่อไปยังบุตรชายที่ชื่อ สูผาด แทน

“สำหรับแม่ทุกคนบนโลกนี้ ลูกของตนเป็นทรัพย์สินมีค่าพิเศษ ซึ่งไม่ต้องการให้หลุดหายไปจากตน นางสุยาก็เป็นแม่เหมือนกับแม่คนอื่นๆ แต่ความรักของเธอที่มีให้แก่ทารกนั้นมากกว่ามากเหนือกว่าใจของแม่คนอื่นๆ อีกเล็กน้อย

ลูกของเธอคือพ่อของเธอ ลูกของเธอคือแม่ของเธอ ลูกของเธอคือคนรักของเธอ เหตุเพราะเมื่อเธอมีลูกคนนี้แล้วทำให้เธอลืมคิดถึงตัวเองที่ต้องจากพ่อ จากแม่ จากคนรัก ทั้งให้เธอต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวบนโลกใบนี้”

(ปฐมกาล, 2545: 16)

ความรักที่สุยามิให้แก่สุผาดเป็นความรักที่ชวนให้ตั้งคำถามว่า สรุปลแล้ว เธอรักสุผาดเพราะสัญชาตญาณความเป็นแม่ล้วนๆ หรือรักเพียงเพราะคิดว่าสุผาดเป็นตัวแทนของสามี และการที่เธอมีพยานรักกับเขาน่าจะทำให้เธอยังคงหวังอยู่ลึกๆ ว่า เขาน่าจะหวนกลับมาหาเธอในสักวันหนึ่งเป็นแน่

สุยา เป็นเสมือนภาพแทนของผู้หญิงในสมัยนั้นที่ตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่า “ความเป็นภรรยา” สำคัญยิ่งกว่า “ความเป็นมารดา” เห็นได้จาก เมื่อมีผู้เข้ามาแจ้งข่าวเรื่องที่ปลัดสวนกำลังจะแต่งงานใหม่ เธอถึงกับเป็นลมหมดสติไป เมื่อฟื้นขึ้นมา แทนที่เธอจะทำใจยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น เธอกลับตรอมใจจนล้มป่วยหนักและสิ้นใจไปในที่สุด แสดงว่าแท้ที่จริงแล้ว สุยารักปลัดสวนเหนือกว่าทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต และทำใจยอมรับไม่ได้ที่เขาจะมอบ “ความเป็นสามี” ไปให้แก่ผู้หญิงคนอื่น ทำให้แม้แต่ “ความเป็นมารดา” ยังไม่สามารถเหนี่ยวรั้งให้เธออยากมีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อทารกน้อยซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเธอได้

ชีวิตของสุยาซ้ารอยของมารดาของเธออย่างน่าอัศจรรย์ เธอต้องสูญเสียมารดาไป เนื่องจากมารดาของเธอตรอมใจจนล้มป่วย เพราะสามีซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวเสียชีวิตลง สุยาต้องจำใจขายที่นาที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อนำเงินมาเป็นค่ารักษาพยาบาล ทว่าไม่อาจยื้อชีวิตของมารดาไว้ได้ ในที่สุดเธอต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า และผ่านชีวิตในช่วงเวลานั้นมาด้วยความยากลำบากยิ่ง จนได้มาพบรักกับปลัดสวน และตกลงใช้ชีวิตฉันทามีภรรยาด้วยกัน แต่เมื่อถึงคราวที่เธอต้องประสบกับเหตุการณ์ในชีวิตเช่นเดียวกันกับมารดาของเธอ เธอกลับเลือกสามี แทนที่จะเลือกบุตรชาย ทั้งๆ ที่เธอได้เคยสัมผัสชีวิตเด็กกำพร้าที่แสนลำบากมาแล้ว เธอกลับเลือกที่จะให้บทเรียนนั้นแก่บุตรของเธอต่อไปอีก

มรณกรรมของสุยา สะท้อนให้เห็นว่า “ความเป็นมารดา” มีหน้าที่สำคัญเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดเท่านั้น ส่วนเรื่องของการเลี้ยงดูไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เป็นมารดา เด็กคนนั้นก็สามารถเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ลักษณะดังกล่าวพบได้ทั่วไปในวรรณคดีประเภทสาสตราแลบง (นิทานจักรๆ วงศ์ๆ) ที่ส่วนใหญ่มีโครงเรื่องแบบ “นิทานกำพร้า” เช่น เรื่องเจ้ากาบกล้วย เป็นต้น ที่ต้องสูญเสียทั้งบิดามารดา ใช้ชีวิตในวัยเยาว์อย่างยากลำบาก แต่ด้วยความที่เป็นคนดี ขยันอดทน พากเพียรในการแสวงหาความรู้ ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตในที่สุด

สุยา จึงเป็นตัวละครที่น่าสงสาร เพราะถูกร้อยรัดไว้ด้วยมายาคติที่ว่า “เธอคงเป็นมารดาที่ดีไม่ได้หากยังไม่ผ่านการเป็นภรรยาที่ดี” สุยาคิดว่า การที่สามีไปมีผู้หญิงคนใหม่เป็นความผิดของเธอ ทั้งที่ความจริงแล้ว เรื่องนี้ไม่เกี่ยวอะไรกับเธอเลย

ภาพที่ 5 ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “น้ำทะเลสาบ”

จากภาพมีตัวหนังสือภาษาเขมรเขียนคำว่า “น้ำทะเลสาบ” ซึ่งเป็นชื่อของนวนิยายเรื่องนี้ ภาพผู้หญิงที่กำลังกระโดดลงไปในน้ำ คือนางเอกของเรื่องที่ชื่อมาลา เธอฆ่าตัวตาย เพราะถูกบังคับให้ต้องแต่งงานใหม่กับสัถยาชายที่เธอไม่ได้รัก ส่วนภาพด้านล่างที่มีร่างชายคนหนึ่งนอนอยู่ ศีรษะของเขากระแทกกับก้อนหิน มีเลือดไหลนอง นั่นคือ สัถยาชายที่มาสู่ขอมาลาไปเป็นภรรยา แต่เมื่อทราบว่ามาลา ยังคงรักเหมสัสมิของเธอยู้อย่างไม่เสื่อมคลาย เธอจึงเลือกที่จะจบชีวิตของตนเองด้วยการฆ่าตัวตาย ทำให้สัถยาตัดสินใจฆ่าตัวตายตามเธอไป เพื่อชดใช้ความผิดบาปทั้งปวง ส่วนภาพชายหญิงที่ยืนคู่กันตรงกลางคือภาพของมาลาและเหมสัสมิ แสดงว่าในตอนท้ายทั้งสองคนได้กลับมาครองคู่กันอย่างมีความสุข

สิ่งที่ปรากฏในภาพมีสีน้ำเงินและสีเหลืองเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าตัวละครชายในเรื่องคือทั้งเหมสัสมิและสัถยานั้นใส่เสื้อสีน้ำเงินเหมือนกัน และเป็นสีเดียวกับตัวอักษรภาษาเขมรที่ใช้เขียนชื่อเรื่อง คือ “ทีก” (ออกเสียงว่า ตีก) ที่แปลว่า น้ำ ส่วนคำว่า “ทนเลสาบ” (ออกเสียงว่า โตน-เล-ซาบ) ที่แปลว่า ทะเลสาบ นั้นเขียนด้วยตัวหนังสือสีเหลือง และเป็นสีเดียวกันกับสีเสื้อที่มาลาสวมใส่

ความหมายที่ซ่อนอยู่ในสี คือ สีน้ำเงินเป็นตัวแทนของน้ำ ส่วนสีเหลืองนั้นคนเขมรถือว่าเป็นสีของพระพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาความหมายเชิงสัญลักษณ์จากสีที่ใช้ก็จะเห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างสีกับแนวคิดสำคัญของเรื่องซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “กามคุณสังหารสัตว์โลก ทำให้สรรพสัตว์ต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ซึ่งเปรียบได้กับห้วงน้ำอันกว้างใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด”

“น้ำทะเลสาบ”¹² นวนิยายกามวิสัยเรื่องแรกของเขมร

คิม หัก (คิม ฮัก) (ออกเสียงว่า กิม ฮัก) เกิดในปี พ.ศ. 2453 ประวัติของท่านไม่ชัดเจนนัก ทราบแต่เพียงว่า ท่านรับราชการเป็นเลขานุการในกระทรวงไปรษณีย์ ณ กรุงพนมเปญ เวลาที่ว่างจากหน้าที่การงาน ท่านชอบเขียนหนังสือเป็นงานอดิเรก เหตุผลคือเพื่อต้องการจะลบคำปรามาสของชาวต่างชาติที่ว่าในประเทศเขมนั้นจะหาหนังสือดีๆ อ่านนอกเหนือจากหนังสือธรรมะนั้นแทบไม่มีเลย ผลงานที่โดดเด่นของท่านมี 2 เรื่อง คือ เรื่อง “นกแก้วโสมบัณฑิต” (សត្វសាមបណ្ឌិត) แต่งเป็นร้อยกรอง และนวนิยายเรื่อง “น้ำทะเลสาบ” (ទឹកស្រះ) แต่งเป็นร้อยแก้ว (ฮือ ฮูต ฮี, 2545: 174)

นวนิยายเรื่องน้ำทะเลสาบแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2482 คือหลังจากที่ริม คิน แต่งนวนิยายเรื่อง “สุผาด” เพียง 1 ปี ทว่านวนิยายเรื่องสุผาดมีปัญหาในเรื่องของการจัดพิมพ์ ทำให้ว่าที่นวนิยายเรื่องสุผาดจะได้ตีพิมพ์เวลาก็กว้างเลยไปจนถึงปี พ.ศ.2485 แล้ว ขณะที่นวนิยายเรื่องน้ำทะเลสาบนั้นตีพิมพ์เป็นตอนๆ ลงในวารสารกัมพูชาสุริยา ในปี พ.ศ.2482 ทำให้นักวิชาการสายวรรณคดีเขมรบางท่านจึงลงความเห็นว่ นวนิยายเรื่องน้ำทะเลสาบเป็นนวนิยายเรื่องแรกของเขมร

นวนิยายเรื่องนี้มีความโดดเด่นในแง่ที่ว่า เป็น “วรรณกรรมกามวิสัย” (Erotic Literature) เรื่องแรกของเขมร ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยย้อนหลังกลับไปสมัยเมืองพระนคร (Angkor period) มาลา หญิงสาวผู้เพียบพร้อมด้วยฐานะและชาติตระกูลตกลงใจที่จะครองคู่กับเหมสย ชายหนุ่มผู้ยากจน วันหนึ่งขณะที่ทั้งสองคนกำลังอาบน้ำอยู่ในทะเลสาบ กระแสน้ำได้พัดพาร่างของเหมสยหายไป ทำให้มาลาเสียใจมาก มารดาของเธอจึงพาเธอไปพบกับอาจารย์คำ ซึ่งเป็นหมอไสยศาสตร์เพื่อขอให้ช่วยเหลือ อาจารย์คำนั่งทางในแล้วกล่าวกับมาลาว่า บัดนี้เหมสยได้ถูกกระเซิงกินไปเสียแล้ว ทำให้มาลาเสียใจมาก

เหมสยลอยไปตามน้ำ โชคดีที่มะลิ ซึ่งเป็นภรรยา นายโจรได้ช่วยชีวิตไว้ มะลิพาเหมสยมาที่บ้านของตน ซึ่งขณะนั้นสามีของเธอไม่อยู่บ้าน เพราะพาสมุนออกไปปล้น อีกหลายเดือนถึงจะกลับมา ด้วยความว่าเหว่ มะลิจึงลอบเป็นชู้กับเหมสย

กล่าวฝ่ายสัดถา ซึ่งแอบหลงรักมาลามานาน ครั้นพอทราบว่ามาลาเป็นม่าย เขาจึงรีบรื้อให้ผู้หญิงใหญ่มาสู่ขอมาลาไปเป็นภรรยา ผู้ใหญ่ทางฝ่ายมาลาก็ก็นชอบด้วย เมื่อถึงวันแต่งงาน เธอหนีไปกระโดดน้ำทะเลสาบฆ่าตัวตาย เมื่อสัดถาทราบว่ามาลาฆ่าตัวตายเพื่อหนีการแต่งงานกับตน เขาเสียใจมาก เขาจึงตัดสินใจหนีไปกระโดดต้นตะเคียนตาย

ร่างของมาลาลอยตามน้ำไปและเข้าไปพะกับเรือของมะลิและเหมสย ทั้งคู่ได้ช่วยชีวิตมาลาไว้ พอมะลิทราบว่า มาลาเป็นภรรยาของเหมสย เธอจึงได้ตัดสินใจวางยาพิษในอาหารเพื่อปลิดชีวิตมาลา แต่มาลาทราบล่วงหน้าจึงนำเรื่องนี้ไปแจ้งให้แก่เหมสยได้ทราบ มาลาและเหมสยจึงช่วยกันจับมะลิมัดไว้และไปขุดสมบัติที่โจรฝังเอาไว้ แล้วนำทรัพย์สมบัติเดินทางกลับไปยังหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อนายโจรกลับมาถึงบ้าน มะลิได้แต่งเรื่องราวถูกโจรปล้นจนสามีสิ้นสงสัยในที่สุด

¹² ชื่อภาษาเขมร คือ ทีกทนเลสาบ (ออกเสียงว่า ตีก-โตน-เล-ซาบ)

อาจารย์คำต้องอาญาแผ่นดิน เพราะหลอกลวงชาวบ้านเรื่องคำทำนายทายทัก จนเกิดเหตุการณ์ยุ่งยากขึ้น ผู้พิพากษาสั่งปรับเงินจากอาจารย์คำมากถึง 10 แฉน¹³ แทนการจำคุก 10 ปี เมื่ออาจารย์คำกลับไปเอาเงินที่บ้านเพื่อมาชำระให้แต่ศาล เขากลับพบว่า นางมุกภรรยาสาวกำลังเล่นซู้อยู่ ทำให้เขาเสียใจมากถึงกับหนีไปบวชตลอดชีวิต

แนวคิดสำคัญของนวนิยายเรื่องนี้ คือ กามคุณนั้นมีโทษมาก และร้อยรัดสัตว์โลกไว้ในโสมงสาร “น้ำทะเลสาบ” ในที่นี้จึงไม่ใช่เป็นเพียงชื่อสถานที่ที่ปรากฏทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังหมายถึงสังสารวัฏซึ่งเปรียบประหนึ่งห้วงน้ำใหญ่ ที่สรรพสัตว์พากันแหวกว่าย ก่อนที่จะถึงฝั่งคือพระนิพพานอีกด้วย

เมื่อผู้หญิงกล้าเปิดเผยความต้องการทางเพศ

ไกล่รุ่ง อามระดิษ (2541: 133) กล่าวว่ามะลิคือ “ผู้ร้าย” ที่ถอดแบบมาจากนางยักษ์ฉนิในนิทานจักรๆ วงศ์ๆ เป็นนางยักษ์สมัยใหม่ที่โหดร้าย มีเล่ห์เหลี่ยมแพรวพราว และชอบจับเอาหนุ่มๆ ไปเป็นสามี

หากทว่าตัวละคร “มะลิ” กลับมีลักษณะบางอย่างที่น่าสนใจยิ่ง เหตุเพราะเธอกล้าเปิดเผยความต้องการทางเพศของตนอย่างชัดเจน ซึ่งขัดกับหลักปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมคำสอนของเขมร ที่เน้นให้ผู้หญิงเป็นกุลสตรี ไม่แสดงออกทางเพศ เพราะเรื่องทางเพศเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด ซ่อนเร้น (taboo) เห็นได้จากในวรรณกรรมเขมรประเภทสาสตราแลงที่มักข้ามบทอศัจจระย ในขณะทีในวรรณกรรมไทยถือว่า บทอศัจจระยเป็นขนบ (literary convention) และเป็นพื้นที่เพื่อให้กวีแสดงความสามารถทางวรรณศิลป์ได้อย่างเต็มที่

สังคมเขมรนอกจากจะมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้ามแล้ว เรื่องเพศยังเป็นเรื่องที่ต้องห้ามสำหรับผู้ชายต้องเป็นฝ่ายกระทำ (agent) เท่านั้นอีกด้วย ไม่มีทางที่จะยอมปล่อยให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายกระทำ กล่าวคือ การมีเพศสัมพันธ์ในวรรณกรรมเขมร ผู้ชายจะต้องเป็นฝ่ายเริ่ม คือ เริ่มตั้งแต่การเล้าโลมไปจนถึงการสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในอวัยวะเพศหญิง และสิ้นสุดลงเมื่อผู้ชายถึงจุดสุดยอด สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชาย

หากแต่ในนวนิยายเรื่องน้ำทะเลสาบกลับยอมให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายกระทำ จึงถือว่าเป็นเรื่องที่อาจหาญมากในสังคมเขมรยุคนั้น

การเชื้อเชิญผู้ชายให้มาร่วมเพศกับตน และการรุกประชิดเข้าถึงเนื้อถึงตัวผู้ชายก่อน ถือเป็นการฉีกกฎความเป็นกุลสตรีตามครรลองของสังคมเขมร ซึ่งพบได้ไม่บ่อยนักในงานนวนิยายของเขมร ทว่ามะลิก็ทำได้อย่างไม่ขัดเขิน คือ

“กล่าวแต่เพียงเท่านั้นแล้วก็ถลันลูกไปโอบเจ้าเหมสย แล้วร้องเพลงลวงโลมว่า

พี่เอ๋ยเมิลมองผองหิงห้อย

บินลอยเลื่อนห้องส่องแสงหาว

ดุจเช่นบุรุษในรัตติยาม

เพียรแต่งกายงามเทียวหาสตรี

¹³ แฉน (ໄຊນ) เป็นชื่อมาตราเงินเขมรในสมัยโบราณ

โฉมน้องผ่องผุดควรแนบนิทร

ในปากหลากล้วนด้วยโกลนีย์

พี่เอยธรรมชาติของพวกมด

เพียงเห็นผาณิตเพียรเร็วไว

โฉนพี่มิต้องจิตคิดหน่ายหนี

พี่หรือไม่รีบเคี้ยวอีกหรือไร

ตัวจ้อยแต่งามงดมารยาทโฉน

ขนย้ายเอาไปเป็นภตตา.

(ฉัตรฉัตร, 2003: 30)

มะลิคงจะได้รับการศึกษามาดีพอสมควรจึงสามารถแต่งเพลงยาวเพื่อเกี้ยวผู้ชายได้ (ประเด็นนี้สะท้อนค่านิยมของคนเขมรในอดีตที่ไม่นิยมให้ผู้หญิงเรียนหนังสือ เพราะเกรงว่าเมื่อรู้หนังสือแล้วจะไปเขียนเพลงยาวส่งให้ผู้ชาย) เธอฉลาดเลือกใช้ถ้อยคำ เพื่อให้เรื่อง “อนาจาร” กลายเป็น “วีจิตร” ได้

มะลิล้ำเปิดเผยความต้องการทางเพศของตนต่อหน้าชายอื่น เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ปิดของเธอ (ห้องนอน) และในเวลานั้นสามีของเธอไม่อยู่บ้าน อีกนานหลายเดือนถึงจะกลับ เพราะความเหงาเปล่าเปลี่ยวและความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นสัญชาตญาณที่มีอยู่ในสัตว์โลกไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายทำให้เธอ “กล้า” ที่จะชวนเชิญผู้ชายให้มาร่วมหลับนอนกับเธอ นอกจากนี้การที่ผู้เขียนให้มะลิเป็นหญิงม่าย มีมายาคติที่กดทับไว้คือ แม่ม่ายเคยได้รับรัฐสวัสดิการทางเพศ รัฐขึ้นเชิงทางกามารมณ์ จึงไม่อาจยับยั้งใจได้เหมือนกับหญิงสาวบริสุทธิ์

สังคมแบบปิตาธิปไตยมองว่า ผู้หญิงเป็น “วัตถุทางเพศ” (sex object) และให้กิจกรรมทางเพศแบบที่เรียกว่ารักต่างเพศ (heterosexuality) นั้นถูกควบคุมโดยผู้ชาย คือ ผู้ชายจะต้องเป็นฝ่ายนำ ส่วนผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายยอมตามในทุกกรณี จึงจะถือว่าเป็นการสังวาสที่สมบูรณ์แบบ นำพิสมัย (ชลิดา ส่งสัมพันธ์, 2547: 15-16) แต่สำหรับมะลิ เธอกลับมองว่า เหมสี่ยต่างหากที่เป็น “วัตถุทางเพศ” ของเธอ เพราะเธอมีเพศสัมพันธ์กับเหมสี่ยเพียงเพราะต้องการบำบัดความใคร่เท่านั้น ไม่ใช่ความรัก

การที่เธอทำตัวเป็นฝ่ายรุก ทำให้เหมสี่ยเกิดความรู้สึกยังงัยใจ ไม่กล้ามีเพศสัมพันธ์ด้วย แต่มะลิก็ไม่ยอมปล่อยโอกาสให้หลุดมือไป เธอได้แสดงชั้นเชิงที่เหนือกว่าในเชิงกามารมณ์ โดยพยายามพูดโน้มน้าวใจ เชื้อเชิญให้เหมสี่ยมีเพศสัมพันธ์กับเธออยู่ตลอดเวลา ในที่สุดเหมสี่ยก็ใจอ่อนยอมร่วมหลับนอนกับเธอ ทำให้ความประสงค์ของเธอบรรลุจุดหมาย

เหมสี่ยเกิดใจอ่อนสงสารนางมะลิ ก็ลุกไปอุ้มเธอมาวางไว้บนตัก แล้วพูดกับมะลิว่า “น้องเอ๋ยอย่าน้อยใจไปเลย พี่คิดผิดไปหน่อยเสียแล้ว ด้วยเหตุที่ใจของพี่สับสนมาก เหมือนหิ่งห้อยเดี่ยวสว่างที่มืดที่เหมือนใจพี่ที่กลัวบ้าง ยินดีบ้าง ยินดีที่ในชั้นแรกคือพี่ได้แทนคุณน้องแล้ว ที่กลัวคือพี่เกรงสามีของน้องจะกลับมาทัน เห็นที่พี่คงต้องลำบากเป็นแน่แท้ ส่วนนมมิใช่เห็นน้ำตาแล้วมุ้งแต่จะกินหรือก บางทีเขาวางยาพิษให้มดตายก็มี อาหารเต็มปากอย่าเพิ่งเคี้ยว เพราะก่อนจะเคี้ยวต้องพิจารณาว่า อาหารแข็งหรืออ่อน เพราะถ้าไม่ระวังเกรงเคี้ยวไปถูกอาหารแข็ง ฟันหักหมดปากแน่”

(มะลิ) “พี่จำอาหารของน้องอ่อนนุ่ม หวานหอมติดลิ้นไปทั้งชาติ ถ้ากินแล้วก็รับรองอยากกินอีก”

(ฉัตรสุณาย, 2003: 32-33)

เหตุที่ผู้เขียนกล้าที่จะทำในสิ่งที่อาจหาญเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขาได้รับการศึกษาแบบฝรั่งเศส และเชื่อมั่นว่าโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ได้ดัดแปลงมาจากนวนิยายฝรั่งเศสด้วย มะลิจึงได้กลายเป็นผู้หญิงที่กล้าหาญเช่นนี้ คล้ายกับว่าชัยชนะดังกล่าวน่าจะเป็นของฝ่ายหญิง หากแต่ในฉากสลับกลับให้ผู้หญิงกลายเป็นฝ่ายถูกกระทำเช่นเดิม

“ในเวลานั้น พระพายก็มีอาจสงบอยู่ได้ เพื่ยรอกจากสถานวิมานมาศมาภายนอก บันดาลให้เกิดลมพายุ ทำให้พระคงคาล้วนแล้วแต่เกิดเป็นคลื่นลูกใหญ่ แตกเป็นดอกเลา เวลานั้นครึ่งชั่วโมงผ่านไป พระพายก็กลับเข้าสู่วิมานตามเดิม”

(ฉัตรสุณาย, 2003: 23)

พระพายแทนด้วยอวัยวะเพศชาย พระคงคาแทนด้วยอวัยวะเพศหญิง การที่พระคงคาตีฟองกระฉอกแทนด้วยกิจกรรมการร่วมเพศ ซึ่งใช้เวลานานกว่าครึ่งชั่วโมง สุดท้ายผู้หญิงก็ยอมตกเป็นฝ่ายถูกกระทำด้วยความเต็มใจ และปิตาธิปไตยก็ได้รับชัยชนะเหมือนเช่นเดิม

นวนิยายเรื่องนี้ถูกปิตาธิปไตยตีกรอบไว้อย่างแน่นหนา การที่มะลิไม่มีความเป็นกุลสตรี หรือที่เรียกว่า “สตรีชาดลักษณ์” ทำให้เธอได้นายโจรมาเป็นสามี ซึ่งในชีวิตจริงคงไม่มีผู้หญิงคนไหนที่ต้องการเช่นนั้นในตอนท้ายเรื่อง เธอต้องถูกลงโทษ โดยเหมสี่ยกับมาลาช่วยกันจับเธอมัดไว้กับเสา ซึ่ง “เชือก” ที่ใช้มัดคงเปรียบได้กับจารีตประเพณีที่สังคมแบบปิตาธิปไตยกำหนดไว้ เพื่อใช้ควบคุมผู้หญิงนั่นเอง

นอกจากนี้ การที่เหมสี่ยกล่าวถึงเหตุผลที่ตนยอมมีเพศสัมพันธ์กับมะลินั้น เพราะ “ได้แทนคุณน้องแล้ว” แสดงให้เห็นว่าในเชิงกามารมณ์ วาทกรรมผู้ชายเป็นฝ่าย “ให้ความสุข” ผู้หญิงยังคงดำรงอยู่

ภาพที่ 6 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “ดอไม้ที่เหี่ยวเฉา หรือ ผกาสรอโพน”

พื้นที่ 2 ใน 3 ของภาพหน้าปกเป็นรูปวิธาวี นางเอกของนวนิยายเรื่องนี้ ลักษณะเด่นบนใบหน้าของเธอคือ เธอเป็นคนตาโศก ทำให้ความสวยของเธอเป็นความสวยปนเศร้า สอดคล้องกับบทสรุปของนวนิยายเรื่องนี้ที่ลงท้ายด้วยความตายของตัวละครเอก

ตัวอักษรภาษาเขมรเขียนคำว่า “ผกาสรอโพน” (อ่านว่า ผกา-สรอ-โพน) แปลว่า ดอไม้ที่เหี่ยวเฉา คำว่า “ผกา” ที่แปลว่า ดอไม้ เขียนด้วยตัวหนังสือสีแดง ส่วนคำว่า “สรอโพน” ที่แปลว่า เหี่ยวเฉา เขียนด้วยตัวหนังสือสีเหลือง ขณะที่วิธาวีสวมใส่เสื้อสีน้ำเงิน จะสังเกตเห็นได้ว่าทั้ง 3 สีนี้คือแม่สีในทางศิลปะ แสดงว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธโดยตรงกับวิธาวี (สีที่ใช้เขียนตัวอักษรกับสีเสื้อผ้าของตัวละครอยู่ในกลุ่มเดียวกัน) นอกจากนี้การที่จิตรกรวาดรูปวิธาวีให้โดดเด่นกว่ารูปอื่นๆ ยังสื่อว่า “ดอไม้ที่เหี่ยวเฉา” นั้นคือวิธาวีนั่นเอง

พื้นที่ 1 ใน 3 ซึ่งอยู่ด้านล่างของภาพเป็นรูปรถไฟ และชานากำลังดำเนินา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของเมืองพระตะบอง ทำให้ทราบว่าเรื่องราวนี้เกิดขึ้น ณ สถานที่ใด ส่วนชายหนุ่มที่แต่งกายในชุดนักเรียนนั้นคือ บุนเรื่อน คนรักของวิธาวี ทั้งคู่ถูกกีดกันไม่ให้ได้สมรัก เพราะเหตุที่บุนเรื่อนมีฐานะยากจน

“ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา”¹⁴ นวนิยายที่สะท้อนปัญหาเรื่องการคลุมถุงชน

นุ หาจ (ญ ษณะ) เกิดเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2459 ที่จังหวัดพระตะบอง บิดาชื่อนุ วนมารดาชื่อนุ มวง เขาเข้าศึกษาที่วิทยาลัยพระศรีสวัสดิ์จึงสำเร็จการศึกษา และได้เข้ารับราชการในกระทรวงต่างๆ คือ กระทรวงโฆษณาการและข่าวสาร กระทรวงเศรษฐกิจ และกระทรวงการต่างประเทศ ตามลำดับ เขาชอบเขียนหนังสือมาก ผลงานที่มีชื่อเสียง เช่น “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” (ธวัชพรเสถียร) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2484 “มาลาตวจิต” (ธวัชพรเสถียร) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2495 และ “นารีเป็นที่เสนาหา” (ธวัชพรเสถียร) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2496 เป็นต้น ท่านหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย คาดว่าน่าจะถูกทหารเขมรแดงสังหารเหมือนกับนักเขียนคนอื่นๆ (ธวัชพรเสถียร, 2559: 166)

“ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” เป็นผลงานนวนิยายเรื่องเอกที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2492 ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 กระทรวงอบรม ยุวชน และกีฬาของกัมพูชาได้คัดเลือกให้นวนิยายเรื่องนี้บรรจุไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนเขมรทั่วประเทศ คำว่า “ผกา” เป็นคำภาษาเขมร แปลว่า ดอกไม้ เป็นอุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึง ผู้หญิง ที่มีทั้งรูปลักษณ์สวยงามและกลิ่นอันหอมหวาน สามารถดึงดูดให้มวลหมู่แมลงคือบรรดาผู้ชายเข้ามาชม แต่ดอกไม้กลับต้องเหี่ยวเฉาไปก่อนกาลอันควร เนื่องจากถูกบังคับให้ต้องแต่งงานกับผู้ชายที่ตนไม่รัก

ต่อมาในปี พ.ศ.2532 องค์การช่วยเหลือระหว่างชาติ (International Rescue Committee) ได้คัดเลือกนวนิยายเรื่องนี้พิมพ์แจกจ่ายให้ชาวเขมรอพยพได้อ่าน เพื่อรักษาผลงานด้านวรรณกรรมเขมร และปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีเขมรให้แก่ชาวเขมรอพยพอีกด้วย (พระมหาคักดี เพชรประโคน, 2540 : 2)

ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในจังหวัดพระตะบอง วิธาวีและบุญเรือนเป็นคู่หมั้นคู่หมายกันตั้งแต่ยังเด็ก ทั้งคู่มีใจให้แก่กัน แต่ถูกขัดขวางจากยายนวน ผู้เป็นมารดาของวิธาวี เนื่องจากยายนวนมองว่าบุญเรือนไม่คู่ควรกับบุตรสาวของตน

แต่เดิมครอบครัวของบุญเรือนมีฐานะดี บิดาประกอบอาชีพค้าขาย ต่อมาค้าขายขาดทุน ทำให้ฐานะทางบ้านตกต่ำและมีหนี้สินมากมาย ยายนวน ผู้เป็นมารดาของวิธาวีพยายามเกลี้ยกล่อมให้วิธาวีเลิกสนใจบุญเรือนและหันมารักไฉ สอด บุตรชายของคหบดีแห่งเมืองพระตะบอง แต่วิธาวีพยายามบ่ายเบี่ยงเพราะเธอรักใคร่ชอบพอกับบุญเรือนอยู่แล้ว นอกจากนี้เธอยังไม่ชอบพฤติกรรมเจ้าชู้ของไฉ สอด อีกด้วย แต่ถึงอย่างไรเธอก็ไม่อาจขัดใจมารดาได้ เพราะเกรงชาวบ้านจะหาว่าเธอเป็นคนเนรคุณ วิธาวีจึงได้แต่เก็บความทุกข์ตรมไว้ภายในใจแต่เพียงผู้เดียว

ต่อมายายนวนบังคับให้วิธาวีแต่งงานกับไฉ สอด ทำให้วิธาวียิ่งดูเศร้าหมองหนักขึ้นกว่าเดิม มารดาพยายามพาบุตรสาวไปเที่ยวชมปราสาทนครวัดที่จังหวัดเสียมเรียบเพื่อให้วิธาวีคลายทุกข์ แต่วิธาวีกลับยิ่งตรอมใจจนล้มป่วยลง และอาการหนักลงเรื่อยๆ เพราะไฉ สอดตามไปกวนใจเธอ

¹⁴ ชื่อภาษาเขมร คือ ผกาสรอพน (ออกเสียงว่า ผกา-สรอ-โปน)

ฝ่ายบุณเรือนรู้สึกเสียใจไม่น้อยที่ทราบข่าวว่าวิธาวีกำลังจะแต่งงาน เขาจึงขออนุญาตทางบ้านไปเที่ยวที่จังหวัดพระตะบอง แต่เมื่อไปถึงวัดโพธิ์กนุง เขาเห็นผู้คนมากมายจึงได้แวะเข้าไปดูด้วยความสงสัย เห็นมีโลงศพตั้งอยู่และเหนือโลงศพนั้นเป็นรูปของวิธาวี เขาจึงทราบว่าเธอได้เสียชีวิตลงแล้ว

เมื่อผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของประเพณีคลุมถุงชน

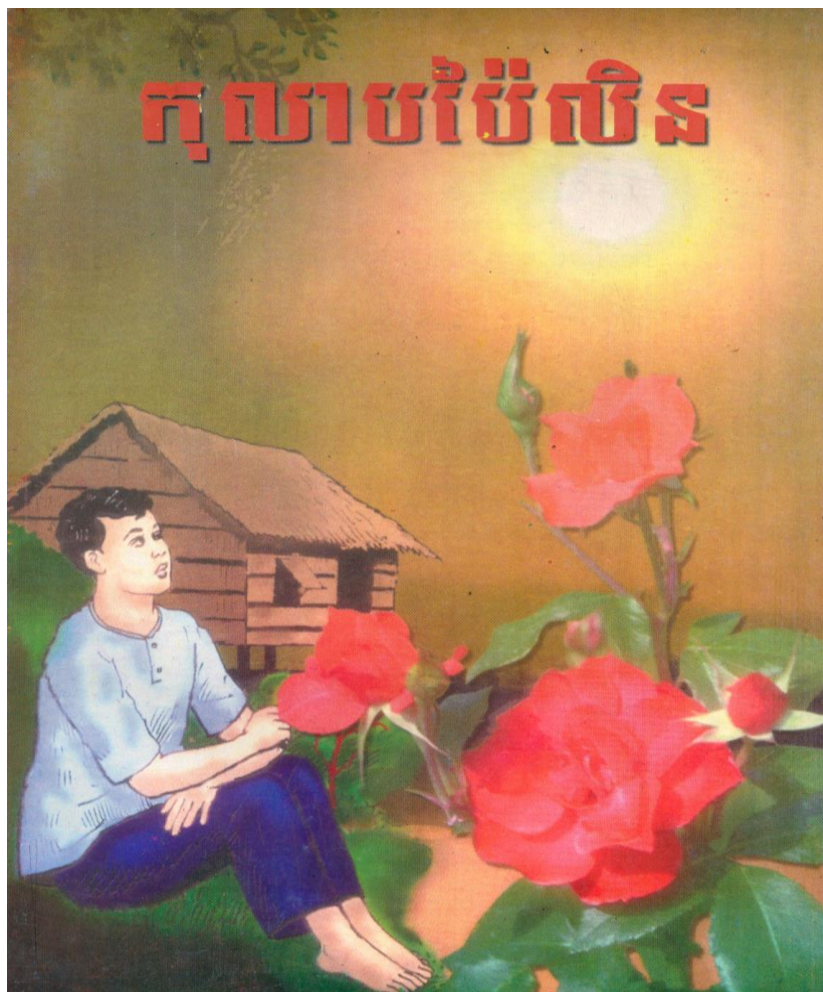
ปัญหา “การคลุมถุงชน” ซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองภายในชนชั้น เป็นกลไกในการสืบทอดทรัพย์สินสมบัติและการผูกขาดอำนาจจากผู้ชายรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ความพยายามในการผูกขาดอำนาจภายในชนชั้น ทำให้จำเป็นต้องผูกขาดผู้หญิงภายในชนชั้นเอาไว้ด้วย (ยศ สันตสมบัติ, 2535: 71)

นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเรื่องการคลุมถุงชนเช่นเดียวกับนวนิยายอื่นๆ เรื่องในยุคนี้นี้ ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายเรื่อง “สุภาพดา” ที่มานยานถูกบังคับให้แต่งงานกับสมณาง ทั้งๆ ที่เธอมีคนรักอยู่แล้วคือสุภาพ ทำให้เธอตัดสินใจไปกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย หรือเรื่อง “น้ำทะเลสาบ” ที่มาลาไปกระโดดน้ำทะเลสาบฆ่าตัวตาย หลังจากถูกบังคับให้แต่งงานครั้งที่ 2 กับสัตถา ชายที่เธอไม่ได้รับรัก แต่โครงเรื่องที่ปรากฏในนวนิยายข้างต้นเป็นโครงเรื่องรอง ต่างจากนวนิยายเรื่อง “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” ที่ประเด็นปัญหาเรื่องการคลุมถุงชนนี้ เป็นปมขัดแย้งที่ทำให้เกิดโครงเรื่องหลัก

วิธาวี เป็นหญิงสาวที่เพียบพร้อมทั้งรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท หรือที่เรียกว่า “สตรีศรีลักษณ์” เธอได้รับการศึกษาในระบบจนสามารถอ่านออกเขียนได้ แม้จะต้องหยุดเรียนกลางคัน เพราะทางครอบครัวไม่สนับสนุนให้เธอได้เรียนต่อ เนื่องจากเธอเป็นผู้หญิง แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรคในการแสวงหาความรู้ เพราะเธอได้เรียนภาษาไทยจนสามารถอ่านนวนิยายไทยได้ นอกจากนี้บุณเรือนก็มักจะนำวรรณกรรมต่างประเทศที่เธอได้เรียนในโรงเรียนมาเล่าให้เธอฟังอยู่เสมอ ทำให้วิธาวีมีความคิดที่ทันสมัย เธอมองว่าการคลุมถุงชนเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของสังคม และเธอมีสิทธิ์ที่จะเลือกคู่ครองด้วยตัวเอง โดยปราศจากการบังคับ หากแต่ในท้ายที่สุดแล้ว นวนิยายเรื่องนี้ก็จบลงด้วยความพ่ายแพ้ของวิธาวี และชัยชนะของอิทธิพลคำสอนเรื่องความเป็นกุลสตรีที่ดี และค่านิยมเรื่องการแต่งงานของบุตรสาวเป็นสิ่งที่บิดามารดาต้องเป็นฝ่ายจัดหาให้ (อารียา หุตินทะ, 2546: 169-176)

นักวิชาการด้านวรรณคดีเขมรคือ โสม สุมุณี (**សោម សុមុនី**) (2559: 174-175) กลับมองว่ามรดกกรรมของวิธาวีเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่ง เขายกย่องให้เธอเป็นผู้หญิงผู้มีคุณสมบัติดีเลิศ เหนือกว่านางในวรรณคดีหลายคนอย่างเช่น “นางกากี” (เขมรออกเสียงว่า เนียง-กา-เกีย) จากวรรณคดีเรื่องกากี บทพระราชนิพนธ์ในพระเจ้าหริรักษ์รามอาสีราชิบดี (พระองค์ด้วง) ที่มากู้หลายใจ เป็นหญิงแพศยา หรือ “นางเตียว” ในเรื่องตุ้ม เตียว ของพระภิกษุโสม ที่ชิงสุกก่อนห่าม ลักลอบได้เสียกับตุ้มทั้งๆ ที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ฝ่าฝืนจารีตประเพณีที่ดั่งาม ต่างจากวิธาวีที่มีลักษณะ “ภักดีต่อคู่สนทนา กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี” (**ភក្តីភាពចំពោះគូស្នេហា ភក្តីភាពចំពោះអ្នកមានគុណ និងគោរពប្រពៃណី**) การที่เธอนิ่งเฉย ไม่ต่อต้าน ยอมทำตามใจมารดา เป็นข้อปฏิบัติที่คนในสังคมเขมรยึดถือที่ดี

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ประเพณีคลุมถุงชน ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน ยายนวนในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะคล้ายกับมารดาของเตียวในวรรณคดีเขมรเรื่องตุม เตียว กล่าวคือ ตัวละครคู่นี้ต่างเป็นหญิงม่าย ถนอมกล่อมเลี้ยงบุตรมาตั้งแต่ยังเยาว์จนเติบโตใหญ่ ร่ำไม่ให้ใครไม่ให้ต่อม เธอจึงปรารถนาให้บุตรสาวได้คู่ครองที่ดีมีฐานะ จะได้สบายไม่ต้องลำบากเหมือนกับตน โดยหารู้ไม่ว่าเป็นการทำร้ายบุตรสาวที่ตนรัก อย่างไม่เจตนา

ภาพที่ 7 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “กุหลาบไพลิน”

จากภาพ ชายหนุ่มคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างกระท่อม ซึ่งน่าจะเป็นที่พักอาศัยของเขา แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจว่า ชายคนนี้มีฐานะยากจน

ชายหนุ่มคนนี้น่าจะเป็น จิตร ตัวละครเอกของเรื่อง ส่วนดอกกุหลาบและดวงจันทร์ในภาพน่าจะแทนด้วยตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่ชื่อ นารี บุตรสาวเพียงคนเดียวของหลวงรัตนสมบัติ ผู้เป็นเจ้าของเหมืองพลอยในเมืองไพลินและเป็นนายจ้างของจิตร เหตุที่มีแต่รูปจิตร เพราะนวนิยายเรื่องนี้เชิดชูตัวละครเอกฝ่ายชายเป็นสำคัญ แม้ชื่อเรื่องจะดูเหมือนว่าเชิดชูตัวละครเอกฝ่ายหญิงก็ตาม

ที่มาที่ไปของรูปดอกกุหลาบและดวงจันทร์อธิบายได้ว่า ดอกกุหลาบสัมพันธ์กับชื่อของนวนิยายเรื่องนี้ คือ “กุหลาบไพลิน” หมายถึง หญิงงามแห่งเมืองไพลิน สีของดอกกุหลาบและสีของตัวอักษรภาษาเขมรใช้สีเดียวกันคือสีแดง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความรัก แสดงว่านวนิยายเรื่องนี้ต้องนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความรักเป็นสำคัญ ส่วนดวงจันทร์นั้นแทนด้วยหญิงงาม ผู้สูงศักดิ์ ทั้งดอกกุหลาบและดวงจันทร์ในที่นี้มีความหมายเหมือนกัน คือหมายถึง นารี ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่อง (จะสังเกตเห็นว่าตำแหน่งของดอกกุหลาบและดวงจันทร์นั้นอยู่ตรงกัน) เธอเป็นเสมือนดวงจันทร์ที่ลอยเด่นอยู่บนฟากฟ้า ส่วนชายผู้ต่ำต้อยอย่างจิตรคงทำได้แค่เพียงเฝ้ามองอยู่ไกลๆ เหมือนกับกระต่ายที่เฝ้าแหวงมองดูดวงจันทร์

“กุหลาบไพลิน”¹⁵ นวนิยายที่ชื่อเรื่องกับเนื้อหา มีลักษณะตรงกันข้าม

ญุก แฉม (ญุก ธีระ ออกเสียงว่า ญุก แฉม) เป็นปราชญ์ทางด้านพระพุทธศาสนาคนสำคัญของเขมร ท่านเกิดเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2446 ที่จังหวัดพระตะบอง ท่านบวชเรียนเป็นสามเณรตั้งแต่อายุ 15 ปี หลังจากนั้นได้เดินทางเข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพมหานคร จนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีและภาษาไทย เห็นได้จากผลงานตีพิมพ์ของท่าน เช่น นะโมภูกากถา นานาชาตกวรรณนา ธรรมนิเทศ เทวตาทาษิต เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ.2473 ท่านได้เดินทางกลับมายังกัมพูชาเพื่อร่วมงานกับกลุ่มแปลพระไตรปิฎก ในปี พ.ศ.2479 ท่านได้ลาสิกขา และหนึ่งปีหลังจากนั้นท่านจึงได้สมรสกับนางงวน ไฉสม มีบุตรด้วยกัน 7 คนและธิดาอีก 4 คน รวม 11 คน ญุก แฉมเป็นครูสอนภาษาเขมร ณ คณะอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ นอกจากนี้ท่านยังได้เขียนบทความลงตีพิมพ์ในวารสาร “กัมพูชสุริยา” (ត្រួងសុរិយា) ซึ่งเป็นวารสารที่จัดทำโดยพุทธศาสนบัณฑิตอยู่เป็นประจำอีกด้วย (ธีระ ญุก ธี, 2545: 137-141)

ญุก แฉม เขียนนวนิยายเรื่อง “กุหลาบไพลิน” (ត្រួងរ៉ៃលិន) เมื่อปี พ.ศ. 2486 นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่านชาวเขมรอย่างสูงและได้รับคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการ (ក្រសួងអប់រំ) ของเขมรให้บรรจุไว้ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปี พ.ศ. 2499 ด้วย นักวิชาการด้านวรรณคดีเขมรบางท่าน เช่น โสม สุมณี เชื่อว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายเรื่องแรกของเขมร ไม่ใช่เรื่องสุผาด

นวนิยายเรื่อง “กุหลาบไพลิน” เล่าถึงเรื่องราวของจิตร เด็กกำพร้าที่อาศัยอยู่กับบิดาคือตาจิม ที่จังหวัดพระตะบอง ต่อมาบิดาได้เสียชีวิตลง จิตรต้องหยุดเรียนและหันไปทำงานเป็นกรรมกรที่บ่อพลอยในเมืองไพลินแทน

เจ้าของกิจการเหมืองพลอยที่จิตรเข้าไปทำงานด้วยชื่อ หลวงรัตนสมบัติ เขามีบุตรสาวที่งามพร้อมด้วยรูปสมบัติและสติปัญญาคนหนึ่งชื่อ นารี ในตอนแรกจิตรกับนารีไม่ค่อยถูกชะตากันนัก ทั้งคู่มีเรื่องทะเลาะและปะการมกันอยู่เป็นประจำ แต่ทั้งคู่ก็มีใจให้กัน ความรักของคนทั้งคู่เริ่มปรากฏชัดหลังจากที่จิตรได้ยอมสละชีวิตของตนเพื่อเข้าช่วยเหลือหลวงรัตนสมบัติและนารีให้รอดพ้นจากการถูกโจรปล้น ในวันนั้นจิตรได้ขับรถพาหลวงรัตนสมบัติและนารีไปทำธุระในเมือง แต่ระหว่างทางกลับบ้าน รถเสีย จึงจำต้องพักค้างแรมอยู่กลางทาง คินนันเกิดมีโจรบุกเข้าปล้น จิตรถูกโจรยิงได้รับบาดเจ็บ โชคดีที่คนขับรถของหลวงรัตนสมบัติตามมาทันทำให้พวกโจรล่าถอยไป

นารีช่วยพยาบาลจิตรจนหายป่วย หลวงรัตนสมบัติแต่งตั้งให้จิตรเป็นหัวหน้ากรรมกรคอยดูแลเหมืองพลอย ต่อมาปลัดอำเภอเมืองสงแก และเจ้าพนักงานเดินทางมาขอซื้อพลอยจากหลวงรัตนสมบัติ ปลัดอำเภอพึงใจในความงามของนารี เขาพยายามข่มขืนเธอ แต่หลวงรัตนสมบัติและจิตรมาช่วยไว้ได้ทัน ปลัดอำเภอแค้นใจมากจึงสมคบคิดกับเจ้าพนักงานพาพวกโจรเข้ามาปล้นบ่อพลอยของหลวงรัตนสมบัติในคินนัน

¹⁵ ชื่อในภาษาเขมรออกเสียงเป็น โกะ-หลาบ-ไป-เลน

จิตรและบรรดากรรมกรบ่พลอยได้ร่วมแรงร่วมใจกันเข้าต่อสู้กับพวกโจรอย่างสุดความสามารถจนชนะ ฆ่าปลัดอำเภอกับเจ๊กผันได้ในที่สุด หลวงรัตนสมบัติจึงตอบแทนความดีของจิตรด้วยการยกนารีให้ จากเนื้อเรื่องดังกล่าวจะเห็นว่า เนื้อหาของนวนิยายนั้นยกย่องเชิดชูตัวละครเอกฝ่ายชายคือจิตร ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา แม้ชื่อของนวนิยายนั้นจะหมายถึงนารี ผู้เป็นเสมือนดอกกุหลาบแห่งเมืองไพลินก็ตาม

“นารี” หญิงผู้เพียบพร้อมตามแบบฉบับกุลสตรีเขมร

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในวรรณคดีเขมร ส่วนใหญ่มีบทบาทส่งเสริมคุณสมบัติของตัวละครเอกฝ่ายชายให้โดดเด่นขึ้น เพราะเป็นผู้ที่มีโอกาสได้ครอบครองผู้หญิงซึ่งเพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ

นารี ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายเรื่องกุหลาบไพลินเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ ชาติตระกูล และทรัพย์สมบัติ ความงามของเธอเป็นสิ่งที่ต้องตาต้องใจผู้ชายหลายคน รวมทั้งจิตร ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่องนี้ด้วย ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงขนบความงามของกุลสตรีในอุดมคติ

ในขณะนั้นมีเสียงรอนแท้งมาจากข้างล่างขึ้นมาถึงบนบ้าน พร้อมทั้งมีเสียงเล็กแหลมดังก้องมาจากด้านหลังของเจ้าจิตร เจ้าจิตรก็ทิ้งสายตาเหลือบมองไปปะทะเข้ากับดวงตาคู่หนึ่งที่กำลังจ้องตรงมา เป็นดวงตาที่หวาน ชวนให้ต้องใจเสนาหา แต่ทว่าหญิงผู้นี้มีท่าทางหยิ่งเล็กน้อย กิริยากระตู่กระตึงกระชดกระช้อยงามนัก ผิวขาวสะอาด ใบหน้ากลมอย่างวงพระจันทร์ น้ำเสียงสดใส ประดุจระฆังเงิน ท่าเดินอ่อนช้อยดุจดอกกุหลาบซึ่งต้องสายลมแผ่วพัดให้ไหวโอนเอนอยู่กลางสวนดอกไม้เช่นนั้น “โอ สวยอะไรอย่างนี้! นี่เหมือนกับว่าตัวเราฝันไปเสียก็ไม่ว่า”

(กุหลาบไพลิน, 2540: 51)

นารีเป็นเสมือนวัตถุที่ถูกจ้องมอง ตามขนบของวรรณคดีเขมรที่นิยมชมความงามของตัวละครเอกฝ่ายหญิงไปที่ละส่วน เช่น ชมดวงตาว่าหวาน (กวีเขมรในอดีตนิยมชมดวงตาว่างามเหมือนดวงตาของลูกกวาด ดวงดาว หรือแก้วมณีนิล) ชมผิวพรรณว่าขาวสะอาด ชมน้ำเสียงว่าไพเราะดุจเสียงของระฆังเงิน หรือชมท่าทางการเดินของนารีว่างดงามอ่อนช้อย เหมือนดอกกุหลาบที่ต้องลม จนเป็นที่มาของชื่อนวนิยาย คือ “กุหลาบไพลิน” การชมความงามข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมความงามของคนเขมรกล่าวคือ ผู้หญิงสวยจะต้องมีใบหน้าที้งดงาม มีน้ำเสียงที่ไพเราะน่าฟัง และมีกิริยามารยาทเรียบร้อยงดงามชวนมอง ความงามดังกล่าวได้ทำให้จิตรถึงกับตกอยู่ในภวังค์ จนมารู้สึกตัวอีกครั้งเมื่อได้ยินเสียงของหลวงรัตนสมบัติดังขึ้น

เจ้าจิตรตื่นจากภวังค์เลิกจ้องมองอย่างตะลึงงัน ในเวลาที่หลวงรัตนสมบัติเรียกบุตรสาวนั้นให้ขึ้นมาบนบ้าน

(กุหลาบไพลิน, 2540: 51)

การที่สติของจิตรไม่อยู่กับเนื้อกับตัวตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้พบกับนารี เป็นการ “พิสุจน์” ความงามของนารีว่ามีอานุภาพมากเพียงใด นอกจากนี้ถ้ากับกิริยาดังกล่าวของจิตรยังได้ช่วยทำให้บทกวีมีอารมณ์ขันสมบูรณ์อีกด้วย เพราะความงามของผู้หญิงนั้นมีไว้เพื่อดึงดูดใจผู้ชาย และความงามของนารีจะไม่มี ความหมายใดๆ เลย ถ้าจิตร พระเอกของเรื่องไม่ได้รู้สึกต้องตาต้องใจ

ถูก แถมได้เพิ่มลักษณะพิเศษให้แก่ นารี นอกเหนือไปจาก “ความสวย” และ “ความร่ำรวย” แล้วเธอยังมี “ความเฉลียวฉลาด” อีกด้วย กล่าวคือ เธอเป็นคนที่สามารถเข้าใจบุคคลหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างดีเยี่ยม

รถก็เล่นออกไปอีกตามปรกติ แต่นางนารีสังเกตเห็นและรู้ซึ่งถึงความคิดของเจ้าจิตร หากเมื่อใดนางทำสนิทสนมกับนายอำเภอ นั้น รถก็สายโคลงเคลงหาอุบายตกหลุมหรือเล่นผิดทาง จนเกือบจะไม่กล้าพูดอะไรกับนายอำเภออีก ตั้งแต่นั้นมา นางก็รู้ตัวว่า เจ้าจิตรปรารถนาอะไรในตัวนาง

(กุหลาบไพลิน, 2540: 77)

คุณลักษณะที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะต้องมีคือ “ความบริสุทธิ์” หมายถึงตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะต้องไม่เคยผ่านชายใดมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเขมรให้คุณค่าแก่ “พรหมจารี” (virginity) ของผู้หญิง ถ้าใครสูญเสียพรหมจารีไปแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีรูปสมบัติดีเลิศเพียงใดก็ตาม แต่คุณค่าของผู้หญิงคนนั้นก็ลดลงในทันที เพราะทำตนไม่เป็นที่น่านับถือ ไม่รักษานวลสงวนตัว ทำให้สังคมติฉินนินทา ผู้ประพันธ์จึงให้นารีมีคุณสมบัติที่ว่านั้น “นางนารี ซึ่งเป็นดอกกุหลาบตูมและเป็นสาวพรหมจารี” (กุหลาบไพลิน, 2540: 99)

ประเด็นที่น่าสนใจคือ “พรหมจารี” “การรักษานวลสงวนตัว” และ “การทำตนให้เป็นที่น่านับถือมิให้ถูกครหา” (respectability) เป็นภาพลักษณ์ของกุลสตรี ที่เป็นแบบแผนพฤติกรรมทางเพศที่กำหนดไว้สำหรับผู้หญิงชั้นสูงโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อเป็นกลไกในการสืบทอดอำนาจและทรัพย์สินสมบัติ โดยการแลกเปลี่ยนผู้หญิงในชนชั้นเดียวกัน เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีด้วยการเกี้ยวตบเป็นเครือญาติ ผู้หญิงชั้นสูงจึงถูกกีดกันไม่ให้เกสิอกกล้วยกับชนชั้นต่ำ (ยศ สันตสมบัติ, 2535: 70-71) แต่ในนวนิยายเรื่องนี้หญิงชั้นสูงมารักกับกรรมกรโดยไม่ถูกขัดขวาง และปฏิเสธนายอำเภอ ซึ่งเป็นคนชนชั้นเดียวกัน

เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะ นวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้มุ่งนำเสนอประเด็นปัญหาเรื่องการคลุมถุงชนอย่างนวนิยายเรื่อง “สุผาด” “น้ำทะเลสาบ” หรือ “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” ดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่นำเสนอความเข้มแข็ง ใจหาญของผู้ชาย คือ ไม่จำเป็นต้องหล่อเหลาบิกบินสมชายชาติเหมือนกับดารารายานตร์ จนทำให้ผู้หญิงทั้งหลายต่างเฝ้าน เช่นเดียวกับจิตร ที่นารีกล่าวตักเตือนเมื่อแรกพบกันว่า “กรรมกรคนนี้ผมยังกับคนติดฝิ่น จะมีแรงขุดดินได้หรือกะป๊า?” (กุหลาบไพลิน, 2540: 53) จิตรมีฐานะยากจน ไร้ญาติขาดมิตร ดังที่

เขารำพึงกับตัวเองว่า “สำหรับตนซึ่งกำพร้าพ่อแม่ และพี่น้องญาติสายโลหิต จะหันหน้าไปพึ่งพิงใครที่ไหน เขาก็ไม่ต้องการเลย เพราะมนุษย์ที่ยากจนลำบากเช่นนี้ ไม่มีใครต้องการคบหา” (กุหลาบไพลิน, 2540: 37)

หากแต่คุณสมบัติที่จิตรมีและสามารถเอาชนะใจนารีได้นั้นคือ “ความเป็นสุภาพบุรุษ” เห็นได้จากการที่จิตรไม่กลัวต่อความยากลำบาก เป็นคนขยันอดทน หนักเอาเบาสู “เกิดมาในโลกนี้ ลำบากก็ลำบาก กว่าคนอื่น แต่ว่าเกิดมาเป็นผู้ชายแล้ว ต้องไม่ขลาดกลัวต่อความทุกข์เศร้า ความลำบากเลย ต้องต่อสู้กับความทุกข์เศร้าลำบากทั้งหมดนี้ให้เห็นดำเห็นแดงไปเลย” (กุหลาบไพลิน, 2540: 37)

จิตรเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเจียมตนไม่เห่อเหิม “อา! ไม่ได้หรอก นางนี้มีรูปโฉมงามแน่แท้ แต่ทว่าท่าทางหยิ่งถือตัวเกินไป แถมยังมีทรัพย์สมบัติมากมาย สุดวิสัยจะไขว่คว้าเอามาได้ แล้วมีประโยชน์อะไรที่ตนเอาแต่นึกถึงเขา แม้ว่าจะพยายามเก็บใจไม่ให้คิดอย่างไร ก็ยังคงมีจิตใจคิดไปหาความกังวลนั้นจนได้ ในที่สุด เจ้าจิตรเตือนตนเองว่า “ตัวเตี้ยอย่าเหนียว มือสั้นอย่าเอื้อมคว่ำกอดูเขา” (หมายถึง อย่าเอื้อมเด็ดดอกฟ้า) (กุหลาบไพลิน, 2540: 56-57)

จิตรเป็นคนฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดี เหมือนที่นาริสรรเสริญว่า “กรรมกรหนุ่มผู้นี้แปลกกว่ากรรมกรคนอื่นๆ ของนาง คำพูดทุกๆ คำของกรรมกรคนนี้เต็มไปด้วยสำนวนโวหารชวนให้อยากฟัง ไม่สมเป็นมนุษย์ด้อยความรู้เลย (กุหลาบไพลิน, 2540: 63) และที่สำคัญจิตรยังได้ยอมสละชีวิตเข้าช่วยปกป้องนาริและครอบครัวถึง 2 คราว

นาริตัดสินใจเลือกจิตรเพราะ “ความเป็นสุภาพบุรุษ” ซึ่งสิ่งนี้เองที่เงินทองซื้อไม่ได้ และเหตุผลเดียวกันนี้ที่ทำให้เธอปฏิเสธนายอำเภอ ถึงแม้ว่าชายผู้นี้จะมีศักดิ์ศรีคู่ควรกับเธอทั้งในด้านฐานะทางเศรษฐกิจและด้านฐานะทางสังคมก็ตาม

(นายอำเภอ) “คือเจ้าจิตรนั่นเอง ไข่แล้ว เจ้าจิตร มันเป็นเด็กหนุ่มรูปงาม พุดเพราะ แต่มันยากจนเหมือนขอทานเขาไข่ไหมล่ะ” (ว่าแล้วก็หัวเราะก๊ากๆ)

(นาริ) “คุณอวดตัวว่าวิเศษอย่างไรจึงได้พูดกดขี่ สบประมาทเขาอย่างนี้ ถึงเขายากจนแต่ทรัพย์สมบัติเงินทอง แต่คุณสมบัติสุภาพเรียบร้อย เป็นสุภาพบุรุษสมเป็นลูกผู้ชายแท้ๆ นั้น เจ้าจิตรมีครบสรรพ ส่วนตัวคุณมีเงินทองไข่ไหม คุณอาจซื้อแลกอะไรได้ตามต้องการ แต่คุณไม่อาจเอาเงินทองของคุณมาซื้อความรักของฉันได้หรอก คุณมีเงินทองซึ่งเจ้าจิตรไม่มี แต่สิ่งซึ่งเจ้าจิตรมีคุณไม่มีเลย ไข่หรือไม่”

(นายอำเภอ) “แล้วผมไม่มีอะไร ยังขาดอะไรอยู่”

(นาริ) “ความเป็นสุภาพบุรุษกับความเป็นลูกผู้ชาย”

(กุหลาบไพลิน, 2540: 148-149)

ถูก แถม คงต้องการให้กำลังใจผู้ขายชาวเขมร ที่อาจไม่หล่อ ไม่ร่ำรวย แต่ขอให้ประพฤติตนเป็นคนดี มีวิชาความรู้ติดตัวบ้าง มีความขยันขันแข็งทำงาน มีความซื่อสัตย์ อุดม มีคุณธรรมประจำใจ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จทั้งหน้าที่การงานและชีวิตครอบครัว

มีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาว่า ถูก แถม อาจประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ขึ้น เพราะเคยประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่กรรมกรหนุ่มคนหนึ่งลักลอบคบหากับบุตรสาวของเจ้าแก้วคนหนึ่งในจังหวัดพระตะบอง เมื่อเจ้าแก้วทราบเรื่องจึงสั่งให้ลูกน้องช่วยกันจับตัวชายคนนั้นไปข่มขืนจนถึงแก่ความตาย (พระราชสุริยวงศ์, 2559: 141) เขาจึงต้องการต่อต้านการกดขี่ข่มขืน โดยแสดงให้เห็นว่า ความดีที่อยู่ภายในใจต่างหากที่สำคัญกว่าทรัพย์สินเงินทอง ประเด็นที่ถูก แถมนำเสนอไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ในสังคมเขมร เนื่องจากวรรณคดีร้อยกรองประเภทจักรๆ วงศ์ๆ ก็เคยนำเสนอเรื่องราวเหล่านี้มาแล้ว กล่าวคือ ตัวละครเอกฝ่ายชายมักเป็นกำพร้า แต่ด้วยบุญบารมีที่ได้สั่งสมมา กอปรกับคุณงามความดีที่กระทำในชาติปัจจุบัน ส่งผลทำให้ได้ครองคู่กับพระธิดาของกษัตริย์เมืองใดเมืองหนึ่ง และได้ขึ้นครองราชสมบัติสืบมาอย่างมีความสุข¹⁶

¹⁶ ตัวอย่างของนิทานกำพร้าเขมร เช่น วรรณคดีเรื่องโกศกุลุณการ (พระราชสุริยวงศ์) แต่งโดยออกญาพระคลังนาง (อิศราธิราชสุริยวงศ์) ในปี พ.ศ. 2347 เรื่องมีอยู่ว่า คราวนั้น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดพระเชตุพน กรุงสาวัตถี เหล่าพระภิกษุต่างสนทนากันเรื่องพระเวทที่มุ่งจะสังหารพระบรมครู จนเป็นเหตุให้ถูกธรณีสูบ พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องราวแล้วตรัสว่า มิใช่แต่เฉพาะในชาตินี้เท่านั้นที่พระเวทที่มุ่งจะสังหารพระองค์ แม้แต่ในอดีตชาติที่ผ่านมา พระเวทที่เคียดแค้นปฏิบัติเยี่ยงนี้มาแล้ว

ในอดีตกาล ณ พาราณสี มีเศรษฐีผู้หนึ่งนามว่า โกศุทมิ มีทรัพย์มากถึง 18 โกฏิ เขาทำทานจนทรัพย์หมดสิ้นต้องกลายเป็นคนทุพพลภาพ โกศุทมิบุตรอยู่ผู้หนึ่งนามว่าโกศุทมิเช่นกัน โกศุทมิผู้เป็นบิดา เมื่อถึงแก่กรรมลงแล้วก็ไปเกิดเป็นพระอินทร์ สถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระโพธิสัตว์ได้มาจุติเป็นบุตรของโกศุทมิ นามว่า โกศุทกุลุมาร เมื่อเจริญวัยได้ 10 ปี มารดาก็เสียชีวิต พออายุได้ 14 ปี บิดาก็เสียชีวิตตามไปอีก โกศุทกุลุมารจึงเป็นกำพร้า พระอินทร์ได้นำราชาธิดาของท้าวสัตตกุณราขมาใส่ไว้ในถุงหนังนำมามอบให้แก่โกศุทกุลุมารผู้เป็นหลาน เพราะหวังจะให้คนทั้งสองได้ครองคู่กัน เมื่อโกศุทกุลุมารไปทำไร่ นางสุชุลลันทาเทวีก็จะออกมาจากถุงหนัง เพื่อมาเตรียมจัดสำรับกับข้าว ทำความสะอาดเรือนชาน ครั้นเสร็จงานบ้านงานเรือนแล้ว นางก็จะกลับเข้าไปในถุงหนังตามเดิม โกศุทกุลุมารเกิดผัดสังเกตุจึงวางอุบาย พอเข้าซักรักทำที่ประหนึ่งว่าจะไปทำงานในไร่ หากแต่แอบมองดูอยู่ใกล้ๆ กระหม่อมนั่นเอง พอนางออกมาจากถุงหนัง โกศุทกุลุมารจึงได้เข้าไปชักถาม จนทราบความ ต่อมาทั้งคู่ก็ตกลงปลงใจเป็นสามี ภรรยากันในที่สุด

คามโกชกะ ผู้เป็นนายบ้าน เมื่อเห็นนางสุชุลลันทาเทวีเกิดมีใจปฏิพัทธ์ แต่เขาเจียมตนว่ามีฐานะต่ำต้อย เขาจึงนำความเรื่องความงามของนางสุชุลลันทาเทวีขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าพรหมทัต แล้วช่วยกันหาอุบายที่จะชิงนางสุชุลลันทาเทวีมาจากโกศุทกุลุมาร ตั้งแต่ให้โกศุทกุลุมารหาไก่ ข้าง มาสู้กันกับไก่และข้างของพระองค์ ให้เอามือจุ่มลงไปในกระทะที่เต็มไปด้วยน้ำมันเดือด โกศุทกุลุมารสามารถเอาชนะพระเจ้าพรหมทัตได้ทุกครั้งไป จนท้ายที่สุด พระเจ้าพรหมทัตได้ให้โกศุทกุลุมารกินอาหารที่เจือด้วยไขเป็ดและไขไก่ นางสุชุลลันทาเทวีคิดว่าตนเป็นสาเหตุที่ทำให้สามีต้องลำบากจึงหนีกลับไปยังสัตตกุณครไปในที่สุด

โกศุทกุลุมารติดตามนางสุชุลลันทาเทวีไปด้วยความยากลำบาก เมื่อพบกันแล้ว ทั้งสองพระองค์ได้ประกอบพิธีอภิเษกสมรสกัน โกศุทกุลุมารพานางสุชุลลันทาเทวีกลับมายังกระหม่อมที่นครพาราณสี มีเพียงม้า 1 ตัวและธนู 1 คันติดตัวมาด้วยเท่านั้น คามโกชกะไปทูลฟ้องพระเจ้าพรหมทัต ใส่ร้ายว่า โกศุทกุลุมารจะมาทำสงครามกับพระองค์ พระเจ้าพรหมทัต

“นารี” ซึ่งแปลว่า ผู้หญิง ในนวนิยายเรื่องกุหลาบไฟสิน จึงอาจหมายถึงผู้หญิงทุกคนในสังคม เขมรที่แต่งงานด้วยรูปโฉม และยังคงรักษาพรหมจารี มีกิริยามารยาทที่ได้รับการขัดเกลามาแล้วเป็นอย่างดี มีสติปัญญาอันชาญฉลาด และมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย เพื่อรอวันที่จะได้พบและเป็นสมบัติของชายที่คู่ควร

จึงยกทัพมาหมายพิฆาตโกศกุลกุมาร พระโพธิสัตว์จึงแปลงศรออกไป เกิดเสียงดังกึกก้องไปทั่วทิศทิศ พระเจ้าพรหมทัตและความโศกสะทกจากหลังช้างถึงแก่ชีวิต เหล่าเสนามาตย์จึงอัญเชิญโกศกุลกุมารขึ้นครองราชย์ พร้อมด้วยนางสุมาลันทาเทวีเป็นสุขสืบมา เมื่อสวรรคตแล้ว ทั้งสองพระองค์ได้ไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต

ภาพที่ 8 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร”

จากภาพ ผู้หญิงที่ปรากฏโดดเด่นในภาพ คือ สราวี ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร” เนื่องจากในเรื่องนี้เธอยอมเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องเอกราชชาติและราชบัลลังก์ เธอจึงได้รับการยกย่องให้เป็นวีรสตรี แต่ทว่าแววตาของเธอกลับดูเศร้า แสดงว่าชีวิตของเธอคงต้องประสบปัญหาบางอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน

ด้านล่างภาพมีภาพของตัวละครทั้งสิ้น 3 ตัว คือ พิสิฐ ฐ พระเอกของเรื่องที่กำลังสอนวิชายิงธนูให้แก่สราวี โดยมีณิ ผู้เป็นน้องสาวของสราวียืนดูอยู่ใกล้ๆ แม้ว่าในเรื่องพิสิฐกับสราวีจะเป็นคู่รักกัน แต่เมื่อพิจารณาจากภาพที่พิสิฐกำลังสอนยิงธนูนั้นจะเห็นได้ว่า เขาไม่ได้สัมผัสสกายของสราวีแต่อย่างใด ถ้าผู้อ่านที่เห็นเพียงแค่ภาพหน้าปก ไม่ได้อ่านเรื่องราวที่อยู่ด้านในอย่างละเอียด ก็อาจคาดเดาไปว่าคนคู่นี้ น่าจะมีความสัมพันธ์เป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่คนรัก เช่น ครูกับศิษย์ หรือพี่ชายกับน้องสาว เป็นต้น สาเหตุที่ภาพของพิสิฐกับสราวีดูไม่เหมือนคนรักนั้นอาจเป็นเพราะในตอนอวสานของเรื่อง ทั้งสองคนนี้ไม่ได้ครองคู่กันก็เป็นได้

“สิริเศวตฉัตร” นวนิยายที่เขียนขึ้นเพื่อต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส

ลี ฌามเตง (**ลี้ ฌามเตง**) (ออกเสียงว่า ลี เทียม-เตง) (พ.ศ. 2473-2518) เป็นบุคคลสำคัญของเขมรที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ ท่านเกิดเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 ในจังหวัดกำปงจาม บิดาชื่อลีมง มารดาชื่อสุข กิม ท่านเป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมนักเขียนเขมร (**สมาคมผู้รักการเขียน**) ขึ้นในปี พ.ศ. 2499 นอกจากนี้ยังเป็นหัวหน้าแผนกวิจัยของพุทธศาสนาบัณฑิต เป็นนักเขียนประจำวารสารกัมพูชาสุริยา และเป็นสมาชิกชุมนุมชนบธรรมนิยมประเพณีเขมร (**กลุ่มผู้รักประเพณี**) อีกด้วย (**ลี้ ฌามเตง**, 2545: 255-256)

ลี ฌามเตง เขียนนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร” (**ลี้ ฌามเตง**) ขึ้นในปี พ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่ประเทศเขมรได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เขาได้เขียนถึงเหตุผลที่แต่งนวนิยายเรื่องนี้ไว้ในคำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ว่า

“เรื่องนี้เป็นที่ระลึกอย่างหนึ่ง ในคราวที่ประเทศเขมรของเราเดินตามแนวพระราชดำริตามแผนการของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ที่จะพากันร่วมเป็นวีรบุรุษและวีรสตรี เพื่อเรียกร้องเอกราชจากผู้ครองอำนาจฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2496 ในเวลานั้น ผู้เขียนได้เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวครั้งยิ่งใหญ่ของชาติด้วยความซื่อตรง อย่างไรก็ดี ความคิดที่จะปลดปล่อยชาติจากกรงเล็บของจักรวรรดิและความคิดแสวงหาเสรีภาพเพื่อชาติก็ยังสถิตอยู่เป็นความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของตนเป็นนิรันดร์ ซึ่งเป็นเหตุทำให้นำเอาความปรารถนานี้มาเขียนเป็นนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร” นี้อีกด้วย เพราะเหตุที่เขียนเรื่องนี้ขึ้นในปลายสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส เรื่องนี้จึงไม่กล้าที่ออกชื่อประเทศอย่างชัดเจน ขอนำมาแต่ความคิด ทศนคติเท่านั้น”

(**ลี้ ฌามเตง**, 2549: 1)

จากข้อความข้างต้นแสดงเจตนารมณ์ชัดเจนของผู้เขียนว่า “สิริเศวตฉัตร” เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นเพื่อต้องการให้คนเขมรเกิดสำนึกรักชาติ รักแผ่นดิน ร่วมแรงร่วมใจกันต่อสู้กับผู้รุกราน ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ “เมืองสุภณห์” ในนวนิยายเรื่องนี้จึงหมายถึงประเทศเขมร และ “เมืองอัญญรัฐ” ซึ่งเป็นศัตรูผู้กดขี่ คือ ประเทศฝรั่งเศส (ชื่อเมืองนี้ ถ้าแปลตามรูปศัพท์ “อัญญ” แปลว่า อื่น ส่วน “รัฐ” แปลว่า แวนแคว้น อัญญรัฐจึงแปลว่า แวนแคว้นอื่น ที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน) การถูกปกครองโดยฝรั่งเศสถือเป็นความขมขื่นและคับแค้นของคนเขมร คนเขมรจึงใช้วรรณกรรมเพื่อส่องทางให้แก่สังคม เพื่อไม่ให้ประวัติศาสตร์กลับมาซ้ำรอยเดิมได้อีก

เมื่อผู้หญิงต้องเป็นนักรบ

แม้ว่า สราวี ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง สิริเศวตฉัตร จะเชี่ยวชาญในเชิงรบ มีความกล้าหาญเหมือนกับผู้ชาย จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพแห่งเมืองสุภณห์ ทว่าผู้เขียนไม่ลืมที่จะใส่คุณลักษณะ

ที่สำคัญยิ่งสำหรับตัวละครเอกฝ่ายหญิงลงไป นั่นคือ รูปโฉมที่งดงาม ดังปรากฏในตอนต้นเรื่องในฉากที่พิสิณฐ ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายชื่นชมสราวีว่า

“โอ้ ดอกกุหลาบ สีสนของเจ้าช่างสวยสดงดงามอะไรเช่นนี้ เจ้าไม่รู้ดอกหรือว่าเพราะเหตุใดจึงมีแมลงภู่มาหมายปองปรารถนาเจ้า (พิสิณฐพูดกับตนเอง) ส่วนแมลงภู่ซึ่งเป็นสัตว์ตกลาย มันแทบจะไม่กล้าแสดงกริยาให้ดอกไม้ได้ล่วงรู้เลย เพราะเกรงว่าจะไม่สมฐานะกัน”

พูดแล้ว พิสิณฐได้เด็ดดอกไม้ดอกนี้ยื่นไปให้แก่สราวี และนางก็รับมาถือไว้อย่างทะนุถนอม นั่งพิณจ้อยแต่เพียงผู้เดียว

(ศรีสมุทรโฆษ, 2549: 9)

พิสิณฐ ใช้โวหารอุปลักษณ์เปรียบเทียบสราวีว่า เป็นดอกกุหลาบที่มีสีสนสวยงาม¹⁷ และได้เปรียบเทียบตนเองกับแมลงภู่อันต่ำต้อย การที่พิสิณฐเจรจากับดอกกุหลาบ และเด็ดดอกกุหลาบมามอบให้แก่สราวีนี้ ถือเป็นการบอกรักที่ทำได้อย่างงดงาม คือ ขั้นแรก คือ ชมคนรัก (ชมดอกกุหลาบว่างาม เมื่อเปรียบคนรักว่าเป็นดอกกุหลาบ คนรักจึงงามไปด้วย) ลำดับต่อมา คือ ขอให้คนรักเมตตาส่งสารเพื่อที่เธอจะได้มอบความรักให้ (เปรียบเทียบตัวเองว่าเป็นแมลงภู่อันต่ำต้อย ไม่คู่ควรกับดอกกุหลาบนั้น) และสุดท้าย คือ ขอความรักโดยใช้วัตถุภาษา (เด็ดดอกกุหลาบแล้วส่งให้แก่สราวี ดอกกุหลาบในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสราวี แต่หมายถึงความรักของพิสิณฐที่มีให้แก่สราวีหมดทั้งดวงใจ) ส่วนกริยาที่สราวีรับดอกไม้มาถือไว้อย่างทะนุถนอม นั้น ถือเป็นการรับรักโดยใช้ภาษาท่าทาง ซึ่งทำได้เหมาะสมไม่ขัดต่อความเป็นกุลสตรี

นอกจากความงามภายนอกแล้ว คุณลักษณะที่สราวีมีคือความงามภายในจิตใจ ความรักชาติบ้านเมือง ยอมเสียสละแม้ชีวิตเพื่อเรียกร้องเอกราช เห็นได้จากคราวที่เธอยอมรับว่า เธอเป็นผู้วางยาพิษลอบสังหารแม่ทัพเวสมัน แห่งเมืองอัญญรัฐ ทำให้มหาอุปราชแห่งเมืองอัญญรัฐทรงกริ้วมาก จับดาบหมายจะสังหารเธอให้ตายตกไปตามกัน แต่สราวีกลับไม่แสดงอาการสะทกสะท้านแม้แต่น้อย เธอตอบอย่างฉะฉานด้วยความกล้าหาญว่า

(สราวี) “ขอเรียนว่า หม่อมฉันยอมรับด้วยความชื่นบานแทนชนชาติของหม่อมฉันนับล้านคน ในเรื่องซึ่งหม่อมฉันได้สังหารท่านแม่ทัพ ผู้มีความเก่งกล้าของดินแดนอัญญรัฐ เหมือนกับว่าได้หักแขนข้างหนึ่งของประเทศนี้ เพียงเท่านี้หม่อมฉันก็เต็มใจตาย ตายตาหลับแล้วเพคะพระองค์ ขอเพียงแค่นี้ พระมหาเศวตฉัตรของพระเจ้าแผ่นดินสุภัณท์ ได้ดำรงอยู่อย่างอิสระ”

¹⁷ การเปรียบเทียบผู้หญิงว่างดงามราวกับดอกกุหลาบ น่าจะเป็นความเปรียบเทียบที่ได้รับความนิยมในยุคนี้ เพราะนอกจากจะพบในนวนิยายเรื่องสิริเศวตฉัตรแล้ว ยังพบความเปรียบลักษณะดังกล่าวในนวนิยายเรื่องกุหลาบไพลิน ด้วยเช่นกัน

(สราวี) “มหาอุปราช หม่อมฉันขอสัญญากับท่านว่า トラบใดที่พระอาทิตย์และพระจันทร์ยังคงขึ้นทางทิศบูรพา และตกทางทิศประจิม トラบนั้นประเทศสุภณท์ ยังคงเพียรต่อสู้เพื่อเรียกร้องเสรีภาพจากผู้รุกรานตราบนั้น ไชโยแดนสุภณท์มหาประเทศ”

กล่าวได้แต่เพียงเท่านี้ เธอก็ล้มลงหมดสติในทันที เพราะอำนาจของยาพิษที่มีฤทธิ์รุนแรงของเธอ ส่วนบรรดาคนทั้งหลายได้พากันแตกฮือ วิ่งรุดกันเข้ามาดูใกล้ๆ จนกองตำรวจห้ามปรามไม่สำเร็จ แต่ท่านมหาอุปราชบังคับให้เขาจัดแจงนำศพสตรีผู้กล้าหาญออกไปจากที่นั้นโดยทันที

(**ศรีสมุทรสูตร**, 2549: 66-67)

คำประกาศของสราวีข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์บ้านเมืองในยุคคนั้น เหตุการณ์การลอบ

สังหารแม่ทัพเมืองอัญญรัฐที่ปรากฏในนวนิยายคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ลอบสังหารข้าหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเกิดขึ้นจริง ส่วนคำสัญญาของเธอ ซึ่งปรากฏในย่อหน้าที่ 2 มีลักษณะคล้ายคลึงกับคำสาปที่ปรากฏในจารึกโบราณของเขมร ที่มีเนื้อหาในทำนองขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงโทษผู้กระทำผิดต่างๆ เช่น ทำลายทรัพย์สินสมบัติของเทวสถาน หรือทรยศต่อพระมหากษัตริย์ให้ต้องเสวยทุกข์เวทนาอยู่ในอบายภูมินานแสนนานตราบเท่าที่พระอาทิตย์และพระจันทร์ยังคงขึ้นทางทิศตะวันออกและตกทางทิศตะวันตก

สราวียอมพลีชีพตนเองด้วยการดื่มยาพิษแทนที่จะยอมตายด้วยน้ำมือของข้าศึก การกระทำของเธอนับว่ากล้าหาญและน่ายกย่องอย่างยิ่ง แม้แต่มณี น้องสาวแท้ๆ ของสราวียังประทับใจในวีรกรรมอันกล้าหาญของผู้เป็นพี่สาว ต่อมาเมื่อสงครามสงบลง พระมหากษัตริย์แห่งนครสุภณท์จึงได้ปูนบำเหน็จให้แก่ทหารหาญผู้เสียสละเพื่อชาติ หนึ่งในนั้นคือทรงโปรดให้พิทักษ์ได้แต่งงานกับมณี ซึ่งเธอยินดีทำตามพระราชโองการอย่างไม่มีข้อแม้ เนื่องจาก

ฝ่ายมณี เธอไม่มีข้อโต้แย้งดอก เพราะเธอรู้ดีว่า “พี่สาวของเธอได้บูชาชีวิตเพื่อประเทศชาติไปแล้ว ส่วนตัวเธอ เป็นเพียงเครื่องบำรุงขวัญกำลังใจแต่บรรดาผู้รับใช้แผ่นดินเท่านั้นจะรำไรไปไยได้”

(**ศรีสมุทรสูตร**, 2549: 98)

นวนิยายเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของสังคมเขมรที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงว่า ในยามศึก ผู้หญิงจะต้องเป็นนักรบ และในยามสงบ ผู้หญิงจะต้องเป็นบำเหน็จรางวัลให้แก่ทหารชาย (เช่น พระธิดาของเจ้าเมือง ที่ต้องอภิเษกกับแม่ทัพพิชิต และมณี น้องสาวของสราวีที่ต้องแต่งงานกับพิทักษ์) โดยที่ลืมไปว่า นักรบหญิงไม่ได้รับรางวัลอะไรเลยนอกจากความตาย สรวียอมเสียสละทุกอย่างเพื่อบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นร่างกายแรงใจทุ่มเทฝึกฝนวิชาการต่อสู้ เสียสละความสุขสบายส่วนตัว ทนตรากตรำอยู่กลางดินกิน

กลางทรายร่วมกับบรรดาทหารหาญ รวมทั้งเสียสละเรือนร่าง เพื่อใช้เป็นต้นทุนในการแก้แค้น เห็นได้จากตอนที่เธอยอมแต่งงานกับแม่ทัพแห่งเมืองอัญญรัฐ เพื่อที่จะได้หาโอกาสสังหารศัตรูของชาติได้ง่ายขึ้น

นวนิยายเรื่องสิริเศวตฉัตร ให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญเพียงครั้งแรกของเรื่องเท่านั้น พอครั้งหลังของเรื่องตัวละครเอกกลับมาเป็นผู้ชายแทน แม้ในครั้งแรก สราวีจะเป็นตัวละครที่มีความโดดเด่น เพราะเก่งกล้าสามารถในเรื่องของวิชาการต่อสู้จนได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพ หากแต่เบื้องหลังความเก่งกาจของเธอนั้นมีที่มาจากผู้ชาย นั่นคือ พิสิณฐ ซึ่งป็นทั้งครูผู้สอนวิชาการต่อสู้ให้แก่เธอและยังเป็นคนรักของเธออีกด้วย (สอนทั้งเรื่องรบและเรื่องรัก) ด้วยเหตุนี้ ถ้าไม่มีพิสิณฐ สราวีคงไม่มีโอกาสได้เป็นวีรสตรี และคงเป็นได้เพียงแค่บำเหน็จรางวัลที่กษัตริย์พระราชทานให้แก่ยอดทหารภายหลังเสร็จศึกสงคราม

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้หญิงจะมีความสามารถจนได้เป็นนักรบ แต่เธอก็รบไม่ชนะ และนำกองทัพไปสู่ความพินาศพราลัยในที่สุด ผู้หญิงจึงไม่เหมาะกับการศึกสงคราม ต่างจากผู้ชายที่เข้มแข็งกว่า ฉลาด และสุขุมกว่า ทำให้สามารถรบชนะศัตรูได้สำเร็จ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ชายในเรื่องการศึกสงคราม และงานที่ว่านี้ก็ไม่เหมาะสำหรับผู้หญิง

สิริเศวตฉัตรจึงไม่ใช้การทำสงครามกันระหว่างเมืองขึ้นกับเจ้าอาณานิคมเท่านั้น แต่ยังเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นการทำสงครามกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายอีกด้วย ในที่สุดผู้ชายเป็นฝ่ายชนะ เพราะผู้หญิงเก่งได้เนื่องจากมีผู้ชายช่วยสั่งสอน และถึงแม้ผู้หญิงจะเก่งกล้าสามารถเพียงใด ก็ไม่สามารถต่อสู้กับผู้ชายได้ สุดท้ายการเรียกร้องให้ผู้หญิงรักชาติ ลูกขึ้นมาเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง ก็วกกลับมาที่เรื่องของการทำงานที่ภรรยาที่ดี เหมือนกับตัวละครที่ช่อฉนิ และราชธิดาแห่งนครสุภณท์ จะเห็นได้ว่าสังคมไม่มีที่ยืนให้แก่ผู้หญิงเก่งอย่างสราวีเลย

โสม สุมณี ได้ศึกษาวรรณกรรมเขมรในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสทั้งประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรองพบว่า ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพน้อยมาก ต่างจากผู้ชายที่มีอำนาจมาก เห็นได้จากการที่ผู้ชายสร้างงานวรรณกรรมขึ้นเพื่อควบคุมผู้หญิง เช่น จุบัปสุรี เป็นต้น โสม สุมณี อธิบายความเป็นปิตาธิปไตยในสังคมเขมรเพิ่มเติมว่า ประเทศมีกษัตริย์ (ที่เป็นผู้ชาย) ทำหน้าที่ปกครองประเทศ ทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินฉันใด ในครอบครัวของคนเขมรก็มีบิดาทำหน้าที่เป็นเจ้าเรือน มีอำนาจสูงสุดในเรือนฉันนั้น (เลขาฯ บุญชูฉิ, 2559: 202) สอดคล้องกับสมมติฐานของผู้เขียนที่ว่า “สังคมเขมรเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย” อย่างไม่ต้องสงสัย และถ้าสังคมเขมรเป็นสังคมแบบที่กล่าวมาแล้วนี้ สถานภาพของผู้หญิงเขมรคงต้องถูกกดไว้ให้ต่ำกว่าสถานภาพของผู้ชาย

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส ยังคงเป็นผู้หญิงตามแบบฉบับ คือ จะต้องมีความเป็น “กุลสตรี” เป็นคนที่มีรูปสวย รวยทรัพย์ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย และเป็นสาวพรหมจารี ผู้หญิงไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนหนังสือสูง แต่จะต้องเชี่ยวชาญในงานบ้านงานเรือน เป็นแม่ศรีเรือนที่ต้องคอยปรนนิบัติรับใช้สามี และดูแลบุตร ซึ่งบทบาทที่สำคัญที่สุดที่สังคมเขมรคาดหวังจากผู้หญิง คือ “การเป็นภรรยาที่ดี” เพราะถ้าผู้หญิงคนไหนไม่สามารถเป็นภรรยาที่ดีได้แล้ว เธอก็ไม่สามารถที่จะเป็นมารดาที่ดีได้เลย

บทที่ 3

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสังคมราชฎ์นิยม (พ.ศ. 2496-2513)

สภาพสังคมเขมรในสมัยสังคมราชฎ์นิยม

หลังจากที่เขมรได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2496 แล้ว สมเด็จเจ้านโรดม สีหนุ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ 2 ปี แล้วจึงถวายราชสมบัติให้แก่สมเด็จเจ้านโรดม สุรามฤตพระราชบิดา ทรงตั้ง พรรคการเมืองที่มีชื่อว่า “สังคมราชฎ์นิยม” ขึ้นเพื่อลงชิงชัยในการเลือกตั้ง เนื่องจากพระองค์ทรงตระหนักดีว่า ระบบราชาธิปไตยนั้นไม่เอื้อให้พระองค์ได้ใช้พระราชอำนาจในการบริหารประเทศได้อย่างเต็มที่อีกต่อไป จึงทรงสละราชสมบัติ เพื่อที่จะเปลี่ยนสภาพจากพระมหากษัตริย์มาเป็นนายกรัฐมนตรี ทรงได้รับชัยชนะ อย่างท่วมท้นจากการเลือกตั้งที่จัดขึ้นในปี พ.ศ.2498 และครองอำนาจเรื่อยมายาวนานถึง 15 ปี (พ.ศ. 2496-2513) เรียกสมัยดังกล่าวว่า “สมัยสังคมราชฎ์นิยม” (ប្រជុំ វិទ្យា, ខ្ញុំ សាវណ្ណ, សំ សុខស្រី និងសំ សុខធាន, 2558:47-48) ตามชื่อพรรคการเมืองที่พระองค์ทรงจัดตั้งขึ้น

ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว สมเด็จเจ้านโรดม สีหนุ ได้ทรงฟื้นฟูประเทศในทุกๆ ด้าน รวมทั้งทางด้านอักษรศาสตร์ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดให้ภาษาเขมรกลับมาเป็นภาษา ราชการอีกครั้ง ส่งผลให้วรรณกรรมเขมรฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง (บัญญัติ สาธิ, 2551: 19) แต่ถึงกระนั้นการฟื้นฟู วรรณกรรมเขมรก็มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือในช่วงต้นภายหลังการประกาศเอกราช การพิมพ์ ในประเทศเขมรยังไม่ค่อยได้รับการพัฒนานัก ประสบปัญหาขาดแคลนกระดาษพิมพ์และเครื่องพิมพ์ที่ทันสมัย (ศรี วัฒนธ, 2503: 119)

พ.ศ. 2499 สมาคมนักเขียนเขมร (សមាគមអ្នកនិពន្ធកម្ពុជា) ได้ก่อตั้งขึ้น และได้ออกวารสารรายเดือน ชื่อ อักษรศาสตร์ (អក្ខរសាស្ត្រ) โดยมี สุม เจีย (ស៊ូ ជា) เป็นบรรณาธิการ ในปี พ.ศ. 2511 ทางสมาคมฯ ได้ จัดการประกวดวรรณกรรมรางวัลอินทราเทวี (ស្រ្តីឆ្នាំ) ขึ้น และได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นรางวัลกรมยุ (ក្រុមខ្ញុំ ខ្ញុំ ออกเสียงว่า กรม โจ้ย) ในปี พ.ศ. 2513 การจัดประกวดผลงานวรรณกรรมดำเนินมาจนถึงปี พ.ศ. 2515 จึงยุติลง (เชื้อ ภูม ธิ, ม.ป.ป.: 135) การตั้งสมาคมนักเขียนก็ดี การออกวารสารรายเดือนก็ดี รวมทั้งการจัดประกวดวรรณกรรมก็ดีล้วนส่งผลทำให้วงการวรรณกรรมเขมรคึกคักขึ้นทั้งสิ้น

ในสมัยสังคมราชฎ์นิยมนี้มีนักเขียนหน้าใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ความคาดหวังจากการ สร้างสรรค์ผลงานคือ คือเพื่อสร้างให้เป็นมรดกของแผ่นดิน เรียกผลงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ว่า “วรรณกรรมเขมรสมัยสังคมราชฎ์นิยม” หรือ “วรรณกรรมเขมรสมัยเอกราช” เนื้อหาของงานวรรณกรรม นั้นสะท้อนปัญหาของชนยากไร้ คนที่ปราศจากอำนาจและถูกกดขี่ข่มเหงจากคนในสังคมเดียวกัน ชีวิตของ ทหารหาญ ชีวิตของเด็กกำพร้า หรือมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการปลุกฝังความรักชาติบ้านเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดการปะทะประสานกันระหว่างแนวคิดแบบอนุรักษนิยมและแนวคิดแบบทันสมัยอีกด้วย (เชื้อ ธิ, 2556: 281-284)

ภาพที่ 9 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “พระนางอินทรวดี”

จากภาพ ด้านบนสุดเขียนเป็นภาษาเขมรว่า “พระนางอินทรวดี” ด้านหนึ่งเป็นรูปผู้หญิงแต่งกายด้วยชุดนักแสดงระบำอัปสรา สันนิษฐานว่าน่าจะแทนด้วยพระนางอินทรวดี (หรือสตรีชั้นสูงในสมัยเมืองพระนคร) ใบหน้าของเธอมีความสุข เธอยิ้มที่มุมปากเหมือนกับรอยยิ้มที่ปรากฏอยู่บนภาพสลักใบหน้าบุคคลที่ยอดปราสาทบายน (เมื่อดูจากในภาพจะเห็นได้ว่า ปราสาทบายนนั่นตั้งอยู่เหนือพระนางอินทรวดีขึ้นไป) จากตำแหน่งของภาพและความละม้ายกันของรอยยิ้มแสดงให้เห็นว่า ทั้ง 2 สิ่งนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นนอน ปราสาทบายนสร้างขึ้นในราวปี พ.ศ.1724-1763 โดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระสวามีของพระนางอินทรวดี ส่วนภาพสลักรูปใบหน้าบุคคลนั้น นักวิชาการสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระพักตร์ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสมันตมุข ขณะที่นักวิชาการบางท่านแย้งว่าน่าจะเป็นพระพักตร์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชผู้สร้างเมืองพระนครมากกว่า

อีกด้านหนึ่งของภาพเป็นรูปชาวเขมรกำลังช่วยกันสร้างปราสาทนครวัด แม้ว่าปราสาทหลังนี้จะไม่ได้อสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ก็ตาม (ปราสาทนครวัดสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ราว พ.ศ. 1650-1693 หรือสร้างก่อนปราสาทบายนนานนับศตวรรษ) เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากปราสาทนครวัดเป็นตัวแทนของอาณาจักรเมืองพระนคร และวัฒนธรรมเขมรโบราณอันเรืองโรจน์ ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจสูงสุดของชาวเขมรทั้งหมด

“พระนางอินทรเทวี” นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เขมรในยุคสร้างชาติใหม่¹⁸

ทีก คาม (ធីត គាម) (ออกเสียงว่า ดิก เกียม) เกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2479 ที่จังหวัดกระเตี้ย เขาทำงานเป็นบรรณารักษ์อยู่ในห้องสมุดของพุทธศาสนบัณฑิตย กรุงพนมเปญ ท่านได้ใช้เวลาว่างในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจารึกโบราณ ประวัติศาสตร์และอารยธรรมเขมร นอกจากนี้ท่านยังเป็นสมาชิกของสมาคมนักเขียนเขมรอีกด้วย ทีก คาม เป็นนักเขียนที่มีผลงานหลายชิ้น เช่น “มาฟิไปบ้าน” (មកមុនផ្ទះ) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2499 เรื่อง “เงินเดือนหายไปไหน” (ប្រាក់ខែទៅណា) เขียนในปี พ.ศ. 2499 และเรื่อง “พระนางอินทรเทวี” (ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី) เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2509 เป็นต้น (ฮือ ภูท ธิ, 2545: 263)

พระนางอินทรเทวี (ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី) เป็นผลงานนวนิยายขนาดสั้นของ ทีก คาม เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2509 ภายหลังจากที่ประเทศได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสได้ไม่นาน ผู้เขียนได้กล่าวถึงมูลเหตุที่เขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นว่า เนื่องจากพระนางอินทรเทวีทรงเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์เขมร แม้ในปัจจุบันพระนามของพระนางนี้ยังปรากฏเป็นชื่อสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน ร้านขายหนังสือ เป็นชื่อของรางวัลวรรณกรรม เป็นต้น ผู้ประพันธ์แตงนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นโดยอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากแหล่งต่างๆ เช่น 1) Inscription du Cambodge ของ G. Coedès 2) Inscription of Kambuja ของ Majumdar 3) Le Royaume du Cambodge ของ J. Moura 4) ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศเขมร ของภิกษุปาง ขัด เป็นต้น

นวนิยายเรื่อง “พระนางอินทรเทวี” เปิดเรื่องย้อนกลับไปยังปลายสมัยเมืองพระนคร ตรงกับแผ่นดินของพระเจ้าไชยวรมัน พระนางชยราชเทวี พระชายาในพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงมีพระราชโอรส 4 พระองค์ คือ 1) พระสุริยกุมาร ทรงเป็นนักปราชญ์ผู้แต่งจารึกปราสาทตาพรหม 2) พระวิริยกุมาร เป็นผู้แต่งฉันทสันสกฤตที่จารึกปราสาทพระขรรค์ 3) พระอินทรวรมัน ผู้ครองเมืองลพบุรี และ 4) พระสรินทกุมาร แต่ละพระองค์ล้วนเก่งกล้าสามารถมาก รับสนองงานต่างพระเนตรพระกรรณพระบิดาและพระมารดา จนวันหนึ่งพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จำจะต้องไปทำศึกยังนครจามปา

“ราหู” ซึ่งเป็นอมมนุษย์ชั่วร้ายได้ออกอาละวาด พระสรินทกุมารอาสาปราบราหูได้สำเร็จ ต่อมาในปี พ.ศ.1708 ได้มีอำมาตย์คนหนึ่งก่อกบฏยึดราชสมบัติจากพระเจ้าไชยวรมัน และตั้งตนเป็นกษัตริย์ทรงพระ

¹⁸ ในสมัยสังคมราชวรมันนั้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอเรื่องราวของตัวละครสำคัญที่เป็นผู้หญิงอยู่หลายเรื่อง แต่เหตุผลที่ผู้เขียนเลือกนวนิยายเรื่องนี้ เพราะนอกจากผู้ประพันธ์จะเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงแล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยังมีการอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วย เช่น ข้อความที่ปรากฏในจารึก เป็นต้น ต่างจากผลงานเขียนของนักเขียนท่านอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายนิทานพื้นบ้าน เช่น นวนิยายเรื่อง พระนางชัยเทวี (ព្រះនាងជ័យទេវី) ที่เขียนขึ้นโดย ร. โควิท (រ. កោវិទ) ในปี พ.ศ. 2511 แม้ผู้ประพันธ์จะกล่าวว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ แต่เมื่ออ่านแล้วจะพบว่า ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นำมาอ้างอิงยังคงคลาดเคลื่อนอยู่มาก เนื้อหาที่น่าสนใจเน้นไปที่เรื่องราวรักสามเส้าระหว่างพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระนางชัยเทวี และพระนางอินทรวดี (อินทรเทวี?) โดยยกย่องเชิดชูพระนางชัยเทวี ที่ทรงยึดมั่นในความรักที่มีต่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างไม่เสื่อมคลาย

นามว่า “พระเจ้าตรีภูวนาติตย์” ทำให้พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ต้องเร่งเสด็จกลับพระนครหลวงเพื่อกำจัดกบฏให้สิ้นไป

ฝ่ายนครจามปาได้ผูกมิตรกับฝ่ายเวียดนาม ก็ได้ยกทัพมาโจมตีเมืองพระนครหลวงด้วย พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงรวบรวมไพร่พลขับไล่พวกจามให้ออกไปจากเมืองพระนครหลวงได้สำเร็จ ได้อำนาจจามปามาเป็นเมืองขึ้น หลังจากนั้นพระองค์ก็เสด็จขึ้นครองราชย์ ทำให้บ้านเมืองสงบสุขร่มเย็น แต่แล้วเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดได้เกิดขึ้น เมื่อพระนางชัยราชเทวีทรงพระประชวรหนัก และเสด็จสวรรคตในเวลาต่อมา

พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเศร้าโศกเสียพระราชนิเวศน์มาก เสด็จมาทรงปรึกษากับพระนางอินทรเทวีบ่อยครั้ง พระนางอินทรเทวีทรงใช้ธรรมโอสถปลอบใจพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ให้คลายความทุกข์ที่รุมเร้าอยู่ภายในพระทัย ในที่สุดความโกลีตได้ก่อให้เกิดความรักความเข้าใจขึ้น พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จึงทรงอภิเษกพระนางอินทรเทวีขึ้นเป็นอัครมเหสีในเวลาต่อมา พระนางทรงเป็นนักปราชญ์ที่ยากจะหาผู้ใดเทียบได้ นอกจากนี้ยังทรงเป็นกำลังสำคัญที่คอยช่วยพระราชสวามีพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองอีกด้วย

แม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะชื่อ “พระนางอินทรเทวี” ทว่าเนื้อหาของเรื่องส่วนใหญ่กลับเป็นการยกย่องพระเกียรติพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในฐานะที่ทรงเป็นพระเจ้าธรรมิกราชา และยกย่องพระนางชัยราชเทวีในฐานะที่ทรงเป็นพระมเหสีคู่ทุกข์คู่ยาก มากกว่าที่จะสรรเสริญคุณของพระนางอินทรเทวี ผู้ทรงมีสติปัญญาเป็นเลิศ

“พระนางอินทรเทวี” ตัวแทนของสตรีผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ

พระนางอินทรเทวี ถือเป็นตัวแทนของสตรีผู้มีปัญญา จึงทรงเป็นที่โปรดปรานยิ่งของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเชี่ยวชาญในภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาของชนชั้นสูง ถึงขั้นที่ทรงสามารถแต่งฉันท์ได้อย่างไพเราะ ทรงเป็นปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา สามารถสั่งสอนธรรมให้แก่เหล่าราชิดาในสมัยนั้น

นวนิยายเรื่องนี้ น่าจะมุ่งสรรเสริญพระสติปัญญาของพระนางอินทรเทวี หากแต่ถ้าพิจารณาสิ่งที่ซ่อนอยู่ระหว่างบรรทัดแล้วจะพบว่า นวนิยายเรื่องนี้กลับมุ่งยกย่องพระเกียรติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มากกว่าว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มากยิ่งด้วยบุญบารมี ผู้ทรงมีนางแก้วคู่บุญบารมีถึงสองพระองค์

พระนางอินทรเทวีทรงรจนาจารึกพิमानอากาศเป็นฉันท์ภาษาสันสกฤต เนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงความปริเวนนาการของพระนางชัยราชเทวี พระชนิษฐาของพระนางที่ทรงเฝ้ารอคอยพระราชสวามี คือพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ว่า เมื่อใดพระสวามีจะเสด็จนิวัติจากนครจามปากลับมาถึงยังเมืองพระนครหลวง เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงอ่านฉันท์นั้นแล้ว ตรัสสรรเสริญว่า ไพเราะมาก คำสรรเสริญพระนางอินทรเทวีนี้จึงเท่ากับเป็นคำสรรเสริญพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไปพร้อมกันด้วย เพราะนอกจากพระองค์จะทรงเป็นนักรบที่เก่งกาจแล้ว ยังทรงเป็นนักปราชญ์ที่รอบรู้ในด้านอักษรศาสตร์อีกด้วย จึงทรงสามารถเข้าใจอย่างซาบซึ้งในความหมายของฉันท์บทนั้น ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่หาได้ยากยิ่งในนักปกครอง เหตุที่กล่าวเช่นนี้ เพราะในนวนิยายได้แบ่งคุณลักษณะของความเป็นนักปราชญ์กับคุณลักษณะของความเป็นนักรบออกจากกันอย่างสิ้นเชิง เห็นได้จากตัวละครที่เป็นพระราชโอรสในพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กับพระนางชัยราชเทวี มีทั้งที่ทรงเชี่ยวชาญวิชาอักษรศาสตร์ เป็นพหูสูตร และเชี่ยวชาญวิชาอาวุธ หลักพิชัยสงคราม องค์ใดโปรดวิชาอักษรศาสตร์ ก็ไม่โปรดเรื่องการรบพุ่ง ทำสงคราม ส่วนองค์ใดที่โปรดเรื่องเพลงอาวุธ ก็ไม่โปรดอักษรศาสตร์ ดังปรากฏในตอน

ที่พระนางอินทรเทวีทรงสนทนากับพระสุริยกุมาร พระอินทรวรมัน และพระสรินทกุมาร ผู้เป็นพระราชนัดดา

จนกระทั่งจบฉันทบทนี้ พระสุริยกุมารทรงพระสติการ (ยิ้ม – ผู้เขียน) ยิ่งกว่าใคร เพราะพระองค์ทรงเข้าพระทัยในฉันทภาษาสันสกฤต พระองค์จึงทรงตอบพระหัตถ์แต่เพียงพระองค์เดียว

“ดี ดี พระมาตุจฉา ไพเราะนั้ก”

ตรงกันข้ามพระอินทรวรมันและพระสรินทกุมาร ไม่ทรงออกความเห็นอะไรเลย กลับกล่าวว่า

“ไม่เห็นจะเพราะตรงไหนเลย ยินแต่อะอะ อี้ ถ้าพระมาตุจฉาสวดเป็นภาษาเขมรด้วยละก็ กราบทูลว่าจึงจะฟังรู้เรื่องพระเจ้าค่ะ”

(พระราชนิพนธ์, 1966: 18-19)

พระราชโอรสแต่ละพระองค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน แต่คุณลักษณะความเป็นนักปราชญ์ และคุณสมบัติของความเป็นนักบวชกลับรวมกันอยู่ในพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้เป็นพระราชบิดาอย่างพร้อม

ถึงแม้ว่าพระนางอินทรเทวีจะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใด พระนางก็มีบทบาทสำคัญเพียงแค่นั้น เป็นนางแก้วคู่พระบารมีของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เท่านั้น หน้าที่สำคัญของพระนางอินทรเทวี คือช่วยแบ่งเบาพระราชกรณียกิจของพระราชสวามีในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่อาณาประชาราษฎร์ ขณะที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงปกครองบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากภัยคุกคามจากอริราชศัตรูนั้น พระนางอินทรเทวีได้ทรงดูแลฝ่ายในให้สงบเรียบร้อย ทรงสั่งสอนเหล่าสตรีในราชสำนักให้มีความรู้ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

(พระนางอินทรเทวี) “พระองค์ ยศถาบรรดาศักดิ์อันสูงส่งนี้ ซึ่งสตรีต่างๆ พราธนาไม่อาจทำให้หม่อมฉันหยุดชะงัก หรือออกจากความยินดีในวิชาความรู้เลย หม่อมฉันยังคงพอใจที่จะสั่งสอนเหล่าสตรีทั้งหลาย ให้ได้มีความรู้ดังเช่นบุรุษ”

(พระเจ้าชัยวรมันที่ 7) “พี่เข้าใจพระน้องแล้ว”

(พระนางอินทรเทวี) “ไม่แต่เพียงเท่านั้น หม่อมฉันมีวิชาความรู้สูงส่งทางด้านอักษรศาสตร์ หม่อมฉันต้องการเป็นแม่ทัพ เพื่อนำสตรีในมหานครไปสู้ศึกกับศัตรูที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก คือ อวิชชา แม้แต่พระองค์ ซึ่งทรงมีพระปรีชาสามารถถ่วงอริราชศัตรู ในสงครามทรงมีชัยชนะ ก็เพราะพระองค์ทรงพึ่งพาอาศัยวิชาเช่นกัน พระองค์ทรงออกไปทำสงครามเพื่อปกป้องประเทศให้ดำรงอยู่ ส่วนหม่อมฉันก็มีภาระหน้าที่สร้างให้สตรีเขมรให้มีความรู้ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นเครื่องประดับในประเทศของเรา”

(พระเจ้าชัยวรมันที่ 7) เหตุที่เป็นกวี รู้จักใช้ถ้อยคำ อวดแต่เรื่องวิชาความรู้”

(พระนางอินทรเทวี) ถ้าอย่างนั้นแล้ว คงเหมือนกับพระองค์ที่ทรงอวดว่ารับพุงนำชัยชนะมา ด้วยเช่นกัน”

(พระอสุริยเจติ, 1966: 56-57)

จากปฐิวาทะข้างต้นจะเห็นการโต้กลับระหว่างความสามารถในการรบของบุรุษกับความเปรี้งปราดทางสติปัญญาของสตรีว่าอะไรเหนือกว่ากัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้หญิงมีคุณลักษณะเด่นคือมีปัญญาได้ แต่ความเฉลียวฉลาดนั้นจะต้องอยู่เบื้องหลังความสามารถของผู้ชายเท่านั้น

นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นในยุค “สร้างชาติใหม่” ภายหลังจากที่ประเทศเขมรได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสได้ไม่นานนัก เพื่อให้ชาวเขมรภาคภูมิใจในความเป็นชาติ การได้เกิดมาในเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่ยิ่งใหญ่นอกจากนี้นวนิยายเรื่องพระนางอินทรเทวีเขียนขึ้นเพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ราชวงศ์นโรดม ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระมหากษัตริย์สมัยเมืองพระนคร¹⁹ นอกจากพระมหากษัตริย์แล้ว พระมหาเทวีก็ทรงมีความรู้ความสามารถไม่แพ้กัน พระนางอินทรเทวีเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ชาญฉลาด เป็นแบบอย่างให้แก่สตรีชาวเขมรรุ่นหลังให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อที่จะได้ใช้ความรู้ความสามารถช่วยเหลือกิจการงานของสามี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง

“พระนางชัยราชเทวี” แบบอย่างของปติวรดา

พระนางชัยราชเทวีทรงเป็นนางแก้วคู่พระบารมีของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ก่อนพระนางอินทรเทวี หลังจากพระนางชัยราชเทวีเสด็จสวรรคตแล้ว พระนางอินทรเทวีจึงได้ขึ้นมาเป็นพระมเหสี แม้ว่าพระนางชัยราชเทวีจะไม่ทรงโดดเด่นในเชิงวิชาการ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดดุจพระนางอินทรเทวี ทว่าพระนางทรงมีลักษณะของภรรยาที่ดี จึงทำให้ทรงเป็นที่เสนาหาของพระราชสวามียิ่งนัก

พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เลือกสตรีที่จะขึ้นมาเป็นพระมเหสีด้วยคุณลักษณะของความเป็นภรรยาที่ดีมากกว่าความเฉลียวฉลาด เพราะธรรมดาแล้ว ธรรมชาติของเพศชายนั้นต้องการที่จะเป็นผู้นำ และชอบให้ผู้หญิงเป็นผู้ตาม จึงไม่ชอบให้ผู้หญิงฉลาดกว่า หรือเก่งกว่าเนื่องจากปกครองยาก เหตุที่พระองค์ทรงเลือกพระนางอินทรเทวีขึ้นมาเป็นพระมเหสีคู่พระทัยนั้น เพราะหลังจากที่พระนางชัยราชเทวีเสด็จสวรรคต พระองค์ทรงเสียพระทัยมาก จึงทรงต้องการให้พระนางอินทรเทวีมาเป็นตัวแทนของพระนางชัยราชเทวี

(พระเจ้าชัยวรมันที่ 7) “ถูกแล้ว เพราะเหตุนี้เราถึงได้เรียกพระนางว่า พระน้องนาง
อย่างไรเล่า เพราะพระน้องนางช่วยบรรเทาซึ่งความทุกข์โศกเศร้าของพี่ได้ ในโลกนี้ถ้าไม่มีพระน้อง

¹⁹ แนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในเพลงชาติเขมร คือ “เพลงนครราช” (នគររាជ) ความตอนหนึ่งว่า “ขอปวงเทพยดา รักษาพระมหากษัตริย์ของเรา ให้ทรงรุ่งเรืองโดยชัยมงคล สิริสวัสดิ ข้าพระพุทธเจ้าขออาศัยอยู่ใต้ร่มพระบารมี ในพระนครดีวงศ์กษัตราผู้สร้างปราสาทหิน ครอบครองแดนเขมรโบราณอันรุ่งโรจน์ไชยนาการ”

นางเสียแล้ว เห็นทีพี่คงจะต้องตายไปพร้อมกับชัยราชเทวีไปแล้ว มีพระน้องนางเพียงพระองค์เดียวที่ทำให้พี่มีชีวิตอยู่ได้ต่อไป”

(พระราชนิพนธ์, 1966: 52)

เหตุผลที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเลือกพระนางอินทรเทวีขึ้นมาเป็นพระมเหสี เหตุผลประการแรกคงเป็นเพราะความคุ้นเคย เนื่องจากพระนางอินทรเทวีทรงเป็นพระเชษฐภคินีในพระนางชัยราชเทวี ทั้งสองพระองค์จึงน่าจะมีความละม้ายคล้ายคลึงกันบ้างทั้งรูปร่างหน้าตา หรือนิสัยใจคอ จึงเท่ากับว่ามาแทนที่ในเรื่องรูปลักษณ์ได้ เหตุผลประการที่ 2 คือ พระนางอินทรเทวีทรงเป็นพระเชษฐภคินีในพระนางชัยราชเทวี จึงถือเป็นพระราชวงศ์ชั้นสูง ที่มีศักดิ์ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพระมเหสีพระองค์เดิม

อีกเหตุผลสำคัญ คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงพิจารณาแล้วว่า พระองค์ทรงอยู่ในฐานะที่เหนือกว่า จึงสามารถกำหนดบทบาทของพระนางอินทรเทวีได้ เห็นได้จากตอนที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงขอเปลี่ยนสรพณามที่พระองค์เคยใช้เรียกขานพระนางอินทรเทวีจากแต่เดิมคือ “พระพี่นาง” มาเป็น “พระน้องนาง” แทน

(พระเจ้าชัยวรมันที่ 7) “...เทวี แต่ก่อนเราเรียกพระเทวีว่า พี่ พระพี่นาง แต่บัดนี้ พระเทวีรู้ใจเราเหมือนกับพระนางชัยราชเทวีเช่นกัน ดังนั้นเราขอเรียกว่า พระน้องนาง ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป”

พระสุนทรวาจาณี ทำให้พระนางอินทรเทวีทรงทราบชัดว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงมีพระทัยเสน่หาในพระนาง พระนางทรงคิดดังนั้นแล้ว พลันให้ทรงนึกเขินอายพระเจ้าชัยวรมัน

(พระราชนิพนธ์, 1966: 50-51)

แม้วนิยายเรื่องนี้จะชื่อ “พระนางอินทรเทวี” แต่เนื้อหาว่าครึ่งเรื่องกลับสรรเสริญคุณความดีของพระนางชัยราชเทวีว่า ทรงเป็นที่เสน่หาของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ยิ่งนัก ทรงมีพระราชจริยาวัตรที่งดงามสมกับเป็นนางแก้วคู่พระบารมี ดังนี้

โดยพระนางทรงเข้าพระทัยอย่างแจ่มแจ้งซึ่งคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระนางทรงมีพระทัยซื่อตรงต่อพระสวามี ไม่มีขาดตกบกพร่องตรงไหนเลย กิจวัตรของภริยาที่ต้องปฏิบัติต่อพระราชสวามี พระนางชัยราชเทวีทรงบำเพ็ญไม่เว้นแม้เรื่องใด แม้ว่าพระนางจะมีฐานะสูงส่งอย่างไรก็ตาม แต่พระนางก็ยังทรงรับใช้พระสวามีให้สมตามฐานะของพระนาง ซึ่งต้องบำเพ็ญหน้าที่ของภริยาด้วยเช่นกัน พระนางไม่ปล่อยให้แต่พี่เลี้ยงทำหน้าที่ของสตรีถวายพระสวามีหรอก พระนางทรงบำเพ็ญหน้าที่ของภริยาด้วยพระหัตถ์ของพระนางเองต่อพระสวามี เวลาเสวย พระนางมักจะ

จัดเตรียมพระกระยาหารถวายพระสวามีด้วยพระหัตถ์ของพระนางเอง เวลาพระสวามีประชวร พระนางเฝ้าแต่นวดเพนถวายพระสวามี ไม่เพียงแต่พระสวามีประชวรหรือ แม้แต่เวลาพระสวามีบำเพ็ญพระราชกิจเหน็ดเหนื่อย พระนางก็เฝ้าแต่นวดเพนถวายพระสวามีด้วยเช่นกัน

(พระราชนิพนธ์, 1966: 7)

ในตอนที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ต้องเสด็จไปยังเมืองวิชัย พระนางชัยราชเทวีทรงเศร้าพระทัยมาก ความทุกข์ของพระนางเปรียบได้กับนางสีดาเมื่อต้องพลัดพรากจากพระราม ตัวละครเอกในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ (เขมรออกเสียงว่า เรียมเก) ซึ่งถือเป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของเขมร

ก่อนจะเสด็จไปยังเมืองวิชัย พระนางชัยราชเทวีได้จัดเตรียมพระราชทรัพย์ ซึ่งจำเป็นถวายแด่พระสวามี จนกระทั่งถึงวันเดินทาง เขาเห็นพระเจ้าชัยวรมันทรงประทับอยู่เหนือม้าพระที่นั่ง เบื้องหน้ากองทัพรักษาที่เตรียมมุ่งตรงไปยังนครจามปา พระนางชัยราชเทวีทรงมีความทุกข์มาก ไม่มีอะไรเปรียบได้ ตามจารึกซึ่งพระเชษฐภคินีของพระนาง (หมายถึงพระนางอินทรเทวี) ทรงจารว่า เวลาที่พระสวามีของพระองค์เสด็จไปยังนครจามปา พระชายาสรงพระพักตร์ทุกเพลาด้วยพระอัสสุชล ทรงพระกรรแสงให้ดูนางสีดาในเวลาที่ต้องพรากจากพระราม พระนางยึดมั่นปฏิบัติตามครรลองพระพุทโธวาท เพลาเข้าแลเย็น พระนางมักจะจุดธูปเทียนรำลึกคุณพระรัตนตรัย อุทิศบุญกุศลถวายแด่พระสวามีครบทุกเวลา

(พระราชนิพนธ์, 1966: 11-12)

ภรรยาที่ดีนั้น เมื่อสามีไม่อยู่ก็ต้องประพฤติตนให้เหมาะสม ไม่คบชู้ ต้องอยู่ในศีลธรรมอันดี คอยสวดมนต์ไหว้พระเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครองสามีให้แคล้วคลาดปลอดภัย พระนางอินทรเทวีทรงเปรียบเทียบกับพระนางชัยราชเทวี ผู้เป็นพระขนิษฐากับนางสีดา นั้นย่อมแสดงว่า พระนางชัยราชเทวีทรงเป็นสตรีที่เพียบพร้อมทั้งในแง่ของงานและความดี ทรงเป็นขัตติยารีที่คนเขมรสมควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

นวนิยายเรื่องพระนางอินทรเทวีมีเนื้อหาทั้งหมด 7 บท บทที่ 1-3 เป็นบทที่ว่าด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระนางชัยราชเทวี กล่าวคือ บทที่ 1 “พระนางชัยราชเทวี” บทที่ 2 “เสนาหาสุตที่จะโปรดปราน” และบทที่ 3 คือ “ทุกข์ของพระนางชัยราชเทวี” ขณะที่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระนางอินทรเทวีนั้นมีเพียงบทที่ 7 ที่ชื่อ “พระนางอินทรเทวี” ซึ่งเป็นบทสุดท้ายเพียงบทเดียวเท่านั้น

แม้ชื่อนวนิยายจะกล่าวถึงพระนางอินทรเทวี แต่ความสำคัญของเรื่องกลับอยู่ที่พระนางชัยราชเทวี ผู้ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 “เสนาหาสุตที่จะโปรดปราน”²⁰ ขณะที่พระนางอินทรเทวีกลับไม่เคยได้รับเกียรติเช่นนี้

²⁰ ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒภาคเป็นชื่อบท แต่ละบทของนวนิยายเรื่องนี้

จะเห็นว่า แม้สังคมเขมรจะยอมรับความมีสติปัญญาของผู้หญิง แต่นั่นก็ยังไม่ใช่อุณลักษณะที่สำคัญที่สุดที่สังคมเขมรพึงประสงค์ เมื่อเทียบกับความเป็นภรรยาที่ดี ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามี

สังคมแบบปิตาธิปไตยในเขมรได้สร้างมายาคติลงให้คนเขมรเชื่อว่า สังคมเขมรนั้น “สตรีเป็นใหญ่” เป็นมาตาธิปไตย แม้แต่ขนวนิยายยังใช้ชื่อตัวละครฝ่ายหญิงเสมือนว่าตัวละครตัวนั้นเป็นตัวเอกของเรื่อง (พระนางอินทรวทวี่) แต่แท้ที่จริงแล้วตัวละครเอกกลับเป็นผู้ชาย (พระเจ้าชัยวรมันที่ 7) และตัวละครหญิงที่อยู่ภายใต้กรอบหรือแบบแผนที่สังคมแบบปิตาธิปไตยครอบงำ โดยเฉพาะบทบาทของความเป็นภรรยาที่ดี (พระนางชัยราชเทวี) ลักษณะดังกล่าวไม่ใช่สิ่งใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมแล้ว ดังจะเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง “กุหลาบไฟลิน” ของ ญูก แฌม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทก่อนหน้านี้

ภาพที่ 10 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “ชาติสตรี”

มุมบนสุดด้านซ้ายมือ คือ ชื่อผู้แต่ง แปลว่า นางสาวพิก ราษฎร์ ถัดลงมาเขียนด้วยตัวอักษรสีฟ้าขนาดใหญ่ แปลว่า “ชาติสตรี” ส่วนล่างสุดตัวหนังสือสีขาวที่อยู่ในกรอบสีแดง แปลว่า พิมพ์เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์บ้านนาพิมพ์ และมีตราสัญลักษณ์ของสำนักพิมพ์ปรากฏอยู่ด้านขวามือ

ภาพหน้าปกคือ “ตัวบทเชิงภาพ” ตามคำอธิบายของโรแลนด์ บาร์ตส์ (1915-1980) แสดงให้เห็นถึงวิธีที่ความหมายของภาพประกอบกันขึ้นเป็นสัญลักษณ์ และวิธีที่มโนทัศน์ประกอบขึ้นเป็นกรรมของสัญลักษณ์ (ไซเพีย โปคา และรีเบคก้า ไรท์, ผู้เขียน. ไซยนต์ ไซยพร, ผู้แปล, 2548: 70) สีที่ใช้เป็นสีน้ำเงินเข้ม โดยเฉพาะบริเวณพื้นหลังนั้นให้ความรู้สึกหม่นหมอง ภาพของผู้หญิงที่ให้สีสดใส แสดงถึงความเป็นธรรมชาติ น่ารัก น่าทะนุถนอมของเพศหญิง สีหน้าแววตาที่ดูใสซื่อไร้เดียงสา อ่อนต่อโลก ทำให้เธอต้องตกเป็นเหยื่อของอุ้งมือปริศนาที่หมายจะตะครุบอยู่ทางด้านหลัง ซึ่งดูจากลักษณะทางกายภาพแล้วน่าจะเป็นมือของเพศชาย

ภาพนี้จึงหมายถึง ผู้หญิงถูกระงับจากสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่โดยที่เธอไม่รู้สึกรู้สีกตัว ชีวิตของเธอถูกตีกรอบ ไม่สามารถที่จะไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระ หรือทำอะไร ได้ดังที่ใจคิด เปรียบเหมือนกับคนที่ตกลงไปในน้ำ แล้วไม่สามารถขึ้นมาจากน้ำได้ เป็นภาวะแบบครึ่งๆ กลางๆ หรือข้ามไม่พ้นนั่นเอง

“ชาติสตรี”²¹ อรุณรุ่งแห่งสตรีนิยมในวรรณกรรมเขมร

ฉิ่ง หุก ที้ (ឆីង ហុក ទី) (ออกเสียงว่า คิง หก ตี) นักวิชาการด้านวรรณคดีเขมรคนสำคัญได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “วรรณมัลลวรรณคดีเขมรศตวรรษที่ 20” (វេណិមល្លវេណិយវេណិយវេណិយ ២០) ว่า นวนิยายเรื่อง “ชาติสตรี” เขียนขึ้นโดยนักเขียนที่ชื่อ ฟีก รารี (ផឹក រ៉ារី) นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดวรรณกรรมรางวัลอินทรวี ครั้งที่ 2 ซึ่งจัดขึ้นในปี พ.ศ. 2505-2506 ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 นวนิยายเรื่องนี้ได้ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ทำให้ชื่อเสียงของนักประพันธ์และผลงานเรื่องชาติสตรียิ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ฟีก รารี เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2483 ณ กรุงพนมเปญ บิดาชื่อ ฟีก สุน (ផឹក ស៊ុន) มารดาชื่อ หัก สุภาพ (ហាក់ សុភាព) นอกจากผลงานเรื่องชาติสตรีแล้ว เขายังได้แต่งนวนิยายเรื่อง “ใจคนรัก” (ចិត្តស្រឡា) ในปี พ.ศ. 2511 อีกด้วย (ឆីង ហុក ទី, 2545: 298)

นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นในช่วงที่แนวคิดสตรีนิยมกำลังเฟื่องฟูในประเทศตะวันตก²² และแนวคิดดังกล่าวแพร่ขยายไปทั่วโลก ซึ่งน่าจะรวมทั้งเขมรด้วย

นวนิยายเรื่องนี้ได้เล่าเรื่องแบบย้อนต้น (Flashback) โดยเปิดเรื่องโดยให้“สำเนียง” เด็กสาวที่ตกเป็นเหยื่อของชะตากรรมเล่าเรื่องราวชีวิตที่ผ่านมาของตนเองให้ “ยายมา” ผู้เป็นยายแท้ๆ ฟัง หลังจากที่เธอได้หอบเสื้อผ้าพร้อมบุตรในท้องกลับมาอาศัยอยู่กับยาย เธอเล่าว่า มารดาของเธอต้องเลิกร้างกับบิดาของเธอเนื่องจากผู้เป็นย่าไม่ต้องการให้มีลูกที่มีฐานะยากจน เมื่อย่าของเธอจัดการให้บิดาของเธอแต่งงานกับมะลิธิดาของผู้มีฐานะ มารดาของเธอจึงต้องจำใจกลับมาอยู่ที่บ้านตามเดิม ทั้งที่กำลังตั้งครรภ์อยู่ ครั้นคลอดเธอออกมาแล้ว มารดาของเธอก็สิ้นใจ ผู้เป็นยายของเธอ ไม่สามารถเลี้ยงดูหลานสาวได้ จึงยกเธอให้ไปอยู่ภายใต้การอุปการะเลี้ยงดูของคุณหญิงเทพ ผู้เป็นย่า และนายวง ผู้เป็นบิดาแทน

²¹ คำนี้เขมรออกเสียงว่า เจียต-เซตริย

²² พัฒนาการสตรีนิยมในสังคมตะวันตก แบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลักๆ ได้แก่ ช่วงที่ 1 เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 17-19 จนถึงประมาณต้นศตวรรษที่ 20 กระแสแนวความคิดหลักคือการถกเถียงในประเด็นเรื่องคุณธรรมความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความเป็นเหตุเป็นผลที่ผู้ชายมี ผู้หญิงไม่มี การเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย รวมทั้งความเป็นอิสระของผู้หญิงที่ต้องการออกมาทำงานนอกบ้าน ทั้งๆ ที่นักสตรีนิยมยังคงยอมรับว่าผู้หญิงยังคงต้องแบกรับภาระในบ้านอยู่ ทำให้เกิดข้อเสนอให้มีการหาคนมาช่วยทำงานบ้าน ช่วงที่ 2 เริ่มต้นขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960-1980 ยุคนี้เริ่มมองบทบาทของผู้หญิงว่าเป็น “คนนอก” ของสังคมหรือ “เป็นอื่น” เพราะสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชาย สตรีนิยมหลายสำนักที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ได้แก่ สตรีนิยมสายเสรีนิยม สายมาร์กซิสต์ สายสังคมนิยม สายจิตวิเคราะห์ แม้มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ทุกสำนักคิดมีร่วมกันคือ การกล่าวถึงสภาพความเป็นรองของผู้หญิงในสังคม วิธีการขจัดสภาพที่ตกเป็นรองนั้น การเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย เช่น ผู้หญิงไม่ควรที่จะถูกผู้ชายเอาเปรียบอีกต่อไป ในปลายศตวรรษที่ 20 ได้เกิดสตรีนิยมแนวใหม่อีก คือ แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) นำไปสู่สตรีนิยมยุคต่อมา ช่วงที่ 3 เกิดช่วงปลายทศวรรษ 1980 – ปัจจุบัน ยุคนี้สนใจเรื่องเกี่ยวกับร่างกาย (embodiment) การมีร่างกายที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งประสบการณ์ที่ต่างกัน ปฏิเสธการแบ่งแยกระหว่างเพศทางชีว (sex) และเพศทางสังคม (gender) สนใจเรื่องความเฉพาะเจาะจง (particularity) ความหลากหลาย (multiplicity) และความแตกต่างของผู้หญิง ความขัดแย้ง รวมทั้งเรื่องอัตลักษณ์ (identity) ของผู้หญิง รวมทั้งให้ความสำคัญกับสถานะความเป็น “ผู้อื่น” หรือ “คนนอก” อีกด้วย (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545: 29-32)

ออกเสียงว่า เจาซุรโอบเจก) หรือเจ้ากาบกล้วย เป็นต้น โครงเรื่องลักษณะนี้ถือเป็นโครงเรื่องที่ตรงกับรสนิยมทางวรรณศิลป์ของคนเขมรมากกว่าโครงเรื่องแบบอื่นๆ แม้แต่นวนิยายเขมรเรื่องแรกที่ถือกำเนิดขึ้นในวงวรรณพิภพเขมร คือเรื่อง “สุผาด” (ស្នេហា) ก็ยังมีโครงเรื่องแบบนิทานกำพร้าว คือ ตัวละครเอกเป็นกำพร้าว มีช่วงชีวิตในวัยเยาว์ที่น่าสงสาร แต่ด้วยความขยันอดทน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคทั้งหลาย และความเป็นคนดีมีคุณธรรมอยู่ภายในใจ จึงทำให้ตัวละครสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ในที่สุด

เมื่อผู้หญิงประสบความสำเร็จในอาชีพ การงาน

แนวคิดเรื่องผู้หญิงประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานด้วยความสามารถของตนเองตรงกับแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ที่ให้คุณค่ากับผู้หญิงในทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงสามารถขึ้นมาเป็นผู้บริหารได้ทัดเทียมผู้ชาย เมื่อผู้หญิงมีรายได้ สามารถเลี้ยงตนเอง (และครอบครัว) ได้ ผู้หญิงก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายอีกต่อไป กล่าวคือ เธอไม่จำเป็นต้องทนอยู่กับบทบาทหน้าที่ “แม่ศรีเรือน” หรือ “ศรีภรรยา” ที่ต้องคอยพึ่งพาปรนนิบัติรับใช้สามีอีกต่อไป

นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพแทนของผู้หญิงที่แตกต่างไปจากเดิม คือแทนที่ผู้หญิงจะต้อง “อยู่กับเหย้า เฝ้ากับเรือน” (domestic ideology) ทำงานต่างๆ ภายในบ้าน เฝ้าปรนนิบัติรับใช้สามี และคอยดูแลบุตรธิดา เป็นต้น กลายมาเป็นคนที่มีความสามารถในการหาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้ผลิตทัดเทียมกับผู้ชาย

การที่ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน อาจดูเหมือนว่า เป็นการยกย่องเชิดชูคุณค่าของผู้หญิง หากแต่เมื่อมองในมุมกลับกัน นี่อาจจะเป็น “กับดัก” ที่เพิ่มภาระความรับผิดชอบให้แก่ผู้หญิงมากยิ่งขึ้นก็ได้ กล่าวคือ นอกจากผู้หญิงจะต้องตรากตรำกับหน้าที่การงานภายนอกบ้านแล้ว เธอยังต้องกลับมาเหน็ดเหนื่อยกับงานภายในบ้านอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ภาพลักษณ์ (Image) ของ “ผู้หญิงเก่ง” จึงต้องแลกมาด้วยความเหนื่อยยากของผู้หญิงเป็นเท่าทวีคูณ

เมื่อ “ความเป็นมารดา” ได้รับการยกย่องเหนือ “ความเป็นภรรยา”

ผู้ประพันธ์ได้ให้สำเนียง เป็นตัวอย่างของคนที่ต้องกำพร้ามารดา ส่วนนิโรธน์ บุตรสาวของสำเนียง ถือเป็นตัวอย่างของคนที่ต้องกำพร้าบิดา จะเห็นได้ว่าชีวิตของสำเนียงลำบากกว่าชีวิตของนิโรธน์มาก เพราะนายวงไม่สามารถปกป้องคุ้มครองสำเนียงได้เลย ทำให้สำเนียงถูกมะลิ มารดาเลี้ยงกลั่นแกล้งสารพัด ถึงขนาดใช้ให้ทำงานอย่างหนัก แต่ไม่ได้รับประทานอาหาร แต่นั่นยังไม่โหดร้ายเท่ากับการให้สำเนียงออกจากโรงเรียน แทนที่จะให้เรียนหนังสือต่อ เท่ากับตัดอนาคตของสำเนียง ไม่ให้เธอได้มีโอกาสที่ดีขึ้นในชีวิต

นิโรธน์โชคดีกว่าสำเนียงมาก เพราะ สำเนียงไม่ยอมทำแท้ง ตามคำแนะนำของโยธิน เพราะนั่นคือสิ่งที่ผิดต่อความเป็นมารดา ซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่สำหรับเธอ เธอไม่สามารถฆ่าบุตรในท้อง ซึ่งไม่มีชีวิตแต่อย่างใดได้ (แต่โยธินสามารถสั่งให้เธอทำได้) แม้ว่านิโรธน์จะขาดบิดา หากแต่ชีวิตของเด็กสาวก็มีความสุข เพราะมีสำเนียงคอยให้ความรักความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ ส่งเสียให้ได้เรียนในโรงเรียนดีๆ ทั้งที่ใน

ตอนแรก สำเนียงก็นึกหวั่นใจอยู่เล็กๆ ว่าจะสามารถเลี้ยงลูกสาวตามลำพังไปตลอดรอดฝั่งได้หรือไม่ หากแต่เธอก็ได้พิสูจน์ให้เห็นในตอนท้ายเรื่องแล้วว่า เธอสามารถทำได้

“สำเนียงคิดอีกว่า เธอจะพยายามทุกวิถีทางเพื่อหาความสุขให้แก่ลูก เตรียมหนทางเดินไว้ให้ลูกได้เดินไปตามทางที่ถูกที่ควร ไม่ให้คนเขาว่าได้ว่า ขาดสตรีนั่นชั่วช้าเหมือนกันหมดไปจนถึงลูกถึงหลาน เธอตั้งปณิธานว่าจะต่อสู้ พากเพียรพยายามไปจนถึงที่สุดเพื่อให้โนรอนผู้เป็นลูกสาวสามารถข้ามพ้นอวิชชา เพื่อให้โนรอนมีความสุขสวัสดิ ปราศจากอันตราย เธอเต็มใจที่จะเสียสละทุกอย่าง แต่ว่าตัวเธอเป็นผู้หญิง จะมีหนทางใดที่เธอจะสามารถจัดเตรียมเรื่องของการศึกษาไว้ให้แก่โนรอนได้โดยง่ายเล่า คิดถึงข้อนี้ น้ำตาของเธอก็ไหลอาบลงมาโชกแก้ม สำเนียงนึกเศร้าใจในความอ่อนด้อยของเธอที่เกิดมาเป็นผู้หญิง สามีของเธอไหนเลยจะมาช่วยเลี้ยงลูก ลูกของเธอไม่ต้องเป็นกำพร้าพ่อไปแล้วหรือ? คิดแล้ว เธอก็ยกมือทั้งคู่ขึ้นปิดหน้าร้องไห้อยู่นาน”

(ฉะลิละ, 2554: 86)

ถ้ามารดาสามารถทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้แก่บุตรได้ บ้านก็จะดี มีความสงบสุขโดยไม่จำเป็นต้องมีบิดา แต่ถ้ามารดาไม่ดี บุตรก็จะพลอยเป็นคนไม่ดีตามไปด้วย เช่น “นารี” กับ “กำแหง” บุตรของมะลิกับวง พี่น้องต่างมารดากับสำเนียงที่เป็นเด็กดื้อรั้น เอาแต่ใจตนเอง ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่มีน้ำใจ และมีนิสัยพาลเกร ขอบสร้างเคียดแค้นให้แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ เพราะได้ซึมซับพฤติกรรมของมะลิผู้เป็นมารดามาเป็นแบบอย่าง มะลิปราศจากความเคารพต่อสามีและมารดาของสามี และคอยหาเรื่องทำโทษสำเนียงอยู่เนืองๆ หรือตัวอย่างของ “ฉวี” ภรรยาใหม่ของโยธิน กับ “แฉม” ผู้เป็นมารดาของเธอ ฉวีเป็นคนสุรุษสุราย ไม่รู้จักรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ไม่ต่างอะไรจากแฉมผู้เป็นมารดา ที่ใช้จ่ายสุรุษสุราย ซึ่งส่วนใหญ่หมดไปกับการพนัน จนมีหนี้สินมากล้นพ้นตัว

มารดาที่ดีจึงไม่ใช่แต่เพียงเลี้ยงบุตรให้เติบโตใหญ่เท่านั้น แต่มารดาที่ดีจะต้องติดอาวุธให้แก่บุตร นั่นคือการเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้การศึกษา เพื่อที่เด็กๆ เหล่านั้นจะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม ประเทศชาติ และสามารถเผชิญชีวิตต่อไปได้ในอนาคต ไม่ว่าจะพานพบกับความยากลำบากเพียงใดก็จะสามารถผ่านพ้นสิ่งเหล่านั้นไปได้ในที่สุด

สำเนียงได้ทำสิ่งที่มากกว่าที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ เธอยอมคืนดีกับโยธิน ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะเธอต้องการในตัวเขา อยากให้เขากลับมาเป็นสามีของเธอ หากแต่เธอทำเพื่อให้โนรอน ได้มีบิดาอยู่พร้อมหน้าเหมือนเช่นเด็กๆ คนอื่น

สำเนียงหันหลังให้โยธิน แล้วทอดสายตาจ้องมองไปไกลตามช่องทางต่าง แต่เพื่อยกฐานะคุณค่าของสตรีชาวเขมรอันงดงามในสังคมชาติ เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับคู่รักรุ่นหลัง และเพื่อนิโรธน์แต่เพียงผู้เดียว ฉันทจึงยอมข่มใจลืมอดีต ยอมรับพี่เป็นสามีได้ แต่คงต้องมีข้อตกลงบ้าง

ตอนนั้น โยธินยินดียอมรับข้อตกลงจากอดีตคนรักทุกอย่างแล้ว

“ค่าว่าพี่ให้พอใจเถื่อน้อง จะให้พี่ทำอะไรพี่ก็ยอมทั้งนั้น”

“ข้อแรก พี่ต้องไปขออนุญาตจากพ่อที่พระตะบอง ขอแต่งงานกับฉัน เช่นโบทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย ข้อที่ 2 พี่จะต้องยอมรับนิโรธน์เป็นลูก และก้มลงกราบขอขมาต่อหน้าอัฐิแม่และยายของฉัน (สำเนียงชี้ไปที่โกศบรรจ้อัฐิ) และข้อที่ 3 พี่ไม่มีสิทธิ์อะไรที่จะมาวุ่นวายกับเรื่องทรัพย์สินสมบัติที่ฉันพยายามหามาได้ทั้งหมดโดยเด็ดขาด ถ้าพี่ทำตามทั้ง 3 ข้อนี้ได้ ฉันจึงจะสามารถรับพี่กลับมาเป็นสามีได้เช่นกัน

(ชาลีสุริ, 2554: 136-137)

มารดาที่ดีจึงทำได้ทุกอย่างเพื่อบุตร แม้แต่ยอมให้อภัยแก่คนที่เคยแค้นมากที่สุด การหันหลังให้คืออวัจนภาษาที่แสดงการปฏิเสธ ความปราศจากเยื่อใยไมตรี และข้อเสนอทั้ง 3 ข้อของสำเนียงที่เธอเปล่งออกมาเป็นวัจนภาษา เป็นเครื่องช่วยยืนยันว่า เธอหมดความสนใจในตัวของโยธินแล้ว โยธินในตอนนั้นมีค่าแค่เพียงผู้ชายเฉยๆ คนหนึ่งในสายตาของเธอเท่านั้น แต่การที่สำเนียงยอมคืนดีกับโยธิน คือชัยชนะที่ยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของแนวคิดแบบปิตาธิปไตยที่ว่า รางวัลของผู้หญิงที่ประพฤติดี คือการได้รับสามีกลับคืนมา ชัยชนะของผู้หญิงจึงต้องอาศัยผู้ชายมาให้ค่า

เหตุที่สำเนียงยอมคืนดีกับโยธิน เนื่องจากในยุคนั้นมายาคติที่เกี่ยวกับ “หญิงม่าย” และ “เด็กกำพร้า” เป็นเรื่องที่ผู้หญิงทำใจยอมรับได้ยาก เพราะคนในสังคมเขมรมักมองว่า หญิงม่ายมักเป็นคนไม่ดี²⁴ และเด็กกำพร้ามักเป็นเด็กที่มีปัญหา เพราะขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา กอปรกับแนวคิดเรื่อง “แม่เลี้ยงเดี่ยว” (single mom) ในสมัยนั้นยังไม่ใช่ยอมรับเหมือนดังเช่นทุกวันนี้ นี่จึงเป็นคำตอบว่า เพราะเหตุใดสำเนียงจึงยอมกลับไปคืนดีกับโยธิน ทั้งๆ ที่สำเนียงเป็นคนเก่ง สามารถดูแลบุตรได้ดีไม่ด้อยกว่าผู้เป็นบิดา (หรืออาจทำได้ดีกว่า) เธอได้ให้สิ่งที่ล้ำค่าที่สุดแก่นิโรธน์นั่นคือการศึกษา และการที่เธอประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีบ้านหลังใหญ่ มีเงินทองใช้จ่ายไม่ขัดสน ทำให้บุตรสาวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสบายด้วย แตกต่างจากสามีของเธอที่ล้มเหลวในชีวิตครอบครัว ทำงานไม่มีเงินเหลือเก็บ เมื่อชักหน้าไม่ถึง

²⁴ หญิงม่ายถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี เห็นได้จากในตำนานและนิทานพื้นบ้านของเขมร ที่หญิงม่ายมักได้รับบทตัวร้าย เป็นหญิงกาลกิณีที่ไม่พึงสมาคมคบหา เพราะจะนำโชคร้ายมาให้ ตัวอย่างเช่น ตำนานข้าวของเขมรที่เล่าว่า มนุษย์ในอดีตไม่จำเป็นต้องปลูกข้าว ก็มีข้าวให้บริโภค เพราะข้าวเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และพอถึงเวลาฝูงข้าวก็จะพากันบินเข้ามาในยุ้งฉาง วันหนึ่งขณะที่ข้าวบินมาเข้ายุ้ง หญิงม่ายซึ่งแพ้ฝุ่นผงจากข้าวเกิดอาการคัน เธอจึงฉวยไม้คานไล่ตีเมล็ดข้าวไปปลางปากก็แข่งดำไปปลาง ทำให้ฝูงข้าวหนีไปจากโลกมนุษย์ ทำให้ผู้คนอดอยากหิวโหย ได้รับทุกขเวทนาเป็นอย่างมาก วันหนึ่งมีปลาฉลาดตัวหนึ่งสงสารมนุษย์ มันจึงไปขอร้องเมล็ดข้าวให้ช่วยกลับมายังโลกมนุษย์ เพื่อมาเป็นอาหารของผู้คน ฝูงข้าวยินดีทำตามคำขอ แต่มีข้อแม้ว่า แต่ต่อไปมนุษย์จะต้องปลูกข้าว ดูแล และเก็บเกี่ยวผลผลิตต่างๆ ด้วยตนเอง เมล็ดข้าวจะไม่บินเข้าไปอยู่ในยุ้งให้มนุษย์ได้บริโภคเหมือนเดิมอีกต่อไปแล้ว

หลัง จึงจำเป็นต้องเป็นหนี้เป็นสินมากมาย ซึ่งถ้านิโรธนีไปอาศัยอยู่ด้วยคงต้องลำบาก ทั้งหมดนี้เป็นเพราะสังคมเขมรในยุคนั้นที่ไม่ยินยอมให้สำเนียงอยู่คนเดียวและเลี้ยงดูบุตรสาวแต่เพียงลำพัง

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ถึงแม้ว่านวนิยายเรื่องชาติสตรีจะไม่ได้นำเสนอหน้าที่ของศรีภรรยา แต่ได้ให้ภาพลบของภรรยาที่ไม่ดีไว้เพื่อให้เป็นอุทาหรณ์แก่ผู้หญิงชาวเขมร คือ ฉวี ภรรยาคนที่ 2 ของโยธินที่ใช้จ่ายอย่างสุรุยสุราย สร้างหนี้สินให้แก่ผู้เป็นสามีต้องลำบากมารับผิดชอบ พฤติกรรมดังกล่าวนี้เขมรเรียกว่า “ผู้หญิงกระเซอทะเล” (ស្រីក្រពើ) ซึ่งปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านของเขมรเรื่อง “เมียเอียง” (មេឃើង) ที่กล่าวถึง ภรรยาเก่าของเมียเอียงว่าเป็นคนไม่ละเอียดยรอบคอบ ไม่รู้จักเก็บจักใช้ ต่อมาเธอมีวาสนาได้เป็นภรรยาของนายสำเภา แต่ด้วยนิสัยดังกล่าวจึงทำให้นายสำเภาต้องยากจนลง ในที่สุดทั้งสองคนจึงต้องกลายเป็นขอทาน (อุบล เทศทอง, 2548: 220)

เมื่อ “ความเป็นบุตรสาว” เป็นคุณสมบัติที่ไม่อาจมองข้าม

นวนิยายเรื่อง “ชาติสตรี” สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมเขมร คนเขมรถือว่าผู้มีพระคุณสูงสุดของบุตร คือ “บิดาและมารดา” ซึ่งภาษาเขมรเรียกว่า “**ព្រះបិតា**” (ออกเสียงว่า เปรียะฮ์-ร๊ะฮ์) ทั้งสองท่านเป็นเสมือนพระอรหันต์ในบ้านที่บรรดาบุตรหลานจะต้องเคารพเทิดทูนยิ่งเหนือสิ่งใด ไม่ว่าท่านจะได้เลี้ยงดูหรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุดท่านก็ได้ให้ชีวิตแก่ลูก จึงสมควรที่บุตรหลานจะพึงแสดงความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้บังเกิดเกล้า

สำเนียงรักเคารพบิดามาก แม้ว่าท่านจะไม่เคยปกป้องเธอจากมารดาเลี้ยงและน้องๆ เลย และถึงแม้ว่ายายจะพูดถึงบิดาของเธอว่า “(เขา) เป็นอัสปบุรุษ (คนที่ไม่มีความดี)” (**ជាស្រី**, 2554: 85) เธอก็ยังเคารพรักบิดาอย่างไม่เปลี่ยนแปลง เห็นได้จากในตอนที่จะต้องจากบิดาและย้ายไปอยู่ที่กรุงพนมเปญ เธอได้ปฏิบัติต่อท่านด้วยการกระทำที่น่ายกย่อง ดังนี้

สำเนียงกราบลงไปแตะเท้าของบิดา ขณะนั้นน้ำตาอู่ๆ ได้ไหลรินลงมา เธอพยายามเปล่งวาจาด้วยความอดอั้นว่า “ลูกยังรัก และจะรักเคารพยำเกรงคุณพ่ออยู่เสมอ ไม่ว่าลูกจะอยู่ที่ใดก็ตาม ลูกก็จะจดจำเสมอว่า พ่อคือผู้มีพระคุณที่ได้ทำให้ลูกได้เกิดมาบนโลกใบนี้”

(**ជាស្រី**, 2554: 40)

อีกตอนหนึ่งคือในตอนจบของเรื่องที่โยธินมาขอโทษสำเนียง เธอได้ยื่นเงื่อนไขข้อแรกคือ “ที่ต้องไปขออนุญาตจากพ่อที่พระตะบอง ขอแต่งงานกับฉัน เช่นโบทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย” แสดงว่าสำเนียงให้ความสำคัญกับบิดามาก เพราะนอกจากจะให้โยธินไปขอขมาต่อหน้าบิดาแล้ว ยังขอให้โยธินจดทะเบียนสมรสกับเธอให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อรักษาหน้าของบิดา ตรงกับแนวคิดของคนเขมรที่มองว่าบุตรสาวต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของผู้เป็นบิดานั้นเอง

ภาพที่ 11 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “อย่าทำร้ายน้องเลยหน่าพี่”

ภาพหญิงสาวถูกระชากผม และนั่งลงไปกองอยู่กับพื้น เบื้องหน้ามีถุงผ้าว่างอยู่ แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงคนนี้ถูกทำร้ายและถูกขับไล่ให้ต้องออกจากบ้าน ผู้ชายที่กำลังใช้ความรุนแรงอยู่นั้นคงเป็นสามี เขากำลังพูดและชี้มือไปข้างหน้าอันเป็นอวัจนภาษา หมายถึง ทิศทางที่เขาต้องการให้เธอไปให้พ้น โดยมีเด็กหญิงคนหนึ่งยืนร้องไห้อยู่ข้างๆ คาดว่าน่าจะเป็นบุตรสาว ขณะที่ผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งยืนอยู่ที่ริมหน้าต่างกลับยิ้มอย่างสะใจ

สีเสื้อของผู้หญิงที่ถูกทำร้ายกับสีตัวอักษรภาษาเขมรที่เป็นชื่อนวนิยาย “อย่าทำร้ายน้องเลยหน่าพี่” เป็นสีเดียวกันคือสีเหลือง คำพูดนี้จึงเป็นคำพูดของเธออย่างไม่ต้องสงสัย ผู้ชายในภาพสวมเสื้อสีขาว ซึ่งเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ อาจตีความได้ว่าสิ่งที่เขาทำไม่ใช่สิ่งที่ผิด หรือถ้าเป็นความผิด ก็เป็นความผิดที่ไม่ได้เจตนา

คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจริงๆ ในเรื่องนี้น่าจะเป็นผู้หญิงที่สวมเสื้อสีน้ำเงินที่ยืนอยู่ริมหน้าต่าง เพราะสีเสื้อของเธอเป็นสีเดียวกับสีของผ้านุ่งของผู้หญิงที่ถูกทำร้าย และเธอน่าจะอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้หญิงคนที่ถูกทำร้ายนี้ โดยพิเคราะห์จากตำแหน่งของเสื้อที่อยู่เหนือผ้านุ่ง และตำแหน่งชั้นสองของบ้านกับบริเวณพื้น คาดว่า เธอน่าจะเป็นใหญ่ในบ้าน หรือเป็นเจ้าของบ้าน เพราะสีของต้นไม้ที่อยู่ข้างบ้านเป็นสีน้ำเงิน เช่นเดียวกับสีเสื้อของเธอ

อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่: เมื่อผู้หญิงต้องถูกข่มเหงรังแกอยู่เรื่อยไป

“อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่” (โธ! **ครูเจริญบุญลุลล้วยอ** ออกเสียงว่า แน้ -ก้อม-เทวอ-บาป-โอน-หนา-บ้อง) เป็นผลงานการประพันธ์ของนักเขียนชาวเขมรนามว่าหัก ไฉหุก (**เขมร! ใจบุญ** ออกเสียงว่า ฮัก ไชฮัก) เขาได้แตงนวนิยายเรื่องนี้ในปี พ.ศ. 2509 ต่อมานวนิยายเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์ครั้งล่าสุดในปี พ.ศ.2548

อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่ เล่าถึงเรื่องราวชีวิตอันแสนอาภัพของผู้หญิงคนหนึ่งคือ จรียา เธออาศัยอยู่กับบิดาเพียง 2 คน ครอบครัวของเธอเช่าที่ดินของเศรษฐีอุดม และคุณนายสมบัติปลูกผักเลี้ยงชีพ บิดาของจรียาประสงค์จะให้บุตรสาวแต่งงานกับยง แต่จรียาปฏิเสธ เพราะไม่ชอบที่ยงเป็นนักเลงหัวไม้ ชอบดื่มสุราและเล่นการพนัน

ราชู บุตรชายหัวแก้วหัวแหวนของเศรษฐีอุดมและคุณนายสมบัติเดินทางกลับมายังประเทศเขมร หลังจากสำเร็จการศึกษา ณ ประเทศฝรั่งเศส ราชูได้พบกับจรียาอีกครั้ง ทั้งคู่ต่างมีใจให้แกกันและรักกลมไต่เสียกันที่สุดในที่สุด มารดาของราชูไม่พอใจมาก เพราะเธอประสงค์จะให้บุตรชายเพียงคนเดียวแต่งงานกับหญิงสาวที่คู่ควรกันทั้งฐานะและชาติตระกูล ไม่ใช่ผู้หญิงจนๆ อย่างจรียา ต่อมาจรียาได้ตั้งครุรรค์และให้กำเนิดบุตรสาว

คุณนายสมบัติวางแผนกับนายยง โดยใช้ช่วงเวลาที่ราชูเดินทางไปทำธุระที่จังหวัดกำปงโสม ให้นายยงไปลักพาตัวบุตรสาวของจรียามาให้ และลอบนำเครื่องเพชรไปซ่อนไว้ในกระตอมของจรียาอีกด้วย เมื่อจรียาตามมาทวงบุตรสาวคืน คุณนายสมบัติก็ทำทีไวยวายนว่าจรียาเป็นคนขโมยเครื่องเพชรประจำตระกูลของเธอไป จรียาไม่กล้าที่จะไปแจ้งความเพื่อเอาตัวบุตรสาวกลับคืนมา คุณนายสมบัตียังให้บริวารลงมือซ้อมบิดาของจรียาจนบาดเจ็บตาย และบังคับให้จรียาลงนามในจดหมายที่ตนร่างขึ้น มีเนื้อความว่า จรียาสั้นรักในตัวของราชูแล้ว เธอจะไปอยู่กับนายยงคนรักเก่า และขอฝากบุตรสาวไว้กับราชูด้วย

คุณนายสมบัติไล่จรียาออกไป นายยงแสร้งทำเป็นสงสารและรับจรียาและบิดาไปอาศัยอยู่ด้วย นายยงขึ้นใจจรียา เธอต้องจำยอมเลยตามเลยเพราะไม่มีหนทางไป อีกทั้งขณะนั้นบิดากำลังป่วยหนัก ต่อมานายยงพาจรียาไปทำงานเป็นโสเภณี ซึ่งเธอจำเป็นต้องทำเพื่อหาเงินมารักษาบิดา ตอนแรกไปทำงานอยู่ตามช่องโสเภณี แต่เพราะต้องจ่ายส่วนแบ่งให้แก่เจ้าของร้าน นายยงจึงตัดสินใจใช้บ้านของตนเปิดเป็นช่องโสเภณีแทน ในตอนนั้นชื่อเสียงของจรียาเป็นที่เลื่องลือไปในหมู่นักเที่ยว มีผู้ชายแวะเวียนมาที่บ้านของนายยงไม่เว้นแต่ละวัน วันละหลาย ๆ คน

บิดาของจรียาสงสัยในพฤติกรรมของบุตรเขยและบุตรสาว วันหนึ่งขณะที่จรียากำลังรับแขกอยู่นั้น บิดาของจรียาได้เดินออกมาดู แม้วานายยงจะพยายามไล่ให้กลับเข้าไปในห้อง แต่ทว่าบิดาของจรียายังคงดื้อดึง นายยงโมโหมาก เขาบีบคอบิดาของภรรยาจนถึงแก่ความตาย แล้วทำเป็นไม่มีส่วนรู้เห็นต่อการเสียชีวิตดังกล่าวแต่อย่างใด

จரியายังคงยึดอาชีพโสเภณีอยู่เช่นเดิม ส่วนนายยงได้นำเงินที่จரியหาได้ไปดื่มสุราและเล่นการพนัน วันหนึ่งขณะที่นายยงไม่อยู่บ้าน คนรับใช้ได้เข้ามาแจ้งว่ามีแขกมาใช้บริการ จரியจึงไปพบ ปรากฏว่าแขกคนดังกล่าวก็คือราวุธ ภายหลังจากที่ราวุธได้ทราบจากมารดาว่า จரியได้หนีไปกับชูรักแล้ว เขาก็ประพฤติตนสำมะเลเทเมา เมาสุราและเที่ยวกลางคืนเป็นนิตย การพบกันของทั้งคู่จึงเป็นเรื่องบังเอิญ ราวุธได้ต่อว่าจரிய และจากไปอย่างไม่ไยดี

จரியาเพื่อหนีต่ออาชีพโสเภณี เธอคิดจะไปปลูกผักขายเช่นเดิม แต่นายยงไม่ยอมจึงเกิดปากเสียงขึ้น นายยงพยายามจะทำร้ายจரிய เธอจึงป้องกันตัวด้วยการใช้กรรไกรแทงไปที่หน้าอกของนายยง นายยงเสียชีวิต ส่วนจரியถูกตำรวจจับและถูกศาลตัดสินจำคุกเป็นเวลา 20 ปี

คุณนายสมบัติเจ็บหนัก ก่อนเสียชีวิตเธอได้เรียกราวุธและบุตรสาวเข้าไปพบ และได้สารภาพความจริงที่เธอกระทำต่อจரியทั้งหมด เธอได้ขอร้องให้ราวุธไปรับตัวจரியกลับมาอยู่ด้วยดังเดิม สั่งเสียเสร็จ คุณนายสมบัติก็สิ้นใจ

ราวุธพาบุตรสาวไปเยี่ยมจரியในคุก ราวุธบอกจரியว่าเขาได้ทราบเรื่องราวทั้งหมดแล้ว และเขาพร้อมที่จะรับจரியกลับมาเป็นภรรยาอีกครั้งโดยไม่ได้นึกถึงเงา ต่อมาเมื่อจரியพ้นโทษแล้ว เธอได้กลับมาอยู่กับราวุธและบุตรสาวอย่างมีความสุข

ความเป็นหญิงในนวนิยายเรื่อง “อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี”

ความยกย่องของความเป็นหญิง (Femininity) ในนวนิยายเรื่อง “อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี” เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ดังนี้

ชีวิตของจரியเป็นชีวิตที่น่าสงสาร เธอถูกแย่งชิงความเป็นมารดาและความเป็นภรรยาไป เพื่อตอบแทนบุญคุณของบิดา นอกจากนี้เธอยังต้องยอมตกเป็นภรรยาของชายที่เธอเกลียด เพื่อช่วยเหลือบิดา ซึ่งกำลังป่วยหนักให้มีที่อยู่ และต้องยอมเป็นโสเภณีเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว

จரியเป็นตัวละครที่มีความเป็นชายสูง เพราะเธอเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้หน้าที่เข้มแข็งอดทน และยอมเสียสละ ขณะที่นายยงได้ใช้อำนาจของความเป็นชายเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง กล่าวคือ เขาให้จரியเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว แล้วยังนำเงินที่จரியหาได้ส่วนหนึ่งไปดื่มสุราและเล่นการพนัน ลักษณะของความไม่เป็นสุภาพบุรุษ ทำให้เขาได้รับสมญานามว่า “แมงดา” (เบญจวาทะ)

“กลัวมันทำไม (สีผาพูดต้งๆ) ไฉ้ผัวพรรคั้น นอนกินเอาแต่ใช้กำลังผู้หญิงหาเลี้ยงดูแมงดาแบบนั้น ถ้าฉันเป็นจரிய ฉันจะไม่ปล่อยให้มันมาทำร้ายเหมือนกับเพื่อนโดยเด็ดขาด”

(ไล่! ฐะฐะฐะฐะ, 2548: 91)

ในตอนท้ายเรื่อง จரியได้ใช้กรรไกรแทงเข้าไปที่บริเวณหน้าอกของนายยง “กรรไกร” นั้นเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง แทนของอวัยวะเพศชาย หรือสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชาย (เช่นเดียวกับ มีด และปากกา

ที่มีลักษณะยื่นยาวออกมาเหมือนกับองคชาติของผู้ชาย) เหมือนกับการส่งคืนความเป็นชายไปให้แก่นายง เนื่องจากนายงขาดคุณลักษณะของผู้ชายที่ดี เพราะให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว

ผลที่เกิดขึ้นของการที่ตัวละครหญิงขาดความเป็นหญิง คือ ตัวละครถูกลงโทษ ไม่สามารถใช้ชีวิตได้เหมือนคนปกติ การที่จรียาถูกลงโทษแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของหญิงชาย การเลือกปฏิบัติของกฎหมาย นอกจากผู้หญิงจะถูกสังคมกดขี่เข้มงวดด้วยจารีตประเพณีแล้ว ผู้หญิงยังถูกกฎหมายกดขี่อีกด้วย

ในตอนท้ายเรื่อง จรียาได้โยยหาความเป็นหญิง และต้องการทวงถาม “ความเป็นมารดา” กลับคืนมา เห็นได้จากการที่เธอพยายามขอร้องให้ราวุธ อดีตสามีให้ช่วยพาราวิ บุตรสาวมาพบกับเธอที่ในคุก หากแต่ราวุธปฏิเสธ การที่ราวุธไม่ยอมคืนความเป็นหญิง (ความเป็นมารดา) ให้แก่จรียา เป็นเสมือนการทำร้ายจรียาอย่างรุนแรงที่สุด จนจรียาต้องอ้อนวอนราวุธว่า ได้โปรด “อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่” ซึ่งกลายมาเป็นชื่อของนวนิยายเรื่องนี้

“พุทโธ พี่ราวุธ (จรียาร้องไห้) อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่ ถ้าก่อนน้องจะตายก็ขอให้น้องได้พบหน้าลูกรักสักเล็กน้อยก่อน น้องเป็นแม่ของราวิ เป็นแม่ที่ให้กำเนิดลูกมาด้วยความเจ็บปวดและเลี้ยงลูกมาโดยเลือดในอก พี่ไม่เคยเป็นแม่ พี่ไม่รู้หรอกว่าแม่รักลูกสักแค่ไหน พี่จำ ถึงน้องจะเป็นผู้หญิงชายตัว ผู้หญิงซี้คุก แต่น้องก็ยังรักลูกเหมือนกับแม่คนอื่นๆ อย่าทำร้ายน้องเลยหนาพี่ สงสารให้น้องได้พบหน้าลูกสักครั้งเถอะ”

(ไฉ่! **คู่ชีวิตบุญหลดฉวบ**, 2548: 97)

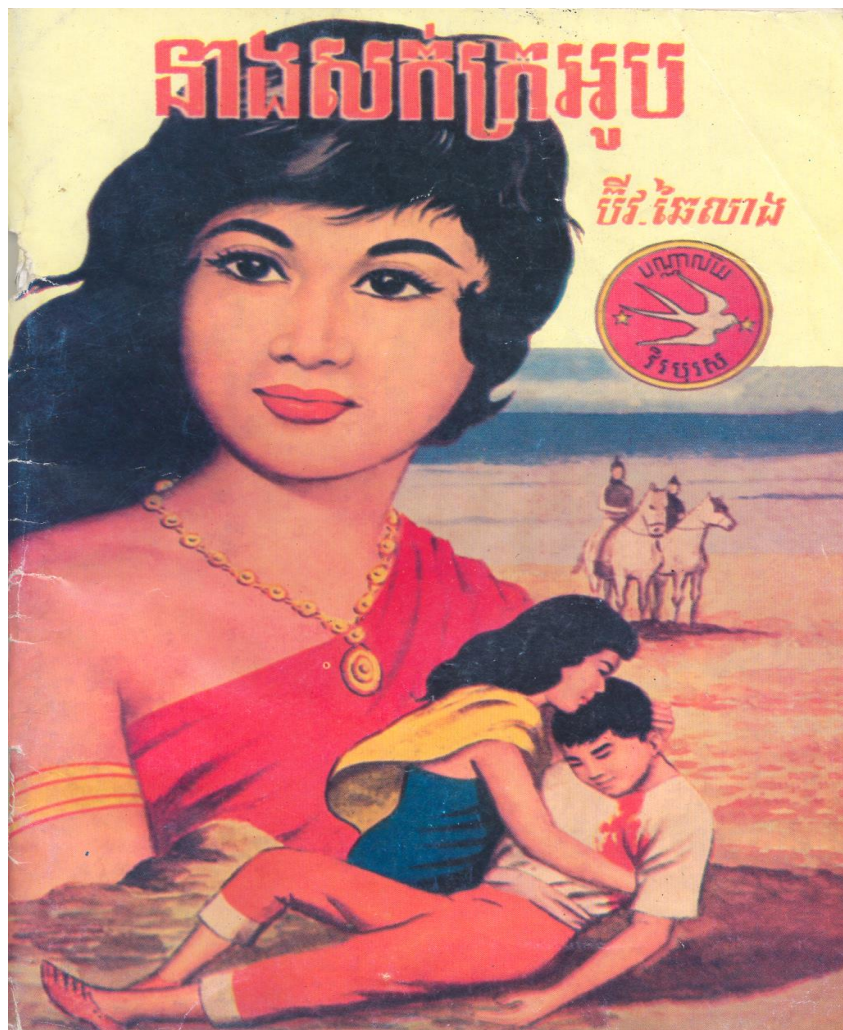
ในตอนท้ายเรื่องเมื่อความจริงเปิดเผย เพราะคุณนายสมบัติได้สารภาพผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้นกับจรียา ราวุธและราวิจึงเห็นใจจรียา ราวุธพาบุตรสาวมาเยี่ยมจรียา ราวิเรียกจรียาว่าแม่ ส่วนราวุธยินดีที่จะรับจรียา กลับมาเป็นภรรยาของเขาตามเดิมภายหลังจากที่เธอพ้นโทษแล้ว นั่นเท่ากับว่า เมื่อใดที่จรียาได้รับความเป็นหญิงกลับคืนมาโดยสมบูรณ์ ได้แก่ “ความเป็นมารดา” และ “ความเป็นภรรยา” เมื่อนั้นเธอก็จะได้รับอิสรภาพกลับคืนมาด้วย

คุก เป็นบทลงโทษของผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามความเป็นหญิง เมื่อใดที่ผู้หญิงตั้งใจทำหน้าที่ของตน เมื่อนั้นผู้หญิงก็จะมีความสุข เหมือนกับชีวิตของจรียาที่พยายามรักษาคุณค่าความเป็นกุลสตรีของตน

“5 ปี หลังจากนั้นมา จรียาก็ก็นอกออกมาจากสถานที่พ้นนาการ และไปอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีกับบุตร สุขสานต์ต่อไป ฉากละครความรักของราวุธกับจรียาได้กลับมาพบกันอีกครั้งในวัยชรา”

(ไฉ่! **คู่ชีวิตบุญหลดฉวบ**, 2548: 109)

การเกิดเป็นหญิงนั้นจึงยากลำบากกว่าการเกิดเป็นผู้ชายหลายเท่าตัว เพราะต้องถูกบังคับควบคุมจากสังคมในแทบทุกเรื่อง เหมือนกับชื่อของตัวละครเอกหญิงในเรื่องคือ “จรรยา” ที่แปลว่า ศีลธรรม จริยธรรม หรือข้อประพฤติที่ดีงาม นั่นเอง (Headley: 1977: 172)

ภาพที่ 12 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “นางผมหอม”

จากภาพด้านบนสุดมีตัวหนังสือภาษาเขมรปรากฏอยู่ คือ 1) ชื่อนวนิยาย “นางสกกักรอบ” (อ่านว่า เนียง-เซาะ-กรอ-โอบ) หรือ นางผมหอม 2) ชื่อผู้ประพันธ์ บ๊วย ไฉไล (อ่านว่า บ๊วย-ไฉ-เลียง) และ 3) ชื่อสำนักพิมพ์ในวงกลมสีแดง คือสำนักพิมพ์วิบูลย์ ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นของนวนิยายเรื่องนี้

ในภาพมีรูปผู้หญิงครึ่งตัวขนาดใหญ่ สังเกตว่าผมของเธอนั้นยาวสลวยและดำขลับ เธอแต่งกายแบบสตรีชั้นสูง คือห่มสไบสีแดง ซึ่งเป็นสีเดียวกับตัวอักษรภาษาเขมรที่เขียนชื่อเรื่อง เธอผู้นี้จึงเป็นนางผมหอม นางเอกของเรื่องอย่างแน่นอน

ฉากที่ปรากฏในภาพเป็นฉากชายทะเล (สีน้ำตาลคือผืนทราย ส่วนสีฟ้าที่อยู่ด้านหลังสุดคือผืนน้ำ) ซึ่งเป็นฉากสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้ ในภาพมีทหารอยู่บนหลังม้า 2 นาย ซึ่งเป็นตัวแทนของกองทัพพระทอง กษัตริย์ในตำนานผู้เป็นบรรพบุรุษของชนชาติเขมร พวกเขา กำลังมองมายังชายหญิงคู่หนึ่ง ผู้หญิงก็คือ นางผมหอม ส่วนผู้ชายก็คือวันฉา ในภาพเธอกำลังกอดศพผู้เป็นสามีไว้แนบอก ร่ำไห้ด้วยความโศกเศร้า จากภาพสรุปได้ว่า นวนิยายเรื่องนี้ต้องจบลงแบบโศกนาฏกรรม (tragedy) อย่างแน่นอน

“นางผมหอม”²⁵ นวนิยายที่มีส่วนผสมระหว่างตำนานและนิทานพื้นบ้าน

ป๊ว ไฉลง (ปีธ ไฉลง) (ออกเสียงว่า ป๊ว ไฉ-เลียง) เป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในสมัยสังคมาภรณ์นิคม ท่านเกิดเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2473 ณ จังหวัดกำแพงเพชร บิดาชื่อนี้ว ไผสง มารดาชื่อนี้ว ท่านเป็นผู้เริ่มก่อตั้งสมาคมนักเขียนเขมรขึ้นในปี พ.ศ. 2499 และได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการบริหารถึง 2 สมัย ต่อมาท่านได้เปิดบริษัทผลิตภาพยนตร์ชื่อ “อินทรวีภาพยนตร์” โดยนำนวนิยายที่ท่านแต่งไปสร้างหลายเรื่อง จนถึงปี พ.ศ.2519 ซึ่งเป็นช่วงที่เขมรแดงปกครองประเทศ ท่านได้ลี้ภัยไปอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส แม้จะอยู่ไกลมาตุภูมิ หากแต่ท่านก็ยังไม่ทิ้งงานเขียนนวนิยายซึ่งเป็นงานที่ท่านรัก (ปีธ บุต ธิ, 2545: 245-246)

นวนิยายส่วนใหญ่ของ ป๊ว ไฉลง ส่วนใหญ่เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยนั้นที่ประเทศเขมรเพิ่งได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ทำให้นักเขียนต้องเข้ามามีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกราชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ตัวอย่างเช่น ท่านได้เขียนนวนิยายเรื่อง “วีรบุรุษ” (อิธบุรุษ) และ “วิทยายุทธ” (อิธยุธ) ซึ่งเป็นนวนิยายแนวอัศวินขึ้น เพื่อเชิดชูพระมหากษัตริย์ (สมเด็จพระนโรดม สีหนุ พระบิดาแห่งเอกราชชาติ) และปลุกฝังให้ประชาชนภาคภูมิใจที่ประเทศได้รับเอกราช ไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของผู้ใดอีกต่อไป (สกลสุภา ทองน้อย, 2548: 2)

ป๊ว ไฉลง แต่งนวนิยายเรื่อง “นางผมหอม” หรือในชื่อภาษาเขมรว่า “เนียงเซาะกรอโอบ” (เนียงสักรออุบ) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2510 จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์วีรบุรุษ นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นโดยใช้จินตนาการ ผสมกับตำนานและนิทานพื้นบ้าน ตำนานที่ได้รับการอ้างอิงถึงในนวนิยายคือเรื่อง “พระทองนางนาค” ซึ่งเป็นตำนานที่กล่าวถึงที่มาของอาณาจักรเขมร และนิทานพื้นบ้านเรื่อง “พระนางสยายผม” ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของจังหวัดพระตะบอง

บทที่ 1 ที่ชื่อ “กรุงกัมพูชาธิบดี” ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของชื่อ “กัมพูชา” ว่า แต่เดิมดินแดนแถบนี้เป็นเกาะใหญ่ ต่อมากษัตริย์แห่งนครจามปาทรงพระนามว่า พระเจ้ายาเยา เสด็จมายังเกาะนี้และทรงสถาปนาอาณาจักรขึ้น พระราชทานนามว่า “นครโคกโธลก”²⁶ เพราะเหตุที่มีต้นโธลกขึ้นอยู่บนเกาะแห่งนี้ หลังจากที่พระเจ้ายาเยาสวรรคต มีกษัตริย์จามปาครองราชย์สืบต่อมาอีกสามพระองค์ จนถึงปี พ.ศ. 277 พระทอง ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้ายาเยาได้เสด็จขึ้นครองราชย์ และอภิเษกกับพระนางธาวดี เป็นพระมเหสี ต่อมากษัตริย์กษัตริย์กษัตริย์ผู้เป็นพระสัสสุระของพระทองได้สูบน้ำทะเลออกจนแห้ง ทำให้แผ่นดินที่เคยเป็นเกาะกลางทะเลกลายเป็นแผ่นดินกว้างใหญ่ ทรงเฉลิมพระนามของพระองค์ใหม่ว่า “พระทองกัมพูชา” และให้เรียกขานนาม “นครโธลก” ว่า “กรุงกัมพูชาธิบดี” นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ป๊ว ไฉลง เปิดเรื่องขึ้นโดยใช้ฉากเวลา คือ รัชกาลของพระทองกัมพูชา มีครอบครัวหนึ่งซึ่งยากจน มีสมาชิกในครอบครัว 3 คน คือนางวันฉัตร ซึ่งเป็นม่าย วันฉัตร บุตรชาย และวันฉัตร บุตรสาว วันหนึ่งวันฉัตร

²⁵ ชื่อภาษาเขมรคือ เนียงสักรออุบ (ออกเสียงว่า เนียง-เซาะ-กรอ-โอบ)

²⁶ โคก (โธลก) ในภาษาเขมรแปลว่า เนินดิน ส่วนคำว่า โธลก (โธลก) แปลว่า ต้นมะพอก

และวันนี้ออกไปหาปลา วันฉมาจับได้ปลาตัวหนึ่งซึ่งมีลักษณะประหลาด กล่าวคือ ปลานั้นมี 5 สี ตอนเช้าสีเหลืองอ่อน ตอนกลางวันเปลี่ยนเป็นสีชมพู ตอนบ่ายเปลี่ยนเป็นสีชมพูอมม่วง ตอนเย็นเปลี่ยนเป็นสีแดง และพอตกค่ำเปลี่ยนเป็นสีฟ้า วันฉมาได้ปลาตัวนั้นมาเลี้ยงไว้ในไห

วันหนึ่งขณะที่เขาไปดำนา เขาเห็นโคฝูงหนึ่งเข้ามาเหยียบย่ำข้าวกล้าในนา ไล่เท่าใดก็ไม่ยอมไป ด้วยความโมโห เขาจึงหยิบขวานขว้างออกไป ถูกโคตัวหนึ่งในฝูงโคได้รับบาดเจ็บ หญิงสาวนางหนึ่งชื่อแก้วบุปผา เป็นธิดาเศรษฐีเจ้าของฝูงโคนั่งอยู่บนหลังม้าไม่พอใจ ทำให้ทะเลาะวิวาทกับวันฉ วันฉาหนีกลับมาบ้าน ส่วนแก้วบุปผาก็เฝ้าตามไปอย่างไม่ลดละ แขวกและเสียดแทง บริวารของธิดาเศรษฐีช่วยกันรุมล้อมวันฉ จนนางวันฉทนไม่ไหว ต้องเข้าไปกราบขอร้อง แก้วบุปผาใจอ่อนยอมยกโทษให้ วันฉพาแก้วบุปผาไปชมปลา 5 สี และคนทั้งคู่ต่างเริ่มมีใจให้กัน

5 วันต่อมา หลังจากที่เศรษฐีได้ทราบเรื่องว่า มีคนทำร้ายโคของตนจนได้รับบาดเจ็บ เขาจึงสั่งให้บริวารไปนำตัววันฉมาลงโทษ เมื่อนางวันฉกับวันฉทราบเรื่องก็รีบตามมาช่วยวันฉ ทำให้นางวันฉพลอยถูกข้อมไปด้วย วันฉขอมอบปลา 5 สีให้เศรษฐีเป็นการชดใช้ แต่เศรษฐียังไม่คลายโทสะขับไล่ครอบครัวนี้ออกไปจากหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากนางวันฉก็ติดหนี้เศรษฐีอยู่ก่อนแล้วเป็นจำนวนมาก วันฉจึงต้องพามารดาและน้องสาวไปหลบอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง

แก้วบุปผาเสียใจมาก เธอจึงหนีออกจากบ้านเพื่อมาตามหาวันฉจนพบ ทำให้ทั้งคู่ได้เห็นใจและรักกัน นี่ยิ่งทำให้เศรษฐีโกรธหนักขึ้นไปอีก เขาได้พาบริวารออกไปล่าวันฉและครอบครัวจนพบ นางวันฉทนพิษบาดแผลไม่ไหวเสียชีวิตลง วันฉต่อสู้กับเศรษฐีและพวก ในที่สุดเขาก็สามารถพาน้องสาวหนีออกมาได้ พร้อมศพของมารดาไปหลบยังหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จัดการพิธีศพให้มารดา ก่อนจะเดินทางหลบหนีการไล่ล่าของเศรษฐีต่อไป

คืนหนึ่งแก้วบุปผาฝันไปว่า ปลา 5 สีได้มาบอกว่า ตนหมดอายุขัยแล้ว ขอให้เธอนำมากินเสีย จะได้มีผิวพรรณงดงาม แก้วบุปผาทำตามความฝัน ผลปรากฏว่า ผิวพรรณของเธองดงามเช่นเดียวกับปลา คือ มี 5 สี เศรษฐีจึงตั้งชื่อให้แกธิดาใหม่ว่า “นางแก้วเบญจพรรณ” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกเธอว่า “นางผมหอม” ตามเดิมเนื่องจากเธอมีผมที่หอมมาตั้งแต่กำเนิด

ความงามอันลือเลื่องของนางแก้วบุปผาได้นำภัยร้ายมาสู่ครอบครัวของเธอ เพราะบรรดาชายที่มาสู่ขอนางแก้วบุปผานั้นมีเป็นจำนวนมาก จนเกินกำลังของบริวารเศรษฐีที่จะต้านไหว ในที่สุดเศรษฐีจึงต้องพาธิดาหนี มีบริวารคนสนิทตามมาด้วยเพียง 2 คน ฝ่ายผู้ชายที่มาสู่ขอนางแก้วบุปผา แค้นเคืองที่หาธิดาเศรษฐีไม่พบ จึงช่วยกันจุดไฟเผาเรือนจนมอดไหม้ไปพร้อมด้วยทรัพย์สินทั้งหลาย ทำให้เศรษฐีต้องกลายเป็นยาจกลงในทันที

เศรษฐีพร้อมกับธิดาและบริวารเดินทางรอนแรมตัดป่าจนมาถึงชายทะเล ทั้งหิวโหยและอ่อนแรงจนแทบสิ้นชีวิต โชคดีที่ได้รับความช่วยเหลือจากโจรสลัดกลุ่มหนึ่ง หัวหน้าโจรก็คือวันฉ เขาให้อภัยเศรษฐีและพวก และรับนางแก้วเบญจพรรณมาเป็นภรรยา

ความงามของนางแก้วเบญจพรรณ เลื่องลือไปทั่วทุกทิศ แม้แต่พระทองกุมารราชก็มีพระราชประสงค์ที่จะได้นางมาเป็นพระมเหสีจึงทรงรับสั่งให้เหล่าทหารออกติดตามค้นหา เช่นเดียวกันกับพระเจ้ากรุงจีน ครั้นเมื่อได้สดับถึงกิตติศัพท์ความงามของนางแก้วเบญจพรรณแล้ว ทรงโปรดให้แต่งเรือสำเภา 2 ลำพร้อมส่งคณะราชทูตมุ่งตรงมายังกรุงกัมพูชาธิบดี เพื่อส่งนางไปเป็นชายา ระหว่างทางมีจระเข้ยักษ์ตัวหนึ่งเข้าขัดขวาง แม้ทั้ง นอ ผู้เป็นเสนาบดีจะสั่งให้ทหารทั้งกรงเปิด กรงไถ่ไปให้จระเข้กิน แต่จระเข้เข้กลับไม่สนใจ มันใช้หางฟาดจนเรือแตก ก่อนที่มันจะสิ้นใจในเวลาต่อมา ปัจจุบันเรือสำเภานี้ได้กลายมาเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาสำเภา” และร่างของจระเข้ได้กลายมาเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาจระเข้” ซึ่งภูเขาทั้ง 2 ลูกนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดพระตะบอง

ในส่วนนี้ ปิว ไฉหลง ได้นำนิทานพื้นบ้านของจังหวัดพระตะบองเรื่อง “พระนางสยายผม” หรือในชื่อภาษาเขมรว่า “เปรียะฮ์เนียงรุมชายเซาะ” (ព្រះនាងសាយសំ) เข้ามาผสมผสานด้วย นิทานเรื่องนี้มีอยู่ว่า วันหนึ่ง นางสุวรรณมสา ได้เก็บไข่ฟองหนึ่งได้จึงนำมาเก็บรักษาไว้ จนกระทั่งไข่ฟองนั้นฟักออกมาเป็นลูกจระเข้ เธอได้เลี้ยงจระเข้เข้จนโต และให้ชื่อมันว่า ไอ้ฮัน

ความงามของนางสุวรรณมสาเลื่องลือไปถึงพระกรรณของพระเจ้าราชากุล พระองค์ทรงรับนางสุวรรณมสาเป็นมเหสี ต่อมาพระองค์ก็ทรงเบื่อหน่ายนาง ด้วยเห็นว่านางมีชาติกำเนิดที่ต่ำต้อยไม่เสมอกัน จึงทรงเล่นเรือสำเภา เพื่อเดินทางไปสู่ขอพระนางสยายผม เจ้าหญิงแห่งเมืองจันทบุรีมาเป็นมเหสีเอก เป็นเหตุให้นางสุวรรณมสาไม่พอใจมาก นางจึงใช้ให้จระเข้ที่นางเลี้ยงไว้ไปขัดขวาง ขณะที่เรือสำเภาของพระบาทราชากุลกำลังแล่นไปอยู่นั้น จระเข้ไอ้ฮันก็เข้าโจมตี ทำให้ลูกเรือต่างตกใจ พวกมันทั้งกรงเปิดกรงไถ่ไปหมายให้จระเข้กิน แต่จระเข้ก็ยังไม่ยอมหยุด ในที่สุดพระบาทราชากุลได้อ้อนวอนขอให้เทพเทวาช่วยเหลือ พระอินทร์จึงส่งข่าวไปแจ้งให้แก่พระนางสยายผมได้ทราบ พระนางจึงมาช่วยพระบาทราชากุลไว้ โดยทรงปีบมวยผมจนทำให้น้ำทะเลแห้งกลายเป็นพื้นแผ่นดิน ทำให้จระเข้ไอ้ฮันก็ขาดใจตาย กลายเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาจระเข้” (ភ្នំគ្រឿង) แต่นั้นมา เรือสำเภาได้กลายมาเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาเรือสำเภา” (ភ្នំសំពៅ) กรงเปิดกรงไถ่ก็กลายเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขากรงเปิด กรงไถ่” (ភ្នំទ្រូងបាត់ ទ្រូង ออกเสียงว่า พนม-ตฺรุง-มวน ตฺรุง-เตีย) บริเวณที่พระนางสยายผมปีบมวยผมก็กลายเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาสยายผม” (ភ្នំសាយសំ ออกเสียงว่า

พนม-รุม-ชาย-เซาะ) ส่วนบริเวณที่ตัดหัวนางสุวรรณมสา โทษฐานที่เป็นกบฏคิดทำร้ายพระบาทราชากุล ก็กลายเป็นภูเขาชื่อ “ภูเขาเสียหัว” (ភ្នំសង្ក្រាន ออกเสียงว่า พนม-ซ็อง-กบาล) (คิยสฺฐิต สฺฐิตรี, 2007 : 1 - 21)

ย้อนกลับมาที่นวนิยายเรื่อง นางผมหอม ครั้นพอเรืออัปปาง เสนาบดียัง ขอจิงว่ายนํ้าเอาชีวิตรอดจนได้รับความช่วยเหลือจากวันฉา เขาขออาศัยอยู่กับวันฉาสักระยะหนึ่ง จนกระทั่งเรือของ จี คาย ซึ่งเป็นราชทูตจีนอีกคนหนึ่งได้เดินทางมาถึง เขาจึงขอลากลับ ยัง ขอวางอุบายเพื่อชิงตัวนางแก้วเบญจพรรณ ด้วยการมอมเหล่าคนบนเรือเขมรในวันเลี้ยงอำลา แต่ถูกวันฉาซ่อนแผน ชิงตัวนางแก้วเบญจพรรณกลับมาได้ก่อนจะพากันหนีไปพร้อมกับเศรษฐีและบริวารคู่ใจอีก 2 คน

หัง ฉอ สัหารจี้ คาย เพราะต้องการได้ตัวนางแก้วเบญจพรรณมาครอบครอง เขาพาสมุนออกไปล่า วัฒนา ในตอนท้ายเรื่องวัฒนาต่อสู้กับหัง ฉอ จนได้รับบาดเจ็บ หัง ฉอพานางแก้วเบญจพรรณขึ้นเรือ สำเภจิ้นแล้วเตรียมแล่นใบหนี ขณะเดียวกันกับที่แม่ทัพเขมรพาทหารมาทัน เขาได้ใช้ธนูยิงไปที่หัง ฉอ ลูก ธนูเสียเข้ากลางอก นางแก้วเบญจพรรณกระโดดลงจากเรือ รีบว่ายน้ำหนีกลับมาหาวัฒนา ผู้เป็นสามี

แม่ทัพเขมรได้สังหารวัฒนาแล้วพาตัวนางไปถวายพระทอง นางได้ใช้มีดแทงนายทัพจนเสียชีวิตแล้ว กลับมาที่ศพของสามี นางตัดผมปอยหนึ่งให้สามีหวังจะเกิดมาเป็นภรรยาของเขาทุกภพทุกชาติ แล้วตัดผมอีก ปอยหนึ่งโยนให้แก่ทหาร เพื่อนำไปถวายพระทอง ก่อนที่จะทำอัตวินิบาตกรรมในที่สุด

นางแก้วเบญจพรรณ หรือ นางผมหอม: ความสำคัญของผิวและผมสำหรับผู้หญิง

ชื่อ “นางแก้วบุผา” “นางผมหอม” และ “นางแก้วเบญจพรรณ” ทั้ง 3 ชื่อนี้เป็นชื่อของตัวละคร ตัวเดียวกัน คือ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่อง แสดงถึงคุณลักษณะที่สำคัญของตัวละครนี้ คือ เป็นผู้หญิงที่มีความงามพร้อม โดยใช้ “ผม” และ “ผิว” เป็นตัวแทนของความงามทั้งหมดที่ปรากฏอยู่บนเรือนร่างของผู้หญิง (metonymy) และทั้งผมและผิวยังเป็นสิ่งที่แสดงถึง “ความเป็นหญิง” (femininity) ที่แตกต่างไปจาก “ความเป็นชาย” (masculinity) กล่าวคือ ผู้หญิงมีผมที่ยาวสลวย และมีผิวพรรณที่ละเอียดอ่อนนุ่ม ในขณะที่ผู้ชายนั้นนิยมไว้ผมสั้น และมีผิวกายที่หยาบกร้าน

นางเอกในนวนิยายเรื่องนี้มีผมที่หอมชื่นใจ เหตุนี้นางจึงได้ชื่อว่า “นางผมหอม” ซึ่งเป็นสมญานามที่ชาวบ้านตั้งให้ ส่วนเศรษฐกิจผู้เป็นบิดาเรียกนางว่า “แก้วบุผา” แสดงว่า เธอจะต้องเป็นหญิงที่งามพร้อมด้วย รูปสมบัติ ขวนชื่นใจเหมือนกับมวลงหมูปูผาหรือดอกไม้อื่น และต้องมีคุณค่าน่าทะนุถนอมเหมือนดังดวงแก้ว ส่วนชื่อ “นางแก้วเบญจพรรณ” ได้มาในคราวที่เธอกินปลา 5 สีแล้ว ผิวกายที่เปลี่ยนสีไปตามช่วงวันแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะอันเลิศที่ไม่สามารถหาได้ในผู้หญิงทั่วไป เหมือนกับนางแก้ว คู่บุญพระยาจักรพรรดิราชที่มีรัศมีแผ่ออกมาจากกาย (สมัยนี้เรียกว่า ออรา)

คติความงามที่ปรากฏอยู่ในชื่อนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 คติ คือ คติเรื่อง “อิตถิรัตนะ” และ “เบญจกัลยาณี” ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของเขมร

แนวคิดที่ 1 เรื่อง “อิตถิรัตนะ” หรือนางแก้วคู่บุญบารมีของพระยาจักรพรรดิราช หนึ่งในรัตนะ 7 ประการ (รัตนะทั้ง 7 ประการ ได้แก่ จักรรัตนะ-จักรแก้ว หัตถิรัตนะ-ขางแก้ว อัสนรัตนะ-ม้าแก้ว มณีรัตนะ-มณีแก้ว อิตถิรัตนะ-นางแก้ว คหปติรัตนะ-ขุนคลังแก้ว ปรินายกรัตนะ-ขุนพลแก้ว) ลักษณะพิเศษของนางแก้วคือนางนั้นมีพักตร์งาม มีผิวงาม ผุ่นผ่งไม่สามารถเกาะจับเปื้อนผิวกายของนางได้ ผิวมีกลิ่นหอมเหมือนกับไม้กฤษณา และมีรัศมีแผ่ออกไปได้ 10 ศอก มีลมปากที่หอมปานดอกบัวนิโลบล และที่สำคัญคือนางมีสัมผัสอันเป็นทิพย์ ถ้าพระวรกายของพระยาจักรพรรดิราชร้อน กายของนางแก้วจะเย็น แต่ถ้าพระวรกายของพระยาจักรพรรดิราชเย็น กายของนางแก้วจะอุ่น

แนวคิดที่ 2 คือเรื่อง “เบญจกัลยาณี” กล่าวคือ หญิงงามต้องประกอบด้วยความงาม 5 ประการ คือ 1) เกสกลยาณี (ผมงาม) หมายถึง หญิงนั้นต้องมีผมยาวจนถึงเอวและปลายผมงอนขึ้น 2) มังสกลยาณี (เนื้องาม) หมายถึง หญิงนั้นต้องมีริมฝีปากสีแดงงามเปล่งปลั่งดังผลตำลึงสุก และริมฝีปากต้องเรียบชิดสนิท

กันพอตี 3) อัญญกุลยาณ (พินงาม) หมายถึง หญิงนั้นต้องมีพินขาวประดุจสีสังข์และเรียบเสมอกัน 4) ฉวิกุลยาณ (ผิวงาม) หมายถึง หญิงนั้นต้องมีผิวละเอียด และสีผิวเสมอกัน และ 5) วัยกุลยาณ (วัยงาม) หมายถึง หญิงนั้นต้องคงความงามอยู่ ถึงแม้ว่าจะผ่านการคลอดบุตรมาแล้วถึง 10 ครั้ง ทว่าเหมือนกับเพิ่งผ่านการคลอดบุตรมาเพียงครั้งเดียว ตัวอย่างของหญิงผู้มีความงามแบบเบญจกัลยาณีในสมัยพุทธกาล เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา เป็นต้น

“ผม” ในนวนิยายเรื่องนี้มีความสำคัญมากกว่า “ผิว” เพราะตัวละครเอกหญิง เป็นผู้ที่มีความงาม ยาวสลวยและมีกลิ่นหอมมาตั้งแต่กำเนิด ส่วนผิวงามนั้นได้มาในภายหลังจากอำนาจอิเศษ นอกจากนี้ “ผม” ยังเป็นสัญลักษณ์ของการมดใจชายให้เกิดความรักใคร่เสนหาอีกด้วย เห็นได้จากวิณณา ที่มักสุดดมเส้นผมของนาง แก้วบุปผาไกล่ๆ เสมอ ผมและผิวของผู้หญิงจึงเป็นเสมือนศาสตราวุธที่ทรงพลานุภาพของผู้หญิงทำให้ผู้ชายยอมสยบอย่างราบคาบ

การผูกเรื่องนวนิยายเรื่อง “นางผมหอม” มีลักษณะเป็นเรื่องในจินตนาการ (fantasy) ไม่ต่างจากวรรณคดีประเภทสาสตราแลบงในอดีต เห็นได้จากมีปลาวิเศษสามารถพูดภาษามนุษย์ได้ ปลานั้นมีสีสันประหลาดงดงามน่าอัศจรรย์ใจผิดจากปลาทั่วไป และเมื่อใครก็ตามที่ได้บริโภคเนื้อปลานั้น ย่อมทำให้มีผิวดมงามตามไปด้วย ส่วนตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะคล้ายกับตัวละครในวรรณคดีประเภทสาสตราแลบงเช่นกัน กล่าวคือ พระเอกเป็นคนที่มีความฐานะต่ำ หากแต่เป็นคนที่มีคุณธรรมสูงทำให้ได้ครองคู่กับนางเอก ซึ่งเป็นผู้หญิงที่เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ ฐานะ และชาติตระกูล จะเห็นได้ว่านางเอกในวรรณคดีประเภทสาสตราแลบงเป็นเพียง “นางแก้ว” ที่ประดัมภ์บุญบารมีของพระเอกเท่านั้น การยกย่องคุณลักษณะของตัวละครเอกฝ่ายหญิงจึงเท่ากับว่ายกย่องตัวละครเอกฝ่ายชายว่าเป็นผู้มีบุญบารมีสูงส่งมากเพียงนั้น ส่วนแนวคิดสำคัญยังคงเหมือนเดิม คือ ผู้หญิงยังคงเป็นเพียงแค่สมบัติของผู้ชาย และภรรยาที่ดีจะต้องซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามีเพียงคนเดียวเท่านั้น นวนิยายเรื่องนางผมหอมแตกต่างไปจากวรรณคดีประเภทสาสตราแลบงจึงมีเพียงอย่างเดียวคือ รูปแบบการเขียนเท่านั้น

นวนิยายเขมรในสมัยสังคมราชวรมันนิยมนำเสนอภาพแทนของผู้หญิงใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1) ผู้หญิงตามแบบชนบ ที่จะต้องรักนวลสงวนตัว รักษาพรหมจารีไว้เพื่อมอบให้แก่ชายที่จะมาเป็นสามีเท่านั้น ผู้หญิงต้องซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามียิ่งชีวิต และปรนนิบัติสามีไม่ให้ขาดตกบกพร่อง คือต้องเป็นแม่ศรีเรือน และ 2) ผู้หญิงเก่งตามแบบตะวันตก คือเธอสามารถประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานด้วยความสามารถของตนเอง ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ของความเป็นมารดาที่ดีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสามี

เมื่อนำภาพของผู้หญิงทั้ง 2 แบบมาเปรียบเทียบกับพบว่า ผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายเขมรสมัยสังคมราชวรมันนั้นล้วนแล้วแต่เป็นแบบที่ 1 แทบทั้งสิ้น มีเพียงส่วนน้อยเพียงไม่กี่เรื่องเท่านั้นที่เป็นแบบที่ 2 เห็นได้ชัดว่า วาทกรรมเรื่องผู้หญิงจะต้องเป็นช่างทำหลังยังคงเป็นวาทกรรมหลักที่มั่นคงในสังคมเขมร

บทที่ 4

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณรัฐเขมร (พ.ศ.2513-2518)

สภาพสังคมเขมรในสมัยสาธารณรัฐเขมร

พ.ศ.2503 ภายหลังจากที่สมเด็จพระนโรดม สุรามฤตเสด็จสวรรคต สมเด็จพระนโรดม สีหนุทรงขึ้นดำรงตำแหน่งพระบรมมหาราชย์ แทนที่จะเสวยราชย์ขึ้นเป็นกษัตริย์ ทั้งนี้เพื่อบริหารประเทศได้อย่างเต็มที่ พระองค์ทรงกำกับดูแลนโยบายด้านเศรษฐกิจด้วยพระองค์เอง ทรงเข้าไปควบคุมกิจการธนาคารและการส่งออกไม่ต่างจากประเทศคอมมิวนิสต์ แต่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำลงมาก เนื่องจากปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำให้มีหลายฝ่ายลุกขึ้นต่อต้านพระองค์ จนกระทั่งวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2513 ในขณะที่พระองค์เสด็จฯ เยือนต่างประเทศ จอมพลลอน นอลปฏิวัติปลดสมเด็จพระนโรดม สีหนุออกจากตำแหน่งพระบรมมหาราชย์ จอมพลลอน นอลอ้างเหตุที่ทำปฏิวัติว่า ไม่พอใจที่สมเด็จพระนโรดม สีหนุทรงฝักใฝ่ประเทศคอมมิวนิสต์ คือ จีน และยังทรงอนุญาตให้เวียดนามเหนือเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศเขมร เพื่อโจมตีเวียดนามใต้ ต่อมาในวันที่ 9 ตุลาคมของปีเดียวกัน จอมพลลอน นอลได้ล้มระบอบกษัตริย์ และสถาปนา “สาธารณรัฐเขมร” ขึ้น โดยมีสหรัฐอเมริกาสนับสนุนอย่างเต็มที่ (บุญชู ธีรชัย, ชู ชาญ, ละ สุธะ, ละ สุธะ, ละ สุธะ, ละ สุธะ, 2558: 49-51)

แม้สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศจะสับสนวุ่นวาย เศรษฐกิจที่ถดถอย และมีปัญหาสังคม นานาประการ ประชาชนไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หากแต่วรรณกรรมกลับเฟื่องฟู มีนักเขียนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลิตผลงานวรรณกรรมออกพิมพ์จำหน่าย สร้างรายได้เลี้ยงตน บางรายมีรายได้มากพอที่จะซื้อเครื่องพิมพ์ที่มีราคาแพงไว้ใช้เอง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากสื่ออื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ในประเทศยังไม่เจริญ คนส่วนใหญ่จึงนิยมเสพทั้งสาระและความบันเทิงจากการอ่าน เนื้อหาของวรรณกรรมในยุคนี้มักสะท้อนสภาพปัญหาความยุติธรรมในสังคม การกดขี่ข่มเหงประชาชนของพวกชนชั้นศักดินา การต่อสู้ของบรรดาวีรชนเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพจากพวกอาณานิคมฝรั่งเศส เป็นต้น (บุญชู ธีรชัย, 2548: 230-231)

ภาพที่ 13 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “พายุจิตตรุณี”

หญิงสาวที่ปรากฏในภาพดูท่าทางเป็นสาวสมัยใหม่ ผมสีดำสนิทหยิกเล็กน้อย ตัดกับริมฝีปากเอิบอิม สีแดงได้รูป ดวงตาคมเฉียว เธอสวมเสื้อคอลึกเผยให้เห็นร่องอก นอกจากนี้เสื้อแขนกุดยังเผยให้เห็นผิวสาวที่งามผุดผ่องอีกด้วย จากองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นทำให้พอจะอนุมานได้ว่า เธอน่าจะเป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ เย้ายวน

ภาพชายหญิงที่กำลังกอดกันแสดงให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้น่าจะเป็นเรื่องราวรักๆ ใคร่ๆ และน่าจะเน้นหนักไปในทางกามารมณ์เป็นแน่ สัมพันธ์กับชื่อนวนิยายคือ “พายุจิตตรุณี” และเมื่อพิจารณาหัตถ์ที่ใช้เขียนชื่อนวนิยายแล้วพบว่าเป็นสีดำ ซึ่งเป็นสีแทนความชั่วร้าย ทำให้อาจตีความได้ว่า นวนิยายเรื่องนี้ นำเสนอภาพของความต้องการฝ่ายต่ำของผู้หญิงที่มีพละนุภาพรุนแรงเหมือนดังพายุร้าย สามารถทำลายล้างทุกสรรพสิ่งได้

กรอบของความเป็น “กุลสตรี” ของสังคมเขมรไม่อาจครอบงำหรือมีอิทธิพลเหนือความต้องการที่อยู่ภายในจิตใจของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายเรื่องนี้ได้เลย

“พายุจิตตรุณี” นวนิยายที่นำเสนอภาพผู้หญิงยุคใหม่ของเขมร

“พายุจิตตรุณี” (ព្រះចិត្តត្រុនី) เป็นผลงานของแปน วัฒนฤณ (ប៉ែន វណ្ណឌុន) ได้รับรางวัลวรรณกรรมกรมยุย (ក្រមុយ) ในปี พ.ศ.2513

พายุจิตตรุณี เป็นเรื่องราวความรักแบบพ้อแหม่งแหม้งอนของสี่เสฐธู หึงสาวผู้เพียบพร้อมด้วยฐานะและชาติตระกูล เธอถูกบิดามารดาตามใจมาตั้งแต่ยังเล็กทำให้มีนิสัยเอาแต่ใจ และชอบวางอำนาจข่มผู้อื่นอยู่เสมอ หนึ่งในนั้นคือโณมิสิฐฐู เด็กหนุ่มคนหนึ่งภายในบ้านของเธอ

สี่เสฐธูแสดงกิริยาถูกโณมิสิฐฐูต่อหน้าเพื่อนรักอย่างเหวี่ยงและอาฆวนหลายครั้ง ครั้งหนึ่งบิดาของเธอมอบหมายให้โณมิสิฐฐูมาช่วยสอนพิเศษให้ เธอก็ทำเป็นไม่สนใจการเรียนจนทำให้โณมิสิฐฐูไม่พอใจ วันต่อมาบิดาของเธอได้สั่งให้โณมิสิฐฐูพาสี่เสฐธูและเพื่อนสาวอีกสองคนไปเที่ยว ภายหลังจากที่แหวะส่งเหวี่ยงและอาฆวนกลับบ้านแล้ว โณมิสิฐฐูได้พาสี่เสฐธูขับรถซึ่งไปยังที่เปลี่ยวๆ จนเธอตกใจกลัว โณมิสิฐฐูบอกเธอว่านี่จะเป็นครั้งสุดท้ายที่เธอจะได้พบหน้าเขา และหลังจากคืนนั้นเขาก็ได้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย

นายสมบุก ซึ่งเป็นบิดาของสี่เสฐธูรู้สึกเสียใจมากที่สุดที่โณมิสิฐฐูหายตัวไป เขามีแผนจะส่งโณมิสิฐฐูไปเรียนต่อ ณ ต่างประเทศภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว นายสมบุกรักและเอ็นดูโณมิสิฐฐูเป็นเพราะ โณมิสิฐฐูเคยช่วยชีวิตเขาไว้จากโจรดักปล้น ภายหลังจากเมื่อได้ทราบว่า โณมิสิฐฐูเป็นบุตรชายของวิสุทธ นื่องชายแท้ๆ ของเขากับหึงสาวชาวบ้านคนหนึ่ง เขาก็เอ็นดูโณมิสิฐฐูเพิ่มขึ้น ต่อมานายสมบุกจึงนำโณมิสิฐฐูมาอุปการะ ส่งเสียให้ได้เล่าเรียนหนังสือที่กรุงพนมเปญ แต่เรื่องนี้ยังเป็นความลับ

โณมิสิฐฐูหายไปอยู่ต่างจังหวัด เขาเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นแสน วันหนึ่งสี่เสฐธูได้แหวะมาเที่ยวพักผ่อนต่างจังหวัด เธอถูกในนายฆาตจับตัวไปเพื่อหมายข่มขืน โชคดีที่นายแสนมาช่วยไว้ได้ทัน โณมิสิฐฐูำนายฆาตตาย และพาสี่เสฐธูหนี ทั้งคู่หลงทางอยู่ในป่าจวบจนใกล้รุ่งสาง ตำรวจจับกุมตัวโณมิสิฐฐู เพราะเข้าใจผิดคิดว่า เขาเป็นคนลักพาตัวสี่เสฐธูแล้วฆ่านายฆาต สี่เสฐธูจึงต้องมาช่วยยืนยันความบริสุทธิ์ของโณมิ ทำให้โณมิสิฐฐูพ้นมลทิน

โณมิสิฐฐูสนิทสนมกับสุคนธ์ บุตรสาวของหัวหน้าคนงานทำให้สี่เสฐธูไม่พอใจ เธอจึงแสดงอาการหึงหวงโณมิสิฐฐูต่อหน้าสุคนธ์และเปิดเผยความในใจของตนให้โณมิสิฐฐูได้รับรู้ ในที่สุดนายสมบุกได้จัดงานแต่งงานให้แก่คนทั้งสองได้ครองรักกันอย่างมีความสุข

เมื่อความรักของผู้หญิงเป็นเหมือนดั่งลมพายุ

สี่เสฐธูถือเป็นผู้หญิงที่เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ ดังข้อความ “เธอมีรูปโฉมที่งดงาม เส้นผมของเธอดำขลับ และยาวสลวยถึงบั้นเอว ดวงหน้างดงามผุดผ่องแต้มแต่งด้วยริมฝีปากสีแดงกุหลาบ คิ้วโค้ง มีดวงตาดำเป็นประกายดุจดวงดาวงาม มีรูปร่างงดงาม เอวกลมรับกับสะโพก แขนขาเรียวเล็กได้สัดส่วนสมกับวัยตรุณียิ่งนัก ในแผ่นดินนี้จึงยากที่จะหาผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทเหมาะสม พร้อมด้วยรูปสมบัติที่ดี เอามาเปรียบเทียบกับเธอได้เลย” (ព្រះចិត្តត្រុនី, 2002: 6) นอกจากนี้ครอบครัวของสี่เสฐธูยังมี

ฐานะดี เธอขับรถยนต์คันหรู อาศัยอยู่ในคฤหาสน์หลังงามและมีคนรับใช้ภายในบ้าน ฐานะของ
สี่เสฐฐาทำให้เธอเป็นที่ยอมรับของบรรดาเพื่อนฝูง

“โอโฮ! บ้านสวยขนาดนี้แล้ว ถ้าไม่พอใจก็ไม่ว่าอะไร ในเมืองพนมเปญนี้บ้านของ
สี่เสฐฐาสวยกว่าใครทั้งหมด”

“ถูกต้อง สวยกว่าใครทั้งหมด (อารุณพุดเสริม) ถ้าเรามีบ้านแบบนี้เหมือนเธอนะฐา ก็คง
ไม่ต่างจากขึ้นสวรรค์หรอก”

(พระอิศฺฐรํษ, 2545: 7)

นอกจากอุปนิสัยและทรัพย์สินสมบัติแล้ว สี่เสฐฐายังเป็นผู้หญิงที่มีความล้าสมัยมากเมื่อเทียบกับผู้หญิง
เขมรในยุคนั้น (พ.ศ.2513) เธอยังสนใจกีฬาเทนนิส และเล่นได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ขณะที่ผู้หญิงส่วนใหญ่
ในยุคนั้นไม่ค่อยสนใจเรื่องของกีฬาเมื่อเทียบกับเรื่องของงานบ้านงานเรือนหรืองานฝีมือ

เธอมีเพื่อนผู้ชายมากหน้าหลายตา และไปไหนมาไหนด้วยกันอย่างเปิดเผย เช่น ไปเที่ยวสถานบันเทิง
ยามราตรี แต่ไม่ว่าเธอจะมีบุคลิกล้าสมัย หรือรักความอิสระอย่างไรก็ตาม ข้อดีอย่างหนึ่งของสี่เสฐฐาคือ เธอ
เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่เสมอ เช่น เมื่อตอนที่นายสมบุกผู้เป็นบิดาได้เตือนให้เธอ
ระวังสี่สงหา เพราะชายคนนี้มีทีท่าไม่น่าไว้วางใจนัก เธอก็เชื่อฟังและถอยห่างจากสี่สงหาทันที แม้ว่าในตอน
แรกเธอจะเริ่มชอบสี่สงหาอยู่บ้างแล้ว เพราะเขาเป็นผู้ชายในฝันของผู้หญิงหลายๆ คน นอกจากรูปร่างหน้าตา
หล่อเหลาแล้ว เขายังมีการศึกษาสูง มีฐานะดี และรู้จักพูดจาเอาอกเอาใจผู้หญิงอีกด้วย

สิ่งที่บิดาของสี่เสฐฐาคาดการณ์ไว้แต่แรกนั้นไม่ผิดเลย สี่สงหาเป็นเสือผู้หญิงที่ไม่ควรเข้าใกล้ เขามี
ความสัมพันธ์แบบลักลอบกับเทวีเพื่อนสนิทของสี่เสฐฐา จนเทวีตั้งครรภ์ แต่สี่สงหากลับปฏิเสธความ
รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น เทวีจึงต้องอับอายที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ไม่กล้าสู่หน้าผู้คนแม้แต่สี่เสฐฐา ซึ่งเป็นเพื่อน
สนิท

ผู้แต่งนวนิยายเรื่องนี้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า ธรรมชาติของหนุ่มสาวที่ใจร้อน กล้าได้กล้าเสีย ขาดสติยั้งคิด
ทำให้ตัดสินใจผิดพลาดอยู่เสมอ ต่างจากผู้ใหญ่ที่อาบน้ำร้อนมาก่อน จึงสุขุมรอบคอบมากกว่าหนุ่มสาว
ผู้หญิงมีโอกาสเสื่อมเสียได้มากกว่า ถ้าปล่อยตัวปล่อยใจให้ลุ่มหลงมัวเมา ในยามที่มีความรักนั้นเสมือนมีลม
พายุรุนแรงพร้อมที่จะทำลายทุกสรรพสิ่งให้พินาศ ความรัก “ทำให้มัวเมาไปตามความปรารถนา ลืมคิดถึง
คุณค่าอันประเสริฐ และเกียรติยศของสตรี ซึ่งเป็นมารดาในอนาคตของมนุษย์ในโลกทั่วไป” (พระอิศฺฐรํษ,
2002: 47)

พายุในใจของสีเสฐฐามีพลาณภาพรุนแรง เธอกล้าที่จะเปิดเผยความในใจของตนต่อหน้าชายที่ตนรัก อย่างอาจหาญ ในยุคนั้น “การบอกรัก” ฝ่ายชายเท่านั้นที่ทำได้ หญิงบอกรักผู้ชายก่อนจึงถือเป็นเรื่องไม่สมควรสำหรับผู้หญิง เพราะค่านิยม “คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความละอาย ส่วนคุณค่าของผู้ชายอยู่ที่ความกล้า” นั่นเอง

“หยุดพูดเถอะพี่วิสิฐ (หญิงสาวพูดป้องกันไม่ให้โฉมนี้กรเรื่องนั้นต่อไปอีก) พี่ไม่สงสาร สีเสฐฐาเท่ากับสุคนธ์หรือ”

“ส่วนตัวของเธอ ความสงสารของพี่นั้นมันเกินความสงสารไปแล้ว จะให้พี่เอาอะไรมาแสดง ให้เธอเห็นอีกเล่า”

“เอา... (หญิงสาวยิ้มน้อยๆ แล้วชี้ไปที่หน้าอกของบุรุษ)

“เอาอะไรละน้อง” (โฉมหัวเราะทำเป็นไม่เข้าใจ) “อ้อ ถอดเสื้อนี่แลงใจน้องนั่นหรือ”

“ไม่ใช่”

“ถ้าอย่างนั้นมีแต่กำลังกายสำหรับทำงานรับใช้น้อง”

“แหะ (หญิงสาวโกรธขึ้นมา ทำหน้ายุ่ง) ตั้งแต่เกิดมาฉันไม่เคยเห็นผู้ชายคนไหนขาดเมตตาธรรมต่อจิตใจของหญิงสาวเหมือนพี่เลย นี่เป็นความผิดอันใหญ่หลวงนักสำหรับตัวน้องที่เป็นหญิง กล้าประกาศดวงใจบอกพี่ว่ารักๆ แล้วพี่ก็ทำเป็นไม่ไยดีแบบนี้”

(พระอิศราทรย์, 2545: 148)

ความกล้าบ้าบิ่นของสีเสฐฐาทำให้เธอได้ครองคู่กับโฉม ชายที่เธอรักอย่างมีความสุขในท้ายที่สุด แม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะไม่ได้พูดถึงประเด็นปัญหาเรื่องการคลุมถุงชนเหมือนกับนวนิยายเขมรส่วนใหญ่ในยุคนี้ ทว่านวนิยายเรื่องนี้ก็ไม่ปฏิเสธว่า ความรักที่ผู้ใหญเห็นดีเห็นงามทำให้ชีวิตคู่ดำเนินไปอย่างมั่นคง เหมือนกับกรณีของสีเสฐฐาที่ถูกกันออกจากสีสงหา แต่กลับได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่เมื่อเป็นโฉมวิสิฐ ผู้หญิงมีอิสระที่จะรักจริงหรือ? เพราะเมื่อพิเคราะห์ไปแล้วดูไม่ต่างจาก “การคลุมถุงชนแปรรูป”²⁷ แต่อย่างไร

²⁷ การคลุมถุงชนแปรรูป หมายถึง การคลุมถุงชนแบบใหม่ที่บิดา มารดาไม่ได้จับบุตรหลานแต่งงานกันเหมือนเช่นในอดีต แต่เป็นการเลือกคนที่มีเหมาะสมให้ และเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้ศึกษาดูใจกัน ก่อนที่จะจัดให้แต่งงานกัน ส่วนในกรณีที่คนๆ นั้นเป็นคนที่ยึดติดเห็นว่าไม่เหมาะสม บิดามารดาก็จะกีดกันตั้งแต่แรก ไม่เปิดโอกาสให้บุตรหลานได้ศึกษาดูใจกัน

ภาพที่ 14 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ”

จากภาพจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงคนหนึ่งกำลังอุ้มเด็กทารกไว้ในอ้อมอก เธอมีท่าทางเหมือนกำลังรอคอยใครบางคนอยู่ ส่วนด้านล่างเป็นภาพรถถังและกองทหารกำลังยิงต่อสู้กับข้าศึกศัตรู อนุมานได้ว่าเธอน่าจะกำลังรอคอยสามีที่ออกไปรบเพื่อชาติและภาวนาขอให้เขากลับคืนมาอย่างปลอดภัย ส่วนตัวของเธอเน้นกำลังทำหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน นั่นคือ หน้าที่ของความเป็นมารดา

ภาพเรื่อรบที่ล่องลอยอยู่กลางสายน้ำนั้นเปรียบเสมือนชีวิตของแต่ละคนที่ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่สำคัญที่ต้องทำ หน้าที่ของผู้ชายคือการไปรบเพื่อชาติและพลีชีพในสมรภูมิ ส่วนหน้าที่ของผู้หญิงคือการดูแลบุตรที่เกิดมาให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพต่อไป แต่ท้ายที่สุดแล้ว ทุกชีวิตล้วนมีจุดจบเช่นเดียวกัน คือความตายไม่ว่าจะอะไรจากเรือเข้าจอดที่ฝั่งในที่สุด จะต่างกันแค่เพียงว่าตายอย่างมีเกียรติหรือไม่เท่านั้น

“ตะวันลับในสมรภูมิ”²⁸ นวนิยายที่เน้นในเรื่องของหน้าที่และครอบครัว

นวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ” เป็นผลงานของปุน วัฒน (บุญ วัฒน ออกเสียงว่า ปุน วัน) แต่งขึ้นในปี พ.ศ.2514 และได้รับการอ่านออกอากาศคลื่นวิทยุแห่งชาติ นวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2548

นวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ” (ใจฉันทะละสมรภูมิ) เป็นเรื่องราวชีวิตของภักดี หญิงสาวที่เกิดในครอบครัวชนชั้นกลาง เธอกำพร้ามารดา อาศัยอยู่กับบิดาและมารดาเลี้ยง นายชันญา บิดาของเธอรับราชการเป็นศุลกากร เธอศึกษาวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าที่มหาวิทยาลัยประชากรศาสตร์ และ ณ ที่นี้เองที่เธอได้พบกับก๊วยสนา ที่พัฒนาจากความเป็นเพื่อน หนุ่มสาวคู่นี้ลอบคบหากันโดยที่ผู้ใหญ่ไม่รู้

ต่อมานายชันญา ให้ภักดีหมั้นหมายกับนายวงศ์ วิจิต ซึ่งเป็นหัวหน้าศุลกากร ในงานหมั้น ภักดีได้ชวนเพื่อนสนิทให้มาช่วยงานซึ่งรวมทั้งก๊วยสนาด้วย ก๊วยสนาได้พบกับก๊วยวัน พี่สาวที่พลัดพรากกันไปเป็นเวลานาน ชันญาเมื่อทราบว่า ก๊วยสนาเป็นน้องชายของภรรยาของตนจึงชักชวนให้ก๊วยสนาเข้ามาอยู่ร่วมกันในบ้าน ไม่ต้องไปอาศัยวัดอยู่เหมือนดังที่เคย

งานหมั้นผ่านไปด้วยดี เย็นวันนั้นก๊วยวันเจ็บท้องใกล้คลอด ชันญาต้องพาภรรยานั้นไปโรงพยาบาลจึงฝากให้ก๊วยสนาช่วยมาอยู่เป็นเพื่อนภักดี ในคำคั้นนั้นก๊วยสนาได้ชวนภักดีไปนั่งชิงช้าในสวนดอกไม้ ทั้งคู่ได้เอยถ้อยคำรักต่อกันด้วยดวงใจที่เปี่ยมสุข แต่โชคร้ายที่ชันญากลับมาจากโรงพยาบาล และเห็นเหตุการณ์ทั้งหมดเขาไม่พอใจที่ก๊วยสนาทำตัวเหมือนคนกินบนเรือน ชี้อวดบงกชก้า จึงไล่ก๊วยสนากลับไปอยู่ที่วัดตามเดิม และห้ามมิให้ภักดีคบหากับก๊วยสนาต่อไปอย่างเด็ดขาด เพราะคนที่ภักดีจะต้องแต่งงานด้วย คือ วงศ์ วิจิต เพียงคนเดียวเท่านั้น

ภักดีเสียใจมาก เธอแอบลอบไปพบกับก๊วยสนาอีกหลายครั้ง ขณะที่ก๊วยสนาพยายามหลบหน้าเธอ เพราะไม่อยากเห็นเธอต้องถูกบิดาทุบตี เพราะเขาเป็นต้นเหตุ และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ภักดีจะต้องแต่งงานกับคนที่เหมาะสมที่บิดาเลือกให้ แทนที่จะต้องมาอยู่กับคนจน ไม่มีแม้แต่ที่ซุกหัวนอนเช่นเขา ในวันสอบไล่เพื่อสำเร็จการศึกษา ผลปรากฏว่าภักดีสอบผ่าน ขณะที่ก๊วยสนาหายไปอย่างไร้ร่องรอย

ก๊วยสนาไปอาศัยอยู่ที่จังหวัดกำแพงเพชร เขาอาศัยที่ดินของชาตถา เป็นที่พักอาศัย เขาใช้วิชาเกษตรกรรมที่เคยได้ร่ำเรียนมาจากมหาวิทยาลัยมาทำสวน เลี้ยงสัตว์ พลิกฟื้นแผ่นดินที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดมูลค่า ชาตถารู้สึกชอบก๊วยสนา ทุกครั้งที่เธอกลับบ้าน เธอจะซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นไปฝากก๊วยสนาเสมอ ส่วนก๊วยสนานั้นสงสารชาตถาที่เป็นกำพร้ามาตั้งแต่เด็กไม่ต่างจากตัวเขา จากความผูกพันและความสงสารได้แปรเปลี่ยนมาเป็นความรักในที่สุด

ก๊วยสนาไปสมัครเป็นทหารเรือโดยไม่ได้ออกกล่าวชาตถา ทั้งไว้เพียงจดหมายฉบับหนึ่งที่เป็นเสมือนสัญญาใจเท่านั้น ชาตถาจึงไปสมัครเป็นทหารหญิงเช่นกันเพื่อต่อสู้กับศัตรูของชาติ ก๊วยสนาไปรบอยู่หลายเดือนเมื่อเขาพักรบเขาได้กลับมาหาชาตถาและทั้งคู่ได้ตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน

²⁸ ชื่อภาษาเขมรของนวนิยายเรื่องนี้ คือ “โถงลิจนีวสมรภูมิ” (อ่านว่า โทง-เลจ-นีว-สะ-มอ-ระ-พูม)

วันหนึ่งขณะที่วาสนาและชาตถากำลังเดินเลือกซื้อสินค้าอยู่ในตลาด เขาได้พบกับภักดี โดยบังเอิญ ภักดีดีใจมากจนสลบไป วาสนาจึงพาภักดีส่งโรงพยาบาล ภักดีบอกกับวาสนาว่า เธอไม่ได้แต่งงานกับวงศ์ วิชิต เพราะเหตุที่เขามีภรรยาแล้ว ภักดีเสียใจมาก เธอไปสอบเป็นข้าราชการครู และได้มาสอนอยู่ที่ โรงเรียนในจังหวัดกำแพงฉาง วาสนาบอกกับเธอว่าตอนนี้เขาได้แต่งงานมีภรรยาแล้วชื่อชาตถา ภักดียินดีกับ วาสนาด้วยใจจริง

ภักดีสนิทสนมกับชาตถาอย่างรวดเร็ว ต่างไปมาหาสู่กันอยู่เนืองๆ จนในที่สุดชาตถาก็ตั้งครรภ์ และได้คลอดบุตรเป็นชาย ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้น ค่ายทหารที่ชาตถาทำงานอยู่ถูกระเบิดทำลาย วาสนานำทหารน้อยมาฝากให้ภักดีช่วยดูแลระหว่างที่เขาต้องเข้าประจำการเพื่อต่อสู้กับศัตรู ภักดีรอคอย วาสนาด้วยใจที่จดจ่อ ในที่สุดวาสนาได้กลับมาพร้อมชัยชนะ ในที่สุดวาสนากับภักดีก็ได้ตกลงใจใช้ชีวิตอยู่ ร่วมกัน ความรักที่รอคอยมานานจึงสมปรารถนา

ผู้หญิงกับหน้าที่แนวหลัง

นวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ” แบ่งหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน หน้าที่ของ ผู้ชายคือ การเป็น “นักรบ” ปกป้องอธิปไตยของประเทศ เพื่อความสงบสุขของอาณาประชาราษฎร์ เช่นเดียวกับวาสนา พระเอกของเรื่องที่เป็นสมรภูมิเป็นทหารรับใช้ชาติ ขณะที่หน้าที่ของผู้หญิงคือการเป็น “แม่ศรีเรือน” คอยดูแลบ้านเรือน และคอยการกลับมาของสามี

การที่ “ชาตถา” ไปสมรภูมิเป็นทหารหญิง เพื่อที่จะออกรบเช่นเดียวกับวาสนาผู้เป็นสามี สะท้อนให้ เห็นว่า 1) ผู้หญิงไม่ยอมรับในหน้าที่แนวหน้าของผู้ชาย หรือ 2) ผู้หญิงมีความกล้าหาญ ต้องการที่จะปกป้อง ประเทศชาติเช่นเดียวกับผู้ชาย สุดท้ายเธอต้องจบชีวิตลงในที่สุด การที่ผู้หญิงทำในสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่ คือ ปฏิเสธหน้าที่แม่ศรีเรือน ไปเป็นนักรบนั่น ทำให้ต้องพบจุดจบคือความตาย ลักษณะดังกล่าวเคยปรากฏ ในนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร” ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงปลายสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า นว นิยายเรื่องนี้เป็นการผลิตซ้ำแนวคิดที่ว่า สังคมเขมรไม่ยอมรับหน้าที่นักรบของผู้หญิง แม้ว่าผู้หญิงจะกล้าหาญ ไม่แพ้ผู้ชายก็ตาม

“ภักดี” มีคุณสมบัติของความเป็นแนวหลังที่ดี นั่นคือ การเป็นแม่ศรีเรือน เชี่ยวชาญในงานบ้าน งานเรือน เห็นได้จากวิชาที่เธอสำเร็จการศึกษามานั้นคือวิชาตัดเย็บเสื้อผ้า แม้ต่อมาเธอได้ไปสมรภูมิเป็นครูสอน หนังสือ ก็ยังถือว่าเธอยังอยู่ในบทบาทของผู้หญิงด้วยเช่นกัน คือการอบรมขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้เป็นคนดี มีคุณภาพนั้นถือเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่สังคมคาดหวัง เทียบได้กับหน้าที่ “แม่” นั่นเอง

ภักดีมั่นคงและยึดมั่นในความรัก ชื่อสัตย์ต่อวาสนามาตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นเพียงคนรักกัน (ชื่อของ เธอ คือ “ภักดี” เป็นสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนต้องการแทนบุคลิกลักษณะนิสัยของเธอ) เมื่อเธอมอบใจให้แก่วาสนา แล้ว เธอก็ไม่สามารถรักใคร่ได้อีก เธอยอมขัดคำสั่งบิดาหลบหนีไปพบวาสนาอยู่บ่อยครั้ง จนบิดาตามมาพบ และลงโทษเธออย่างหนัก ดังตัวอย่างตอนที่บิดาตามมาพบภักดีอยู่กับวาสนา

“อี ลูกจิ้งไร”

วาสนา ภัคดี สะดุ้งกลัว ไม่รู้ว่าจะหลบไปทางไหนดี ท่านชั้นภูษาซึ่งสะกดรอยตามบุตรอยู่
เสมอ ขบگرامเดินตรงเข้าไปหาคนทั้งคู่ด้วยสีหน้าขมึงทึงด้วยไฟโทสะล้านองศา

สาวน้อยพยายามตั้งสติ หันไปพูดกับผู้มีพระคุณโดยทันทีว่า

“ขอให้คุณพ่อโปรดเมตตาลูกสาวของคุณพ่อด้วย”

“เออ พ่อเมตตาแน่ลูกสาว ลูกกาลกิณี เอาหัวตามใจตนเอง”

พูดไม่ทันขาดคำ ท่านชั้นภูษาที่ลูกไปตบหน้าบุตร 2-3 ที แล้วกระซอกผมเอาหัวไปโขกกับ
ผนังพระวิหารดัง โป๊ก โป๊ก”

(ไฉไลยะเลระมณฺธิ, 2548: 83-84)

สุดท้ายภัคดีก็ไม่ได้แต่งงานกับผู้ชายที่บิดาหาให้ เนื่องจากชายคนนั้นมีครอบครัวอยู่แล้ว (อีกครั้งที่
การคลุมถุงชนเป็นประเด็นที่ถูกโจมตี) และบิดาก็มาขอโทษเธอ ภัคดีครองตัวเป็นโสดตลอดมา เพราะแท้จริง
แล้วในใจของเธอมิ่ววาสนาอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อเธอได้มาพบกับเขาโดยบังเอิญ และทราบว่า
เขามีครอบครัวแล้ว แทนที่เธอจะโกรธ เธอกลับร่วมยินดีกับเขาด้วย สิ่งที่ต้องชื่นชมคือ เธอไม่อ้างสิทธิ์ว่า
เคยเป็นคนรักของวาสนามาก่อน แยกเขากลับคืนมาจากชาติเก่า เพราะนอกจากจะเป็นการทำให้ครอบครัวคน
อื่นแตกแยกแล้ว ยังเป็นการทำร้ายผู้หญิงอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ความรักที่ภัคดีมอบให้แก่วาสนาจึงเป็นความ
รักที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากเป็นความรักที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ที่ไม่ใช่การครอบครอง ดังตัวอย่างตอนที่ภัคดี
พบกับวาสนา และได้ทราบว่าวาสนามีครอบครัวแล้ว

“น้องภัคดี ขอน้องได้โปรดให้อภัยพี่ด้วยเถิด”

“ไม่ ความจริงน้องต้องอ้อนวอนขอภัยพี่ เพราะน้องเป็นต้นเหตุให้พี่ต้องกลายเป็นคนซัด
เซพเนจรไม่มีจุดหมาย เวลานี้แม่น้องจะพบว่าพี่มีภรรยาแล้วก็ตาม แต่น้องก็ไม่ได้โศกเศร้าอะไรเลย
น้องยินดีด้วย เพราะรู้ว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ดี น่าพอใจ”

“คนนี้แหละ ที่ได้ช่วยเหลือดูแลพี่ทุกอย่าง ตั้งแต่วันที่เรายกห่างกัน”

“ตอนนี้เขาอยู่ไหน? ขอให้พี่ได้รู้จักเธอด้วย”

“พี่วาสนา ชาตินี้น้องอาภัพนัก”

“พี่ก็เป็นคนกรรมหนักเช่นกัน”

“ตั้งแต่วันที่ไม่ได้พบหน้าพี่ น้องได้ไปจ้างคนและไปขอให้सानเพื่อนของพี่ให้ช่วยตามหาพี่

ในทุกๆ ที่ น้องกลัดกลุ้มกระวนกระวายใจอยากพบพี่ แต่รอแล้วรอเล่า จากวันหนึ่งเป็นสองวัน

จากเดือนหนึ่งเป็นสองเดือน จนฝ่ายผมลงแทบจะไม่อาจดำรงชีวิตอยู่รอดได้ จนมาถึงเดี๋ยวนี้ พี่ไม่น่าตัดสินใจทิ้งน้องไปเลย

(ใญ่ฉิฉะละละมรรฐิ, 2548: 132-133)

จนกระทั่งขาดตาเสียชีวิตลง รักดีจึงยอมมอบใจให้แก่วาสนา แสดงว่ารักดียึดมั่นในค่านิยมแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” (Monogamy) ซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในระดับศีล 5 ข้อที่ว่าด้วยเรื่องการไม่ล่วงละเมิดคู่ครองของบุคคลอื่น (กาเมสุมิฉฉาจาร)

นอกเหนือจากคุณสมบัติของความเป็นภรรยาที่ดีแล้ว รักดียังมีคุณสมบัติของความเป็นมารดาที่ดีอีกด้วย เห็นได้จากการที่เธอยินดีเลี้ยงดูบุตรชายของวาสนากับขาดตาโดยไม่ตั้งข้อรังเกียจว่า ไม่ใช่เลือดเนื้อเชื้อไขของตน สังคมเขมรให้คุณค่ากับเด็กว่าเป็นกำลังสำคัญของชาติในวันข้างหน้า เหมือนดังสำนวนที่กล่าวไว้ว่า “หน่อไม้แทนต้นไผ่” (ទំពាំងផ្លូងស្លឹក) ดังนั้นหน้าที่สำคัญของผู้หญิง คือ สร้างสมาชิกในสังคมที่มีคุณภาพด้วยการสั่งสอนให้เป็นคนดี เพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังตัวอย่างตอนที่วาสนาขอร้องให้รักดีช่วยดูแลลูกที่เป็นกำพร้าของเขา

“อีกไม่นานนี้ พี่คงจะต้องออกไปสนามรบอีกแล้ว ขอให้น้องเมตตาช่วยถนอมกล่อมเกลี้ยง

เลี้ยงดูลูกของพี่ด้วย พี่จะไปพึ่งใครที่ไหนอีกแล้วนอกจากน้อง”

“ค่ะ ขอให้พี่ไวใจน้องเถอะ น้องจะเลี้ยงดูลูกของพี่ให้เหมือนกับที่ขาดตาเลี้ยงดูลูกของเธอ”

(ใญ่ฉิฉะละละมรรฐิ, 2548: 139-140)

หน้าที่ของความเป็นมารดา ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของแนวหลัง ดังนั้นการที่รักดีได้สมรักกับวาสนานั้น น่าจะเป็นเพราะการที่รักดียอมเลี้ยงดูบุตรให้แก่วาสนาด้วยส่วนหนึ่ง สัมพันธ์กับภาพหน้าปกที่มีภาพผู้หญิงอุ้มทารกไว้แนบอก

ในตอนอวสานของเรื่อง รักดีกับวาสนาได้กลับมาครองคู่กันอีกครั้งอย่างมีความสุข เสมือนเป็นการตอบแทนคุณงามความดีของรักดีที่มั่นคงในความรักที่มีต่อวาสนาอย่างไม่เสื่อมคลาย แม้จะต้องพานพบกับอุปสรรคหลายครั้งครา เช่น ต้องถูกบังคับให้ต้องแต่งงานกับชายที่ตนไม่รัก หรือครั้งพอได้พบกับชายที่ตนรัก เขาก็กลับมีภรรยาแล้ว เป็นต้น แต่รักดีก็สามารถก้าวผ่านปัญหาต่างๆ ไปได้ทุกครั้ง บทเรียนชีวิตของรักดีจึงเหมือนสิ่งที่สอนผู้หญิงชาวเขมรทุกคนว่า ขอเพียงแคื่อยึดมั่นในความดี ตั้งใจทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ที่สุด สักวันหนึ่งคงได้รับผลดีตอบสนอง เหมือนกับผู้หญิงที่ชื่อรักดีในเรื่องนี้

ภาพที่ 15 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “สะพายกรม”

จากภาพ ด้านล่างสุดเป็นรูปหญิงสาวตัดดอกไม้ สวมเสื้อสีขาว และยิ้มอย่างมีความสุข นั่นคือ ภักดี ตัวละครเอกของเรื่องที่อยู่ในวัยดรุณี เธอเป็นตัวแทนของหญิงสาวผู้ไร้เดียงสา มีโลกแห่งความฝันอันงดงาม จากกิริยาของเธอ เธอน่าจะกำลังมีความรัก ส่วนภาพชายหนุ่มที่อยู่ข้างๆ คือ ภูมรา สามีมของภักดี

ส่วนภาพผู้หญิงที่อยู่ตรงกลางปก และใช้ภาพถ่ายของคนจริงๆ น่าจะเป็นภาพของภักดีในปัจจุบัน ชุดสีหม่นที่เธอสวมใส่ แสดงให้เห็นว่าชีวิตของเธอต้องผ่านเหตุการณ์เลวร้ายมาแล้วมากมาย ใบหน้าของเธอดูนิ่งสงบ สายตาของเธอที่ทอดลงต่ำเหมือนกำลังครุ่นคิดพิจารณาถึงชีวิตที่ผ่านมา ก็คือความรักที่เกิดขึ้นในอดีตระหว่างเธอกับภูมรา เห็นได้จากภาพวาดที่อยู่ด้านล่างภาพถ่ายของเธอในปัจจุบัน

กรรมในชื่อเรื่อง คือความทุกข์ที่เกิดจากความรัก (ไม่ใช่กรรมในความหมายทางพระพุทธศาสนาที่หมายถึงการกระทำ) ถ้าผู้ใดแบกกรรมไว้มากก็ทุกข์มาก แบกกรรมไว้น้อยก็ทุกข์น้อย ส่วนใหญ่ผู้ที่ชอบแบกกรรมไว้มากกว่าเป็นผู้หญิง

“สะพายกรรม” เรื่องราวของเวรกรรมที่ผู้หญิงต้องแบกรับ

“สะพายกรรม” (สะพายกรรม) เป็นผลงานนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติของนักเขียนสตรีนามอมุ ภักดี (รัฐ ฤทธิ์) ชาวจังหวัดกำแพงจาม นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2515 ภายหลังจากเธอต้องแยกทางจากสามีและสูญเสียบุตรสาวทั้ง 2 คน เมื่อ 12 ปี ก่อน นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์อีกครั้งในปี พ.ศ.2548

นวนิยายเรื่องนี้เล่าเรื่องราวของ ภักดี หญิงสาวชาวกำแพงจามผู้อพยพ เธอได้รู้จักกับกุมรา เพื่อนสนิทของพี่ชายของเธอในงานรับจ้างหมู่บ้าน ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่ อุดมพี่ชายของเธอได้ชวนเพื่อนสนิท 2 คน คือกุมราและบุราณมาเที่ยวงาน กุมราหลงรักภักดีตั้งแต่แรกพบ กุมราได้แวะมาเที่ยวเล่นที่บ้านของอุดมเป็นประจำทุกวัน จนความรักได้ก่อตัวขึ้นในใจของกุมราและภักดี โดยการรับรู้ของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย

ต่อมาอุดม ภักดี และบุราณ ได้เข้ามาศึกษาต่อด้านกฎหมายในกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยอยู่กับพระที่วัด ทั้งสามคนตั้งใจศึกษาเล่าเรียนมาก จนในที่สุดกุมราได้รับการบรรจุให้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา ส่วนอุดมถูกจับเข้าคุก เนื่องจากเข้าไปมีส่วนในการชุมนุมประท้วงรัฐบาล ฝ่ายครอบครัวของกุมรา เห็นว่าครอบครัวของอุดมกำลังประสบปัญหาหนักจึงให้กุมราเลิกข้องเกี่ยวกับภักดีโดยเด็ดขาด มารดาของกุมราได้หาผู้หญิงที่มีฐานะคู่ควรกันไว้ให้แล้วชื่อ สุธา

ภักดีได้หายไปจากบ้านที่จังหวัดกำแพงจาม เธอแอบมาอยู่กินกับกุมราอย่างลับๆ ที่กรุงเทพมหานคร เธอตั้งครรรค์ ต่อมากุมราต้องไปบรรจุเป็นอาจารย์ที่เกาะกง ปล่อยให้ภักดีอยู่กับน้องสาวเพียงลำพัง 2 คน ภักดีไปทำงานเป็นกรรมกรอยู่ที่โรงงานผลิตยางรถยนต์ได้ไม่นานนักก็เกิดมีปากเสียงทะเลาะกับเจ้าของโรงงาน จนถึงขั้นต้องออกจากงาน ต่อมาเธอได้คลอดบุตรสาวคนแรก ชื่อ ฐรี

กุมรามีท่าทีเปลี่ยนไปตั้งแต่ก่อนที่ภักดีจะให้กำเนิดบุตรสาวคนแรกแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้เลิกร่างกันอย่างเด็ดขาด จนภักดีตั้งครรรค์บุตรสาวคนที่ 2 กุมราขอย้ายกลับมาทำงานที่จังหวัดกำแพงจาม ไม่นานเขาได้พบรักกับผู้หญิงคนใหม่ คือ ภาวี กุมราเริ่มตีตัวออกห่างจากภักดี เขาไม่ส่งเงินไปให้เธอใช้จ่ายเหมือนเช่นเคย เมื่อภักดีคลอดบุตรสาวคนที่ 2 กุมราก็ไม่สนใจใยดี เธอจึงตัดสินใจพาบุตรสาวทั้งสองคน ซึ่งสุขภาพไม่แข็งแรงนักเดินทางกลับไปจังหวัดกำแพงจาม

กุมรากำลังมีความสุขอยู่กับคนรักใหม่ทอดทิ้งภรรยาและลูก บุตรสาวคนสุดท้ายต้องตายเพราะร่างกายไม่แข็งแรง หลังจากนั้นไม่นานนักบุตรสาวคนโตป่วยหนักจนเสียชีวิต ภักดีเสียใจมาก เธอเดินทางเข้ามาหางานทำ ณ กรุงเทพมหานคร

มารดาของกุมราไม่ชอบภาวี เธอต้องการให้บุตรชายแต่งงานกับสุธามากกว่า ภาวีบอกกุมราว่าเธอตั้งครรรค์ กุมราบอกให้เธอไปทำแท้ง แต่กุมราได้เลิกรากับเธอแล้ว ในที่สุดไปแต่งงานกับสุธาตามความประสงค์ของมารดา ภาวีเสียใจมาก เธอเดินทางเข้ามายังกรุงเทพมหานคร และได้กลายเป็นอนุภรรยาของนักธุรกิจผู้หนึ่งโดยไม่ได้ตั้งใจ

ส่วนภักดีได้งานทำเป็นพนักงานในโรงงานผลิตยา (C.P.C) แห่งหนึ่ง เธอตัดใจจากภุมราอย่างเด็ดขาด และเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างมีความสุข

ภักดี กับชีวิตจริงที่ “เกิดเป็นหญิงแท้จริงแสนลำบาก”

ภักดี คือตัวแทนของผู้หญิงในสังคมเขมรที่ต้องเผชิญความทุกข์ยากที่มีผู้ชายเป็นต้นเหตุ ความทุกข์ของเธอมิทั้งความทุกข์ที่เกิดจากการต้องอยู่ห่างไกลจากสามี ซึ่งสามีทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้แก่ครอบครัวทำให้เธอรู้สึกเหมือนขาดที่พึ่ง หลายครั้งที่เธอขอตามภุมราไปอยู่ด้วย ทว่ากลับถูกปฏิเสธ ดังตัวอย่าง

ภักดีแน่นหน้าอก เหมือนอยากจะร้องไห้

“ถ้าอย่างนั้น ทำไมพี่ถึงไม่ให้น้องไปกับพี่ด้วยเล่า ตอนนี้แม้ว่าพี่ไม่ให้น้องไป น้องก็ตัดสินใจว่าจะต้องไปให้ได้”

ภุมราถ่มน้ำลายลงบนพื้นด้วยกลัดกลุ้ม

“อะไรอีกล่ะภักดี พูดกันไม่รู้ฟังกันบ้างหรือ แหะนะ นี่กูบอกมึงให้รู้แล้วนะ แล้วอย่าหาว่ากูร้ายกาจล่ะ ถ้าดีจะไปเราก็กต้องแยกทางกัน พูดแล้วรู้จักฟังกันบ้างได้ไหม น้องต้องเข้าใจเรื่องของเราด้วย แม่ของพี่กำลังหาเรื่องขัดขวางไม่ให้พี่เอน้องเป็นเมียโดยเด็ดขาด เพราะท่านอยากให้พี่แต่งงานเร็วนี้ ถ้าน้องไป ท่านก็จะยิ่งบังคับให้พี่แต่งงาน ตอนนี้ฉันก็ยิ่งอยากจะไปอีก เราคงต้องพรากจากกัน”

(**สมชายธรรม**, 2548: 59-60)

สาเหตุที่ภุมราปฏิเสธไม่ให้ภักดีติดตามไปอยู่ด้วย เนื่องจากเขากำลังคบหาอยู่กับผู้หญิงคนอื่น เงินทองที่เคยส่งเสียเลี้ยงดูภักดีและบุตรก็จ่ำจืดให้น้อยลง จนในที่สุดภักดีก็ตัดสินใจตามภุมรามายังบ้านเกิดที่จังหวัดกำแพงเพชร เธอพบว่าเขามีผู้หญิงคนใหม่เหมือนกับที่เธอคิดเอาไว้ เธอไปดักพบเขาที่บ้านเพื่อขอเงินไปซื้อยามารักษาบุตรสาวที่กำลังป่วยหนัก แต่ภุมรากลับปฏิเสธ โดยเขาอ้างว่าเด็กคนนี้เป็นบุตรของภุมรา

ความทุกข์ที่ทราบว่าสามีปันใจให้แก่ผู้หญิงคนอื่นก็มากมายพออยู่แล้ว เมื่อผสมกับความทุกข์ที่เกิดจากการถูกใส่ร้ายป้ายสีว่าคบชู้ชู้ชาย และความทุกข์ที่ถูกสามีปฏิเสธว่าบุตรที่เกิดมานั้นไม่ใช่บุตรของตน ก็ยิ่งทำให้ความทุกข์ที่ภักดีต้องแบกรับทวียิ่งขึ้นไปอีก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นี่ ภักดี ออกไปจากบ้านของกูเดี๋ยวนี กูกับมึงหมดเวรหมดกรรมกันแล้ว ไม่มีสามี ไม่มีภรรยา ไม่มีลูกมีแต่อะไรอีก ออกไปให้ไวๆ เลย เดียวหาว่ากูไม่เตือน”

ภักดีน้ำตาไหลพราก

“พี่ ภูมรา ทำไมพี่ถึงไล่น้องแบบนี้ น้องมานี่ก็เพื่อมาขอเงินจากพี่เอาไปซื้อยาให้ลูกซึ่งนอนอยู่ที่โรงพยาบาล ถึงพี่จะเกลียดน้องก็ขอให้พี่ช่วยสงสารลูกด้วยเถอะ”

เวลานั้น มารดาของภูมาราก็พูดแทรกว่า

“ว่าไงภูมรา เอ็งคิดอย่างไรกับเรื่องนี้”

ภูมาราवादเสียงดัง

“ไม่แม่ ไม่จำเป็นต้องคิดถึงเรื่องลูกอะไรหรอก แหนะ ภักดี ไปเดี๋ยวนี้เลยอีกากิ แหนะระวังกุยทั้งนี้ มึงก็ทำลายเกียรติยศไปหมดแล้ว ทำไมมึงไม่ไปหาไอ้บุราณ ไปซะ”

ภักดีร้องไห้เหมือนกับเด็ก

“พี่ภูมรา พี่ทำไมชั่วอย่างนี้ ตัวพี่เป็นผู้ชาย พี่ยังรักเกียรติยศ ส่วนตัวน้องเป็นผู้หญิง น้องก็รู้จักรักเกียรติยศของน้องเหมือนกับพี่ด้วยเช่นกัน น้องรักพี่ น้องไม่มีความคิดที่จะทรยศพี่ เหมือนกับคำที่พี่ว่าเลย”

(สมุทฺธปฺปคัมภ, 2548: 72-73)

ภูมาราหาข้ออ้างให้ตนเองที่จะไม่ต้องไปดูแลบุตรที่กำลังนอนป่วยอยู่ เพราะทราบดีว่า ถ้าหากเขาให้ความช่วยเหลือภักดีในครั้งนี้ เรื่องราวระหว่างเขาและเธอคงจะต้องคาราคาซังไม่จบไม่สิ้น เพราะเขาจะต้องรับผิดชอบบุตรสาวทั้งสองคนอยู่

ความทุกข์ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เทียบไม่ได้เลยกับความทุกข์ที่ภักดีต้องสูญเสียบุตรสาวทั้งสองคน แต่ละครึ่งที่เธอต้องสูญเสียบุตรสาว หัวใจของเธอนั้นแทบแตกสลาย

ภักดีกลับมาถึงโรงพยาบาล เธอนั่งจ้องมองหน้าลูกอย่างหมองไหม้ เธอรู้ว่าลูกของเธอ

ไม่น่าจะฟื้นคืนนี้อ่างแน่นอน คุณหมอได้มาตรวจอาการแล้วส่ายหน้าอย่างสิ้นหวัง สิ่งที่คุณหมอคิดไม่ผิดเลยจริงๆ คือนั่นเวลาตี 2 ลูกของเธอก็จากไป ภักดีร้องไห้คร่ำครวญอย่างหมองไหม้พร้อมด้วยแม่ของเธอ ทำให้บรรดาคนไข้ที่นอนอยู่ในโรงพยาบาลต่างก็ร้องไห้ไปตามๆ กัน

แม่ของภักดีปลอบใจว่า

“หยุดร้องเถอะลูก สังขารมนุษย์ไม่เที่ยงหรอก ไม่มีใครหนีพ้นความตายไปได้”

แม้ว่าแม่ของเธอจะพยายามปลอบใจเธออย่างไรก็ตาม รักดีก็ไม่คลายความเศร้าโศกเสียใจเลย เธอหลั่งน้ำตาจนหมดเรี่ยวแรง สิ้นสติสมประดี

(สมุทฺธยาสูตร, 2548: 74)

รักดีสลบไป เธอฝันว่าเธอได้ไปร่วมงานแต่งงานของกุมารเป็นผู้เป็นสามี โดยเธอนำศพของบุตรไปมอบให้แก่กุมารแทนของขวัญวันแต่งงาน สิ่งที่รักดีฝันนั้นคือสิ่งที่อยู่ในจิตใจสำนึกของเธอ รักดีรักกุมารอย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลง เพราะเขาคือบิดาของบุตรทั้งสองคนของเธอ แม้ว่าเขาจะทำร้ายเธอหนักหนาย่างไรก็ตาม

เนื้อทองของแม่ ลูกสิ้นใจทิ้งแม่ไปแล้ว ส่วนพ่อขอลูกก็แต่งงานใหม่ทิ้งแม่ไปอีกคน แม่เจ็บปวดใจยิ่งนัก แม่ต้องอุ้มศพลูกเข้าไปในงานแต่งงาน เพื่อผูกข้อมือพ่อเจ้า

(สมุทฺธยาสูตร, 2548: 75-76)

และ

“เด็กคนนี้เป็นลูกของพี่ แต่ตอนนี้กลายเป็นศพไปเสียแล้ว ลูกตายติดกับเด็กคนอื่น ตาย

เพราะไม่มีพ่อมาช่วยรักษาพยาบาล กุมารสวมหน้ายักษ์เข้าหาเธอแล้วยกมือขึ้นเตรียมจะตบเธอ เธอร้องลั่นจนสะดุ้งตื่น

รักดีตัวสั่นคิดถึงความฝันประหลาด โดยที่เธอคิดไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้นในเวลาที่เราหลับไปชั่วครู่

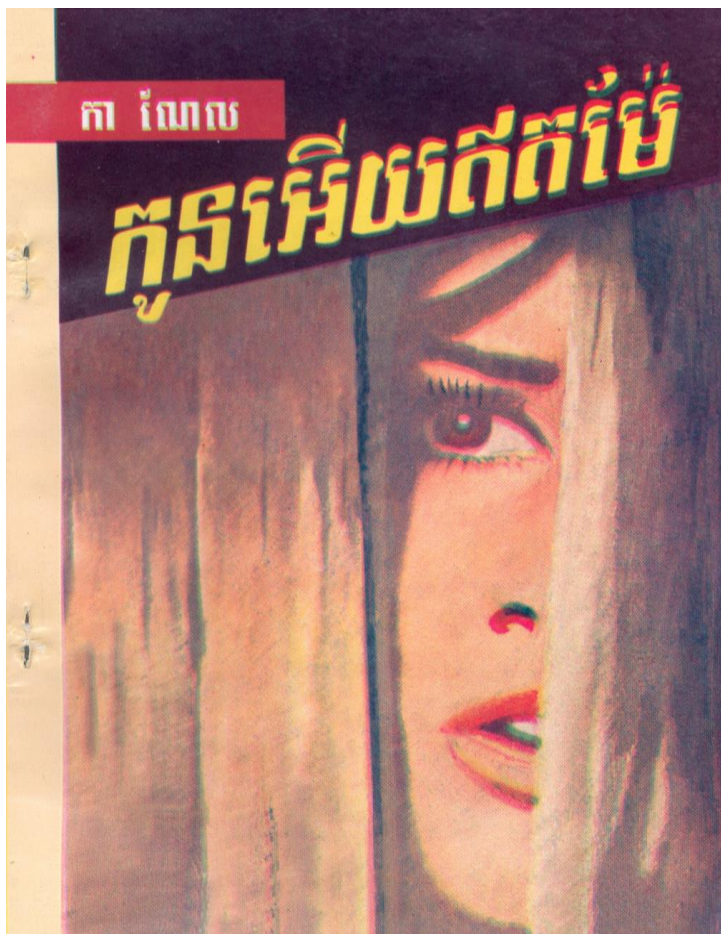
(สมุทฺธยาสูตร, 2548: 77-78)

ในตอนท้ายเรื่องรักดีได้เข้ามาทำงานที่กรุงพนมเปญ ได้พบกับบุราณอีกครั้งโดยบังเอิญ แม้ว่าบุราณจะบอกกับรักดีว่า เขายังโสด และต้องการเธอไปเป็นผู้ชู้ชีวิต ทว่ารักดีกลับปฏิเสธอย่างนินมวลง เหตุผลคือเธออาจจะยังเชิดชวยากับความรัก หรืออาจเป็นเพราะเธอยังคงรักกุมาร ชายผู้เป็นรักแรกของเธอ

ผู้ประพันธ์กล่าวว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นจากเรื่องจริงในชีวิตของเธอ ชื่อตัวละครก็เป็นชื่อจริง สถานที่ที่กล่าวถึงในเรื่องก็มีอยู่จริง “รักดี” ในนวนิยายเรื่องนี้ คือ ตัวแทนของผู้หญิงในสังคมเขมรที่บูชาความรักเหนือสิ่งใด ชื่อสัตย์ต่อคู่ครองเหมือนกับชื่อของเธอ ขณะที่ผู้ชายนั้นไม่ต่างจาก “กุมาร” ที่ไม่เคยหยุดเจ้าชู้ เหมือนแมลงภู่ผึ้งที่บินไปดอมดมมวลงดอกไม้ ลิ้มรสหวานจากดอกหนึ่งไปยังอีกดอกหนึ่งไม่หยุดหย่อน รักดีไม่ใช่ผู้หญิงเพียงคนเดียวที่ถูกกุมารทำร้าย ภาวี ซึ่งเป็นผู้หญิงคนที่ 2 ของกุมารก็ถูกกุมารบังคับให้เธอไปทำแท้งเช่นกัน ก่อนที่เขาจะไปแต่งงานกับผู้หญิงอีกคน คือ สุธา

ท้ายที่สุดผู้หญิงก็ต้องเป็นฝ่ายแบกรับผลที่เกิดขึ้นจากความรัก (จอมปลอม) ที่ทุ่มเทให้กับผู้ชาย ความทุกข์ของรักดีมีทั้งถูกสามีห้ามไม่ให้ติดตามไปอยู่ด้วย ต้องอาศัยอยู่กับบุตรสาวเพียงลำพัง สามีปันใจไปให้แก่

ผู้หญิงคนอื่น สามมีใส่ร้ายว่าเธอชอบมีชู้ สามมีเพิกเฉยไม่สนใจไม่ดูแลบุตรที่ป่วยหนัก สามมีแต่งงานใหม่ และ บุตรีทั้ง 2 คนต้องจบชีวิตลง นี่คือตัวอย่างของความยากลำบากที่ผู้หญิงได้รับเหมือนกับชื่อของนวนิยายเรื่องนี้ คือ “สะพายกรรม”

ภาพที่ 16 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่”

จากภาพ หญิงสาวคนหนึ่งกำลังแอบดูอะไร เธอมีสีหน้าอาการตื่นตระหนก สิ่งที่เธอได้เห็นน่าจะเป็นเรื่องร้ายแรงพอสมควร

การที่เผยให้เห็นใบหน้าของเธอเพียงซีกเดียว นอกจากจะหมายถึงการกระทำที่ต้องปิดบัง ซ่อนเร้นแล้ว ยังอาจหมายถึงความจริงบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวเธอที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผย ซึ่งถ้าพิจารณาจากชื่อเรื่องแล้ว น่าจะไม่พ้นเรื่อง “มารดา” อย่างแน่นอน

เด็กที่เติบโตขึ้นมาโดยปราศจากมารดาคอยเลี้ยงดูจะมีชีวิตเป็นอย่างไร และเพราะเหตุผลใดเธอจึงไม่มีมารดาเหมือนเด็กคนอื่นๆ คือข้อชวนสงสัยเหมือนกับภาพหน้าปกนวนิยายเรื่องนี้

“ลูกเอ๋ยไร้แม่” นวนิยายที่เชิดชูคุณค่าของความเป็นมารดา

ลูกเอ๋ยไร้แม่ (ลูกเรไรลลลลล) เป็นผลงานของกา แบล (กา แบล) เขียนขึ้นในปี พ.ศ.2515

นวนิยายเรื่องนี้กล่าวถึงความสำคัญของมารดาในฐานะที่เป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคม

เรื่องราวของนวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่” เริ่มต้นขึ้นเมื่อมาลี หญิงสาวชาวบ้านได้มีสัมพันธ์กับสัว้น ชายหนุ่มผู้เพียบพร้อมด้วยฐานะและชาติตระกูล ทั้งคู่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจนมาลีตั้งครรภ์ มารดาของสัว้นวางแผนแยกสัว้นออกจากมาลีโดยให้สัว้นเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศส และเมื่อมาลีคลอดบุตรสาวแล้ว มารดาของสัว้นได้จ้างให้คนไปขโมยทารกน้อยมาให้เพราะไม่ต้องการให้รับมาลีเข้ามาอยู่ในครอบครัว

มาลีสืบหาบุตรสาวจนทราบว่ามารดาของสามีเป็นคนอยู่เบื้องหลังเรื่องราวทั้งหมด เธอจึงปลอมตัวเข้ามาเป็นคนรับใช้ภายในบ้านของสามี เพื่อที่จะได้มีโอกาสดูแลบุตรสาวของตน แต่ทำงานอยู่ได้ไม่นานเธอก็ถูกไล่ออกจากบ้าน เธอจึงไปอาศัยอยู่กับสีฐและภรรยา ซึ่งอยู่บ้านใกล้ๆ กับบ้านของสัว้น แท้จริงแล้วสีฐเป็นเพื่อนรักของสัว้น เขารับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างสัว้นกับมาลีมาตั้งแต่ต้นจึงไม่รังเกียจที่จะรับมาลีมาอยู่ด้วย สีฐอนุญาตให้มาลีไปพามารดาของเธอและบุตรชายคนโตของมาลีที่ชื่อ เกตุ ให้มาอยู่ด้วยกัน สีฐแนะนำให้มาลีไปสมัครเป็นนักร้องกลางคืนเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว อย่างน้อยก็เพื่อให้เกตุได้เรียนหนังสือ

เกตุเป็นเด็กดี และมีความเป็นผู้นำสูง ครั้งหนึ่งเขาเคยช่วยชีวิตของเด็กหญิงบรูว์ให้รอดจากการถูกรถชน ทำให้ครอบครัวของบรูว์รักและเอ็นดูเกตุมาก และยอมให้เกตุเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลบรูว์ เด็กทั้งสองคนสนิทสนมกัน ไปไหนมาไหนด้วยกันจนทำให้ถูกเพื่อนๆ ล้อเลียนว่าทั้งคู่เป็นคู่รักกันอยู่เสมอ

ปรกติแล้วเกตุจะเป็นมิตรกับคนทุกคน โดยเฉพาะเด็กที่อายุน้อยกว่าตน ยกเว้นก็แต่เด็กหญิงข้างบ้านที่เกตุไม่ชอบเลย เนื่องจากเธอคนนั้นชอบดูถูกคนจน แต่เกตุก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมมารดาของเขาจึงรักและเอ็นดูเด็กผู้หญิงคนนี้นัก ทุกๆ วันมารดาของเขาจะนำดอกไม้ที่ปลูกไว้ในสวนไปมอบให้แก่เด็กผู้หญิงข้างบ้าน แทบทุกครั้ง เด็กผู้หญิงคนนี้จะโยนดอกไม้เหล่านั้นทิ้งลงในถังขยะ วันหนึ่งเด็กผู้หญิงคนนี้ได้มาที่บ้านของเกตุและทำลายสวนดอกไม้ที่มารดาของเขาเป็นคนปลูก เกตุมาพบเข้าพอดี เขาโกรธมากจึงได้เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น คุณย่าของเด็กหญิงคนนั้นมาช่วยหลานสาวและด่าว่าเกตุอย่างรุนแรงว่า มารดาของเกตุเป็นผู้หญิงไม่ดี ขาเรื้อนร่างเพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูเกตุ ทำให้เกตุเสียใจมาก คืนนั้นเกตุแอบไปดูมารดาร้องเพลงที่ไนบาร์ เขาเสียใจมากเพราะคิดวามารดาเป็นเหมือนดังที่คนอื่นกล่าวร้ายจริง มาลี และคนอื่นๆ ช่วยกันออกติดตามหาเกตุจนพบ และพยายามอธิบายให้เกตุเข้าใจว่า แท้จริงแล้วมาลีเป็นนักร้องกลางคืนเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ค้าบริการทางเพศแต่ประการใด

เวลาผ่านไป เด็กๆ ต่างเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มสาว เกตุกับบรูว์ยังคงรักกันและตั้งใจที่จะแต่งงานกันในอนาคต แต่โชคร้ายที่บิดาของบรูว์ได้หันบรูว์ไว้กับนายแพทย์คนหนึ่ง เกตุเสียใจมาก เขาจึงหันไปทุ่มเทฝึกขับเครื่องบินอย่างจริงจัง เพราะตอนนี้เขาสอบได้เป็นนักบินในกองทัพอากาศแล้ว

มาลีสิ้นหวังในตัวของสัว้นอดีตสามีแล้ว เธอเข้าใจได้ว่าเขาไม่มีทางหันกลับมารักเธออีก เพราะสัว้นแต่งงานใหม่ไปกับหญิงสาวชาวฝรั่งเศสแล้ว ความหวังของมาลีจึงอยู่ที่บุตรสาว เธอต้องการจะบอกความ

จริงทั้งหมดให้แก่ผู้เป็นบุตรสาวของตน (ในภาษาเขมรใช้ “สรีตุจ” ออกเสียงว่า เสรีโตจ) ในวันฉลองวันเกิดครบ 17 ปี ของบุตรสาว

ในวันงาน เธอได้สะกดรอยบุตรสาวกับเพื่อนชายไปที่สวนหลังบ้าน พบว่าชายหนุ่มกำลังลวนลามบุตรสาวของตน เธอฉวยได้ก้อนอิฐก้อนหนึ่งทุบไปที่ชายคนนั้น ชายคนนั้นโกรธ ตอบโต้เธอด้วยการใช้ก้อนอิฐทุบไปบนศีรษะของมาลีจนเลือดไหลนอง

บุตรสาวร้องเรียกให้คนมาช่วย สิวันและคนอื่นๆ ต่างเข้ามาช่วยกันอุ้มมาลีนำส่งโรงพยาบาล น้าภวซึ่งเป็นคนรับใช้ในบ้านนั้น และทราบเรื่องราวทั้งหมดจึงตัดสินใจเล่าเรื่องราวทั้งหมดในอดีต หญิงน้อยเสียใจมาก เพราะที่ผ่านมาเธอทั้งถูกเหยียดหยามและแสดงกิริยาที่ไม่ดีต่อมาลี ซึ่งเป็นแม่แท้ๆ ไม่นานมาลีก็เสียชีวิต สรีตุจเสียใจและตรอมใจตายตามมารดาไปในเวลาไม่นาน

สีตุโขซอสงสัยให้แก่สิวันได้ทราบ เพราะสิวันยืนยันว่า เขามีบุตรกับมาลีเพียงคนเดียว คือ หญิงน้อยเถื่อนไม่ใช่เลือดเนื้อเชื้อไขของเขาอย่างแน่นอน สีตุจจึงเล่าว่า เถื่อนเป็นบุตรชายของสิวันกับภรรยาคนแรก ต่อมาหญิงคนนั้นได้เสียชีวิตลงทิ้งให้เถื่อนเป็นกำพร้า มาลีสงสารจึงนำมาเลี้ยงดูพุ่มพักประหนึ่งว่าเถื่อนเป็นบุตรแท้ๆ เมื่อสิวันได้ทราบความจริงทั้งหมด เขาเสียใจมาก สิวันจึงพยายามโกหกโทษด้วยการไปสู่ขอบุราวีให้กับเถื่อน บุตรชาย ในที่สุดเถื่อนกับบุราวีจึงได้ครองรักกันอย่างมีความสุข และเถื่อนได้นำที่ดินที่บิดามอบให้ไปสร้างเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กกำพร้าเพื่อช่วยเหลือเด็กคนอื่นๆ ต่อไป

ความรักของมารดา: ความรักที่มาจากสัญชาตญาณหรือสังคม

นวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่” นำเสนอปัญหาในเรื่องการคลุมถุงชนไว้คล้ายกับที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “สุผาด” กล่าวคือ การคลุมถุงชนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน ความรักของพระเอก-นางเอกในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ถูกขัดขวาง เพราะนางเอกมีฐานะดี ขณะที่พระเอกนั้นมีฐานะยากจนต่ำต้อยไม่คู่ควรกับนางเอก จนกระทั่งความจริงเปิดเผยว่าพระเอกนั้นเป็นบุตรของผู้มีฐานะทางสังคมเสมอกัน ความรักของพระเอกกับนางเอกจึงสุขสมหวัง

สิ่งที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของนวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่” กับนวนิยายเรื่อง “สุผาด” คือประเด็นในเรื่อง “ความเป็นมารดา” นวนิยายเรื่อง “ลูกเอ๋ยไร้แม่” นำเสนอเรื่องราวความรักความเสียสละของมาลีผู้หญิงที่ถูกครอบครัวของสามีพรากบุตรของเธอไปจากอก ต่อมาแม้ว่าเธอจะทราบว่าใครเป็นคนขโมยบุตรสาวของเธอไป แต่เธอก็ไม่ฟ้องร้องเรียกหาความยุติธรรม นั่นเป็นเพราะเธอต้องการให้บุตรสาวของเธอมีชีวิตที่สุขสบาย เนื่องจากทางฝ่ายบิดามารดาของสามีเป็นผู้มีฐานะดี ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

มาลีเตรียมจะเปิดเผยว่าหญิงน้อยเป็นลูกของเธอ แต่ด้วยฐานะของเธอยากจนต้อยต่ำแบบนี้

ไม่สามารถเลี้ยงดูหญิงน้อย เตรียมหญิงน้อยให้มือนาคตเจริญรุ่งเรืองได้ เธอจึงปิดบังเรื่องนี้มาโดยตลอด แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามเธอคิดว่า เธอจะต้องเลี้ยงดูเถื่อนให้มือนาคตสว่างรุ่งเรืองขึ้น เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณผู้ที่เลี้ยงดูลูกของเธอ มาลีไปร้องเพลงที่บาร์ จนทำให้หญิงน้อยถูกดูแลเธอ

นำโศกกำสรदनัก หากแต่ในฐานะที่ต่ำต้อยนี้ มาลีได้ปลุกฝังให้เถื่อนมีวิชาความรู้ จนกระทั่งมาถึงทุกวันนี้

(*ครูเจริญยศชัย*, 2544: 144)

มาลีรักหญิงน้อยด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นความรักที่ปราศจากเงื่อนไขตามสัญญาชตาณของความเป็นมารดา ส่วนความรักที่มาลีมีให้แก่เถื่อนนั้น เป็นความรักตามแบบชนบของความเป็นมารดา ที่สังคมเป็นผู้กำหนด คือ มารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโตใหญ่ และปลุกฝังให้มีการศึกษาที่ดี

ในตอนที่ยิ่งน้อยถูกเพื่อนชายลวนลาม มาลีได้เข้าปกป้องบุตรสาว แม้ว่าจะต้องเอาชีวิตเข้าแลกก็ตาม นี่ก็ถือเป็นอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรักที่เกิดจากสัญญาชตาณของความเป็นมารดา ดังข้อความที่ว่า

เรมีโน้มลงไปหอมแก้มหญิงน้อย แต่หญิงน้อยเบนหน้าหนีไปทางซ้าย ทางขวา มาลีซึ่งแอบซ่อนอยู่ในบริเวณใกล้ๆ กันนั้นเลยปราศจากความกลัว ครั้นเมื่อเห็นชายหนุ่มประพตูล่วงเกินบุตรสาวของเธอต่อหน้าเธอเช่นนี้ ด้วยต้องการจะปกป้องลูก ไม่ไกลนัก มาลีมองเห็นอิฐก้อนหนึ่งวางอยู่ เธอแอบย่องเข้าไปหยิบอิฐก้อนนั้น ยกขึ้นสูงแล้วทุ้มลงมายังชายเอด เสียงดัง “ต๊อบ” ที่กลางหลังทำให้เรมีเซลาไปอีกทางหนึ่งและปล่อยมือออกจากมือของหญิงน้อย

“เฮ้ย อีจ้งไรนี่มาจากไหนกันวะนี่”

(*ครูเจริญยศชัย*, 2544: 138-139)

ความรักอันยิ่งใหญ่หมดทั้งกายและหัวใจที่มาลีได้มอบให้แก่หญิงเล็กนั้นถูกแทนที่ด้วยสัญลักษณ์คือดอกไม้ที่เธอเก็บไปให้แก่บุตรสาวทุกๆ วัน เพราะคำว่า “มาลี” แปลว่า ดอกไม้ นี่คือการรักที่เกิดจากสัญญาชตาณของความเป็นมารดาอย่างแท้จริง ดังข้อความที่สุริตจรัฬางว่า

“คุณแม่ของหนู คุณแม่ของหนูมีทุกซ์หมองไหม้มาตลอด พุทโธเอ๋ย คุณแม่ผู้ซบพอม คุณแม่มักจะเอาดอกไม้มาให้แก่หนูทุกวัน แต่หนูกลับเป็นลูกจ้งไรเอาดอกไม้ของคุณแม่ไปโยนทิ้ง ขยี้ลงด้วยเท้า จากวันนี้ต่อไปคงไม่มีใครรักลูกได้เหมือนแม่อีกแล้ว

(*ครูเจริญยศชัย*, 2544: 148)

สิ่งสำคัญที่มารดามอบให้แก่บุตร นอกเหนือจากความรักความอบอุ่น และการปกป้องตามสัญชาตญาณความเป็นมารดาแล้ว มารดาจะต้องหมั่นอบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติอีกด้วย (ตามความคาดหวังของสังคมเขมร) หญิงเล็กในนวนิยายเรื่องนี้ไม่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากมารดาเลย เป็นเหตุให้เธอมีนิสัยหยาบกระด้าง ไม่น่าคบค้าสมาคมด้วย ดังข้อความที่สร้อยจรัญพັນถึงมารดาว่า

แม่ผู้กำสรดของหนูตายเพราะอะไร ไม่ได้มาจากความหลงผิดเพี้ยนในวิมานนี้หรือ หนูรู้ว่าทุกคนนี้รักหนู นี่คือความจริง แต่คนเหล่านั้นเพียงแคร์รักหนู รักโดยไม่ได้อบรมสั่งสอนหนู จนกระทั่งหนูโตจนป่านนี้ หนูยังไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากใครเลยแม้แต่คำเดียว ไม่แต่เพียงเท่านั้น ครอบครัวจรัญยังได้ทำการอุกอาจอีกด้วย โดยการไปขโมยพรากหนูออกจากอกแม่ทำให้แม่เกิดทุกข์ตรม ตอนนี้อย่าให้ใครเข้ามาใกล้หนูอีกเลย หนูขยะแขยงนัก ขยะแขยงนัก

(**ครูเลี้ยงสลัย**, 2544: 147)

หน้าที่ของการอบรมบุตรธิดาถือเป็นหน้าที่ของผู้เป็นมารดาโดยตรง เพราะในสังคมเขมรนั้น ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว การไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่ศรีเรือนและคอยเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโตขึ้นมาเป็นคนดีมีคุณภาพ ในครอบครัวของคนเขมรสมัยก่อนนั้น บุตรสาวจะสนิทสนมกับมารดามากกว่าบุตรชาย เนื่องจากบุตรชายเมื่อถึงวัยที่จะต้องศึกษาเล่าเรียน บิดามารดาก็จะส่งให้ไปเรียนหนังสือกับพระที่วัด ขณะที่บุตรสาวนั้นจะต้องอยู่เรียนวิชาการบ้านงานเรือนจากผู้เป็นมารดา รวมทั้งขัดเกลากิริยามารยาทก่อนที่จะออกไปมีเหย้าเรือน

ผู้ประพันธ์ให้คุณค่าต่อการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ซึ่งถือเป็นกระบวนการขัดเกลาทักษะสังคม (socialization) ที่สำคัญ มาเป็นอันดับแรก เห็นได้จากการที่เกตุร่าพึงกับตนเองว่า “แต่อย่างไรก็ตาม เขาก็ยังได้รับการอบรมจากยอดมารดา แม้ว่าจะไม่ได้เป็นมารดาบังเกิดเกล้าก็ตาม ส่วนหญิงน้อยแม้จะมีวาสนาได้อาศัยอยู่บนกองเงินกองทองก็จริง แต่เธอก็เหมือนกับอยู่ในหลุมอเวจี ไร้ชีวิตมนุษย์ วาสนามนุษย์ เทพเจ้าผู้ขีดชะตาให้มนุษย์ ไยพระองค์ช่างโหดร้ายเช่นนี้” (**ครูเลี้ยงสลัย**, 2544: 150-151)

“ยอดมารดา” ที่เกตุร่าพึงถึงจึงไม่ใช่เพียงผู้ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตรเท่านั้น แต่จะต้องอบรมสั่งสอนให้บุตรธิดาเติบโตขึ้นมาเป็นคนดีของสังคม เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติอีกด้วย แนวคิดดังกล่าวปรากฏในนวนิยายเขมรสมัยต่อมาด้วยเช่นกัน เช่น นวนิยายเรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ” ของ เมา สมณาง ที่กล่าวถึงหน้าที่ของการให้การศึกษาแก่บุตรธิดาว่าเป็นสิ่งที่ผู้เป็นมารดาในสังคมเขมรทุกคนไม่อาจละเลยได้

นวนิยายในสมัยสาธารณรัฐเขมรเน้นบทบาทของผู้หญิงในการทำหน้าที่มารดาที่ดี เพื่อฟื้นฟูพลังให้แก่สังคม โดยหน้าที่หลักของมารดา คือ การให้การศึกษา อบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดี

บทที่ 5

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (พ.ศ.2522-2536)

สภาพสังคมเขมรในสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

จอมพลลอน นอล นายกรัฐมนตรีบริหารประเทศล้มเหลว ก่อปรกับประชาชนส่วนใหญ่ยังคงจงรักภักดีต่อสมเด็จเจนโรดม สีหนุ ทำให้เขมรแดงได้โอกาสยกกองทัพเข้ายึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2518 โดยมีพล พต ซึ่งต่อมาภายหลังได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา

เขมรแดงเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและชื่อประเทศมาเป็น “กัมพูชาประชาธิปไตย” ต่อมาในปี พ.ศ.2519 เขมรแดงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งมีลักษณะแบบคอมมิวนิสต์สมัยบุกเบิก ที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก “นโยบายกลับไปสู่ศักราชที่ศูนย์” (come back to the zero) ที่เขมรแดงนำมาปฏิบัติใช้ได้ทำลายระบบและกลไกต่างๆ ของประเทศทั้งหมด ทั้งระบบการแพทย์และสาธารณสุข การศึกษา การค้าการลงทุน ทำให้ในสมัยนั้นจึงไม่มีตลาด สถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลกลายเป็นคอกเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญคือ ประชาชนผู้บริสุทธิ์กว่าครึ่งประเทศ ที่ทางการเห็นว่าเป็นภัยต่ออำนาจของรัฐบาลต้องจบชีวิตลงอย่างน่าเวทนา

พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาได้ขอให้เวียดนามเหนือถอนกองกำลังออกจากประเทศเขมร แต่เวียดนามเหนือเพิกเฉยจึงทำให้ทั้งสองฝ่ายสู้รบกัน ขณะนั้นโซเวียตสนับสนุนเวียดนามเหนือ ส่วนจีนได้สนับสนุนฝ่ายเขมรแดง และทั้งสองประเทศคือโซเวียตกับจีนมีปัญหาพิพาทกัน ทำให้เขมรกับเวียดนามเกิดการสู้รบกันอย่างรุนแรงหนักขึ้นไปอีก เขมรแดงได้กำจัดผู้ต้องสงสัยว่าจะสนับสนุนเวียดนาม คนเขมรกลุ่มหนึ่งจึงต้องลี้ภัยไปอยู่ที่เวียดนามและจัดตั้งกลุ่ม “รณสิริสังเคราะห์ชาติกัมพูชา” ขึ้น เพื่อต่อต้านเขมรแดง

ปลายเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2521 กลุ่มรณสิริสังเคราะห์ชาติกัมพูชาได้ขอให้กองกำลังเวียดนามเหนือประมาณ 100,000 คน เข้ามาช่วยปลดปล่อยประเทศเขมรให้เป็นอิสระจากอุ้งมือของเขมรแดง เดือนมกราคม พ.ศ.2522 กองทัพเวียดนามได้ขับไล่กองทัพเขมรแดงออกจากกรุงพนมเปญได้สำเร็จ และได้สถาปนา “สาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา” (The People’s Republic of Kampuchea) ขึ้น โดยมี เสง สำนริน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี รัฐบาลใหม่ที่เวียดนามหนุนหลังอยู่ สหประชาชาติไม่ยอมรับ มีเพียงประเทศโซเวียตและประเทศคอมมิวนิสต์เพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่ให้การรับรองสนับสนุน (บุญชู ธีชัย, ชู ฉัตรชัย, ละ สุระเชษฐ์ ละ ละ สุระฉัตร, 2558: 56-57)

ส่วนกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลเฮง สำนรินที่รวมตัวกันมีสามกลุ่ม ได้แก่ 1) ขบวนการปลดปล่อยชาติกัมพูชา หรือ MOULINACA (Mouvement de Liberation National du Kampuchea) ของสมเด็จเจนโรดม สีหนุ 2) กลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยประชาชนชาติเขมร (Khmer People’s National Liberation Front หรือ KPNLF) ของนายซอน ซาน และ 3) ฝ่ายของอดีตรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย

(เขมรแดง) นำโดยนายเขี้ยว สัมพันธ์ ทั้ง 3 กลุ่มได้ร่วมกันจัดตั้ง “รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย” (Coalition Government of Democratic Kampuchea–CGDK) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยมีสมเด็จ นโรดม สีหนุเป็นประธานาธิบดี นายเขี้ยว สัมพันธ์เป็นรองประธานาธิบดี และซอน ซานเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลพลัดถิ่นชุดนี้ได้รับการสนับสนุนจากนานาชาติที่ต่อต้านการกระทำของเวียดนาม การแบ่งฝักแบ่ง ฝ่ายนี้เองได้ก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองยืดเยื้อในช่วง พ.ศ.2522-2532

สภาปฏิวัติประชาชน (People’s Revolutionary Council) ที่มีเวียดนามสนับสนุนได้เข้ามาบริหาร ประเทศ เอง สำริน ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดี ต่อมาภายหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 แกนนำกลุ่มปฏิวัติได้กลับเข้ามาบริหารประเทศอีกครั้ง เอง สำริน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ส่วน แปน สุวณฺณ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ต่อมาเมื่อเวียดนามเห็นว่า แปน สุวณฺณ์ ไม่จงรักภักดีต่อเวียดนาม จึงสนับสนุนให้เอง สำริน และจัน ซี ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาจัน ซี ได้เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2527 ฮุน เซน จึงได้ขึ้นมาดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมา

ภายหลังจากวันปลดปล่อย ถือเป็นยุคของการสร้างประเทศขึ้นใหม่ เช่นเดียวกับวรรณกรรมเขมรที่ได้รับการฟื้นฟู เนื้อหาของวรรณกรรมเขมรในยุคนี้มีทั้งที่กล่าวถึงการสร้างชาติ การรวมพลังที่จะสกัดกั้นไม่ให้ เขมรแดงกลับมาใช้อำนาจอีก ชื่นชมความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและเวียดนามในฐานะมหามิตร ในช่วงปี พ.ศ.2530 งานเขียนประเภทเรื่องสั้นเริ่มได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมาก ดังจะเห็นได้จากมีการตีพิมพ์เรื่องสั้นลงในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร เนื้อหาของวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากบรรดานักอ่านทั้งหลายใน สมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องแนวรักๆ ใคร่ๆ เป็นหลัก (ธวัช ลิธิ, 2556 :382-384)

ภาพที่ 17 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “ใต้หยาดน้ำฝน”

ภาพหน้าปกเป็นภาพถ่ายขาวดำ แสดงว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราวในอดีต บุคคลในภาพนี้ คือ อุม สุวานี ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่อง “ใต้หยาดน้ำฝน” เธอกำลังร่ายรำอย่างมีความสุข เป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติให้ประชาชนชาวเขมรได้รับชมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ภายหลังจากวันปลดปล่อย คือ วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 (วันที่กองทัพเวียดนามยกเข้ามาขับไล่กลุ่มเขมรแดงให้ออกไปจากกรุงพนมเปญ ได้สำเร็จ ปัจจุบันถือเป็น “วันชาติ” ของเขมร)

“หยาดน้ำฝน” ในที่นี้หมายถึงความยากลำบาก ความทุกข์ทรมานที่ประชาชนชาวเขมรต้องประสบในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ.2518-2522) ที่เขมรแดงเรืองอำนาจ นวนิยายเรื่องนี้เป็นเสมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นจากพยานบุคคล (witness) ซึ่งเคยผ่านประสบการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อันแสนโหดร้าย เธอถูกกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างหนักเสมือนกับว่าเธอไม่ใช่มนุษย์ หากแต่เธอก็ผ่านเหตุการณ์อันเลวร้ายมาได้ ขณะที่เพื่อนร่วมชาติของเธอว่าครึ่งประเทศต้องพบจุดจบอย่างน่าเวทนา

ภายหลังสายฝนที่โหมกระหน่ำอย่างรุนแรง คือท้องฟ้าที่สดใส อุม สุวานีจึงออกมาร่ายรำด้วยใบหน้าที่ยิ้มอย่างเปี่ยมสุข เพื่อปลุกปลอบพี่น้องร่วมชาติที่เหลือให้ลุกขึ้นสู้ และร่วมมือกันสร้างประเทศให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

“ได้หยาดน้ำฝน”²⁹ นวนิยายเขมรแนวประจักษ์พยานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตรงกับคำว่า Genocide ในภาษาอังกฤษ ซึ่งนักกฎหมายชาวโปแลนด์ชื่อ ราฟาเอล เลมกิน (Raphael Lemkin) เป็นคนแรกที่สร้างคำนี้ขึ้นใช้ โดยมีที่มาจากรากศัพท์ภาษาละติน 2 คำ คือ คำว่า geno ซึ่งหมายถึง เชื้อชาติ กับคำว่า cide ซึ่งหมายถึง สังหาร (Nora Levin, 1993 : 194) คำว่า Genocide ใช้ได้กับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก ตรงกับคำว่า ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (ប្រល័យជនជាតិ) ในภาษาเขมร (ส่วนคำว่า Holocaust หมายถึง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว โดยพวกนาซีเท่านั้น)

เจมส์ อี. ยัง (James E. Young) ได้กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ว่าเป็นงานวรรณกรรมที่ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของชาติ และอัตชีวประวัติของบุคคลไปพร้อมๆ กัน นำเสนอเรื่องราวผ่านภาษาที่มีการตกแต่งด้วยภาพพจน์ โวหารจินตภาพต่างๆ และสัญลักษณ์ (James E. Young, 1988: 89 – 92) ส่วน แลนเจอร์ (Langer) ได้เน้นย้ำลักษณะของวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ว่ามีชิ้นงานที่นำเสนอเพียงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องเท่านั้น แต่จะต้องเผยให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานอันแสนสาหัสของเหยื่อผู้ทำหน้าที่เป็นประจักษ์พยานได้ด้วย (Lawrence L. Langer, 1975 : 8)

นวนิยายเรื่อง “ได้หยาดน้ำฝน” (ក្រោមពណ៌ក្រហម) ของอุม สุพานี (អ៊ុំ សុផានី)³⁰ ได้รับรางวัลเหรียญทองแดง (เมฆาฬวิชัย) หรือรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 จากการประกวดรางวัลวรรณกรรม 7 มกรา (រង្វាន់អក្សរសិរី ៧ មករា) ในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งจัดขึ้นโดยสมาคมนักเขียนเขมร (សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ) ภายใต้การอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

นวนิยายเรื่องนี้เป็นผลงานเรื่องแรกของอุม สุพานี จัดเป็นประเภทวรรณกรรมประจักษ์พยาน (Testimonial Literature) ที่เขียนขึ้นโดยพยานบุคคลที่ผ่านเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในเขมร (พ.ศ.2518-2522) ถ่ายทอดเรื่องราวความโหดร้ายป่าเถื่อนของเขมรแดงที่ใช้ความรุนแรง กระทำทารุณกรรมต่อประชาชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นให้บริโภคอาหารแต่น้อย บังคับให้ทำงานหนัก จำกัดอิสรภาพในการดำรงชีวิต เป็นต้น

อุม สุพานี เกิดเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ที่กรุงพนมเปญ เธอเป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 6 คน ของนายอุม สาเมื่อน กับนางฐิ สมบุร เธอสำเร็จการศึกษาจากคณะโบราณคดี (มหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์) (พ.ศ.2513-2518) ปัจจุบันเธอสมรสแล้วมีบุตรรวมทั้งสิ้น 2 คน คือ สุ ปทุม และ สุ อมฤต

ในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตยที่เขมรแดงเข้าบริหารประเทศนั้น เธอถูกเกณฑ์ให้ไปอยู่ที่จังหวัดตาแก้ว ซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากกรุงพนมเปญ เธอได้พานพบกับประสบการณ์อันเลวร้าย โดยไม่คิดฝันมาก่อนเลยว่าจะรอดชีวิตมาได้ และได้มาบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นผ่านนวนิยายเรื่องนี้

²⁹ชื่อภาษาเขมร คือ “โกรม ดมณก่ ทีก ภาลียง” (ออกเสียงว่า โกรม-ด้อมนง-ตีก-เพลียง)

³⁰ อุม สุพานี เคยได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือซีไรต์ (S.E.A. Write) ในปี ค.ศ.2550

เมื่อผู้หญิงกลายเป็นพยานบุคคลในสมัยเขมรแดง

เขมรแดงกระทำทารุณกรรมประชาชนใหม่ (ฮุกชู)³¹ เหมือนกับว่าพวกเขาไม่ใช่มนุษย์ การมองว่าคนอีกกลุ่มหนึ่งไม่ใช่ “มนุษย์” เช่นเดียวกับพวกตน อาจมองว่าเป็นสัตว์ที่มีวิวัฒนาการต่ำกว่า ทำให้เขมรแดงคิดว่าพวกตนมีความชอบธรรมที่จะทำร้าย กดขี่ข่มเหงประชาชนใหม่อย่างใดก็ได้ (Pseudo-speciation) สิ่งที่ผู้หญิงในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตยต้องเผชิญ เช่น ถูกบังคับให้ทำงานหนัก แต่ให้กินอาหารเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สุผานี ตัวเอกของเรื่องเล่าถึงเรื่องนี้ว่า

“ฉันลุกขึ้นอย่างโซเซเหมือนคนเมาเหล้า เพราะอาหารที่ฉันกินเข้าไปเมื่อตอนเย็นมีแต่ข้าวต้มน้ำเหลียงและแกงผักบุงน้ำใสแฉะถ้วยหนึ่งเท่านั้น กินรวมกันถ้วยหนึ่งสี่คน ฉันเอาผ้าขาวม้าที่คลุมกายไปโพกหัวแล้วก้าวออกไปด้วยความรู้สึกทั้งหิวทั้งกลัว เดินตรงไปจับไม้คานและบุงก็ เดินตรงไปยังที่ทำงาน (ไม่ได้มีแต่เฉพาะตัวฉันเท่านั้นที่มีลักษณะโหดเช่นนี้ โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงแต่ละคนๆ ล้วนสูญเสียความงามในวัยแรกแย้ม ร่างกายของพวกเธอ ถ้าเหลียวมองเพียงครู่เดียว อาจหลงเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสาวแก่)”

(*เกรซลัคน์ดิทส์เจอร์*, 2552: 12)

การที่เขมรแดงใช้ให้ผู้หญิงที่เป็นประชาชนใหม่ทุกคนทำงานหนักถือเป็นการทำทารุณกรรมทางกาย ผู้หญิงเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เคยเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูงที่เคยมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายมาก่อน ไม่เคยต้องตรากตรำทำงานหนัก นอกจากนั้นยังจำกัดอาหารให้รับประทานเพียงวันละเล็กน้อยเท่านั้น และเป็นอาหารที่ไม่ค่อยมีคุณค่าทางโภชนาการ การใช้ร่างกายหนักเกินไปส่งผลทำให้หญิงสาวหลายคนสุขภาพไม่แข็งแรงและดูแลกว่าวัย ซึ่งถือเป็นการกระทำทารุณกรรมทางจิตใจต่อผู้หญิงอย่างร้ายแรงยิ่งกว่าการกระทำทารุณกรรมทางกายเสียอีก ผู้หญิงทุกคนถือว่าความสวยงามเป็นเรื่องสำคัญ การรักสวยรักงามเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของผู้หญิง ผู้หญิงชอบให้ตนเองสวยและดูดี เห็นได้จากในฉากหนึ่งที่ตัวละครเอกของเรื่องคือ สุผานีแอบส่องกระจกเพื่อชมความงามของตน ดังนี้

“องค์การ³² หลอกล่อเยาวชนชายหญิง เพราะใกล้ถึงวันปฏิญญาแล้ว ผ่านมาได้สองสามวันหลังจากนั้นมา ในเวลาพักผ่อน ฉันได้แอบเอาเศษกระจกที่ฉันแอบเก็บได้ตามทางมาชิ้นหนึ่ง มาส่องหน้า เห็นแก้มที่แต่ก่อนเคยตอบ ตอนนี้กลับมีเนื้อหนังขึ้นมากกว่าแต่ก่อนแล้ว”

(*เกรซลัคน์ดิทส์เจอร์*, 2552: 21)

³¹ ประชาชนใหม่ หรือ เนียะเทมย ในภาษาเขมร หมายถึง ชนชั้นกลาง และชนชั้นสูงที่ถูกกวาดต้อนออกไปจากกรุงพนมเปญ ในช่วงที่เขมรแดงมีอำนาจ พวกเขาต้องไปใช้ชีวิตอยู่ในคอมมูนต่างๆ ถูกบังคับให้ทำงานหนัก ปราศจากสิทธิเสรีภาพในการใช้ชีวิต

³² องค์การ เป็นคำที่ใช้เรียกเขมรแดง

สุผานีต้องทำงานหนักจนเธอเป็นลม เพื่อนๆ ของเธอพาเธอมาส่งที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ เธอรักษาตัวอยู่ที่นั่นได้เพียงไม่กี่วันก็มีคนหาพี่สาวของเธอมารักษาด้วยเช่นกัน พี่สาวของเธอมาในสภาพที่ป่วยหนักมาก ก่อนหน้านั้นมีคนนำพี่สาวของเธอส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำตำบล แต่โรงพยาบาลไม่ได้ให้ยารักษาโรคแต่อย่างใด ปล่อยให้พี่สาวของเธอนอนอยู่เฉยๆ บนเตียงจนกระทั่งอาการป่วยทรุดหนักลง ประธานโรงพยาบาลประจำตำบลจึงส่งตัวพี่สาวของเธอให้มารักษาต่อที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ สุผานีดีใจมากที่ได้เจอกับพี่สาว เพราะในสมัยนั้น เขมรแดงจัดการแยกให้คนในครอบครัวไปอยู่คนละทิศละทาง เมื่อได้พบกัน เธอจึงได้มีโอกาสดูแลพี่สาว เธอทำความสะอาดพื้น เก็บขยะไปทิ้ง นำเสื้อผ้าไปซัก และนอนเฝ้าไข้ แต่เธออยู่กับพี่สาวได้เพียง 2 คืนเท่านั้น เพราะเมื่ออาการป่วยของสุผานีดีขึ้น หมอให้เธอกลับไปทำงานตามปกติ ไม่นานนักเธอก็ได้ทราบข่าวร้ายว่า พี่สาวของเธอเสียชีวิตลงแล้ว เพราะขาดการดูแลรักษาที่ดี

เขมรแดงจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แม้แต่เรื่องของการเลือกคู่ครอง เขมรแดงจะเป็นคนจัดการให้ทั้งสิ้น เขมรแดงเรียกการแต่งงานว่า “การปฏิญญา” (การเบญญา) การคลุมถุงชนในสมัยเขมรแดงมีลักษณะแตกต่างจากในอดีตที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเป็นคนเลือกคู่ครองที่ดีที่เหมาะสมให้แก่บุตรหลาน โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ชชาติตระกูล แต่เขมรแดงเลือกคู่ให้เพื่อหวังการสืบต่อเผ่าพันธุ์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้เขมรแดงจึงถือว่า เด็กทุกคนเป็นสมบัติขององค์การ องค์การคือผู้มีพระคุณสูงสุด ขณะที่บิดา มารดาไม่ใช่ผู้มีพระคุณ เพราะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้กำเนิดเท่านั้น

“ในสมัยเขมรแดงปกครองนั้น เขาไม่ให้คู่ปฏิญญา (แต่งงาน) ถูกใจกันหรือตรงกันข้าม คู่ปฏิญญาทั้งหมดนั้น ล้วนแต่มีลักษณะตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ชายหล่อ ผู้หญิงก็จะไม่สวย ถ้าผู้ชายแก่ ผู้หญิงก็จะยังเด็ก ถ้าผู้ชายเตี้ย ผู้หญิงจะสูง คู่ปฏิญญาคู่ไหนที่ไม่ต่อต้านองค์การก็จะถือว่าเป็นคู่ปฏิญญาที่เคารพพระเบียบวินัย เขาถือเป็นเรื่องเด็ดขาด ส่วนตัวของฉันก็จัดเข้าในลักษณะนี้ด้วยเหมือนกัน คือ ผู้ชายเด็ก ผู้หญิงแก่ คือได้ความมาว่า คู่ของฉันมีอายุน้อยกว่าฉันถึงห้าปี ซึ่งฉันไม่มีความปรารถนาอย่างนี้เลย”

(*ทรงยศ สังขสิทธิ์*, 2552: 24-25)

เหตุที่เขมรแดงทำเช่นนี้ เนื่องจากแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ที่มองว่า สถาบันครอบครัวเป็นแหล่งกดขี่สตรีเพศ เพื่อให้ผู้หญิงออกมาใช้แรงงาน สร้างผลผลิตให้เท่าเทียมผู้ชาย รัฐก็ต้องรับภาระเลี้ยงดูทารกแทน ทำให้ผู้หญิงสามารถทำงานให้แก่รัฐหรือพรรคได้อย่างเต็มที่ ลัทธิมาร์กซ์จึงได้ลดระดับความสำคัญของกิจกรรมทางเพศลงจนเกือบจะเป็นเพียงการให้กำเนิดทารก เพียงเพื่อให้รัฐดำรงอยู่ต่อไปเท่านั้น (ปริชา ช่างขวัญยืน, 2541: 6)

หลังจากสมัยเขมรแดง จำนวนผู้หญิงเหลือรอดชีวิตมากกว่าผู้ชาย พวกเธอถือเป็นกำลังสำคัญที่มีหน้าที่ในการสร้างชาติ บุรณะพันฟูประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบำรุงขวัญกำลังใจให้แก่ประชาชน ควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เนื่องจากในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตยนั้น เขมรแดงทำลายศิลปวัฒนธรรมไปจนแทบไม่มีเหลือ ดนตรีและนาฏศิลป์กลายเป็นสิ่งต้องห้ามในยุคนั้น

อุม สุผานี้ได้เดินทางไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อเปิดการแสดงศิลปวัฒนธรรมให้ประชาชนชมได้ชม โดยที่เพลงนั้นๆ จะสอดแทรกอุดมการณ์ของรัฐบาลในสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาลงไปด้วย ถือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง (propaganda) อย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่นเพลง “นารีปฎิวัติ” ดังนี้

นารีปฎิวัติ

1. หน้าที่ของนารีปฎิวัติ	ประเสริฐที่สุดเลิศค่าอุดม
ร่วมนำพา	ให้ชาติก้าวไปข้างหน้าพัฒนาสังคม
นารีพากเพียรไม่มีรอรา	ประพฤติดนเหมาะสมตรงหลักมรรคา
นารีๆ เป็นมารดา นารีๆ เป็นภริยา	โอสถสวรรค์กำจัดโรคราทั้งหลาย
2. ยึดมั่นสติอารมณ์ประไพ	และจุดมุ่งหมายไว้ไม่มีแห่งหน่าย
รวบรวมวรรณะธณ ³³ ใกล้ไกล	บนโลกนี้ด้วยจิตใจซื่อซื่อ
ต่อต้านอุปบายจักรวรรดิปฎิภิกิริยา	ชนะมหันตรายด้วยจิตหาญกล้า
นารีๆ เป็นมารดา นารีๆ เป็นภริยา	หอมรื่นดุจผลกา เลอค่าดุจเพชร
เริ่มต้นเคลื่อนไหว ปกป้อง ก่อสร้าง	ให้สำเร็จได้จดจำเป็นนิจ
แม้ว่าทำงานอะไรๆ อย่าลืม	หน้าที่และภารกิจ
หาทุกกลอุบายลากดึงพวกต่อต้าน	หาทุกกลอุบายที่มันต่อต้าน
นารีๆ แน่แท้คือกำลังหนึ่ง (ซ้ำ 2 รอบ)	ที่กล้าแกร่งก่อสร้างเขมรให้รุ่งเรืองเอย

(*เพลงสรรเสริญพระบารมี*, 2552: 93)

จากบทเพลงดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการปลูกฝังความเป็นหญิงให้ลุกขึ้นมาทำหน้าที่อันยิ่งใหญ่ คือ หน้าที่ของความเป็นมารดาและหน้าที่ความเป็นภรรยา เพื่อสร้างประเทศให้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง อุปมาที่ปรากฏในเพลงนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญความเป็นผู้หญิงที่ 1) “หอมรื่นดุจผลกา” หมายความว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่สวยงาม มีกิริยามารยาทเรียบร้อยน่าชื่นชม อ่อนโยนน่าทะนุถนอม เหมือนกับดอกไม้ที่มีสีสวยงดงามและมีกลิ่นหอมชวนใจ 2) “เลอค่าดุจเพชร” หมายความว่า แม้ผู้หญิงจะเป็นเพศที่อ่อนไหว ทว่าพวกเธอไม่อ่อนแอ ผู้หญิงมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย และพลังดังกล่าวนี้สามารถสร้างชาติเขมรให้ยิ่งใหญ่เกรียงไกรได้ นอกจากนี้พลังของเพศหญิงยังทรงคุณค่าเหมือนกับเพชร ซึ่งเป็นยอด

³³ วรรณะธณ หมายถึง บรรดาเกษตรกร กรรมกร

แห่งอัญมณี ที่ไสบริสุทธิ์ งดงาม และมีราคาแพง 3) “โอสถสวรรค์” หมายความว่า ผู้หญิงเป็นเสมือนยาทิพย์ ที่ช่วยเยียวยาสังคม ตลอดจนประเทศชาติที่กำลังมีปัญหาให้กลับฟื้นคืนดี

“ความเป็นมารดา” และ “ความเป็นภรรยา” ที่ปรากฏในเพลงนี้ไม่ใช่เป็นไปตามชนบ กล่าวคือ ในบทเพลงไม่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของมารดาที่จะต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโตขึ้นมาเป็นคนดี หรือกล่าวถึงหน้าที่ของภรรยาว่า จะต้องดูแลปรนนิบัติรับใช้สามี ไม่นอกจากสามี เป็นต้น แต่กลับกล่าวถึงหน้าที่แบบที่รัฐได้สร้างขึ้น คือ 1) มารดาและภรรยาเขมรจะต้องพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้าไกล 2) มารดาและภรรยาเขมรจะต้องเชื่อมโยงและร้อยประสานเกษตรกร กรรมกรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ว่าจะอยู่แห่งใดก็ตาม 3) มารดาและภรรยาเขมรจะต้องร่วมมือกันต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตก จะเห็นได้ว่าพลังของผู้หญิง คือ พลังที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่ว่าใครก็ไม่สามารถปฏิเสธได้เลย

เพลง “นารีปฏิวัติ” เป็นตัวอย่างของเพลงที่แสดงแนวคิดสตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์ได้อย่างชัดเจน โดยใช้กลไกทางอุดมการณ์ที่ทำหน้าที่ “เรียก” (interpellation) อัตลักษณ์ของผู้หญิงให้เกิดขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2549: 485) เนื่องจาก “วัฒนธรรมแห่งความเป็นผู้หญิง” ในสังคมเขมรได้บังคับให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้หญิงในอุดมคติ คือเป็น “สตรีครบลักษณ์” เท่านั้น และกีดกันมิให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย เพลงนารีปฏิวัติแสดงให้เห็นว่า เมื่อประเทศชาติอยู่ในสภาวะคับขัน ผู้หญิงสามารถเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย ช่วยปกป้องมาตุภูมิที่รักยิ่งและต่อสู้กับพวกลัทธิจักรวรรดินิยม เป็นการเรียกอัตลักษณ์ใหม่โดยใช้กลไกทางอุดมการณ์ (ideology) เป็นแรงผลักดัน ให้ผู้หญิงมีชีวิตอยู่เพื่อรัฐ เพิ่มผลผลิตให้แก่รัฐ และตายเพื่อรัฐ แม้ผู้หญิงจะถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีอำนาจทางการเมืองอย่างเต็มที่ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง ตลอดจนกิจกรรมด้านอื่นๆ จะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้เลย ถ้าผู้หญิงไม่ให้ความร่วมมือ

ภาพที่ 18 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “แหนะ! พื่อย่าหาเรื่องมาให้”

จากภาพ (ด้านล่าง) ชีณา พระเอกของเรื่องกำลังเต้นรำอยู่กับสมบัติ ผู้หญิงกลางคืนคนหนึ่ง อย่างมีใจเสนาหา

ภาพผู้หญิงขนาดใหญ่ สวมเสื้อสีแดงคือภาพของสีสุวตถา นางเอกของเรื่อง สังเกตว่าใบหน้าของเธอดูมีความสุข เธอหันไปมองทางด้านขวามือ ซึ่งสิ่งที่อยู่ทางด้านขวามือเป็นเหตุการณ์ที่ผู้หญิงคนหนึ่งถูกผู้ชายรัดตัวไว้จากด้านหลัง และผู้ชายสองคนกำลังต่อสู้กัน

เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ผู้หญิงที่ถูกจับตัวไว้คือสีสุวตถา (สังเกตจากเสื้อที่ผู้หญิงในรูปใหญ่และผู้หญิงที่ถูกจับตัวไว้สวมใส่จะเห็นว่า เป็นเสื้อทรงเดียวกันและสีเดียวกันคือสีแดง) เธอถูกอันธพาลจับตัวไปหมายข่มขืนกระทำชำเรา โชคดีที่ชีณามาพบเข้าโดยบังเอิญ และช่วยเธอไว้ได้ทัน ซึ่งชายที่กำลังออกหมัดนั้นคือชีณา ส่วนชายที่หยายหลังนั้นคือพวกอันธพาล สีสุวตถาประทับใจในความกล้าหาญของชีณาที่เสี่ยงชีวิตเข้าปกป้องเธอ และจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้พัฒนาလာมาเป็นความรัก ทำให้ทั้งคู่ได้แต่งงานกันในที่สุด

“แหนะ! พ่อย่าหาเรื่องมาให้” นวนิยายที่มุ่งสั่งสอนผู้ชายจริงหรือ ?

แหนะ! พ่อย่าหาเรื่องมาให้ (อ้อ! **บอตุลลารี**) (ชื่อภาษาเขมรคือ แนะ! บ้อง กม นวม เกลิง แปลว่า แหนะ! พ่อย่านาไฟ ซึ่งไฟในที่นี้หมายถึงเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ) เป็นผลงานของหัก ไฉหุก (**บารลั ใจบารล**) (ออกเสียงว่า ฮัก ไชฮก) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2528

นวนิยายเรื่องนี้เล่าถึงชีวิตของชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ “ธินา” เขาเกิดในครอบครัวที่มีอันจะกินในจังหวัดกำแพง และเมื่อถึงเวลามีครอบครัว เขาก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวที่มีฐานะเหมาะสมกัน วันหนึ่งพ่อตาได้วานให้เขาช่วยนำสลากกินแบ่งที่ถูกรางวัลไปขึ้นเงินรางวัลที่กรุงเทพมหานคร แต่แทนที่เขาจะนำเงินมามอบให้พ่อตา เขากลับใช้เงินนั้นไปแสวงหาความสุขใส่ตนทั้งดื่มสุรา เที่ยวกลางคืน จนได้พบกับ “สมบัติ” ซึ่งเป็นผู้หญิงกลางคืน ธินามีใจเสนหาสมบัติมาก เขาซื้อบ้าน ซื้อรถ และให้เงินเธอใช้อย่างสุรุ่ยสุร่าย โดยไม่ทราบว่ แท้จริงแล้ว สมบัติมีคนรักอยู่แล้วคือวันเถด ทั้งคู่ได้สมคบคิดกันวางแผนที่จะปอกลอกธินาจนเหลือแต่ตัว

วันหนึ่งธินากลับมาบ้านโดยที่สมบัติไม่ทราบ เขาพบสมบัติกำลังพลอดรักอยู่กับชายแปลกหน้าจึงเกิดมีปากเสียงกันขึ้น สมบัติไล่ธินาออกจากบ้าน แต่ก็ทำไม่ได้เพราะทั้งบ้านและรถยนต์เป็นชื่อของสมบัติทั้งหมด เขาตัดสินใจกลับบ้านที่จังหวัดกำแพง เพื่อไปหาบิดามารดา แต่ทางบ้านขับไล่เขาไปอย่างไม่มีดีเมื่อทราบว่าเขาก่อเรื่องไว้ เขาจึงต้องย้อนกลับไปที่บ้านของภรรยาเดิม แต่สายไปแล้ว เนื่องจากภรรยาของเขาได้แต่งงานใหม่ เพราะรับไม่ได้กับพฤติกรรมที่เหลวแหลกที่ผ่านมาของเขา

ธินาขัดเซพเนจรถกลับไปยังกรุงเทพมหานครอีกครั้ง เขาไม่มีงาน ไม่มีเงิน ไม่ที่อยู่ กลายเป็นคนเร่ร่อนที่สิ้นหวังในชีวิต เขาจึงคิดที่จะไปกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย โชคดีที่เขาได้พบกับเยื่อน อดีตคนรับใช้ภายในบ้านของเขา เยื่อนพาธินาไปพักอยู่ด้วย ต่อมาเยื่อนได้ฝากเขาเข้าทำงานในที่เดียวกัน คือเป็นกรรมกรแบกข้าวสารในโรงสี พอได้เงินมาประทังชีวิตให้อยู่รอด ต่อมาธินาได้เลื่อนเป็นหัวหน้าคนงาน มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เขาปรับปรุงตนเอง เลิกข้องแวะกับอบายมุขทุกประเภทแล้ว

วันหนึ่ง ธินาได้เข้าช่วยเหลือสี่สุวัตตา บุตรสาวของเจ้าแกตุง หวด ผู้เป็นนายจ้างของเขาให้รอดพ้นจากพวกนักเลงอันธพาล ทำให้สี่สุวัตตาและครอบครัวซาบซึ้งใจมาก ในที่สุดเจ้าแกตุง หวดจึงตัดสินใจยกบุตรสาวให้แต่งงานธินา ชีวิตของธินาจึงกลับมามีความสุขอีกครั้งหนึ่ง

ชื่อเรื่องต่อว่าผู้ชาย เหตุไฉนเนื้อหากลับต่อว่าผู้หญิง

ธินาและสมบัติ เป็นตัวละครที่เริ่มต้นด้วยความผิดพลาดด้วยกันทั้งคู่ แต่บทสรุปกลับแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ธินา คือผู้ชายเจ้าสำราญ เหยียบขี่ไก่ไม่ผ่อ และไม่ซื่อสัตย์ เขานำเงินที่ได้จากการนำสลากกินแบ่งของพ่อตาไปขึ้นรางวัลแล้วนำเงินมาใช้เที่ยวกลางคืน มั่วเมาในสุราและนารี จนสิ้นเนื้อประดาตัว เขาคิดฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหา โชคดีที่ได้พบกับเยื่อน ซึ่งเคยเป็นคนรับใช้เก่าภายในบ้าน เขาจึงได้เริ่มต้นชีวิตใหม่กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี และผลแห่งการเป็นคนดีนี้เองที่ทำให้เขาได้แต่งงานกับผู้หญิงที่ดี เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ มีกิริยามารยาทเรียบร้อยงดงาม

คู่สามีภรรยาข่าวใหม่ปลามันยืนยัมรับแขกภายใต้คำอวยชัยให้พรจากมารดาบิดาและญาติมิตรทั้งหมด เช่นนี้แล้วอนาคตของเขาย่อมมีศรีรุ่งเรืองเป็นแน่

(ई! बउकुंल्लेओ, 2548: 68)

ส่วนสมบัติ คือผู้หญิงกลางคืน เธอใช้มารยาทหญิงล่อลวงจนธิดาหลงใหลในตัวเธอ และยินยอมเซ็นชื่อยกบ้านและรถยนต์ให้เป็นของเธอ เมื่อธิดาไม่มีทรัพย์สินหลงเหลือแล้ว สมบัติก็ไล่เธอออกจากบ้าน โดยปราศจากความเมตตา

ความเลวร้ายของสมบัติ คือ การล่อลวงให้ธิดาหลงรัก ดังตอนหนึ่งที่กล่าวไว้ในนวนิยายเรื่องนี้ “ชวนให้สงสารนายธิดานัก เขาไม่รู้เลยว่า ตัวเขาตกเป็นเหยื่อของปลา (สตรี) อันร้ายกาจนี้” (ई! बउकुंल्लेओ, 2548: 4) จากข้อความข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้เล่นคำในภาษาเขมรคือคำว่า “สัด เตรีย” (សត្រូវ) ซึ่งแปลว่า ปลา กับ “เสตีย” (ស្រី) ซึ่งแปลว่า ผู้หญิง การที่ผู้ประพันธ์แสดงทัศนะเช่นนี้เท่ากับเป็นการดูถูกผู้หญิง คือให้ผู้หญิงกลายเป็นอีกสายพันธุ์หนึ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Pseudospeciation) ดังนั้นผู้ชายทุกคน (รวมทั้งผู้ประพันธ์) ควรมีอำนาจชอบธรรมที่จะไม่ให้พวกเธอจัดการกับผู้ชายแบบที่ผู้ชายเป็น “เหยื่อ” ผู้ชายในฐานะที่เป็นผู้ถูกระทำ จึงสมควรที่จะได้รับความเห็นใจ ทั้งๆ ที่ถ้าพิจารณาอีกๆ แล้ว เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ไม่ควรเกิดขึ้นเลย ถ้าผู้ชายไม่เป็นฝ่ายเริ่มต้นก่อน และชีวิตของสมบัติน่าสงสารกว่าธิดา เพราะเธอไม่มีโอกาสได้กลับตัวกลับใจเหมือนกับธิดา และดูเหมือนว่า ชีวิตของเธอยิ่งตกต่ำลงเรื่อยๆ สมบัติถูกชายชู้ปกอลอกจนหมดตัวเช่นกัน เมื่อเธอได้พบกับธิดาอีกครั้ง เธอขอให้เขารับเธอกลับมาเป็นภรรยาอีกครั้ง แต่ธิดาปฏิเสธ สมบัติไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากไปเป็นโสเภณี จนเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทำให้ไม่สามารถทำงานต่อไปได้ เจ้าของช่องจึงไล่ให้เธอออกจากงาน และเธอได้จบชีวิตลงในคำคินนั้น

แม้จะเริ่มต้นด้วยคำว่า “หญิงร้าย ชายเลว” เหมือนกัน แต่ทว่าบทสรุปของเรื่องกลับไม่เหมือนกัน สังคมให้โอกาสผู้ชายที่จะกลับตัวเป็นคนดี และมีชีวิตที่ดีต่อไปอยู่เสมอ ในขณะที่ผู้หญิงกลับไม่ได้รับโอกาสนั้นแม้จะพยายามร้องขอทั้งที่สำนึกผิดแล้ว เหมือนกับที่สมบัติพยายามขอคืนดีกับธิดา แต่กลับถูกปฏิเสธ ส่วน “วันเถตุ” ชายผู้ซึ่งปกอลอกสมบัติจนสิ้นเนื้อประดาตัวและกลายเป็นหญิงโสเภณีในที่สุด ผู้เล่ากลับไม่ได้บอกถึงจุดจบของวันเถตุเลย ทำให้เข้าใจได้ว่า วันเถตุน่าจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ และคงจะทำเช่นเดียวกันนี้กับผู้หญิงรายต่อไป สังคมจึงไม่ยุติธรรมต่อผู้หญิงเลย

แม้แต่คำที่ผู้เล่าใช้เรียกสมบัติยังสื่อความหมายไปในเชิงลบหลายคำ เช่น “แม่ผีเสื้อราตรี” (មេរ្រៀន) หมายถึง ผู้หญิงที่ทำงานให้บริการในสถานบันเทิงยามราตรี “นางดอกไม้กระดาศไกรลีน” (នាងទុក្ខជាតិ) หมายถึง ผู้หญิงสวย แต่ไร้ซึ่งกิริยามารยาท ขาดคุณสมบัติที่น่าชื่นชม “นางผู้หญิงแท็กซี” (នាងប្រតិភាព) หมายถึง ผู้หญิงรับจ้างสาธารณะ ส่วนธิดา พระเอกของเรื่องบริภาษ

สมบัติว่า “อิผู้หญิงจิ้งไร” (อิผู้หญิงจิ้งไร) และ “อีกากี³⁴ศตวรรษใหม่” (อิทริสละละ) เป็นต้น (ทั้งๆ ที่พฤติกรรมของธิดาก็ไม่ต่างจากสมบัตินัก) ขณะที่คำที่ผู้เล่าใช้เรียกแทนวันฤกษ์มีเพียงคำเดียวเท่านั้น คือ “ไฉ่แมงดา” (อิทริสละละ) ภาษาที่ใช้บรรยายเหล่านี้สะท้อนความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

สมบัติ ตัวละครที่มีรูปสมบัติ แต่ขาดคุณสมบัติ จนธิดากล่าวว่า “ฉันกลัวเธอมาก เธอมีรูปร่างนอกงดงามดุจเทพอัปสร แต่ภายในนั้นเล่าคือปีศาจอย่างแน่แท้ ถอยออกไปซะเถอะ ฉันจะกลับบ้านของฉันแล้ว” (ไฉ่! บอตุ่มละอ, 2548: 44) สมบัติจึงเป็นตัวละครที่ไม่ว่าใครไม่พึงยึดเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะผู้หญิงเขมรทุกคน นวนิยายเรื่องนี้จึงมุ่งสั่งสอนผู้หญิงมากกว่าที่จะสอนผู้ชาย เหมือนที่ผู้เล่าแสดงเจตนาด้วยการร่วมบรรยายสมบัติว่า

“คิดไปให้รอบด้าน ชีวิตหนึ่งของนางสมบัติไม่มีราคาอะไรสำหรับสังคมมนุษย์เลย อยู่ไปก็ไร้ค่า ถึงตายไปก็ไม่น่าเสียดายเลย ดังนั้นแล้วพี่น้องนารีร่วมชาติทั้งหลาย จงอย่าได้ประพฤติตามอย่างนางสมบัติเลย จนหรือมีอย่างไร จงทำตัวให้เป็นนารีอันมีคุณค่าให้สมกับที่เป็นประชากรของประเทศเอกราช เราไม่ขาดแคลนหรือกออาชีพทำมาหาเลี้ยงชีวิต อย่าเห็นไฟแล้วหลงว่าเป็นทองคำ อาชีพขายตัว อาชีพเด็กนังต๋ม ไม่เคยหยิบบ่สิ่งดีให้แก่เพื่อนนารีแม้แต่คนเดียวเลย จุดจบในชีวิต มันจะหยิบบ่ทุกขเวทนามาให้แน่แท้”

(ไฉ่! บอตุ่มละอ, 2548: 46-47)

³⁴ คำว่า “กาก็” (เขมรออกเสียงว่า กา-เกีย) เป็นคำที่คนเขมรใช้บรรยายผู้หญิง หมายถึง ผู้หญิงที่มีพฤติกรรมส่อสอน มักมากทางกามารมณ์ โดยอ้างถึงตัวละครเอกหญิงในเรื่อง กาก็ ที่เป็นแม่เหลืของท้าวพรหมทัต กษัตริย์แห่งนครพาราณสี ต่อมาพญาครุฑได้ลักพาตัวนางไปไว้ยังวิมานฉิมพลี นางกาก็จึงได้ตกเป็นภรรยาของพญาครุฑ และเมื่อคนธรรพ์ตามไปช่วย เธอก็ได้ตกเป็นภรรยาของคนธรรพ์อีก ในตอนท้ายเรื่อง นางกาก็ถูกลอยแพไป เธอได้ตกเป็นภรรยาของนายสำเภา และนายโจรอีกตามลำดับ

ภาพที่ 19 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “น้ำค้างริน”

จากภาพ ชายหนุ่มหญิงสาวคู่นี้กำลังโอบกอดกัน ศีรษะแนบชิด ทั้งคู่น่าจะเป็นคนรักกัน คนคู่นี้คือสาเรตกับแฉต ส่วนภาพผู้ชายที่อยู่ทางด้านหลังของแฉตที่กำลังยืนอยู่นั้นคือณารัง บุตรชายของเจ้าแก้วรัตน์ที่แอบหลงรักแฉต ต่อมาเขาได้ให้บิดาของเขามาสู่ขอเธอ

ณารัง กับบิดาของเขาทำธุรกิจผลิตกฎหมาย คือลักลอบขนคนเขมรที่ต้องการจะอพยพไปยังประเทศที่ 3 ลงเรือนำไปส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ชาวไทย ณ กลางทะเล และขนสินค้าหนีภาษีจากทางฝั่งไทยเข้ามาขายในประเทศเขมร นอกจากเขาจะได้รับเงินค่าจ้างแล้ว เขายังถือโอกาสล่องละเมิดทางเพศผู้หญิงที่เดินทางเสมอ จากภาพจะสังเกตเห็นว่า เหนือรูปภาพชายที่กำลังยืนอยู่นั้น เป็นภาพเรือเดินทะเล ส่วนใต้ภาพเป็นภาพของชายหนุ่มกำลังลวนลามหญิงสาว ซึ่งภาพเหล่านี้ล้วนเป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับณารัง ทั้งสิ้น

ส่วนภาพผู้ชายที่เดินไปจากกระท่อม (เหนือภาพของชายหนุ่มหญิงสาวที่กำลังโอบกอดกัน) คือภาพของสาเรต เขาเสียใจที่ความรักของเขาถูกผู้ใหญ่วัดขวาง เพราะเขาเป็นคนจน ทำให้เขาตัดสินใจไปทำงานที่อื่น

ภาษาเขมรที่อยู่ด้านบนสุดเป็นชื่อนักประพันธ์ ส่วนที่อยู่ด้านล่างขวาเป็นชื่อนวนิยาย และด้านล่างสุดบอกให้ทราบถึงสถานภาพของผู้ประพันธ์ว่า “สมาชิกสมาคมนักเขียนเขมร”

“น้ำค่างริน” นวนิยายที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว

“น้ำค่างริน” (สละชัยธวัช) ผลงานของหือ สุโข (หือ สุโข) เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2533 และเข้าประกวดการประพันธ์มหาชนทั่วทั้งประเทศ ครั้งที่ 3 (บรรณสารผู้จัดคือสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม (วิทยาลัย) ซึ่งจัดขึ้นโดยกระทรวงโฆษณาการและวัฒนธรรม (กรมโฆษณาการ และวัฒนธรรม) ผลงานชิ้นนี้ได้รับใบประกาศนียบัตรชมเชย

นวนิยายเรื่อง น้ำค่างริน บอกเล่าเรื่องราวความรักของสาวเรตกับแฉด ที่ถูกผู้ใหญ่ขัดขวาง มารดาของแฉดประสงค์ให้บุตรสาวแต่งงานกับณรง บุตรชายของเจ้าแฉดรัตน์แทนที่จะแต่งงานกับสาวเรต ซึ่งเป็นเพียงครูประจำบาลจนๆ คนหนึ่ง สาวเรตเสียใจมาก เขาไปสมัครเป็นทหารรับใช้ชาติ เพื่อไปช่วยสร้างถนนหนทาง และรักษาความสงบสุขในประเทศ

เบื้องหลังความร่ำรวยของเจ้าแฉดรัตน์มาจากธุรกิจค้าของเถื่อน และลักลอบพาชาวเขมรอพยพไปยังประเทศที่ 3 ไม่ว่าจะเป็นยุโรปหรืออเมริกา โดยผ่านทางประเทศไทย ทุกครั้งที่ณรง บุตรชายของเจ้าแฉดรัตน์พาคนเขมรไปส่งให้แก่ชาวไทย เขาจะล่องเล่เมดทางเพศหญิงสาวก่อนเสมอ เมื่อพาคนเขมรไปส่งให้แก่คนไทยแล้ว เขาก็จะขนสินค้าผิดกฎหมายต่างๆ เช่น ยาเสพติด สินค้าหนีภาษีเข้ามาขายยังประเทศเขมรด้วย

ครั้งสุดท้าย ณรงถูกตำรวจจับกุมตัวได้กลางทะเลพร้อมด้วยของกลางเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเจ็ดซึ่งเป็นคนสนิทของเจ้าแฉดรัตน์นั้น แท้จริงแล้วเป็นสายของตำรวจที่ปลอมตัวมา เมื่อตำรวจจับตัวณรงได้แล้วจึงสืบสาวมาถึงเจ้าแฉดรัตน์

งานแต่งงานระหว่างแฉดกับณรงที่กำหนดจะจัดขึ้นจึงต้องยกเลิกไป ขณะเดียวกันกับที่สาวเรตปลดประจำการกลับบ้าน เขาได้ปรับความเข้าใจกับแฉดอีกครั้ง โดยความช่วยเหลือของแพน ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของสาวเรต ทั้งคู่ได้กลับมารักกันอีกครั้ง และตกลงที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ทัศนะเรื่องผู้หญิงกับการคลุมถุงชน

แฉด นางเอกของนวนิยายเรื่องนี้ ยังคงเป็นนางเอกในชนบ กล่าวคือ เธอรักษาเกียรติยศศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูลไว้ในฐานะบุตรี ไม่กล้าทำเรื่องเสื่อมเสียเพราะเกรงคำครหาในนา เช่นในตอนแรกที่แพนได้พยายามหว่านล้อมให้แฉดรับรักสาวเรต เธอได้กล่าวกับแพนว่า “ฉันสับสนมาก ฉันจะกลายเป็นบุตรสาวที่กบฏต่อดวงใจแม่ กบฏต่อประเพณี” (สละชัยธวัช, 2533: 8) แม้ในท้ายที่สุด เธอได้ตอบตกลงที่จะคบหาคู่ใจกับสาวเรต เธอยังส่งจดหมายมาถึงเขา เนื้อความตอนหนึ่งในจดหมายเขียนว่า “เรียนคุณครู ฉันเพิ่งได้ทราบข่าวจากแพนที่เพิ่งมาบอกฉันเกี่ยวกับความปรารถนาของคุณครูที่ได้มาเสนอไมตรีให้แก่ฉัน ตัวของคุณครูนั้น ฉันไม่ได้รังเกียจหรอก แต่ถ้าคุณครูรักฉันอย่างแท้จริง ขอให้คุณครูได้โปรดเมตตาให้มารดาของคุณครูมาเจรจาสู่ขฉันตามประเพณีเถิด ฉันยังคงรอคอยคุณครูอยู่เสมอ” (สละชัยธวัช, 2533: 13)

เมื่อตัดสินใจว่าจะรักสาวเรต เธอก็จงรักภักดีต่อเขาไม่เสื่อมคลาย แต่ถึงกระนั้นเธอยังคงเคารพเชื่อฟังมารดามากกว่า ทั้งนี้เพราะสาวเรตอยู่ในฐานะเป็นคนรัก ยังไม่ได้เป็นสามี เมื่อมารดาบังคับให้เธอต้องแต่งงาน

กับณารง ชายผู้มีฐานะมั่งคั่งร่ำรวย แม้ว่าในตอนแรกเธอจะพยายามหาเหตุผลต่างๆ มาเปลี่ยนใจมารดา แต่เมื่อมารดาที่ยืนยั่นเช่นเดิม เธอก็ไม่ขัดขืน ยินยอมทำตามแต่โดยดี แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่ดีของเธอในฐานะบุตร คือ เคารพเชื่อฟังมารดา แม้ว่าเธอจะถูกคนรักต่อว่าอย่างไรก็ตาม

“หยุดพูดเถอะ (สาเรตพูดกับน้องสาว) แพน พี่เสียคนนัก เสียตายเป็นเกียรติยศของลูกผู้ชาย คนหนึ่งที่มีความรักดีเป็นนิมิตหมายเปลี่ยนแปลง ตอนนี้นักต้องทนรับเอาเสียงหัวเราะเยาะ การดูถูกเหยียดหยันด้วยความละอายเกี่ยวกับความรักที่ลุล่วง ดูเหมือนว่าเงิน ทอง เพชรจะเป็นใหญ่ไปเสียแล้ว พี่ลืมไม่ได้หรอกน้อง

พี่เรต (ผาแฉดตอบทั้งสะอื้นไห้) ฮือ ฮือ พี่ต่อน้องให้พอใจเถอะ ว่าไป ตำนาน้องอีกเถอะมา ตามาเถอะ พี่ น้องรอรับอยู่เสมอ”

(**สังเขปนิพนธ์**, 2533: 93)

แฉดไม่ยอมอธิบายเหตุผลที่เธอต้องแต่งงานกับณารงให้คนรักฟังว่า แท้จริงแล้ว เธอถูกมารดาบังคับให้แต่งงานกับณารง นี่เป็นการคลุมถุงชน ไม่ใช่เป็นความสมัครใจเพราะเห็นแก่ทรัพย์สินสมบัติ เหตุผลคงเป็นเพราะเธอไม่อยากให้คนอื่นมองว่ามารดาของเธอเป็นคนไม่ดี เพราะเธอทราบดีว่า ทุกสิ่งที่มารดาทำไปนั้นเป็นเพราะท่านหวังดีกับเธอทั้งสิ้น

“แฉด ลูกไม่ต้องทำให้ใจของแม่ขุ่นมัวหรอก โดยเหตุมาจากทฐิมานะของลูก เพราะใจของแม่ทุกคนย่อมไม่ปรารถนาจะเห็นลูกแต่งงานไปแล้ว ไม่มีหลักมีฐานอะไรเลย

ความคิดของแม่ดีงาม ถูกต้องแล้ว แต่โดยส่วนตัวของลูก มีเพียงคุณครูสาเรตเท่านั้นที่จะมอบศุภมงคลให้แก่ลูกได้นะคุณแม่”

(**สังเขปนิพนธ์**, 2533: 43)

ประเด็นที่น่าสนใจในนวนิยายเรื่องนี้ คือ การคลุมถุงชน วิวาทะระหว่างแฉดกับมารดาแสดงให้เห็นถึงค่านิยมบางประการระหว่างอุดมการณ์ที่รัฐสร้างขึ้นกับวิถีคิดแบบเก่า มารดาของแฉดไม่ประสงค์ที่จะให้บุตรแต่งงานกับสาเรต เพราะคิดว่าเงินเดือนครูของสาเรตไม่สามารถเลี้ยงดูแฉดให้สุขสบายได้ ขณะที่แฉดยืนยั่นที่จะแต่งงานกับชายที่ตนรัก เหตุผลนอกจากความรักแล้วยังเป็นเพราะ “เขามีอุดมการณ์รักชาติที่สูงส่ง รู้จักช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ร้อนของบุคคลอื่นโดยไม่ถือตน ขัดเกลากมลสันดานของผู้คนเป็นจำนวนมาก ให้กลายเป็นคนดีของสังคม ไม่แต่เพียงเท่านั้น เขายังสมัครใจยอมละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อที่จะปกป้องและก่อสร้างมาตุภูมิโดยไม่รู้สึกละอาย ต่างจากพวกคนรวยที่ไม่กล้าไปเป็นทหารรับใช้ชาติ พยายามหากลอบายที่จะละทิ้งภารกิจ โดยอ้างคนอื่นไปแทนตัวเพราะกลัวความลำบาก แล้วคน 2 พวกนี้ คนพวกไหนกันเล่าที่ต่ำต้อยชวนให้น่าขยะแขยงมากกว่ากัน” (**สังเขปนิพนธ์**, 2533: 40-41)

มารดาของแอนด์เป็นหญิงม่าย เธอเลี้ยงบุตรสาวมาด้วยความยากลำบาก การที่เธอจับแอนด์คลุมถุงชนนั้น ไม่ต่างจากมารดาของเตียวในวรรณคดีเรื่องตุมเตียว หรือยายนวนในนวนิยายเรื่องดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา ขณะที่สิ่งที่น่าสนใจในนวนิยายเรื่องน้ำค้างริน คือ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาการคลุมถุงชนไว้ถึง 7 หน้ากระดาษในบทที่ว่า “ขนมไม่ใหญ่ไปกว่าภาชนะ” (ลัทธิสังฆะลัทธิ) แม้ว่าในตอนท้าย แอนด์จะยอมจำนน ต้องยอมปฏิบัติตามคำสั่งของมารดาก็ตาม

ผู้ชายที่มีฐานะร่ำรวย อาจมีพฤติกรรมที่ไม่ดีก็ได้ ส่งผลให้คนที่เป็ภรรยาไม่มีความสุข ต่างจากผู้ชายที่มีฐานะยากจน แต่ถ้าเขาเป็นคนดี เขาก็สามารถทำให้คนที่เป็ภรรยามีความสุขได้ ซึ่งความหมายของคำว่า “คนดี” ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้คือ คนที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ยอมเสียสละเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง เช่น คนที่ประกอบอาชีพเป็นครู ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติให้เป็คนดี และคนที่ประกอบอาชีพเป็นทหาร ทำหน้าที่ปกป้องเอกราชอธิปไตยให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง

นวนิยายเรื่องนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า คนที่เสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองอย่างสาเรต ย่อมได้รับสิ่งที่ดีเป็น การตอบแทนคือ เขาได้แต่งงานกับแอนด์หญิงที่เขารักแล้วใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ขณะเดียวกัน ใครก็ตามที่ไม่รักชาติบ้านเมือง คนเหล่านั้นย่อมพบกับหายนะในชีวิต เหมือนกับชาวเขมรทั้ง 18 คนที่ให้ฉนารงช่วยพาหนีไปอยู่ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ในตอนท้ายต้องจบชีวิตลงอย่างอนาถบนเรือของคนไทย

เพราะเหตุใด ผู้หญิงจึงไม่ควรทิ้งแผ่นดิน

ในจำนวนผู้ที่ลักลอบหนีออกนอกประเทศทั้ง 18 คน มีอยู่คนหนึ่งที่น่าสงสารที่สุด เธอเป็นหญิงสาววัยรุ่น รูปร่างหน้าตาสวยงาม เธออาศัยลงเรือมากับมารดา แต่โชคร้ายที่ถูกฉนารงล่อลวงละเมิดทางเพศ แม้ว่าเธอจะพยายามอ้อนวอนขอให้เขาเมตตาปล่อยเธอไปอย่างไรก็ตาม ทว่ากลับไม่เป็นผล

เธอกำลังพร้อมกับกระโดดลงจากเตียงในทันที แต่ชวนให้เสียดายนัก เพราะลูกกระต่ายที่อยู่ ในกรงเล็บของพยัคฆ์ร้าย ทำอย่างไรเล่าถึงจะหนีรอดจากมหันตภัยได้ ? สีน้าตีนตระหนก ความกลัวได้แผ่ซ่านไปทั่วร่างกายของเธอ แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดซึ่งการอ้อนวอนร้องขอ และวิตกกังวล เห็นดังนั้นฉนารงที่ได้เคยเอาชีวิตลงเดิมพันในเกมเสน่หานับครั้งไม่ถ้วนจนซ้ำของแล้วนั้น ก็ลุกขึ้นไปปิดประตูลงกลอนอย่างแน่นหนา

(ลัทธิสังฆะลัทธิ, 2533: 65)

และ

เวลาผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว โดยนำความขมขื่นหมองไหม้และความเจ็บปวดติดมาด้วย ในห้องพิเศษนั้น หญิงสาวผู้โชคร้ายได้ร้องไห้สะอึกสะอื้น ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจและเสียดายทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งสูญสลายไปภายใต้พลกำลังกดขี่ข่มเหงอย่างป่าเถื่อนของพวกคนพาลอัปรีดิ์ ฉนารงเห็นเธอเอาแต่ร้องไห้ไม่ยอมหยุด เขาก็ลุกขึ้นสวมเสื้อผ้า เมื่อเรียบร้อยแล้วก็พูดกับเธอว่า

“น้องสาว นี่เป็นธรรมเนียมของพี่ไปแล้ว ผู้หญิงทุกคนที่หนีออกนอกประเทศก่อนที่จะไปถึงประเทศที่ 3 จะต้องจ่ายภาษีให้พี่แบบนี้ก่อน”

(**สเจริญวรรค์**, 2533: 67)

การที่ผู้หญิงลักลอบหลบหนีออกนอกประเทศ ถือเป็นการไม่รักชาติบ้านเมือง ซึ่งในช่วงเวลานั้นประเทศต้องการกำลังคน (man power) มาช่วยบูรณะฟื้นฟูประเทศภายหลังจากสมัยเขมรแดงอันเลวร้าย ผู้ประพันธ์ต้องการส่งสารไปยังผู้อ่านว่า การหนีออกนอกประเทศนั้นเป็นความคิดที่ผิดมหันต์ เพราะไม่มีสถานที่ใดในโลกนี้อีกแล้วที่จะให้ความสุขและปลอดภัยเทียบเท่ากับมาตุภูมิ

หญิงสาวถูกกระทำร้ายโดยที่มารดาของเธอไม่สามารถช่วยเหลือเธอได้เลย เธอรำพึงกับ

ตนเองว่า “ต่ำช้านัก ฮือ ฮือ แม่จ๋า แม่ไม่นำคิณน้อยอยากไปอาศัยอยู่ประเทศเขาเลย ตอนนี้ ลูกถูกเขาจับข่มขืนทำร้าย เพราะเราอยู่ในอุ้งมือของเขา เราคิดผิดแล้วแม่จ๋า ฮือ ฮือ”

(**สเจริญวรรค์**, 2533: 67)

ผู้หญิงจะต้องอยู่ในประเทศของตน เพื่อทำหน้าที่ของความเป็นมารดาหน้าที่ของความบุตรสาว รวมทั้งหน้าที่ของความเป็นภรรยาให้สมบูรณ์ ถ้าผู้หญิงไม่ยอมทำหน้าที่เหล่านี้ สังคมก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ และเมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าหน้าที่ของความเป็นมารดานั้นสำคัญมากที่สุด

เมื่อคนเขมรทั้ง 18 คนเปลี่ยนเรือมาโดยสารเรือของคนไทย พวกเขาก็ถูกทหารไทยริบทรัพย์สมบัติที่นำติดตัวมาด้วยไปจนหมด ทั้งแก้ว แหวน เงิน ทอง ต่างๆ จนทำให้หญิงสาวทนไม่ไหว ต้องเข้าไปขอสิ่งของเหล่านั้นคืนจากหัวหน้าคนไทย ผลปรากฏว่า

“ไม่ อย่าทำร้ายหนู หนูขอร้อง”

“อ่า อ่า ผู้หลบหนีออกนอกประเทศทั้งหมดที่มาขึ้นเรือของพี่ไม่เคยมีใครสวายน้องเลย

นี่เป็นครั้งแรกที่พี่ได้พบกับผู้หญิงที่ขาวสวยแบบนี้ อ่า อ่า นอนเถอะนะน้อง ไม่มีอะไรหอกข้าวของเหล่านั้นพี่จะมอบคืนให้ทั้งหมด ขอเพียงให้น้องยอมนอนกับพี่สักครั้ง”

“ไม่ ไม่ ปล่อยหนู” (เธอร้องทั้งน้ำตาไหลปรាក)

“ปล่อยไปไม่ได้หรอกสวยออกอย่างนี้ นอนเถอะน้อง พี่จะนวดให้น้องสบายตัวนะจ๊ะ”

“ไม่ ไม่ พี่อย่าทำร้ายหนูเลย หนูขอร้อง”

“พี่ไม่ได้ทำร้ายหนู พี่จะมอบความสุขให้กับหนูให้หนูสบาย อย่าตื่น หนูไม่พ่นหรอกน้อง”

“ไม่ ไม่ ไอ้สฤณ อ้อ โอ้ย”

(ลลวณัฐ, 2533: 77)

หญิงสาวยอมแลกชีวิตกับชายผู้นี้ โดยเธอได้ใช้มัดจ้วงแทงเข้าไปที่หน้าอกของฝ่ายชาย ทำให้เขาสิ้นใจในสภาพที่เปลือยเปล่า ส่วนเธอเองก็ต้องจบชีวิตลงเช่นกัน นี่คือผลกรรมของการละทิ้งมาตุภูมิ ทำให้เธอต้องสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง สูญเสียพรหมจารีอันมีค่า และต้องมาจบชีวิตลงอย่างน่าอนาถ แม้แต่ศพยังไร้ดินกลบหน้า กลายเป็นเหยื่อของเต่าปลาในทะเล ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มีใครในแผ่นดินแม่ (มาตุภูมิ) ที่สามารถช่วยเหลือหรือคุ้มครองเธอได้เลย ไม่ต่างจากการที่มารดาของเธอไม่สามารถปกป้องเธอไว้ได้ถึง 2 ครั้ง ถ้าสมมติว่าเธอยังคงอาศัยอยู่ในประเทศเขมร เรื่องเลวร้ายคงไม่เกิดขึ้นเช่นนี้

มารดา = มาตุภูมิ ทำหน้าที่กำเนิด เลี้ยงดู ปกป้องคุ้มครอง

นวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นในช่วงที่ประชาชนเขมรขอลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความไม่สงบจากสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อต่อเนื่องมาอีกนับ 10 ปี ภายหลังจากที่สมัยกัมพูชาประชาธิปไตยสิ้นสุดลง นวนิยายเรื่องนี้ต้องการที่ส่งสารไปยังคนเขมรที่กำลังคิดจะลี้ภัยไปอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินอื่น โดยเฉพาะบรรดาผู้หญิงทั้งหลายให้คิดทบทวนใหม่ว่า มีผืนแผ่นดินใดในโลก ที่จะทำให้ความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยเหมือนเช่นมาตุภูมิ คำว่า “มาตุภูมิ” หมายถึงแผ่นดินของมารดา พลังของมารดาเท่านั้นจึงสามารถสร้างแผ่นดินเขมรให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ ไม่ใช่คิดเพียงแค่ว่าจะพาบุตรสาวหนีออกนอกประเทศเหมือนกับตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ ที่หวังจะไปใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในต่างแดน แต่กลับต้องมาจบชีวิตลงทั้งมารดาและบุตรสาวอย่างน่าเวทนา

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอภาพแทนของไทยในฐานะศัตรู เห็นได้จากการที่สารถีไปรับราชการเป็นทหารบริเวณชายแดนกัมพูชา-ไทย ไม่ใช่กัมพูชา-เวียดนาม หรือการคนไทยทำร้ายคนเขมรโดยล่อลวงว่าจะช่วยเหลือพาคนเขมรให้หนีออกนอกประเทศไปตั้งรกรากอยู่ ณ ประเทศที่ 3 หากแต่กลับยึดทรัพย์สินเงินทองที่คนเขมรนำติดตัวมาด้วยไปเป็นของตน และยังข่มขืนกระทำชำเราผู้หญิงชาวเขมรอีกด้วย คนไทยถูกทำให้กลายเป็นศัตรูของชาติ เนื่องจากรัฐบาลเขมรที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนาม การสร้างศัตรูของชาติอย่างหนึ่งคือการทำให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม ทำให้คนเขมรพร้อมที่จะรวมกันเป็นหนึ่งเดียวเพื่อต่อสู้กับศัตรูของชาติ ทำให้ผู้นำควบคุมประชาชนได้ง่าย และสามารถนำพลังมวลชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ภาพแทนของผู้หญิงในนวนิยายสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ถูกสร้างขึ้นตามอุดมการณ์ของรัฐที่มุ่งหวังจะเห็นผู้หญิงทุกคนลุกขึ้นมาทำหน้าที่ของความเป็นมารดา ภรรยา และบุตรสาว ในการบูรณะฟื้นฟูประเทศชาติบ้านเมืองให้กลับฟื้นคืนดีอีกครั้ง นอกจากนี้ผู้หญิงยังจะต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ดีงาม ไม่ประพฤติตนเสื่อมทรามจนทำให้สูญเสียความเคารพศรัทธาในตนเองอีกด้วย

นิยามของคำว่ามารดาที่ดี คือ มารดาจะต้องคอยอบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้รักชาติบ้านเมือง ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้นโยบายของภาครัฐ เช่น ร่วมมือกันต่อต้านการแผ่ขยายอำนาจของลัทธิจักรวรรดินิยม เป็นต้น บุตรสาวที่ดี คือ บุตรสาวที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด และรู้จักเลือกผู้ที่จะมาเป็นสามีในอนาคต โดยพิจารณาจากคนที่รู้จักเสียสละเพื่อประเทศชาติเป็นสำคัญ ส่วนที่ภรรยาที่ดี คือ ภรรยาที่คอยอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขเคียงข้างสามี ฝ่าปรนนิบัติรับใช้ และไม่นอกใจในยามที่สามีอยู่ห่างไกล เพราะต้องไปทำภารกิจเพื่อชาติบ้านเมือง

บทที่ 6

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรตั้งแต่ พ.ศ.2536-ปัจจุบัน

สภาพสังคมเขมรตั้งแต่ พ.ศ.2536-ปัจจุบัน

เดือนกันยายน พ.ศ. 2532 เวียดนามตัดสินใจถอนกองกำลังทหารออกจากประเทศเขมร ต่อมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2534 ผู้นำเขมรทั้งสองฝ่ายได้ตกลงยอมรับให้สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ดำรงตำแหน่งประธานสภาสูงสุดแห่งชาติ และยอมรับบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารชั่วคราวของสหประชาชาติ (หรือ UNTAC) ในกัมพูชา ความสมานฉันท์ทางการเมืองเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 ผู้แทนของเขมรทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันในข้อตกลงสนธิสัญญาปารีส นับเป็นจุดสิ้นสุดของการยึดครองเขมรของเวียดนาม (เขียน ธีระวิทย์ และ สุนัย ผาสุก, 2543: 37-43) อันแท็ก (UNTAC) สนับสนุนให้จัดการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2536

อันแท็ก (The United Nations Transitional Authority in Cambodia-UNTAC) เข้ามาจัดการเลือกตั้งในประเทศเขมร ขณะเดียวกัน เขมรแดงได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะล้มการเลือกตั้งครั้งนี้ แต่ไม่สำเร็จ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคพุนซินเปก ของเจ้านโรดม รณฤทธิ์ ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดถึง 58 ที่นั่งจากทั้งหมด 120 ที่นั่ง รองลงมาคือพรรคประชาชนกัมพูชา ของ ฮุน เซน ได้ที่นั่ง 51 ที่นั่ง และพรรคประชาธิปไตยนิยมเสรีชาวพุทธ ได้ที่นั่งในสภาจำนวน 10 ที่นั่ง (ไมเคิล ลีเฟอร์ ผู้แต่ง, จุฬารักษ์ รักสกุล ผู้แปล, 2548: 8) พรรคประชาชนกัมพูชาไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งครั้งนั้น อันแท็กจึงต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยให้สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และฮุน เซน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 นับเป็นประเทศแรกในโลกที่มีนายกรัฐมนตรีพร้อมกันที่เดียวถึง 2 คน

เดือนกันยายน พ.ศ. 2536 สมเด็จพระนโรดม สีหนุทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทรงเปลี่ยนชื่อประเทศมาเป็น “ราชอาณาจักรกัมพูชา” มีการรื้อฟื้นระบอบกษัตริย์ขึ้นอีกครั้ง และประชาชนชาวเขมรได้พร้อมใจกันกราบไหว้เชิญสมเด็จพระนโรดม สีหนุเสด็จขึ้นครองราชสมบัติอีกครั้งหนึ่ง (ประเสริฐ ธิษฐาน, ชู ฉัตรชัย, ไร่ สุระเดช และ ไร่ สุระเดช, 2558: 59)

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 ฮุน เซน ได้ปฏิวัติยึดอำนาจทำให้สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ต้องลี้ภัยไปอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสพร้อมกับแกนนำพรรคพุนซินเปก ฮุน เซนแต่งตั้งให้ อิง หวด รักษาการนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 แทนเจ้ารณฤทธิ์ (วัชรินทร์ ยงศิริ, 2548: 24-29) ต่อมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2546 กัมพูชาได้จัดการเลือกตั้งอีกครั้ง ในครั้งนี้ ฮุน เซนได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว ส่วนสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ซึ่งได้กลับสู่เขมรเพื่อร่วมชิงชัยในการเลือกตั้งครั้งนี้กลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และได้รับเพียงตำแหน่ง ประธานสภาแห่งชาติ

ประเทศกัมพูชาจัดการเลือกตั้งขึ้นอีกหลายครั้ง ครั้งล่าสุดคือเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2556 ผลการเลือกตั้ง พรรคประชาชนกัมพูชาของฮุน เซน ได้รับชัยชนะได้ที่นั่งในสภา 68 ที่นั่ง รองลงมาคือพรรค

สงครามแห่งชาติ ของนายสม รังสี ได้ที่นั่งในสภา 55 ที่นั่ง ทำให้สุน เซนได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง และถือเป็นนายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดในโลก

ในสมัยนี้ถือเป็นช่วงที่วรรณกรรมเขมรเฟื่องฟู เนื้อหาของวรรณกรรมมีหลากหลาย เนื่องจากนักเขียนมีสิทธิเสรีภาพในการเขียนมากขึ้น มีการจัดการประกวดรางวัลวรรณกรรมทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น การจัดการประกวดวรรณกรรมโดยสมาคมนักเขียนเขมร (**សមាគមអ្នកនិពន្ធកម្ពុជា**) แบ่งเป็นรางวัล “พระสีหนุราช” และ “7 มกรา”³⁵ ซึ่งทั้ง 2 รางวัลนี้ได้รับการสนับสนุนจากสมเด็จพระนโรดม สีหนุ พระบิดาแห่งเอกราชชาติ และสมเด็จพระมหาอัครเสนาบดีเดโชสุน เซน นายกรัฐมนตรีตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าทั้งสองรางวัลนี้มีนัยทางการเมืองแฝงอยู่ (hidden agenda) เพราะถึงแม้ว่าวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลพระสีหนุราชจะมีเนื้อหาหลากหลายที่พูดถึงปัญหาต่างๆ ในสังคม เช่น ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น แต่จะต้องมีการเชื่อมโยงเนื้อหาถึงพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นเจ้าของรางวัล ส่วนวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล 7 มกรา จะต้องมีการกล่าวถึงความโหดร้ายของเขมรแดงในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย ที่ทำให้ประชาชนชาวเขมรต้องจบชีวิตลงกว่าครึ่งประเทศ และกล่าวสดุดีในวีรกรรมความกล้าหาญของทหารเวียดนามในฐานะมหามิตรที่เข้ามาช่วยปลดแอกให้แก่ชาวเขมร ขับไล่เขมรแดงออกไปจากกรุงพนมเปญเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2522

รางวัลพระสีหนุราช และรางวัล 7 มกรา แบ่งการประกวดวรรณกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ นวนิยายและกวีนิพนธ์ และเริ่มมอบรางวัลวรรณกรรมครั้งแรกในปี พ.ศ.2538 (รางวัลพระสีหนุราช) และจัดการประกวดรางวัลพระสีหนุราชกับรางวัล 7 มกรา สลับกันปีเว้นปี

เฉพาะในส่วนของนวนิยาย เนื้อหาที่พบนอกจากจะมีวรรณกรรมแนวประจักษ์พยานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์แล้ว ยังมีนวนิยายที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว นวนิยายที่กล่าวถึงเรื่องราวชีวิตรันทตของบรรดานักสู้ชีวิต ที่กว่าจะประสบความสำเร็จเช่นทุกวันนี้จะต้องผ่านอะไรมาบ้างอีกด้วย (**អ្នកនិពន្ធ**, 2556: 400-401)

³⁵ รางวัลและเกณฑ์การให้คะแนนนั้นของทั้ง 2 รางวัลนี้ใช้เกณฑ์เดียวกัน คือ รางวัลที่ 1 ได้รับเงินรางวัล 1,000 ดอลลาร์ รางวัลที่ 2 ได้รับเงินรางวัล 800 ดอลลาร์ และรางวัลที่ 3 ได้รับเงินรางวัล 500 ดอลลาร์ นอกจากนี้แต่ละรางวัลยังได้รับถ้วยรางวัลเกียรติยศอีกด้วย ส่วนเกณฑ์การตัดสินของคณะกรรมการเป็นดังนี้

-	อัตรูป (Form)	จำแนกเป็น	วิธีแต่ง (Method) ระบายบท (Style) และโสภณ หรือ ความงาม (Esthetic)
-	อัตรณัย	จำแนกเป็น	สัจจะ (Truth) คุณธรรม (Virtue) และศีลธรรม (Moral)
-	อัตรส	จำแนกเป็น	คุณค่าต่อประเทศชาติ (Value national) คุณค่าในด้านการสั่งสอน (Value education) และคุณค่าต่อการพัฒนา (Value progressive)
- คะแนนในแต่ละส่วนข้างต้นแบ่งเป็น 30 คะแนน รวมทั้งสิ้น 90 คะแนน

ภาพที่ 20 ภาพหน้าปกนวนิยายเรื่อง “วาสนานางมารีณา”

จากภาพ ภาพใหญ่เป็นรูปมารีณาครึ่งตัวสวมหมวกสีแดง แต่งกายตามแบบสตรีชาวตะวันตก ด้านล่าง (ภาพเล็ก) เป็นภาพมารีณา ในสภาพของคนป่วยจากการถูกสาดด้วยน้ำกรด กำลังสนทนากับชายคนหนึ่ง สันนิษฐานว่าเป็นพี่ชาย ผู้ซึ่งพามารีณามารักษาตัวที่ประเทศสหรัฐอเมริกา การที่ภาพหน้าปกนวนิยายใช้ภาพถ่ายแทนภาพวาด เพื่อแสดงว่า นวนิยายเรื่องนี้มีเค้าโครงเรื่องจริง

ผู้เขียนใช้ตัวหนังสือสีขาว เขียนตรงกลางขาวว่า “เรื่องจริงในการล้างแค้นด้วยสงครามน้ำกรดในวันที่ 5/12/1999” การใช้ตัวหนังสือสีขาวนั้นมีนัยแทนความบริสุทธิ์ ในที่นี้อาจหมายถึง เรื่องที่เล่านั้นผู้เขียนเล่าด้วยความบริสุทธิ์ใจ (สังเกตว่าชื่อของผู้ประพันธ์ก็เขียนด้วยตัวหนังสือสีขาวเช่นเดียวกัน) ไม่มีอคติแต่อย่างใด นอกจากนี้การลงวันที่ยังยืนยันถึงความเป็นเรื่องจริงอีกด้วย

ชื่อนวนิยายมีทั้งภาษาเขมรและภาษาอังกฤษ เสมือนต้องการจะบอกเป็นนัยๆ ว่า เรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องที่รู้กันเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่สังคมโลกจะต้องรับรู้ด้วย เพื่อทวงความยุติธรรมคืนให้แก่ผู้หญิงที่ชื่อ มารีณา ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจนเหมือนต้องตายทั้งเป็น

“วสานนางมารีณา” นวนิยายที่ทวงถามความเป็นธรรมในสังคม

คงค บุนเณียง (คงค บุนเณียง) เกิดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 1939 ที่หมู่บ้านจมนการสมโรง ตำบลจมนการสมโรง อำเภอพระตะบอง จังหวัดพระตะบอง บิดาชื่อ คงค์ ฌิน มารดาชื่อ มร ถึง เขาสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากวิทยาลัยพระมนังค์ จังหวัดพระตะบอง ในปี พ.ศ.2496 หลังจากนั้นเขาต้องหยุดเรียนไปเพราะฐานะทางบ้านยากจน

คงค บุนเณียง เป็นผู้มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตั้งแต่ยังเด็ก เวลาว่างก็มักจะแต่งกาพย์กลอนและนวนิยายขนาดสั้นตั้งแต่ครั้งยังเรียนหนังสือ เขาได้เขียนนวนิยาย เรื่อง “เสนหาตราบสันอวสาน” ส่งเข้าประกวดในงานมหกรรมศิลปกรรมซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดพระตะบอง ผลการประกวดในครั้งนั้นคือ เขาได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับเงินรางวัลจำนวน 1,500 เรียล ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่เขาหาเงินได้จากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง หลังจากนั้นเขาได้ย้ายเข้ามาในกรุงพนมเปญ ส่งผลให้เขามีแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาฝีมือการเขียน เพื่อก้าวเข้าสู่เส้นทางนักเขียน การต่อสู้ที่จะพยายามเป็นนักเขียนมืออาชีพของเขานั้นไม่ง่ายนัก เขาต้องพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการ เช่น ไม่มีสำนักพิมพ์ที่รับตีพิมพ์ผลงานของเขาเลย จนในที่สุดเพื่อนได้แนะนำให้เขานำผลงานไปเสนอที่จังหวัดกำปงจาม ทำให้ผลงานเรื่องแรกคือ “หยดน้ำตานารี” หรือ “แม่น้ำมรณะ” ของเขาได้รับการตีพิมพ์ และเป็นผลงานที่ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่คงค บุนเณียงในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2501-2503 คงค บุนเณียงทำงานเป็นครูอัตราจ้างในโรงเรียนประถมศึกษาประจำจังหวัดกำปงจามชื่อ ทักจินศาลา ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 เขาได้กลับมาประกอบอาชีพนักเขียนอีกครั้ง เมื่อเพื่อนคนหนึ่งได้ช่วยฝากงานให้เขาได้ทำงานเป็นนักเขียนบทภาพยนตร์ จนถึงปี พ.ศ. 2506 คงค บุนเณียงถูกจับกุมตัว และถูกตัดสินโทษจำคุกเป็นเวลา 6 เดือน สาเหตุเนื่องมาจากนวนิยายเรื่อง “วิมานนรก” ของเขามีเนื้อหาหมิ่นประมาทข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง

10 ปีต่อมา หลังจากพ้นโทษแล้ว ในปี พ.ศ. 2516 นวนิยายเรื่อง “หนโหนดอนาคตของมัน” และ “แสนเสียดายแก้มขวา” มีเนื้อหาวิจารณ์การก่อการรัฐประหารของจอมพลลอน นอล ทำให้เขาถูกจับและถูกตัดสินจำคุกอีกเป็นเวลา 6 เดือน หลังจากพ้นโทษแล้ว เขาได้พบรักและแต่งงานกับตาด คิมลน หรือ โอจ ภูทาบ และยังคงยึดอาชีพนักเขียนเรื่อยมา

เมื่อเขมรแดงเข้ายึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 คงค บุนเณียง และครอบครัวต้องอพยพออกจากกรุงพนมเปญตามคำสั่งขององค์การ โดยไปอาศัยอยู่ที่หมู่บ้าน ฌูก อำเภอซอนตัน จังหวัดกำปงธม พวกเขาต้องทำงานหนัก และถูกกลั่นแกล้งทารุณกรรมอยู่บ่อยๆ ครอบครัวของเขาต้องพลัดพรากจากกัน และสมาชิกในครอบครัวหลายคนต้องเสียชีวิต

เมื่อสิ้นสุดยุคกัมพูชาประชาธิปไตย คงค บุนเณียงได้เข้ารับราชการเป็นประธานฝ่ายโฆษณาวัฒนธรรม และหนังสือพิมพ์กำปงจามเป็นเวลา 1 ปี จากนั้นได้ดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมภาพยนตร์ ในปี พ.ศ. 2524 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 – 2539 เขาได้ดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมการเผยแพร่ของกระทรวงวัฒนธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 เขาได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ และกระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอชื่อเขาให้ได้รับรางวัล “วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน” (Southeast Asian Award) หรือรางวัล

ซีไรต์ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ซึ่งคงค บุนเฌอนเป็นนักเขียนคนที่ 2 ของประเทศเขมรที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้

ในช่วงที่คงค บุนเฌอนเข้ามารับรางวัลในประเทศไทย เขาและครอบครัวได้ขอลี้ภัยทางการเมืองเนื่องจากเขาถูกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งฆ่า เพราะไม่พอใจนวนิยายของเขาเรื่อง “วาสนานางมารีณา” ที่พาดพิงถึงภรรยาหลวงของข้าราชการที่ทำร้ายมารีณาด้วยการสาธน์น้ำกรดใส่หน้าด้วยความหึงหวงจนมารีณาเสียชีวิต ปัจจุบันคงค บุนเฌอน และครอบครัวได้อาศัยอยู่ที่ประเทศนอร์เวย์เป็นการถาวรมิได้กลับไปเยือนบ้านเกิดอีกเลย

คงค บุนเฌอน เขียนนวนิยายเรื่อง “วาสนานางมารีณา” (វាសនាមារីណា) ขึ้นในปี พ.ศ.2543 ภายหลังจากที่ มารีณา ผู้เป็นหลานสาวของภรรยาของเขาถูกสาธน์น้ำกรดจนเสียชีวิต เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2542

มารีณาเกิดเมื่อปี พ.ศ.2526 ที่จังหวัดพระตะบอง บิดาชื่อตาด สุนคน มารดาชื่อนางชาย สาเรือน ภายหลังจากสิ้นสุดยุคเขมรแดง ครอบครัวของเธอจึงได้ย้ายมาอาศัยอยู่ในกรุงพนมเปญเป็นการถาวร มารีณาจำต้องหยุดเรียนเมื่ออายุได้ 15 ปี เพื่อมาช่วยทางบ้านค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน ในปีต่อมาเธอจึงได้ขออนุญาตไปทำงานเป็นเด็กเสิร์ฟเปียร์อยู่กับพี่สาว เพราะเห็นว่ารายได้ดีกว่าการค้าขายอยู่ที่บ้าน เธอหวังจะหาเงินมาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง

มารีณาเป็นผู้หญิงที่มีหน้าตาสวยงาม มีผู้ชายทั้งหนุ่มทั้งแก่ทั้งที่ยังโสดและมีครอบครัวแล้วหมายปองเธอ แต่เธอไม่สนใจ ต่อมาได้มีแมวมองจากบริษัทโกลเด้น ซีดี (GOLDEN CD) มาทาบทามให้เธอไปแสดงมิวสิกวิดีโอ มารีณาได้ตอบตกลง เธอทำงานอยู่ในวงการบันเทิงได้ไม่นาน ได้มีชายคนหนึ่งเข้ามาติดพันเธอ เขาบอกกับเธอว่า เขาเป็นคนเขมรที่ลี้ภัยไปอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วจนกระทั่งได้สัญชาติอเมริกัน และเขาก็รู้จักพี่ชายของเธอที่ทำงานอยู่ที่นั่นด้วย ทำให้มารีณาไว้วางใจ เขาบอกกับเธอว่า ตอนนี้ เขาทำธุรกิจจึงต้องเดินทางไปประเทศต่างๆ อยู่เป็นประจำ เขามีเงินทองมากมาย และที่สำคัญคือ เขายังเป็นโสดอยากมีภรรยาชาวเขมรเพื่อมาคอยดูแลเขา เขาให้เงินมารีณาครั้งละมากๆ อีกทั้งซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น แหวนเพชร โทรศัพท์มือถือ ซึ่งถือเป็นของโก้หรูมากในยุคนั้น เขาได้เข้าบ้านให้มารีณาและครอบครัวอยู่ ต่อมาเขาก็ได้มารีณามาเป็นภรรยา

วันหนึ่ง เธอเห็นชายคนหนึ่งในจอโทรทัศน์มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับสามีของเธอที่ชื่อ ถา อย่างไม่ผิดเพี้ยน เขาดำรงตำแหน่งเป็นรองเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและชื่อของเขาก็ลงท้ายด้วยคำว่า ถา เช่นเดียวกัน ความลับที่สามีของเธอปกปิดเธอไว้นั้นจึงเปิดเผย แท้จริงแล้วเขาไม่ได้เป็นชาวเขมรที่ลี้ภัยไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา เขาไม่ได้ทำธุรกิจ แต่เขาเป็นนักการเมือง และที่สำคัญเขาไม่ได้เป็นโสด แต่ทว่าเขามีครอบครัวแล้ว

คุณนายผล ซึ่งเป็นภรรยาหลวงคอยตามรังควานมารีณาอย่างไม่ลดละ ในท้ายที่สุดเธอได้พาบริวารมาทำร้ายมารีณาบริเวณหน้าตลาด ท่ามกลางสายตาของผู้คนมากมายที่ยืนดู แต่ไม่มีใครกล้าเข้ามาช่วยเธอ คุณนายผลใช้ให้กลุ่มชายฉกรรจ์รุมซ้อมมารีณา ก่อนที่เธอจะวิ่งไปนํานํ้ากรดมาสาธน์ไปทั่วร่างกาย พี่สาวของ

มารีณามาช่วยน้องสาวไว้ได้ทัน และรับนำตัวมารีณาไปรักษาที่โรงพยาบาลพระกฤษณะ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลสงฆ์ แต่เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์ของเขมรยังไม่ก้าวหน้าพอ ญาติจึงตัดสินใจนำตัวมารีณาไปรักษาต่อที่ประเทศเวียดนาม ท้ายที่สุด พี่ชายของมารีณาที่ทำงานอยู่ที่สหรัฐอเมริกาเห็นว่าผลการรักษาที่ประเทศเวียดนามไม่เป็นที่น่าพอใจนัก จึงพาน้องสาวมารักษาตัวต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อผู้หญิงกลายเป็นอนุภรรยาโดยไม่ตั้งใจ

คงค บุนเณียนเขียนนวนิยายเรื่องนี้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่มารีณา ซึ่งเป็นหลานสาวของภรรยาของเขา และคงคเป็นการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงทุกคนที่ถูกทำร้ายด้วย ดังปรากฏอยู่ในบทนำของนวนิยายเรื่องนี้ เขาได้อ้างถึง พิสิฐฐ พลิกา ผู้เป็นอนุภรรยาของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งถูกฆาตกรรมโดยเปรียบเทียบว่า เหตุการณ์การฆาตกรรมพลิกานั้นยังไม่ถูกออกและสะเทือนขวัญเท่ากับเหตุการณ์การฆาตกรรมทำร้ายนางมารีณา เพราะการฆาตกรรมนางพลิกานั้นยังไม่เปิดเผยว่าใครเป็นฆาตกร ในขณะที่กรณีของมารีณานั้น จำเลยกระทำการอย่างโจ่งแจ้ง และมีผู้ทราบแน่ชัดว่าผู้กระทำผิดนั้นเป็นใคร แต่ทว่ากฎหมายบ้านเมืองกลับไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

คงค บุนเณียนมองว่า แม้การเป็นอนุภรยานั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าชื่นชมนักสำหรับผู้หญิง เพราะ “ถึงแม้การแย่งสามีคนอื่นจะไม่ใช่อะไรที่ผิดกฎหมาย แต่ถือเป็นศีลธรรมประจำใจที่ผู้หญิงชาวเขมรต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ดีงาม แม้ว่ากฎหมายทางโลกจะไม่ได้ระบุไว้ หากแต่กฎหมายทางธรรมได้แสดงให้เห็นชัดแล้วว่าชายหญิงที่แย่งภรรยาหรือสามีของคนอื่น(เมื่อตายไป) จะต้องตกนรก ขึ้นต้นจั่วเหล็ก เป็นต้น ” (ธาสสลา ธอธีริธ, 2000: 172-173) อย่างไรก็ตาม ในกรณีของมารีณาต้องถือว่าน่าเห็นใจ เนื่องจากเธออายุยังน้อยไม่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของผู้ชาย (ที่เป็นถึงข้าราชการระดับสูง ผู้มีอิทธิพลกว้างขวาง) อีกทั้งความยากจนทำให้มารีณาไม่ได้เรียนหนังสือ “แต่เรียนหนังสือไม่เก่ง ทำให้ไม่ก้าวหน้าไปไหนเลย ” (ธาสสลา ธอธีริธ, 2000: 52) เลือกที่จะเป็นอนุภรรยา เพราะต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย และการเป็นอนุภรรยาของมารีณานั้น ก็ได้เป็นเพราะความสมัครใจ แต่เป็นเพราะเธอถูกหลอกลวง ในที่สุดจึงต้องยอมปล่อยให้สถานการณ์พาไปแบบเลยตามเลย

คงค บุนเณียนประณามการกระทำของนายถา ข้าราชการระดับสูงผู้มักมากในกามจนนำพาชีวิตของหลานสาวภรรยาของเขาไปสู่หายนะ เขาเชื่อว่าความผิดทั้งหมดน่าจะเกิดขึ้นมาจากนายถาเป็นต้นเหตุ หลายครั้งที่มารีณาบอกเลิกกับนายถา เธอก็มักจะถูกข่มขู่ว่า “เขาจะตามจองเวรจองกรรมเธอตลอดไป หมายความว่าเขาจะพยายามหาทุกอย่างที่จะทำให้ทำลายรูปโฉมอันงดงามปานนางอัปสรของเธอให้สิ้นไป โดยไม่ปล่อยให้เธอได้ใช้รูปโฉมนี้ไปเสพสุขกับใครๆ ได้อีกเลย ” (ธาสสลา ธอธีริธ, 2000: 6-7) การที่ข้าราชการท่านนี้ไม่ยอมปล่อยให้มารีณาเป็นอิสระทำให้ในท้ายที่สุดมารีณาต้องถูกน้ำกรดสาจดจนเสียชีวิตที่น่าเวทนาไม่ต่างจากตายทั้งเป็น

“...ผู้หญิงอาภัพคนนั้นไม่มีผิวหน้าเลย คือผิวนั้นมันได้เปื่อยเน่าไปหมดแล้ว ตอนนั้นฉันจุมกที่ย่นไปติดกับเนื้อหน้า ซึ่งแดงฉานจนแทบมองไม่เห็นช่องว่าง ต้องสอดสายยาง 2 ท่อเพื่อช่วยให้เธอ

สามารถหายใจเข้าออกได้ ริมฝีปากข้างบนของเธอเปื่อยย่นเหมือนเขาจับฉีกออก ส่วนข้างล่างแทบจะหลุดออกจากกัน จนแพทย์น่าจะต้องพันผ้าพันแผลซ้อนทับกันหนามากเพื่อไม่ให้มันหลุดออกมา”

(ธาสส ลาอัมวิธนา, 2000: 26)

อีกคนหนึ่งที่คุณค บุนเหมือนประณามนั่นคือคุณนายผล ภรรยาหลวงผู้ที่ใช้ศาลเตี้ยพิพากษาโทษของภรรยาน้อย โดยปราศจากเมตตาธรรม แม้ว่าความหึงหวงจะทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยาหลวงจะต้องปกป้องสิทธิของตน ทว่าคุณนายผลก็ไม่มีสิทธิที่จะไปทำร้ายภรรยาน้อย

“...ด้านภรรยาหลวงหรือที่เรียกว่าคุณนายต้นทาง ก็ไม่มีกฎหมายมาตราใดที่รองรับไว้อย่างชัดเจนว่า ตนมีสิทธิเต็มที่จะทำร้ายภรรยาน้อยหรือผู้หญิงที่เป็นนางบำเรอของสามีด้วยเช่นกัน ดังนั้นเวลาใดที่ภรรยาหลวงหรือคุณนายทั้งหลายมีแผนการที่จะประทุษร้ายบุคคลอื่นแล้ว ก็ไม่ควรจะหลีกเลี่ยงพ้นการลงโทษของศาลด้วยเลย เพราะเป็นการละเมิดต่อสิทธิในร่างกายของมนุษย์ และละเมิดต่อกฎหมายอาญาอย่างชัดเจนอีกด้วย”

(ธาสส ลาอัมวิธนา, 2000: 26)

คุณค บุนเหมือนได้กล่าวว่า นวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อเปิดโปงใคร ไม่ได้มีเรื่องของการเมืองใดๆ แอบแฝง และไม่ได้เขียนขึ้นเพราะมารีณาเป็นหลานสาว แต่เขียนขึ้นเพราะต้องการที่จะเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงทุกคนที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

“ขอเรียนให้ทราบว่า นี่คือนวนิยาย ไม่ได้เป็นบทความในหนังสือพิมพ์ หรือเป็นเอกสารที่มีอคติ โน้มเอียงไปในทางการเมืองหรือก แต่เป็นนวนิยายอิงไปกับชีวิตจริง และพินิจพิเคราะห์จริง ไม่มีการเสริมแต่งเพื่อทำลายล้างบุคคลใดเลย คนที่ได้กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด ล้วนแล้วแต่กำลังแบกรับความจริง ไม่มีการเติมแต่งด้วยอารมณ์เลื่อนลอย และไม่มีอิทธิพลอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เบื้องหลัง เพื่อบังคับให้ข้าพเจ้าเขียน รวมทั้งยุยงส่งเสริม เหมือนเป็นคนชดน้ำเพื่อรอกินเนื้อ³⁶ ด้วย

ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้ ไม่ใช่เพราะมารีณาเป็นหลานหรือก แต่ข้าพเจ้าเขียนเพราะความเจ็บปวด สงสารเด็กสาว (เด็กสาวคนไหนก็ตาม) ซึ่งต้องประสบกับเคราะห์กรรม ถูกล่วงละเมิดสิทธิอย่างอยุติธรรมที่สุด”

(ธาสส ลาอัมวิธนา, 2000: 11-12)

³⁶ สำนวน บุทธิกัศฐิณฑาก หมายถึง คนที่ลงทุนทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อหวังผลตอบแทน (ความหมายเชิงลบ)

ดูราวกับคงค บุนเณียนเขียนนวนิยายเรื่องนี้ เพื่อปกป้องสิทธิของผู้หญิง แต่เท่าที่ผ่านมานวนิยายของเขาไม่ได้ให้ความสำคัญกับเพศหญิงเท่าที่ควรนัก (เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับนวนิยายเรื่อง “ขอเชมรที่อยู่ไกลพรมแดน” ของผู้เขียนคนเดียวกันนี้ ขอเชมรที่อยู่ไกลพรมแดนเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาบางส่วนเหยียดย่ำคุณค่าของผู้หญิง เช่น ภรรยาทอดทิ้งสามีผู้พิการไปหาสามีใหม่ที่ดีกว่า หรือการที่มารดานำบุตรสาวไปเร่ขายบริการทางเพศให้กับนักธุรกิจเพื่อแลกเงิน เป็นต้น) ผลงานของคงค บุนเณียน แตกต่างจากงานของนักเขียนหญิงที่ให้คุณค่ากับ “ความเป็นผู้หญิง” อย่างเช่นงานของ ปัล วัฒนารักษ์ (เขมรออกเสียงว่า ปัล วัน-นา-รี-เรียะ) หรืองานของเมา สมณาง (เขมรออกเสียงว่า เมา ซ้อมณาง) อย่างสิ้นเชิง ขวนให้คิดว่าการที่เขาเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี เพราะเขารู้สึกว่า มารีณาเป็น “ผู้หญิง” หรือเขียนเพราะว่ามารีณาเป็น “หลานสาว” กันแน่ ?

คงค บุนเณียนยืนอยู่ข้างเดียวกันกับมารีณาอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ในนวนิยายเรื่องนี้มองผ่านมุมมองของมารีณาแต่เพียงผู้เดียว โดยลืมไปว่าคุณนายผล ผู้เป็นภรรยาหลวงนั้นก็ เป็น “ผู้หญิง” เช่นเดียวกัน ถ้าจะเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้หญิง ก็ควรที่จะเรียกร้องสิทธิให้กับภรรยาหลวงด้วย หากแต่ผู้เขียนกลับกล่าวด้วยน้ำเสียงเย้ยหยันว่า

“บรรดาคุณนาย หรือภรรยาหลวงควรพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุด อย่าเอาหงสา (ความเป็ดเปียน) มาช่วยแก้ไขปัญหาละเลย เพราะมันไม่ใช่วิธีการอันศักดิ์สิทธิ์สำหรับยุติปัญหารักร้าง ในสังคมครอบครัวได้เลย ถ้าคราวใดเกิดมีปัญหแบบนี้ เราต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหโดยสันติวิธีจะดีกว่า แล้วต้องทำให้กระจำจ้งด้วยการหาเหตุผลให้ครบทุกด้านว่าสาเหตุที่ทำให้สามีทรยศไปมีภรรยาใหม่หรือนางบำเรอนั้นคืออะไร

สาเหตุอาจเกิดมาจากผู้ชายที่เป็นสามีนั้นเป็นคนมักมากในกามจนเข้ากระดุกดำ ชอบเปลี่ยนรสรักเหมือนกับเปลี่ยนแกง หรืออาจเกิดมาจากการที่บรรดาคุณนายหรือภรรยาหลวงนั้นมีจุดบกพร่องตรงจุดใด จึงทำให้สามีเบื่อหน่ายอย่างรวดเร็ว”

(ธาสณ ลาอัมวิธนา, 2000: 173-174)

การที่คงค บุนเณียนกล่าวเช่นนี้ทำให้คิดว่า การที่สามีไปมีภรรยาใหม่ เนื่องมาจากภรรยาหลวงไม่ดี ขาดความสามารถที่จะผูกใจสามีไว้ได้ สรุปลแล้วผู้ชายจึงอาจไม่ใช่ฝ่ายผิด หรือถึงผิดก็ผิดแบบไม่เต็มร้อย เปอร์เซนต์ ส่วนมารีณานั้นทำผิดเพราะความไม่รู้ ถือเป็นความผิดที่ไม่ได้เจตนา จึงควรที่จะให้อภัย คงค บุนเณียนมองว่า คุณนายผล เป็นฝ่ายผิดร้อยเปอร์เซนต์ และพยายามยัดเยียดความผิดบาปนี้ให้แก่เธอ ทั้งๆ ที่เธอก็คงมีเหตุผลบางอย่างที่ใครๆ อาจจะไม่รู้ จึงทำให้เธอลุกขึ้นมาอาละวาดขาดสติเช่นนี้ และเมื่ออ่านย่อหน้าสุดท้ายของ “คำนำ” อย่างละเอียด จึงพบว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงที่ทำให้คงค บุนเณียนเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้น ก็เพราะต้องการตำหนิภรรยาหลวง นั่นเอง

“ท้ายที่สุดนี้ คือเพื่ออบรมสั่งสอนหญิงสาว ที่หลงทางเพราะเชื่อหุ้มนเงินของพวกข้าราชการ
มั่งมาก และขอสั่งสอนไปถึงบรรดาคุณนายจอมโหดร้ายทั้งหลาย ขอให้โปรดเมตตาพิจารณา
ไตร่ตรองให้ถ่องแท้ ก่อนที่จะกลายเป็นทาสของความหึงหวง หรือกลายเป็นอันธพาล
เพราะต้องการเพียงมุ่งจะทำลายชีวิตของสาว ๆ นางบำเรอของสามี ด้วยคิดว่า ผู้หญิงเหล่านั้น
เป็นผู้ที่ลอบลอบปล้นเอาดวงใจกับฏ และหมิ่นเนา ไม่รู้จักพอของผู้เป็นสามีนั้น”

(ชาลส ลอว์ริธ, 2000: 12)

คนที่น่าสงสารที่สุดในนวนิยายเรื่องนี้อาจจะไม่ใช่มารีณา แต่อาจเป็นคุณนายผล เพราะคุณถา
สามารถไปหาผู้หญิงคนใหม่เพื่อมาดำรงตำแหน่งอนุภรรยาได้อยู่เรื่อยๆ เพราะมีทั้งอำนาจและทรัพย์สินเงิน
ทองมากมาย ปลอ่ยให้คุณนายผลต้องเจ็บปวดร้าวอยู่เพียงลำพัง เพราะต้องได้ชื่อว่าเป็นภรรยาหลวงอยู่
เสมอ

“พวงมาลัยดอกมะลิ”³⁷ กับการผลิตซ้ำวาทกรรมเรื่อง “ความเป็นมารดา” ในสังคมเขมร

เมา สมณาง (មេ សំណាង) (ออกเสียงว่า เมา ซ็อม-ณาง) เจ้าของนามปากกา “กระต่าย” (ត្រូយ) เกิดเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502 ณ จังหวัดกำปงโสม บิดาชื่อ เมา โสม มารดาชื่อ แปน สีแยณ ปัจจุบันเธอสมรสกับนายทหารชื่อวีรา เมา สมณางเริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 และมีผลงานต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ (ฮือ ฮุท ฮี, 2545: 555-556)

เธอถือเป็นหนึ่งในนักเขียนหญิงเพียงไม่กี่คน ที่สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าไว้ประดับแวดวงวรรณพิภพของเขมร ผลงานนวนิยายของเธอเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักอ่าน เพราะนอกจากสำนวนภาษาที่ไพเราะ สละสลวยแล้ว นวนิยายของเธอยังแฝงข้อคิดดีๆ ไว้ให้อีกด้วย ผลงานที่ได้รับรางวัลเช่นนวนิยายเรื่อง “คลื่นซัดทราย” (រលកជេកឡាន) ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศร่วมกับนวนิยายเรื่อง “ลืมนี่ไม่ลง” (មេត្តាមិនបាត់) ของปัล วัฒนารักษ์ (ប៉ាល់ វណ្ណារិក្ខ) รางวัลพระสิหนุราชประจำปี พ.ศ. 2538 ของสมาคมนักเขียนเขมร

ส่วนนวนิยายเรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ” (ត្រូមង្គលិម្លិះ) ได้รับรางวัลรองชนะเลิศจากการประกวดวรรณกรรมขององค์การนอร์เวย์สงเคราะห์กุมาร (អង្គការស៊ីអេសยูเอស្តេស) และได้รับการคัดเลือกให้แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2544 อีกด้วย (ត្រូមង្គលិម្លិះ, 2552: ប្រមាណបុគ្គលិក)

เมา สมณาง ได้ให้ “พวงมาลัยดอกมะลิ” เป็นสัญลักษณ์แทนความดีงามของผู้เป็นมารดา ที่ช่วยธำรงรักษาโลกไว้ ดังที่อุดม ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายได้กล่าวไว้ในตอนท้ายเรื่องว่า “พวงมาลัยดอกมะลิเป็นตัวแทนของศุภมงคลของเรา ขอให้น้องรักษามันไว้ให้ดีเถิด トラบใดที่ดอกมะลียังคงมีกลิ่นหอม ผลบุญความดีก็จะสถิตอยู่เป็นนิรันดร์ในโลกนี้ เพื่อช่วยเหลือผู้ประพาศให้มีสุขสบาย” (ត្រូមង្គលិម្លិះ, 2009: 46) นำแปลกที่ดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของวันแม่ของไทยก็เป็นดอกมะลิเช่นเดียวกัน

ทัศนะเรื่อง “ความเป็นมารดา”

ดอกมะลิในที่นี้ แทนคุณความดีของมารดา ผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดู และคอยสั่งสอนอบรมให้การศึกษาบุตร สอดคล้องกับชื่อตัวละครเอกฝ่ายหญิงซึ่งรับบทเป็นมารดา ในนวนิยายเรื่องนี้ก็มีชื่อว่า “มะลิ” (ម្លិះ) เมื่อพิจารณาจากชื่อเรื่องแล้ว จะเห็นได้ว่า เมา สมณางได้ให้ความสำคัญกับผู้หญิงที่เป็น “มารดา” ทุกคน เพราะดอกมะลิเพียงดอกเดียว ไม่อาจนำมาร้อยเป็นพวงมาลัยได้ การที่โลกนี้จะดีขึ้นได้ จึงไม่ใช่เกิดจาก “มะลิ” ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนี้แต่เพียงคนเดียว ต้องอาศัยคนที่เป็นมารดาทุกๆ คนบนโลกใบนี้

นวนิยายเรื่องนี้ได้ให้ความสำคัญกับผู้เป็นมารดาว่า เป็นเสมือนเสาหลักในครอบครัว ครอบครัวที่มีมารดาที่ดี แม้จะไม่มีบิดา หากแต่มารดาก็สามารถเป็นที่พึ่งแทนบิดา (คือเป็นทั้งมารดาและบิดา) ให้แก่บุตรได้ แนวคิดดังกล่าวที่เมา สมณางนำเสนอ นั้น ไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ในสังคมเขมรแต่ประการใด หากแต่เป็น

³⁷ ชื่อภาษาเขมร คือ กมรองผกามะลิ (ออกเสียงว่า ก็อม-รอง-ผกา-มะลิ)

ดังกล่าวไปยังบุตรสาวคนเดียวของเธอด้วย เมื่อเห็นเด็กจรจัดที่ใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนที่ “ยืนกันเป็นกลุ่มๆ แหย่กันตามกาที่ติดอยู่ในถุง แต่ละคนมีใบหน้าและเสื้อผ้าอมแมม บ้างก็วิ่งไล่ตะเถิบกัน แหย่อาหารของแขกที่เหลือติดกันจาน” (ทรงอภินิหาร, 2009: 15) มะลิได้บอกให้แพนดูและสั่งสอนว่า “ถึงอย่างไร ลูกก็ยังม่มีแม่ที่คอยเฝ้าชี้แนะแนวทางให้แก่ลูก ส่วนเด็กกำพร้าเหล่านี้ แม้จะประพฤติดีหรือถูก ก็ไม่มีใครเฝ้าสั่งสอนเลย” (ทรงอภินิหาร, 2009: 15) นอกจากจะเป็นการส่งผ่านหน้าที่สำคัญของผู้หญิงไปยังบุตรสาว ซึ่งจะต้องเป็นมารดาต่อไปในอนาคตแล้ว คำพูดของมะลียังช่วยทำให้แพนคลายความน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตาของตน ที่ต้องเกิดมาเป็นคนยากจนอีกด้วย

ตอนที่นุทหลงผิด จะเข้าไปอยู่ในกลุ่มของอันธพาล คอยฉกชิงวิ่งราว สร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น มะลิได้พยายามทัดทานจนสุดกำลังความสามารถ ชี้ให้นุทเห็นถึงบาปบุญคุณโทษ และยกตัวอย่างของคนที่ประพฤติชั่วว่า ต้องทนรับผลกระทบที่ก่อไว้ ดังปรากฏเป็นข่าวทางโทรทัศน์อยู่ทุกวัน ทำให้มะลียอมไม่ได้ที่ต้องทนเห็นนุทหลงผิดเดินทางผิดเพราะ “ไม่มีอะไรเจ็บปวดเท่ากับการสูญเสียลูกเลย คือการสูญเสียลูกซึ่งเคยเป็นคนดี ถึงจะลำบากยากจนอย่างไร ก็พยายามหากินโดยสุจริต” (ทรงอภินิหาร, 2009: 17)⁴¹

การอบรมสั่งสอนบุตร มะลิทำได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง นอกจากนี้มะลียังสนับสนุนให้นุทและแพนได้เรียนหนังสืออีกด้วย และสิ่งนี้เองที่ผู้เล่า (Narrator) ได้ชื่นชมมะลิว่า “เวลานี้ที่เธอเหลือแต่ตัวเปล่า แม้แต่บ้านช่องยังต้องเช่าเขาอยู่ มีเพียงข้อเดียวเท่านั้นที่มะลิทำได้ดีที่สุด คือ เธอได้ต่อสู้เพื่อให้ลูกทั้งสองคนได้เรียนหนังสือ” (ทรงอภินิหาร, 2009: 11)

จะเห็นได้ว่า หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของผู้เป็นมารดาในความคิดของเมา สมณาง นั่นคือ การอบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดี อันเป็นหน้าที่ของมารดาโดยตรง และสนับสนุนให้มีโอกาสได้เรียนหนังสือสูงๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต อันเป็นหน้าที่ของมารดาที่ยอมรับภาระขัดเคืองทางสังคมด้วยระบบการศึกษา

วรรณกรรมเรื่องนี้ได้สะท้อนภาพในสังคมเขมรที่เต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะสังคมในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร เพราะหลังจากที่กองทัพเวียดนามเข้ามาปลดปล่อยกรุงเทพมหานครให้เป็นอิสระจากการปกครองของเขมรแดง (ตรงกับวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522) และฟื้นฟูประเทศขึ้นใหม่ กรุงเทพมหานครจึงได้กลายเป็นเมืองสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรมอีกครั้งหนึ่ง และพัฒนาขึ้นมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา (Michel Igout, 2001 : 15-21)

ในกรุงเทพมหานครจะมีกลุ่มที่เรียกว่า “บองธม” (บอง) ซึ่งแปลว่า พี่ใหญ่ เป็นกลุ่มที่คุมถนน หลอกลวง และบังคับให้เด็กๆ มาเป็นขอทาน และค้ายาเสพติด โดยจะเลือกเด็กกำพร้า หรือเด็กที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ โดยเด็กพวกนี้จะอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อหางานทำ (Karen J. Coates, 2005: 175) ในกรณีที่เป็นผู้หญิง จะถูกบังคับให้ต้องค้าประเวณีด้วย ผู้หญิงหลายคนถูกนักเที่ยวทุบตี ทำร้ายร่างกาย หลายคนโชคร้าย ต้องติดเชื้อเอช ไอ วี อีกด้วย (Karen J. Coates, 2005: 165)

⁴¹ ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงทุกข์ของผู้เป็นมารดาบิดาว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ ทุกข์เพราะไม่มีบุตร ทุกข์เพราะบุตรตาย และทุกข์เพราะบุตรประพฤติชั่ว ซึ่งอย่างหลังนี้ถือว่าเป็นความทุกข์ที่มากที่สุดของผู้เป็นมารดาบิดา

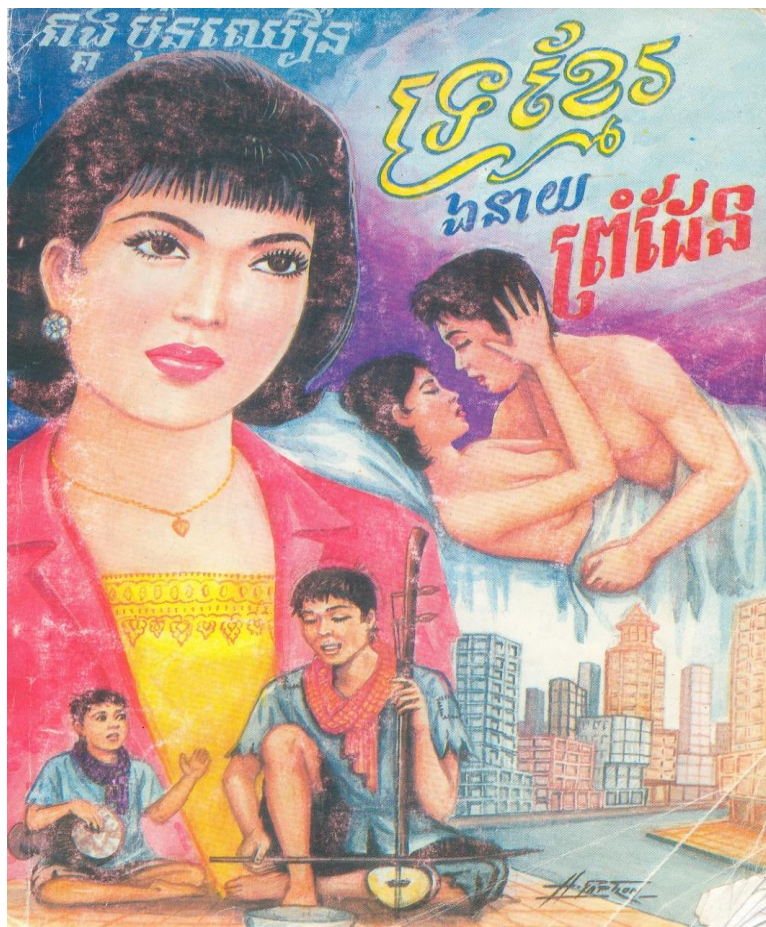
เมา สมณาง ระบุไว้ในส่วนของอารัมภกถา หรือคำนำของผู้ประพันธ์ว่า เธอแต่งนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นเพื่อปลุกฝังความคิดที่ตึงามให้แก่เยาวชน ในยุคที่วัฒนธรรมเขมรอ่อนแอลง และอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติได้เข้ามามีอิทธิพลครอบงำความคิดของคนเขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งจะเป็น “หน่อไม้ที่จะแทนที่ต้นไผ่” (ธัมมธัมมธัมม) ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะเด็กกำพร้าทั้งหลาย ที่ต้องตกอยู่ในโลกที่มีดมน ภายใต้อิทธิพลของอำนาจเงิน ผู้เขียนได้อุทิศคุณความดีจากนวนิยายเรื่องนี้ ไว้ในส่วนท้ายของอารัมภกถาว่า “ให้เด็กกำพร้าทั้งหมดทุกคนบนโลกนี้ ได้พบกับศุภมงคลอันเพริศแพร้ว พร้อมทั้งอนาคตอันสดใสสมดังความปรารถนา เหมือนกับชีวิตของเด็กในเรื่องพวงมาลัยดอกมะลิฉะนั้น” (ธัมมธัมมธัมม, 2009: ๑๑๑๑๑๑)

แม้ว่าเมา สมณาง จะระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เธอเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่เด็กและเยาวชนก็ตาม หากแต่เมื่อพิจารณาสาระสำคัญ ที่นำเสนอแล้วจะเห็นได้ว่า เมา สมณางต้องการที่จะปลุกพลังความเป็นมารดาในสังคมเขมรให้ลุกขึ้นอีกครั้ง ในยุคที่ประเทศเขมรเกิดปัญหาสังคมมากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหาเด็กติดยาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาการก่อคดีอาชญากรรม และปัญหาเด็กค้าประเวณี เป็นต้น ซึ่งการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ให้หมดไปได้นั้นต้องเริ่มที่ “สถาบันครอบครัว” เป็นอันดับแรก และผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในครอบครัวนั้นคือ “มารดา”

การปลุกพลังของผู้หญิงให้ลุกขึ้นมาสร้างครอบครัว สร้างสังคม และสร้างชาติ ที่เมา สมณางใช้ไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมเขมร เนื่องจากวาทกรรมดังกล่าวได้ถูกนำมาผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสังคมเขมร ไม่ว่าจะเป็นในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย ที่เขมรแดงเรื่องอำนาจ (พ.ศ. 2518 – 2522) ก็มีการพูดถึง “ยุทธนาธิปไตย” หรือหลัง พ.ศ. 2522 ที่ชาวเขมรต้องช่วยกันบูรณะฟื้นฟูประเทศขึ้นใหม่ หลังจากที่ต้องบอบช้ำจากสงครามการเมือง ผู้หญิงก็ได้กลายมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากภายหลังจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์แล้ว ประเทศกัมพูชามีประชากรที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่เป็นหญิงม่ายและเด็ก

นอกจากนี้ข้อมูลจากศูนย์ผู้พิการนานาชาติ (Handicap International) ระบุว่า ในช่วงกลางทศวรรษ 2520 จนถึงต้นทศวรรษ 2530 มีผู้สูญเสียอวัยวะเพราะเหยียบกับระเบิดประมาณ 200 คนต่อเดือน ในช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2536 ตัวเลขผู้สูญเสียอวัยวะลดลงครึ่งหนึ่ง ซึ่งผู้สูญเสียอวัยวะนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 25-30 ปี (Paul Davies and Nic Dunlop, 1994 : 11-22) และนี่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เราเข้าใจว่า เพราะเหตุใด เมา สมณางจึงต้องอาศัยพลังของเพศหญิงในการแก้ปัญหาชาติ

เมา สมณาง จึงปลุก “ความเป็นมารดา” เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในยุคที่วัฒนธรรมเขมรอ่อนแอลง และวัฒนธรรมต่างชาติไหลทะลักเข้ามาจนยากจะสกัดกั้น เธอเห็นมีแต่มารดาเท่านั้น ที่จะช่วยทำให้ “บ้าน” คงเป็น “บ้าน” ที่ให้ความอบอุ่นแก่เยาวชนเขมรตลอดไป

ภาพที่ 22 ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “ขอเขมรอยู่ไกลพรหมแดน”

จากภาพ มีตัวอักษรภาษาเขมรเขียนชื่อผู้แต่งและชื่อนวนิยายเรื่องนี้ รูปภาพผู้หญิงขนาดใหญ่ คือ ภาพของสอย ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของนวนิยายเรื่องนี้ ภาพชายหญิงที่กำลังกอดก่ายกันนั้น คือ ภาพสอยกับ นุต ผู้ชายคนแรกที่ได้ครอบครองตัวเธอ และเป็นผู้ชายเพียงคนเดียวที่เธอรักมั่นในฐานะสามี

ด้านล่างของปกหนังสือเป็นภาพชายตาบอดกำลังนั่งสีซอมีเด็กผู้ชายตกลองอยู่ข้างๆ นั่งขอทานอยู่ริม บาทวิถีในเมืองใหญ่ที่มีตึกสูงระฟ้า บุคคลในภาพคือฉอนและฉ่วย บิดาและน้องชายของสอย ส่วนฉากที่ปรากฏ คือ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

ขอทานชาวเขมรที่เข้ามาขอทานในประเทศไทยต่างจากขอทานชาวไทยตรงที่ส่วนใหญ่พวกเขาสีซอ ด้วยท่วงทำนองเพลงเขมรเพื่อแลกเศษเงิน “ขอ” ในที่นี้จึงเป็นการใช้โวหารนามนัย (Metonymy) หมายถึง ขอทานชาวเขมรทุกคน พวกเขาต้องระหกระเหินเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ต่างบ้านต่างเมือง ต้องอดทนต่อคนไทยที่ เอารัดเอาเปรียบ ไทยจึงเป็นศัตรูของชาติเขมรที่สำคัญ วากรรมดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำ (reproduction) ใน สังคมเขมรเรื่อยมาตราบจนถึงทุกวันนี้

“ขอเขมรอยู่ไกลพรมแดน”⁴² นวนิยายที่สะท้อนปัญหาการค้ามนุษย์ในประเทศไทย

นวนิยายเรื่อง “ขอเขมรอยู่ไกลพรมแดน” (กรุณาอุบลวรรณ) เป็นผลงานนวนิยายจากปลายปากกาของคงค บุนเณียง (คงค บุนเณียง) นักเขียนเขมรที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ซึ่งจัดขึ้นโดยประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2536 เขาเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2543 ขณะที่พำนักอยู่ในประเทศไทย ผู้เขียนได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้เขาเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นว่า “ขณะที่ข้าพเจ้าได้อาศัยอยู่บนแผ่นดินไทยในฐานะผู้ลี้ภัย ข้าพเจ้าได้พบกับขอทานชาวเขมรเป็นจำนวนมากซึ่งไม่กล้าพูดภาษาเขมร และในจำนวนคนขอทานเหล่านี้ มีบางคนที่รู้จักสือซอ หรือเป่าขลุ่ยบทเพลงโบราณของเขมรได้อย่างแสนไพเราะ จนทำให้ข้าพเจ้านึกไปว่าคนเหล่านี้เป็นศิลปินอย่างแท้จริงซึ่งประทับอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้า” (กรุณาอุบลวรรณ, 2548: 5) และด้วยความที่ต่างเป็นศิลปินเช่นเดียวกันจึงทำให้คงค บุนเณียงรู้สึกสนใจและได้เพียรเขียนเรื่องนี้ขึ้น ทั้งที่ในขณะนั้นเขากำลังป่วยเป็นเนื้องอกที่บริเวณไหล่ข้างขวาได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส ทั้งนี้ด้วยหวังว่าผลงานของเขาจะทำให้ผู้มีอำนาจในประเทศกัมพูชาหันมาสนใจพี่น้องชาวเขมรพลัดถิ่นเหล่านี้

ขอเขมรอยู่ไกลพรมแดนบอกเล่าเรื่องราวของ “ฉอน” วณิกผู้พิการดวงตาทั้งสองข้างชาวเขมรที่เข้ามาสืบทอดขอทานในเมืองไทยโดยมีฉวย บุตรชายคนเล็กติดตามมาด้วย เขาหวังจะเก็บเงินสักก้อนเพื่อนำไปไถ่ตัวสอยบุตรสาวคนโตที่ถูกอดีตภรรยานำไปขายไว้ที่ร้านคาราโอเกะออกมา โดยหารู้ไม่ว่าเขากำลังถูกผู้คุมชาวไทยหลอกใช้ ขณะที่สอยนั้นได้เข้ามากรุงเทพฯ เพื่อตามหาบิดาและน้องชายเช่นกัน แต่ท้ายที่สุดก็ถูกหลอกไปเป็นโสเภณี คนทั้งสามได้พบกันเพราะเสียงซอของฉอนเป็นเหตุ สอยตะโกนเรียกบิดาและน้องชายจากอีกฟากหนึ่งของถนน เมื่อฉอนได้ยินเข้าจึงรีบเดินข้ามถนนมาตามเสียงนั้นจนทำให้ถูกรถชนได้รับบาดเจ็บสาหัส สอยและนวดสามีของเธอสวยกันพาบิดาและน้องชายกลับคืนสู่มาตุภูมิ ไม่นานนักฉอนก็เสียชีวิตลง ก่อนสิ้นลม ฉอนได้ส่งเสียไว้ว่า “แม้ว่าจะยากจนลำบากอย่างไร สู้อยู่บนมาตุภูมิของเราดีกว่า” (กรุณาอุบลวรรณ, 2005: 109) ซึ่งประโยคดังกล่าวได้กลายมาเป็นแนวคิดสำคัญของงานนวนิยายเรื่องนี้

เมื่อผู้หญิงต้องไปเป็นโสเภณี

สอย เด็กสาวผู้กำพร้า เธอเกิดมาในครอบครัวที่มารดาไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าและหน้าที่ของคำภรรยา และ มารดา ทั้งสามผู้พิการไปอยู่กับสามีใหม่ เหลือบุตรชายคนเล็กไว้ให้อยู่กับสามีเก่าเพื่อที่จะได้ช่วยขอทาน แล้วนำบุตรสาวคนโต คือ สอยไปขายที่ร้านคาราโอเกะ

สอยมีความกตัญญูตเวทีมาก เธอส่งสารบิดาที่ดวงตาพิการ เกรงว่าจะไม่มีคนดูแล ครั้นพอเธอได้พบกับขอทานที่ชื่อว่ากอย ซึ่งเป็นเพื่อนของบิดา เธอจึงได้ฝากเงินที่เธอสะสมไว้ให้กอยช่วยนำมามอบให้แก่ฉอน พร้อมทั้งฝากข่าวคราวเกี่ยวกับตัวเธอเพื่อให้ฉอนคลายความกังวลว่า

กอยหยิบเงินออกจากกระเป๋ากางเกงด้านหลังใส่ในมือฉอน แล้วพูดต่ออีกว่า

⁴² ชื่อภาษาเขมรของนวนิยายเรื่องนี้ คือ ทรอเขมรแอนายพรมแดน (ออกเสียงว่า ทรอ-แหม-แอ-เนีย-ปุม-แดน)

“นางหนูฝากบอกว่า เงินนี้ ร้านคาราโอเกะเขาไม่ได้จ่ายให้เธอหรอก ร้านเขาให้แต่เพียง ข้าว 2-3 มื้อ และเสื้อผ้าถุงหม้อบางเท่านั้น แต่เพราะเหตุที่มีแขกบางคนสงสารเธอจึงให้พิเศษ เธอก็พยายามเก็บเล็กผสมน้อยแล้วเจียดเอามาให้พี่นี้แหละ นอกจากนั้นนางหนูยังได้ฝากมาบอกด้วยว่า ขอให้พี่อย่าได้วิตกกังวลไปเลย เธอสุขสบายดี บางทีปลายปี 2545 ที่จะมีมาถึงนี้ เธอก็อาจจะหมั้นแล้ว กลับมาหาพี่เหมือนเดิมแล้ว”

(**ครูอุไรฉัตรพรหมบุตร**, 2548:)

การรู้จักประหยัดมัธยัสถ์ ถือเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงที่ดี และเมื่อมีเงินทอง แม้จะไม่มากนักก็นำมามอบให้แก่บุพการีเพื่อไว้ใช้จ่าย ถือเป็น การแสดงความกตัญญูทักท้วงที่บุตรพึงแสดงต่อบิดามารดา

สอยมีลักษณะสำคัญบางอย่างที่แตกต่างจากตัวละครเอกหญิงในนวนิยายเรื่องอื่นๆ คือ เธอไม่ใช่ผู้หญิงสวย เห็นได้จากการที่ผู้เขียนใช้ส่วนย่อยในเรื่องร่างของสอย นั่นคือ “ผิวดำคล้ำ” มาเป็นตัวแทนของความสวยแบบหญิงสาวชาวบ้านธรรมดา ไม่ได้มีเสน่ห์ดึงดูดทางเพศแต่อย่างใด (sex appeal) และด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ประพันธ์เปรียบสอยว่าเป็น “ปูนา” แทนที่จะเปรียบเป็นนางฟ้านางสวรรค์ หรือดอกไม้อย่างเช่นดอกกุหลาบ เหมือนดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องอื่นๆ

ในร้านคาราโอเกะนั้น โดยเฉพาะเด็กสาววัยรุ่นที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ผิพรรณเกลี้ยงเกลาเป็นที่ล่อใจ ถึงจะหาเงินพิเศษได้เพิ่มขึ้นจากเงินเดือน เพราะมักจะมีแขกผู้ชายซึ่งมีความต้องการในกิลเลสตันหา มักเรียกพวกเธอให้มาร่วมรักอยู่เรื่อยๆ ไม่ขาดเลย

ยกเว้นแต่สอยเพียงคนเดียวเท่านั้น ที่รูปร่างหน้าตาไม่ค่อยสวย ผิวดำ ไม่ผุดผ่องเหมือนคำที่เขาเรียกกันว่า ปูนา นั้นแหละ ดูเหมือนว่าไม่มีแขกคนไหนเรียกหาเธอเลย แต่ทุกคนมักจะมองดูเธอว่าไร้ค่าอยู่เป็นนิจ โดยเขาถือว่าเธอเป็นแค่สาวใช้ คอยยกถาดเบียร์หรือผลไม้เท่านั้น

หากแต่ต้องถือว่าเป็นบุญอย่างหนึ่ง แม้ว่าเธอจะหาเงินพิเศษไม่ได้ เหมือนกับผู้หญิงคนอื่น แต่พรหมจรรย์ของเธอก็ยังคงสะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลทินแต่อย่างใดเลย

(**ครูอุไรฉัตรพรหมบุตร**, 2548:)

ข้อดีของความที่เธอไม่สวยนัก ทำให้สอยรอดพ้นจากการตกเป็นวัตถุทางเพศของบรรดาชายนักเที่ยว แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเธอจะรอดพ้นจากการตกเป็นวัตถุทางเพศของผู้ชายคนอื่นๆ คุณค่าของสอยไม่ได้อยู่ที่ความสวย หากแต่อยู่ที่ความเป็นสาวบริสุทธิ์ หรือ “พรหมจารี” ต่างหากที่เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เธอมีคุณค่า เห็นได้จากการที่มารดาของเธอได้ตัวเธอออกมาจากร้านคาราโอเกะ เพียงเพราะต้องการนำเธอไปบำเรอภามให้แก่ภักธุกิจ ผู้พิสมัยการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงสาวบริสุทธิ์ ไม่ใช่เป็นเพราะความรักความสงสาร หรือการที่สามีใหม่ของมารดาของเธอพยายามที่จะข่มขืนเธอ เพราะต้องการลิ้มรสความสาวบริสุทธิ์ของเธอเช่นกัน หากโชคดีที่มารดาของเธอเข้ามาขัดขวางไว้ได้ทัน จึงทำให้เธอรักษาความบริสุทธิ์ไว้ได้

ท้ายที่สุด พรหมจารีของสอยก็ตกเป็นของนวด ชายผู้ที่จะมาเป็นสามีของเธอ แม้ว่านวดจะได้ครอบครองสอยด้วยการใช้กลอุบาย โดยการแอบเอายาปลุกกำหนดใส่ในเครื่องดื่มให้สอยรับประทาน ทำให้เธอเกิดความต้องการทางเพศอย่างรุนแรง แต่เมื่อนวดได้ความบริสุทธิ์ของเธอไป สอยก็ถือว่าเขาเป็นสามีของเธอ และเป็นคนที่จะต้องรักและภักดีไปชั่วชีวิต อันเป็นวาทกรรมที่สืบทอดมาว่า พรหมจารีของผู้หญิงมีไว้ให้สำหรับสามีเพียงคนเดียวเท่านั้น

ความรักของสอยนี่เองที่พันธนาการให้สอยต้องตกเป็นทาสของนวด เธอให้อภัยเขาถึงแม้ว่าเขาจะหลอกเอาเงินที่เธอตั้งใจเก็บไว้เพื่อตามหาบิดากับน้องชายที่เข้ามาขอทานในกรุงเทพฯ ไปจนหมดก็ตาม ต่อมาเขาได้หลอกพาเธอไปขายให้แก่สถานบริการทางเพศ ทำให้เธอต้องกลายเป็นโสเภณีทั้งที่ไม่เต็มใจ ต้องถูกแมงดาบังคับขู่เช็กสารพัดเพื่อให้เธอยอมขายบริการทางเพศ ความจริงแล้ว สอยควรที่จะโกรธนวด ที่ทำให้ชีวิตของเธอต้องเป็นแบบนี้ หากแต่เธอกลับรู้สึกว้า

“ เธอยังคงจะไม่โกรธนวดหรอก เพราะเขาได้ทำให้เธอรู้จักรสชาติที่แท้จริงในคุณค่าพรหมจารีของเธอ เธออยากพบเขา แล้วสารภาพบอกว่า เธอไม่รักใครเลยแม้แต่คนเดียวนอกจากเขา ชายไทยทุกคนที่เข้ามานอนกับเธอ ทุกวันนี้ เธอเพียงแค่อึดใจ เพื่อให้นอนถึงวันที่ชีวิตที่ควรยืมเยาะนี้ผ่านพ้นไป เธอไม่มีอารมณ์อะไรทั้งหมด แต่เวลาไหนที่เธออยากจะถึงจุดสุดยอดในแต่ละครั้งที่ร่วมรักกับชายไทยนั้น เธอก็จะส่งอารมณ์ของเธอไปหาเขาทั้งหมด โดยสมมุติว่าเธอกำลังหลับนอนกับเขา จนกระทั่งได้ขึ้นสวรรค์ดังปรารถนา เธออยากพบแต่นวด เพื่อขอร้องเขา ให้พาเธอกลับไปเมืองเขมร เพื่อที่จะได้อาศัยอยู่ด้วยกันแบบผัวเมียตลอดไป

(**เรื่องฉันทะชาต**, 2548:)

เพราะความเป็นภรรยา ทำให้สอยต้องจงรักภักดีต่อสามีเพียงผู้เดียว แม้แต่การบรรลุถึงจุดสุดยอด (orgasm) เมื่อมีเพศสัมพันธ์ ยังต้องอาศัยการจินตนาการว่าได้ร่วมรักกับนวด แสดงว่านวดไม่เพียงแต่ได้เป็นเจ้าของร่างกายของเธอเท่านั้น แต่เขายังควบคุมจิตวิญญาณของเธอด้วย ทั้งที่ตามความเป็นจริง ผู้หญิงสามารถมีความสุขกับผู้ชายคนอื่นได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสามีอย่างถูกต้อง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะนวนิยายเรื่องนี้ต้องการเชิดชูคุณค่าของความเป็นภรรยา ที่ต้องจงรักภักดีต่อสามี เหมือนที่ ยศ สันตสมบัติ (2535: 104) กล่าวว่า การบรรลุจุดสุดยอดและการแสวงหาความพึงพอใจทางร่างกาย กลายมาเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม การบรรลุจุดสุดยอดเป็น “หน้าที่” ของคู่รักและสามีภรรยา และเป็นเครื่องช่วยผ่อนคลายความเครียดและความวิตกกังวล เช่นเดียวกับการเสพสุราและของมีค่าในรูปแบบอื่นๆ

ภาพที่ 23 ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม”

จากภาพ ตัวอักษรภาษาเขมรที่อยู่ในวงรีสีน้ำเงิน คือ ชื่อนักประพันธ์และนามปากกา ถัดลงมาเป็นชื่อนวนิยาย ตัวหนังสือภาษาเขมรที่อยู่ด้านล่างเป็นชื่อสำนักพิมพ์ คือ องค์กร (อ่านว่า อ้อง-กอ) และสถานภาพของผู้เขียนแปลได้ว่าเป็น “สมาชิกสมาคมนักเขียนเขมร” ภาพป่าเขาลำเนาไพร สัมพันธ์กับชื่อเรื่องคือ “ไพรพนม” (ไพร แปลว่า ป่า และ พนม แปลว่า ภูเขา)

ผู้หญิงที่นุ่งห่มหนังสือ คือ พาพา นางเอกของเรื่อง ผู้ชายที่ขี่ม้า คือ อวสาน หัวหน้าศุลกากรติดตามมาด้วยบรรดาเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่มาช่วยกันสกัดกั้นขบวนการขนสินค้าหนีภาษี และของผิดกฎหมาย จะเห็นได้ว่าทั้งชื่อเรื่องและภาพหน้าปกล้วนให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

“บุปผาไพรพนม” นวนิยายรักพาฝันระหว่างสาวชาวป่ากับข้าราชการหนุ่มฐานะดี

คำว่า “ชาติ” เป็นผลิตผลของยุคสมัยใหม่ หรือความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ที่เกิดขึ้นเมื่อสองสามร้อยปีที่ผ่านมา โดย “ชาติ” ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Homogeneity) ความเป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น ใช้ภาษาเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน เป็นต้น เพื่อทำให้เกิดความผูกพัน ความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน และเป็นพลังในการแข่งขันที่เข้มข้นในระบบการเมืองระหว่างประเทศ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546: 49.)

ส่วนคำว่า “ชาติพันธุ์” (Ethnicity) คือ การสืบเชื้อสาย (Descent) และบรรพบุรุษ (Ancestry) (สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2548 : 14) ร่วมกัน รวมถึงการดำรงอยู่ของกลุ่มเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในสังคมหนึ่งๆ โดยที่แต่ละกลุ่มจะแสดงออกถึงลักษณะอัตลักษณ์ (identity) เฉพาะกลุ่มที่วางอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับจารีต ธรรมเนียม ประเพณีบางอย่างร่วมกัน และแสดงออกถึงความแตกต่างของตนจากกลุ่มคนอื่นๆ ผ่านสัญลักษณ์ทางสังคม (social marker) เช่นการใช้ภาษาร่วมกัน การนับถือศาสนาเดียวกัน รวมไปถึงการดำรงชีพ หรืออยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเดียวกัน (จินตนา สร้อยสาย, 2545: 381-382)

ธีรภัท ชัยพิพัฒน์ (2551) กล่าวว่านอกจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ คิดเป็น 90% ของประชากรทั้งหมดแล้ว กัมพูชายังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีก ได้แก่ 1) พวกมลายู จาม ลาว กูหร่าหรือพม่า ที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชามาเป็นระยะเวลานาน จนกลายมาเป็นพวกเขมรแปลง มีลัทธิต่างๆ เท้าเทียมกับชาวเขมร 2) ชาวป่าหรือพนอง เช่น ชนเผ่าแรด ชนเผ่าจาราย ชนเผ่าสะเตียง ชนเผ่าเพียร์ ชนเผ่ากวย เป็นต้น 3) ชนชาวเวียดนาม 4) ชนชาวจีน 5) ชนชาวจามหรือเขมรมุสลิม 6) ชาวอินเดีย และ 7) ชาวยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนฝรั่งเศส

กระแสการตื่นตัวในเรื่องบทบาทหน้าที่และความสำคัญของชนกลุ่มน้อยในประเทศเขมรเข้มข้นขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา รัฐบาลในสมัยนั้นมองว่า คนกลุ่มนี้มีหน้าที่ในการปกป้องเอกราชอธิปไตยของชาติ และช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเช่นเดียวกับชาวเขมรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

นวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม” ของ เมฆา สมณาง เป็นเรื่องราวของ “ขลา” (คำนี้ในภาษาเขมรออกเสียงว่า คลา แปลว่า เสือ) หญิงสาวชาวป่าที่เดินทางมายังอุเซรา (พื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศเขมร-ไทย) ตามคำสั่งของบิดา เพื่อล้างแค้นบุคคลที่ทำให้บิดาของเธอต้องพิการ ระหว่างการเดินทาง เธอได้พบกับ “อวสาน” หัวหน้าศุลกากรหนุ่มไฟแรง ซึ่งพลัดหลงกับลูกน้องในขณะที่กำลังปฏิบัติหน้าที่เข้าจับกุมกลุ่มคนร้าย เขาขอพักอยู่ด้วย 1 คืน แลกกับการที่เขาต้องช่วยพาเธอไปยังตลาดอุเซราและให้ที่พักอาศัยแก่เธอด้วย อวสานไม่ค่อยชอบพฤติกรรมของขลาที่เปิดเผยมองอย่างโจ่งแจ้งว่า เธอรักเขาจริงๆ ที่พบกันได้เพียงแค่วันเดียว เมื่อเขาส่งเธอไว้หน้าตลาดแล้ว เขาก็หายไปอย่างไร้ร่องรอย

อวสานมีคนรักอยู่แล้วคือ เลณา เธอเป็นบุตรของวิฑู นักธุรกิจค้าของเถื่อนรายใหญ่ วิฑูมีน้องสาวชื่อ วิสาข และมือน้องชายชื่อ วิชา ซึ่งเป็นมือขวาของวิฑู เมื่อวิชาทราบว่า อวสานคือหัวหน้าศุลกากรคนใหม่ที่เพิ่งย้ายมาประจำการ เขาจึงสนับสนุนให้เลณา ผู้เป็นหลานสาวให้รักกับอวสานเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของครอบครัว

ขุลา หรือในชื่อใหม่ว่า “ฟาฟา” กลายเป็นจุดสนใจของชาวบ้าน เนื่องจากความงามที่ไม่เป็นสองรองใคร อีกทั้งเครื่องแต่งกายที่แตกต่างจากคนอื่นๆ วิชามาพบกับฟาฟาโดยบังเอิญ เขาพึงพอใจในรูปร่างหน้าตาของเธอมาก จึงลวงเธอไปที่บ้านเพื่อข่มขืน แต่ทว่าฟาฟาสามารถหนีรอดออกมาได้

ฝ่ายวิฑูเดินทางมาพบกับอวสานเพื่อเจรจาขอร้องให้ช่วยอำนวยความสะดวกเวลาที่พวกเขานำสินค้า ผิดกฎหมายข้ามไปส่งให้แก่ลูกค้าตามแนวชายแดน แต่อวสานปฏิเสธเสียงแข็ง ทำให้วิฑูไม่พอใจจึงขัดขวางความรักระหว่างอวสานกับเลณา

เลณากับวิฑูลักลอบมาพบกัน บังเอิญฟาฟาอยู่ในบริเวณนั้นด้วย เธอใช้มีดสั้นปาไปยังผลมะม่วง แต่มีดพลาดไปถูกเลณาโดยไม่ได้ตั้งใจ เธอบอกอวสานว่า มีดเล่มนี้อายาพิษ ถ้าไม่รักษาเลณาอาจถึงตายได้ ฟาฟายินดีที่จะช่วยรักษาเลณา แต่มีข้อแม้ว่าอวสานจะต้องยอมรับเธอเป็นภรรยาเสียก่อน โดยที่เขาต้องจัดงานแต่งงานและพาเธอเข้าไปอาศัยอยู่ในบ้านด้วย อวสานตอบตกลงรับข้อเสนอเพราะความรักที่มีต่อเลณานั้นเอง

ฟาฟาเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านของอวสานในฐานะภรรยา เธอออกจากบ้านแต่เช้าทุกวัน เพื่อติดตามหาคนที่ทำร้ายบิดาของเธอ วันหนึ่งเธอได้พบกับนรินทวงศ์นายทหารอากาศหนุ่ม ที่ลาพักร้อนมาเที่ยวที่อุเชรา ฟาฟาขอให้เขาขับรถพาเธอไปส่งที่ตลาด ทั้งคู่สนิทสนมกันอย่างรวดเร็ว ขากลับฟาฟาได้พบกับวิชา เขาพยายามจะพาตัวฟาฟาไปด้วย ทว่าอวสานได้ขัดขวางไว้ทันเวลา

วิชาแค้นใจมากที่อวสานคอยขัดขวางเขาทั้งในเรื่องงานและเรื่องความรัก เขาสั่งให้สมุนชาวไทยกว่า 20 คนลอบเข้าไปทำร้ายอวสานที่บ้านพักในตอนกลางคืน แต่อวสานและฟาฟารู้ตัวทันจึงช่วยกันต่อสู้กับกลุ่มคนร้าย อวสานโทรศัพท์เรียกลูกน้องให้มาช่วย ทำให้พวกโจรสลัดไม่ได้ต้องล่าถอยไปในที่สุด

การปะทะกันในคืนนั้น อวสานได้รับบาดเจ็บ เมื่อเลณาทราบข่าวจึงเดินทางมาเยี่ยมอวสาน เมื่อวิชาทราบเรื่องเข้าก็โกรธมาก รีบตามมาพาตัวเลณากลับบ้านทันที ฝ่ายวิฑูเมื่อทราบว่าอวสานบาดเจ็บ เขาได้สั่งให้วิชาลอบขโมยทองคำหนีภาษีข้ามแดนทันที ตอนนั้นอวสานอาการดีขึ้นแล้ว เขาได้พาเจ้าหน้าที่ไปช่วยกันสกัดจับตัววิชา ในที่สุดอวสานได้ยิงวิชาจนเสียชีวิต สร้างความเจ็บแค้นให้แก่วิฑูอย่างยิ่ง จึงห้ามขาดไม่ให้เลณาติดต่อกับอวสานอีก

อวสานขับรถผ่านมาหน้าบ้านของเลณาด้วยความคิดถึง เขาเห็นฟาฟากำลังด้อมๆ มองๆ อยู่ที่ยิมร้างบ้านของเลณา เมื่อซักถามจึงทราบว่า ฟาฟากำลังมาแก้แค้นวิฑู ซึ่งเธอได้ทราบแล้วว่า เป็นคนที่ทำร้ายบิดาของเธอจนพิการ อวสานบอกให้ฟาฟาสงบสติอารมณ์ แต่เธอกลับไม่เชื่อฟังคำเตือนของเขา ในคืนนั้น เธอได้ลอบเข้ามาในบ้านของวิฑู จนเกิดการต่อสู้กันขึ้น วิฑูตั้งใจจะยิงฟาฟา หากแต่ลูกกระสุนพลาดไปถูกเลณาเสียชีวิต อวสานได้นำกองกำลังเข้ามาตรวจค้นบ้านของวิฑูพอดี เขาเข้าไปประคองเลณาที่กำลังจะล้มลง หายใจ ผลจากการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับบรรดาสมุนของวิฑู ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายรายรวมทั้งวิฑูด้วย ส่วนฟาฟาได้หายไปอย่างไร้ร่องรอย เธอสนใจที่อวสานรักแต่เลณาเพียงคนเดียว

หลังจากที่ฟาฟาแก้แค้นแทนบิดาสำเร็จแล้ว เธอจึงเดินทางกลับมายังหมู่บ้านป่า ขณะนั้นบิดาของเธอเจ็บหนักมาก ก่อนสิ้นใจเขาได้สารภาพความจริงกับเธอว่า เขาไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเธอ แต่เขาคือ

ลูกน้องของวิทูที่ร่วมมือกันสังหารบิดามารดาของเธอเพื่อชิงทรัพย์ แต่เขาถูกวิทูหักหลังทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส จนต้องหนีมาอาศัยอยู่ในป่าโดยพาเธอมาอยู่ด้วย ก่อนสิ้นใจ เขาได้มอบสร้อยคอ ซึ่งสลักชื่อเดิมของฟาฟา คือ “พรมสุมาฟา” ไว้ให้แก่ฟาฟา เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันต่อคุณตา คุณยายของฟาฟา ผู้ซึ่งเป็นเศรษฐีอยู่กรุงที่พนมเปญ

ฟาฟาได้พบกับนรินทวงศ์โดยบังเอิญ เขาดีใจมาก และเมื่อทราบว่าฟาฟาเดินทางมายังกรุงพนมเปญด้วยฐานะอะไร เขาจึงอาสาพาเธอไปพบกับครอบครัวที่พลัดพรากจากกันมานาน นรินทวงศ์หลงรักฟาฟาทั้งๆ ที่ตนมีคู่หมั้นอยู่แล้ว ต่อมาเมื่อฟาฟาทราบว่า นรินทวงศ์ไม่ใช่คนโสดไร้พันธะผูกพัน เธอจึงยอมหลักทางให้ผู้หญิงอีกคนหนึ่งแต่โดยดี

ฟาฟาได้พบกับอวสานอีกครั้ง แท้จริงแล้ว เขาคือบุตรชายของคุณลุงของเธอ อวสานดีใจมาก เพราะหลังจากที่เขาจัดงานศพให้เลณาเสร็จ เขาก็ไม่พบฟาฟาแล้ว เขาสับสนมาก เพราะความรู้สึกที่เขาให้แก่มหาฟานั้นไม่ต่างจากความรู้สึกที่มีให้แก่เลณาเลย แต่ที่เขาไม่สามารถเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองได้ เพราะเขามีเลณาเป็นคนรักอยู่แล้วนั่นเอง

วิสาชา ซึ่งเป็นอาของเลณาเดินทางมายังกรุงพนมเปญ เธอลงอวสานไปฆ่าเพื่อล้างแค้นให้แก่พี่น้องของเธอ โชคดีที่ฟาฟาสะกดรอยตามมาด้วย และเข้าช่วยเหลือนอวสานไว้ได้ทันที่อวสานเปิดเผยความในใจของตนที่มีต่อฟาฟา ในท้ายที่สุดทั้งคู่จึงได้ครองคู่กันอย่างมีความสุข

ผู้หญิงกับความเป็นอื่น

ขลา ถูกทำให้เป็นอื่น (otherness) เพราะแตกต่างจากคนทั่วไปในสังคมเขมร เธออาศัยอยู่ในป่า แต่งกายไม่เหมือนคนอื่น คิดอย่างไรก็พูดหรือทำออกไปตามที่ใจคิดจนดูเหมือนเป็นคนไม่มีมารยาท ขาด “ความละอาย” ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้หญิงเขมร

อวสานยังมีท่าทีนิ่งเฉยเตรียมก่อกองไฟ แล้วนั่งฟังโคนไม้มองทอดสายตาออกไป ทรมานวัยเข้าไปขอบบนไหล่ของเธอ เธอไม่เคยรู้เลยว่าผู้หญิงต้องรักษากิริยามารยาทแบบไหนถึงจะเหมาะสม ส่วนอวสานเกลียดที่สุดคือ ผู้หญิงที่ไม่รักษาเกียรติของผู้หญิง ชายหนุ่มลุกขึ้นแล้วแกะมือเธอออก

“นอนให้สบายเถอะขลา คุณไม่รู้จักอายแม้แต่น้อยเลยหรือ ถ้าผมจะบอกคุณว่าผมไม่ต้องการคุณแล้ว ฟังไม่เข้าใจหรือ”

หญิงสาวชาวไพรพนมยัมแบบธรรมดา เพียรเข้าไปนั่งใกล้ชายหนุ่ม

“ขลารักน้ำ ขอแค่นั่งใกล้ๆ ด้วยก็ได้ ด้วยก็ได้ เวลาที่ไปถึงอุเซรา ข้าไม่รู้จักใครที่ไหน รู้จักแต่น้ำทำไมใจร้ายไม่ให้ขลาอยู่ใกล้ซิด”

.....

“ขลาชอบน้ำ อยากอยู่กับน้ำเหมือนอยู่กับพ่อด้วยเหมือนกัน อยากให้ผีให้สบายเพื่อจะได้เป็นสามีภรรยาตามประเพณีของชาวเขา ทำไมน้ำไม่สน สบายเสียยิ่งกว่าอะไรอีก? ”

(บุญใจตรึง, 2548: 33-34)

ความที่ฟาฟา เป็นชาวป้าชาวเขาไม่รู้ขนบธรรมเนียมของชาวเมือง ทำให้อวสาน ตัวเอกของเรื่องเลือกที่จะรักเลณา และปฏิเสธฟาฟา ทั้งๆ ที่ในใจนั้น เขาแอบชอบฟาฟายู่มากไม่น้อยเช่นกัน อวสานเลือกเลณา เพราะเธอเป็นคนสวย มีกิริยามารยาทเรียบร้อย รู้จักวางตัวสมกับเป็นกุลสตรี และเป็น “คนเมือง” เช่นเดียวกันกับเขา ต่างจากฟาฟา ซึ่งเป็น “คนป่า” ที่ไม่สมฐานะกับเขา “ความเป็นอื่น” จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่อวสานเลือกที่จะรักใคร และปฏิเสธใคร

อวสานแอบชอบฟาฟาน่าจะด้วยเหตุผล 2 ข้อ คือ 1) ฟาฟา เป็นผู้หญิงที่สวยงาม เธอสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ชายทุกคนในเรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นอวสาน วิชา หรือณรินทวงศ์ ความสวยแบบธรรมชาติทำให้ผู้เขียนใช้คำเรียกขานเธออยู่หลายตอนว่า “บุปผาไพรพนม” การให้คุณค่ากับความงามของผู้หญิงนี้ ตอกย้ำแนวคิดที่ว่า ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศที่ถูกจ้องมอง

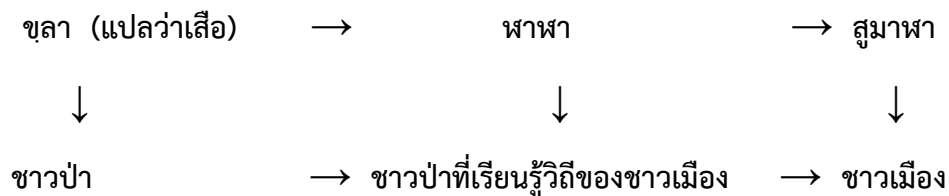
“...ขลา มีความงามจนนางเทพธิดาไพรพนมยากที่จะหาหญิงใดมาเทียบได้ แม้แต่หญิงสาวเลณาก็ไม่อาจเอาชนะเธอได้เช่นกัน ยามนี้ขลาไม่ได้แต่งตัว ทั้งยังไร้เครื่องประดับอีกด้วย แต่เธอก็สวยเกินชาติไปแล้ว ผมดำกลับสยายเต็มแผ่นหลัง หน้าขาวผ่อง แก้มใส ขนตาอันดุดัด ...ใครก็ตามที่มองเธอคงต้องตกตะลึง โดยเฉพาะพวกผู้ชายที่จ้องมองด้วยความอยาก แทบจะลืมหายใจ เพราะไม่มีผู้หญิงคนไหนสวยและบริสุทธิ์ดุจผู้หญิงคนนี้ ออกกลมดุกดอกบัวทอง รูปร่างอรชร ผิวงาม ผุดผ่องเผยให้เห็นอย่างไม่ปิดบัง...”

(บุญใจตรึง, 2548: 36)

เหตุผลประการที่ 2 คือ ความเป็นธรรมชาติที่ไม่ถูกแทรกแซงจากกรอบของสังคม ตอบสนองสัญชาตญาณของผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ หรือเรื่องการใช้กำลัง สมกับชื่อของเธอคือ “ขลา” ที่แปลว่าเสือ การที่เธออ่อนน้อมถ่อมตน จนเผยให้เห็นเรือนร่างอันงดงาม เป็นการเชื้อเชิญให้ผู้ชายค้นหา แม้ว่าเธอจะไม่ได้มีเจตนาเช่นนั้นก็ตาม ส่วนการที่เธอเชี่ยวชาญในศิลปะการป้องกันตัว ทำให้เธอกลายเป็นผู้หญิงเก่งที่สามารถช่วยเหลืองานของผู้ชายได้ ขลาสามารถต่อสู้กับพวกคนชั่วเคียงบ่าเคียงไหล่กับอวสานไม่ว่าจะเป็นตอนที่วิชาจ้างคนไทยกว่า 20 คนไปลอบทำร้ายอวสานที่บ้าน ตอนที่อวสานเข้าจับกุมวิฑูและพรรคพวกที่บ้าน ในข้อหาค้าของเถื่อน หรือตอนที่วิสาขาลงอวสานไปฆ่า ขลาหรือฟาฟาก็ได้ใช้ความสามารถช่วยชีวิตเขาไว้

นางเอกของนวนิยายเรื่องนี้มีพัฒนาการไปตามชื่อเรียกขาน ในช่วงต้นตอนที่เธออยู่ในป่า เป็นคนป่าชื่อของเธอคือ “ขลา” ต่อมาเมื่อเธอเข้ามาอยู่ที่อุเชรา ซึ่งเป็นเมืองชายแดน เธอค่อยๆ เรียนรู้วิถีของชาวเมือง หากแต่เธอยังไม่ทิ้งวิถีของชาวป่า ชื่อของเธอคือ “ฟาฟา” ซึ่งเป็นชื่อของหญิงชาวบ้านธรรมดา ในช่วงกลาง

นี่ถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจาก “ความเป็นชาวป่า” ไปสู่ “ความเป็นชาวเมือง” แต่เธอก็ยังคงไม่ใช่ชาวเมือง ในช่วงสุดท้ายที่เธอเข้าไปอยู่ที่กรุงเทพมหานครในฐานะหลานสาวมหาเศรษฐี ชื่อของเธอคือ “สุมาพา” ซึ่งชื่อดังกล่าวแสดงถึงความเป็นผู้ที่มีชาติตระกูลของเธอได้เป็นอย่างดี แสดงถึงภาพการเป็นชาวเมืองอย่างเต็มตัว

อวสานยอมรับความสวย ความเก่ง ความกล้าของพาพา แต่ไม่สามารถรับมาเป็นภรรยาได้ จนกระทั่งมีการปรับเปลี่ยนประนีประนอมกับความเป็นกุลสตรีเขมร อวสานจึงยอมรับพาพามาเป็นศรีภรรยาได้

อวสานไม่ชอบพฤติกรรมของพาพาตอนที่อยู่ในป่า เพราะเธอเป็นคนกล้าเปิดเผยจนเกินงาม ขาดความละอาย ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของกุลสตรี ทำให้อวสานปฏิเสธเธอในตอนแรก ต่อมาเขาเริ่มรักเธอโดยไม่รู้ตัวเมื่อเธอได้เข้ามาอยู่ร่วมชายคาบ้านเดียวกันกับเขา และพาพาเริ่มเรียนรู้วิถีชีวิตแบบคนเมืองมากขึ้น รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ แต่เขาก็ไม่สามารถรักเธอได้ เพราะเขามีเลณา หญิงสาวชาวเมืองผู้เพียบพร้อมเป็นคนรักอยู่แล้ว จนกระทั่งเมื่อเลณาเสียชีวิต และพาพาพัฒนาตนมาสู่ความเป็นคนเมืองเช่นเดียวกับเขาอย่างเต็มตัว คือเพียบพร้อมทั้งฐานะและชาติตระกูล เขาจึงสามารถรักพาพาได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ตะขิดตะขวงใจ เพราะเธอเป็น “พวกเดียวกัน” กับเขา ต่างจากพาพาที่หลงรักอวสานตั้งแต่แรกพบกันในป่า และรักเรื่อยมาจนปัจจุบัน เป็นความรักที่ปราศจากเงื่อนไข ความรักของผู้ชายกับความรักของผู้หญิงจึงต่างกันจริงตามคำที่มีผู้กล่าวกันว่า “ผู้ชายรักด้วยสมอง ส่วนผู้หญิงนั้นรักด้วยหัวใจ” โดยแท้

ภาพที่ 24 ภาพหน้าปกจากนวนิยายเรื่อง “มาศยังคงเป็นมาศ”

จากภาพ ตัวอักษรภาษาเขมรที่อยู่ในวงรีสีแดง คือชื่อผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ ส่วนตัวอักษรภาษาเขมรที่อยู่ด้านล่างคือชื่อนวนิยาย “มาศยังคงเป็นมาศ” หรือ “มาศเนาแตมาส” (อ่านว่า เมียะฮ-นีว-แต-เมียะฮ) ภาพผู้หญิงที่กำลังเขียนหนังสือด้วยดวงหน้าที่เศร้าหมองน่าจะเป็น ละอองผกา นางเอกของเรื่อง เนื่องจากเธอจะต้องตามหาคนร้ายที่สังหารบิดา มารดาของเธอ และติดตามหาตัวภรรยาและบุตรสาวของบิดา บุญธรรมของเธอที่หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยด้วย เธอจึงจำต้องลาออกจากมหาวิทยาลัยแล้วมาสมัครเป็นตำรวจหญิงเพื่อสืบหาความจริง

ภาพชายหญิงคู่หนึ่งที่ถูกรักใช้ปืนจ่อจากทางด้านหลังน่าจะเป็นบิดา มารดาของละอองผกา ทั้งคู่ถูกฆาตกรรมอย่างมีเงื่อนไข ทั้งปริศนาไว้ให้ละอองผกา ผู้เป็นบุตรสาวคลีคลาย ตำแหน่งของภาพนี้จึงอยู่เบื้องหน้าละอองผกา

ภาพผู้หญิงที่กำลังร้องเพลง คือ รีณา ตัวละครสำคัญอีกตัวหนึ่งของเรื่อง ที่มีส่วนช่วยเหลือละอองผกาให้สืบสาวไปถึงตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังคดีฆาตกรรมอำพรางดังกล่าว ส่วนภาพผู้ชายที่สวมเครื่องแบบตำรวจ คือ นริทธิ พระเอกของเรื่อง เขามีส่วนช่วยเหลือละอองผกาไม่น้อยไปกว่ารีณาเช่นกัน ภาพของรีณาและนริทธิจึงปรากฏอยู่ในตำแหน่งด้านหลังของละอองผกา เพราะทั้งสองคนนี้เป็นผู้คอยช่วยเหลือ

“มาศยังคงเป็นมาศ” ในที่นี้น่าจะหมายถึงละอองผกา เพราะคุณค่าของเธอไม่มีวันลดน้อยถอยลงเลย ไม่ว่าเธอจะตกอยู่ในสถานะใด พานพบแรงกดดันมากมายเพียงใดก็ตาม ทองคำก็ยังคงเป็นทองคำอันทรงคุณค่า ไม่มีวันผันแปร

“มาศยังคงเป็นมาศ” นวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนเขมร

ปัล วัฒนารักษ์ (ปัล วัฒนารักษ์) เกิดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2497 ณ จังหวัดกำแพงเพชร บิดานามว่าปัล วัฒน มารดานามโพ สุพาวัต เธอเป็นบุตรสาวคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 9 คน สำเร็จ การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังจากนั้นได้เข้าทำงานในแผนกวัฒนธรรมแขวงจัมการมัน นอกจากนี้ยังเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมนักเขียนเขมรอีกด้วย เธอเป็นนักเขียนระดับแถวหน้าของแวดวง วรรณกรรมเขมร มีผลงานมากมายทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลงานที่ได้รับรางวัลเช่นเรื่อง “ลืมนี่ไม่ลง”⁴³ (มธุระนิล) ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดวรรณกรรมรางวัลพระสีหราชประจำปี พ.ศ. 2538 ปัจจุบันเธอได้สมรสกับคุณฮุน กรี มีบุตรธิดารวม 3 คน (มธุ อนุต ธี, 2545: 483-484)

ปัล วัฒนารักษ์ เขียนนวนิยายเรื่อง “มาศยังคงเป็นมาศ” (មាសនៅតែមាស) ในปี พ.ศ. 2549 เนื้อหาของนวนิยายเรื่องนี้กล่าวถึง “ละอองฝน” หญิงสาวผู้เพียบพร้อมไปด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และ สติปัญญา แต่เธอกลับต้องหยุดเรียนกลางคัน เพื่อตามล่าหาตัวคนร้ายที่สังหารบิดามารดาของเธอ เพื่อล้างแค้น และตามหาอาชญากรรมและน้องสาวฝน ผู้เป็นภรรยาและธิดาของบิดาบุญธรรมของเธอ ซึ่งหายตัวไปอย่างไร ร่องรอย

หลังจากที่เธอลาออกจากมหาวิทยาลัย เธอได้ไปสมัครเป็นตำรวจ เพื่อนพ้องพากันเสียดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารา ผู้ซึ่งแอบหลงรักละอองฝนมานาน มาราได้เชิญละอองฝนไปร่วมงานวันเกิดของ เขา และในงานนั้น เธอได้พบกับนริธิ นายตำรวจหนุ่มผู้เป็นญาติของมารา และเป็นเพื่อนร่วมงานของเธอ ในอนาคต

คดีที่เธอต้องเข้าไปรับผิดชอบ คือ คดีการฆาตกรรมเจ้าแม่มูเสงและสงหา ที่มาติดพันนักร้องสาว ประจำบาร์ที่ชื่อ รีณา ละอองฝนต้องปฏิบัติงานร่วมกับนริธิ ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศทำให้ ทั้งคู่เริ่มที่จะสนิทสนมกัน ละอองฝนปลอมตัวเป็นชายชื่อฉายา และพยายามตีสนิทกับรีณาเพื่อล้วงความลับ จนทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วเจ้าแม่มูเสง ซึ่งเป็นเจ้าของบาร์ที่เกิดคดีฆาตกรรมนั้นคือบิดาของรีณา เธอถูก บังคับให้มาทำงานเป็นนักร้องกลางคืน เพราะมีรูปร่างหน้าตาสวยงามและเสียงที่ไพเราะ สามารถดึงดูด ลูกค้าผู้ชายได้เป็นจำนวนมาก บิดาจึงบังคับให้เธอต้องมาทำอาชีพนี้ รีณานี้ไปอยู่กับฉายาเพราะไม่ต้องการ ที่จะแต่งงานกับสุภิน นักการเมืองเผ่าที่บิดาจับคู่ให้

⁴³ นวนิยายเรื่อง “ลืมนี่ไม่ลง” เป็นนวนิยายที่แสดงให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมเขมรอย่างแท้จริง เกี่ยวกับการต่อสู้ของเด็ก กำพร้ายากจนคนหนึ่งที่ยึดติดกับชีวิตสมัยระบอบพอล พต เธอใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก เป็นเด็กขี้อ้อน ร้องไห้ หาเงินค่าเพื่อความปลอดภัยในสังคม และเธอได้ใช้ชีวิตอยู่ในมูลนิธิเด็กกำพร้า เมื่อเธอมีโอกาส เธอตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้ ความสามารถหลายด้าน มีสามีที่ร่ำรวย เธอมีความซื่อสัตย์ ไม่โลภ โกรธ หลง กตัญญูรู้คุณคน มีความเมตตา กรุณา และ ความดีทั้งหมดของเธอทำให้เธอมีความสุขสมหวัง และประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามารถที่พยายามโดยศีลธรรม ที่สำคัญ คือ เธอไม่เคยลืมชาติกำเนิดของตนเอง เธอช่วยเหลือสังคมด้วยการก่อตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าให้ได้มี การศึกษา เพื่อช่วยยกระดับและพัฒนาจิตใจให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคมเขมร ให้มีจริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีทัดเทียมกับชนชาติอื่นๆ ในโลก (หงส์สดา กล้าหาญ, 2548: 2) นวนิยายเรื่องนี้ถือเป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่ง ที่เชิดชู คุณค่าของผู้หญิง การรู้จักเสียสละแบ่งปันของผู้หญิงที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้งดงาม เหตุผลที่ผู้เขียนไม่นำนวนิยายเรื่องนี้มา วิเคราะห์ เนื่องจากหงส์สดา กล้าหาญได้ศึกษาวิเคราะห์ไว้แล้ว

ฉายาบอกความจริงให้ริณาทราบว่า แท้จริงแล้วเขาเป็นผู้หญิงไม่ใช่ผู้ชาย และกำลังสืบหาความจริงในคดีฆาตกรรมอยู่ เขาคือละอองผกา เป็นตำรวจหญิง ริณายินดีที่จะช่วยละอองผกาในการคลี่คลายคดีเกี่ยวกับการที่ไม่ต้องกลับไปแต่งงานกับสุภิน ผู้เป็นสหายรักของบิดา

ละอองผกาใช้แผนล่อเสือออกจากถ้ำ เธอให้ริณาปลอมตัวเป็นน้องสาวของเธอ ส่วนเธอแกล้งเปิดเผยตนเองว่า คือ นภาลัย บุตรสาวของพิภพ นายตำรวจใหญ่ที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ถูกลอบวางระเบิดรถยนต์เมื่อสิบกว่าปีก่อน ทั้งคู่ทำที่เป็นเปิดร้านขายทอง เมื่อสุภินทราบว่าบุตรสาวของพิภพยังมีชีวิตอยู่จึงให้ลูกสมุนสร้างทำหีบว่าจะขายทองให้แก่ภาลัย หวังลวงเธอออกไปนอกร้าน โชคดีที่นริธิดาช่วยไว้ได้ทัน

เจ้าแกล้งใช้ให้สุราวี น้องสาวของริณามาปล้นร้านทองของนภาลัย นภาลัยจับตัวสุราวีไว้ได้ เธอเกลี้ยกล่อมจนสุราวียอมร่วมมือกับทางราชการ เพราะแท้จริงแล้วเธอไม่ต้องการเป็นโจร แต่ที่ต้องทำเช่นนี้เพราะถูกบังคับ ต่อมาละอองผกาได้ปลอมตัวเป็นหญิงรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ชื่อฉวาง ไปทำงานเป็นคนใช้ในบ้านของสุราวี

สุราวีสร้างทำเป็นมีใจให้สุภิน เธอหลอกถามเรื่องการเสียชีวิตของบิดามารดาของนภาลัย แล้วลอบบันทึกเสียงคำสนทนานั้นไว้ จนเป็นที่แน่ชัดว่าสุภินมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีฆาตกรรมบิดามารดาของนภาลัยหรือละอองผกา

ละอองผกาในร่างของฉวาง สาวใช้ลอบได้ยินเจ้าแกล้งพูดโทรศัพท์เรื่องธุรกิจมืดที่เขามีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้อง ละอองผการีบส่งข่าวให้ทางการทราบทันที นริธิจึงพาตำรวจเข้าตรวจค้นบาร์ของเจ้าแกล้ง แต่ถูกขัดขวางจนทำให้เกิดการต่อสู้กันขึ้น กระสุนพลัดไปถูกเจ้าแกล้งตาย ภรรยาของเจ้าแกล้งเปิดเผยว่าเดิมเธอชื่อ “กุหลาบ” เป็นภรรยาของนายสมบุรณ์ ต่อมาถูกเจ้าแกล้ง หรือชื่อเดิมคือ สมบุณลักพาตัวมาพร้อมกับบุตรสาวที่ชื่อฉวางผกา สมบุณบังคับให้เธอยอมแต่งงานด้วย เพื่อความปลอดภัยของตัวเธอ ฉวางผกาและบุตรสาวอายุ 1 เดือนอีกคนหนึ่งที่อยู่ในท้อง เธอจึงยอมแต่งงานกับสมบุณ ต่อมาสมบุณได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นสุเชง เธอเปลี่ยนชื่อมาเป็นมาแพน ฉวางผกาเปลี่ยนชื่อมาเป็นริณา ส่วนบุตรสาวคนสุดท้ายที่ชื่อผกาธิกเปลี่ยนมาเป็นสุราวี

ละอองผกา พาคุหลาบและบุตรสาวทั้งสองคนไปพบกับสุธน หรือชื่อเดิมคือสมบุรณ์ ทั้งหมดจึงได้พบกันอีกครั้ง ส่วนสุภินนั้นถูกตำรวจจับได้ขณะที่พยายามหลบหนี ความจริงแล้วสุภินก็คือ ศิริ หัวหน้าใหญ่ ขบวนการค้ายาเสพติดที่ซุกใญ่อยู่เบื้องหลังนั่นเอง เขายุยงให้สมบุณลอบวางระเบิดรถยนต์ของพิภพ ด้วยความแค้นที่พิภพคอยขัดขวางงานของเขา และเข้าไปขึ้นใจกระวัน ภรรยาของพิภพ ก่อนที่จะสร้างหลักฐานเท็จว่า ครอบครัวของพิภพได้กู้เงินของเขามาเป็นจำนวนมาก เมื่อพิภพและภรรยาเสียชีวิต ทรัพย์สมบัติทั้งหมดจึงต้องตกเป็นของศิริด้วย

ตำรวจสอบสวนศิริอย่างหนักจนกระทั่งเขายอมสารภาพความจริง สุภินหรือศิริพร้อมกับพรรคพวกจึงต้องถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง นริธิเผยความในใจที่ตนมีต่อละอองผกา ซึ่งตอนนี้เธอพร้อมที่จะเปิดใจยอมรับใครสักคนเข้ามาเป็นคู่ชีวิตแล้ว เนื่องจากตามจับคนร้ายที่ฆ่าบิดามารดาของเธอมาลงโทษได้แล้ว

และทำให้สมาชิกในครอบครัวของสุธน ผู้ที่เป็นบิดาบุญธรรมของเธอให้ได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อผู้หญิงต้องปลอมตัว

“ละอองผกา” เป็นชื่อของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายเรื่องนี้ เธอสวยสมกับชื่อของเธอที่แปลว่า “เกสรดอกไม้” ปัล วัฒนานารีรักษ์ ได้สร้างให้ตัวละครตัวนี้ให้มีเสน่ห์น่าหลงใหล ไม่เพียงแต่ผู้ชายเท่านั้นที่ตกเป็นทาสของความงามอันแสนเย้ายวน แม้แต่ผู้หญิงด้วยกัน ครั้นเมื่อได้เห็นเธอ ก็ถึงกับจ้องมองอย่างไม่ละสายตา

“...ละอองผกามายืนอยู่ตรงหน้าหญิงเจ้าของร้านทอง หากแต่หญิงเจ้าของร้านทองกลับเบิกตาโพลง ทำหน้าตื่นตะลึง และจับจ้องมายังเธอ โดยลืมไปว่าจะต้องปฏิบัติกับเธออย่างเหมาะสม แต่ด้วยความงามของหญิงสาวละอองผกานั้นดึงดูดสายตาของเธอให้จ้องมองอย่างไม่ว่างตา”

(*บารงละอองผกา*, 2549: 66)

นอกจากรูปร่างหน้าตาจะสวยงาม จนสามารถสะกดผู้พบเห็นให้ตกอยู่ในภวังค์แล้ว ละอองผกายังมีคุณสมบัติที่น่าหลงใหลอีกประการหนึ่งคือ เธอมีกลิ่นกายหอม ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของผู้หญิง

“...ส่วนชายหนุ่ม หัวใจของเขาเต้นรัวแทบจะหลุดออกมานอกอก เมื่อดวงหน้าของเจ้าหล่อนโน้มเข้ามาใกล้กับจมูกของเขา...กลิ่นหอมรยรีนจากกายของหญิงสาวมากระทบจมูกของเขาทำให้อารมณ์ของเขาถึงกับกระเจิดกระเจิง”

(*บารงละอองผกา*, 2549: 110-111)

นอกจากนี้ละอองผกายัง “เก้ง กล้าหาญ ปราดเปรี้ยว” (*บารงละอองผกา*, 2549: 74) “พูดจาตรงไปตรงมา ไม่ค่อยอ้อมค้อม ดูเหมือนกับว่าเป็นคนเปิดเผย” (*บารงละอองผกา*, 2549: 45) และที่สำคัญคือ เธอเป็นคนรักความถูกต้อง ยุติธรรมอีกด้วย “เธอโกรธคนพาล ที่เป็นฆาตกรสังหารผู้มีพระคุณของเธอ... เธอเกลียดพวกปลิงสังคม (ขยะสังคม) ที่คอยสร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้มาตุภูมิ...” (*บารงละอองผกา*, 2549: 98)

ความน่าสนใจของตัวละครละอองผกา คือ “การปลอมตัว” ซึ่งเป็นอนุภาค (motif) ที่ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในงานวรรณกรรมประเภทสืบสวนสอบสวน หรือรหัสคดี การปลอมตัว (Disguise) คือ การทำให้

รูปลักษณะของตนเปลี่ยนไปจากเดิมจนทำให้บุคคลอื่นไม่สามารถจดจำได้ โดยใช้เสื้อผ้า หรืออุปกรณ์ต่างๆ เข้ามาช่วย เช่น ผมปลอม หนวดเครา ไฟ แว่นตา ฯลฯ การปลอมตัวของละอองผกานั้นมีทั้งปลอมตัวเป็นชาย (ปลอมไปเป็นอีกเพศสภาพหนึ่ง) และปลอมตัวจากหญิงงามผู้สูงศักดิ์ไปเป็นหญิงอัปลักษณ์ผู้ต่ำต้อย ทั้งนี้เพื่อให้พันธกิจการพิทักษ์ความยุติธรรมของเธอสำเร็จลุล่วง

ละอองผกาปลอมตัวเป็นผู้ชายชื่อ “ฉายา” (ชื่อนี้มีความหมายว่า “เงา” แม้แต่ชื่อยังแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่ตัวจริง) เพื่อที่เธอจะได้เข้าไปสืบคดีในสถานที่ที่โคจรในเวลาวิกาลได้อย่างปลอดภัย ไม่มีใครสงสัย และที่สำคัญ คือ เธอต้องการตีสนิทกับริณา หญิงสาวผู้เป็นเสมือนกุญแจดอกสำคัญที่จะช่วยคลี่คลายคดีฆาตกรรมปริศนา เพราะเธอตระหนักดีว่า “อันความจริงหญิงก็ม้วยลงด้วยชาย ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงดังนี้⁴⁴” ละอองผกาในร่างของฉายาหวังใช้ความเป็นสุภาพบุรุษทำให้ริณาทกหลุมรักและยอมเปิดเผยความลับสำคัญให้เธอได้ทราบ

นอกจากจะปลอมตัวเป็นฉายาแล้ว ละอองผกายังได้ปลอมตัวเป็นหญิงรับใช้ภายในบ้านของริณาที่ชื่อ “ภวง” อีกด้วย โดยเธอร่วมมือกับสุราวี น้องสาวของริณา เพื่อเข้าไปสืบคดีดังกล่าวจนทำให้เธอทราบว่า เจ้าแสบเซ่ง บิดาของริณาและสุราวีนั้นทำธุรกิจมืด และสุภิน ผู้เป็นสหายสนิทของเจ้าแสบเซ่งและเป็นผู้หมายของสุราวีนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีการฆาตกรรมบิดามารดาของเธอ

ความย้อนแย้งของนวนิยายเรื่องนี้ นอกเหนือจากที่ละอองผกาจะปลอมตัวเป็น “คนอื่น” แล้ว เธอยังได้ปลอมตัวเป็น “ตัวเอง” อีกด้วย คือ เธอได้ปลอมตัวเป็นนภลัย ธิดาของพิภพ นายตำรวจใหญ่ที่ถูกฆาตกรรมเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว เพื่อล่อให้ฆาตกรที่สังหารคนในครอบครัวของเธอปรากฏตัว (เหตุที่กล่าวว่า ละอองผกาปลอมเป็นตัวเอง เพราะเธอไม่ได้กลับไปเป็นนภลัยอย่างถาวร การที่เธอเปิดเผยว่า เธอคือนภลัยเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น นอกจากนี้บริบทต่างๆ ที่อยู่รอบตัวนภลัยล้วนเป็นการจัดฉากขึ้นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นริณาที่ปลอมตัวมาเป็นน้องสาวแท้ๆ ของนภลัย อาชีพขายทองคำที่เธอทำ ร้านขายทองที่เธอพักอาศัยอยู่ รวมทั้งพนักงานที่ทำงานอยู่ในร้าน ล้วนแล้วแต่เป็นของไม่จริงทั้งสิ้น)

เหตุผลของการปลอมตัวของละอองผกา เพราะทำให้เธอความปลอดภัย เมื่อต้องทำงานที่ต้องเสี่ยงภัยซึ่งไม่เหมาะกับผู้หญิง การปลอมตัวเป็นผู้ชายช่วยทำให้การทำงานง่ายขึ้น การปลอมตัวช่วยเบี่ยงเบนความสนใจจากเป้าหมาย ไม่ให้รู้ตัวว่ากำลังถูกติดตามความเคลื่อนไหว แต่บางครั้งการปลอมตัวช่วยเรียกสร้างความสนใจ ทำให้เข้าถึงเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

การปลอมตัวไม่ใช่เอกลักษณ์ที่ปรากฏเฉพาะในงานวรรณกรรมชื่อก้องโลกอย่างเชอร์ล็อก โฮมส์ (Sherlock Holmes) เท่านั้น หากแต่ในนวนิยายเขมรก็ปรากฏเอกลักษณ์การปลอมตัวด้วยเหมือนกัน อีกทั้งผู้ที่ปลอมตัวนั้นกลับเป็นผู้หญิงรูปร่างสะอิดสะเอ้งไม่ใช่ผู้ชายออกสามศอก จะเห็นได้ว่าสิ่งใดที่ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็สามารถทำได้และทำได้ดียิ่งด้วยเช่นกัน

⁴⁴ คำประพันธ์จากเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่

ภาพแทนของผู้หญิงในนวนิยายเขมรร่วมสมัยมีความหลากหลายมากกว่าในอดีต เช่น มีการนำเสนอภาพแทนของผู้หญิงที่อยู่ชายขอบ อาทิ โสเภณี ภรรยาน้อย ชนกลุ่มน้อย เป็นต้น สอดคล้องกับสภาพสังคมเขมรที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงก็มีมากขึ้นตามไปด้วย

ผู้หญิงสมัยใหม่มีสิทธิเสรีภาพในการใช้ชีวิตมากขึ้น สามารถเลือกคนรักได้ตามความพึงพอใจ จึงทำให้ไม่ค่อยปรากฏประเด็นปัญหาเรื่องการคลุมถุงชนในนวนิยายปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้หญิงสมัยใหม่ยังมีความรู้ความสามารถไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย สามารถประกอบอาชีพที่เคยเป็นพื้นที่ของผู้ชายได้โดยไม่ถูกกีดกัน (เช่น ทหาร ตำรวจ เป็นต้น) ต่างใจในอดีตที่ผู้หญิงไม่สามารถไปข้องแวะกับงานของผู้ชายได้ (ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายเขมรที่ไปข้องแวะกับงานของผู้ชายมักมีจุดจบที่ไม่ดีนัก เช่น “สราวี” ในนวนิยายเรื่อง “สิริเศวตฉัตร” หรือ “ชาตถา” ในนวนิยายเรื่อง “ตะวันลับในสมรภูมิ” เป็นต้น)

บทบาทของความเป็นมารดาในนวนิยายเขมรได้รับการเชิดชูขึ้น แตกต่างจากนวนิยายเขมรในอดีตที่เชิดชูบทบาทความเป็นภรรยา แนวคิดสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายหลายเรื่อง คือ มารดาที่ดีสามารถฟื้นฟูพลังให้แก่สังคมได้

บทที่ 7

บทสรุป

“สังคมเขมรเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตยจริงหรือ?” คำตอบคือ ในอดีตสังคมเขมรเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตย เพราะมีร่องรอยหลักฐานปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ประเพณีแต่งงานของชาวเขมรที่นำอนุภาคจากตำนานการเกิดชนชาติเขมรเรื่อง “พระทอง นางนาค” มาเป็นส่วนประกอบสร้างพิธีกรรม โดยที่เจ้าบ่าวจะต้องจับชายสไบของเจ้าสาวในคราวเข้าหอ ตรงกับเหตุการณ์ตอนที่พระทองจับชายสไบของนางนาคเดินทางลงไปยังนาคพิภพ ขณะจับชายสไบนั้นย่อมหยาความว่าผู้หญิงยืนอยู่ทางด้านหน้า ส่วนผู้ชายยืนอยู่ทางด้านหลัง อีกทั้งตำแหน่งที่ยืนนั้น ผู้ชายจะยืนอยู่ทางด้านซ้ายมือของผู้หญิง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับอำนาจแล้ว ด้านหน้าย่อมสำคัญกว่าด้านหลัง และด้านขวาย่อมสำคัญกว่าด้านซ้าย นั่นหมายถึง “ผู้หญิงเป็นผู้นำ ส่วนผู้ชายเป็นผู้ตาม”

นิทานพื้นบ้านเขมรเรื่องราชธานีพนมเปญ กล่าวถึงที่มาของภูมินามนี้ว่า วันหนึ่ง ยายเพ็ญได้พบต้นตะเคียนลอยตามน้ำมาจึงชักชวนชาวบ้านให้ช่วยกันลากต้นตะเคียนเข้ามายังฝั่งปรากฏว่า ภายในต้นตะเคียนนั้นมีโพรงอยู่ ซึ่งภายในโพรงนั้นมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ 4 องค์และเทวรูปอีก 1 องค์ ยายเพ็ญจึงชักชวนชาวบ้านให้ช่วยกันขนดินมาก่อเป็นภูเขาขนาดย่อมๆ และสร้างพระวิหารเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปนั้น จะเห็นได้ว่ายายเพ็ญต้องมีอำนาจมากพอสมควรจึงจะสามารถระดมสรรพกำลังทั้งแรงงานคนและทุนทรัพย์เพื่อก่อสร้างสถานที่สำคัญอันเป็นสัญลักษณ์และนามของราชธานีได้ นี่คือนิทานพื้นบ้านของผู้นำที่ปรากฏอยู่ทั้งในนิทานพื้นบ้าน

ส่วนสังคมเขมรในปัจจุบันรับเอาแนวคิดแบบปิตาธิปไตยมาอย่างเต็มรูป เห็นได้จากภาพแทนของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายเขมรตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ผู้หญิงถูกจัดวางไว้ในตำแหน่งที่ต้องเป็น “บุตรสาวที่ดี” เคารพเชื่อฟังบิดามารดา เป็น “ภรรยาที่ดี” คอยดูแลปรนนิบัติ และซื่อสัตย์ต่อสามี เป็นต้น และเป็น “มารดาที่ดี” คือ ต้องคอยดูแลและอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ของภรรยาที่ดีนั้นถือว่ามีความสำคัญมากที่สุด เพราะถ้าผู้หญิงคนใดไม่สามารถทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดีได้แล้ว เธอก็ไม่สามารถที่จะเป็นมารดาที่ดีได้ นี่เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากสุภาพชนของเขมรในอดีต ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ฝ่ายปิตาธิปไตยใช้ในการควบคุมผู้หญิงให้อยู่ภายใน “กรอบ” อันเข้มงวดที่ตนได้สร้างขึ้น

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส พบว่า ผู้หญิงเกิดมาเพื่อเป็นสมบัติของผู้ชายตามแนวคิดแบบปิตาธิปไตย สังคมเขมรให้คุณค่าในเรื่องของ “สตรีศรีลักษณ์” มาเป็นอันดับแรก หมายความว่า ผู้หญิงในสมัยนั้นจะต้องถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย และมีความสามารถในด้านวิชางานบ้านงานเรือน พร้อมทั้งจะเป็นภรรยาที่ดีในอนาคต

นอกจากนี้ในสมัยนั้นยังให้ความสำคัญกับ “พรหมจารี” อีกด้วย ความบริสุทธิ์ทางเพศถือเป็นมาตรฐานที่ใช้กำหนด “คุณค่า” ของผู้หญิง ถ้าผู้หญิงคนใดรูปสวย รวยทรัพย์ และเป็นสาวบริสุทธิ์ คุณค่า

ในตัวของเธอก็จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าทวีคูณ ในทางกลับกันถึงแม้ว่าผู้หญิงคนนั้นจะมีรูปสวย รวยทรัพย์ แต่ถ้าไม่ใช่สาวบริสุทธิ์ คุณค่าที่มีอยู่ก็จะลดลงไปในทันที

ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเก่งงานนอกบ้าน เพราะงานสำคัญของผู้หญิงคืองานในเหย้าเรือน ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง และไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย เพราะหน้าที่ผู้นำครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่สำคัญคือเป็นเครื่องประดับบารมีของผู้ชายเท่านั้น

บทบาทหน้าที่ “ความเป็นบุตรสาวที่ดี” สำคัญกว่าบทบาทหน้าที่ “ความเป็นมารดาที่ดี” เห็นได้จากการที่ตัวละครยอมถูกคลุมถุงชน แต่งงานกับผู้ชายที่ตนไม่ได้รักตามคำสั่งของบุพการี เพราะไม่อยากจะได้อีกว่าเป็นคนอกตัญญู หรือเป็นลูกทรพี แสดงว่าหน้าที่ความเป็นบุตรสาวที่ดียังเป็นหน้าที่ที่สำคัญอยู่ถึงแม้ว่าในตัวบทจะไม่ได้เห็นด้วยกับประเพณีดังกล่าวก็ตาม ส่วนหน้าที่ความเป็นมารดาที่ดีนั้นกลับถูกมองข้าม เห็นได้จากการที่ตัวละครหลายตัวตรอมใจตายเมื่อทราบข่าวว่าสามีของเธอไปมีภรรยาใหม่ เธอได้ทิ้งให้บุตรที่เกิดมานั้นต้องเป็นกำพร้า แทนที่จะลุกขึ้นเริ่มต้นชีวิตใหม่ในฐานะมารดาเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้ทารกผู้บริสุทธิ์นั้นเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสเป็นผู้หญิงที่ยังคงถูกครอบงำด้วยแนวคิดที่ปรากฏใน “จบบัสนี” จนกระทั่งถึงสมัยสังคมราษฎรนิยม ซึ่งถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่แนวคิดแบบอนุรักษนิยมได้เกิดการปะทะประสานกับแนวคิดสตรีนิยมตะวันตกขึ้น

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสังคมราษฎรนิยม (พ.ศ.2498-2513) พบว่า ผู้หญิงจำเป็นต้องสวย เพราะความสวยเป็นคุณค่าสำคัญของผู้หญิง โดยเฉพาะ “ผม” และ “ผิวพรรณ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง ที่ต้องได้รับการดูแล และความสวยของผู้หญิงมีไว้เพื่อผู้ชาย ผู้ที่จะมาเป็นสามีในอนาคตเท่านั้น

ผู้หญิงที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์เขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยเมืองพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 14-20) เช่น พระนางอินทเทวี พระนางชัยเทวี ได้ถูกหยิบยกมาเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้หญิงเขมรในสมัยสังคมราษฎรนิยม สาเหตุที่ต้องใช้ผู้หญิงในสมัยเมืองพระนครมาเป็นแรงบันดาลใจ เนื่องจากในสมัยเมืองพระนครนั้นอาณาจักรเขมรรุ่งเรืองสูงสุด สมัยสังคมราษฎรนิยมนั้นเป็น “สมัยสร้างชาติใหม่” ภายหลังได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า เพราะเหตุใดภาพแทนของผู้หญิงในสมัยนั้นจึงวนกลับไปหาสมัยเมืองพระนคร

ผู้หญิงที่ดีที่สังคมเขมรในสมัยสังคมราษฎรนิยมคาดหวังยังคงต้องทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดีเช่นเดิม ลักษณะดังกล่าวไม่ต่างจากผู้หญิงเขมรในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส แต่คุณสมบัติที่เพิ่มเข้ามา คือนอกจากเธอจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี และมีความสามารถในเรื่องงานในบ้านเรือนแล้ว เธอจะต้องมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เพราะนอกจากจะเป็นเพื่อนคู่คิด ช่วยแบ่งเบาภาระของสามีแล้ว เธอยังต้องช่วยเจ็ดหน้าชูตาสามีอีกด้วย

ผู้หญิงเขมรในสมัยดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมเรื่องของความเฉลียวฉลาด และมีสติปัญญา เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่แนวคิดสตรีนิยมจากดินแดนตะวันตกได้แพร่กระจายเข้ามายังดินแดนตะวันออกรวมทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ทำให้เกิดกระแสตื่นตัวในเรื่อง “ผู้หญิงเก่ง” ขึ้น ผู้หญิงในสมัยนี้สามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้เช่นเดียวกับผู้ชาย และสามารถประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้หญิง

ถนัด เช่น อาชีพช่างเสริมสวย ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น จะสังเกตเห็นว่า ผู้หญิงจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเฉพาะอาชีพที่เป็นพื้นที่ของผู้หญิงเท่านั้น ส่วนอาชีพที่เป็นพื้นที่ของผู้ชาย เช่น ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ผู้หญิงยังคงไม่มีสิทธิ์เข้าไปมีบทบาท หรือความสำคัญเช่นเดิม

ในสมัยสังคมราชวรมัน คุณค่า “ความเป็นมารดา” ได้รับการเชิดชูให้มีความสำคัญทัดเทียมกับคุณค่า “ความเป็นภรรยา” และเหนือกว่าคุณค่า “การเป็นบุตร” ผู้หญิงในสมัยนี้ต้องอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี และเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ซึ่งทำได้โดยการให้บุตรได้รับการศึกษาที่ดี แม้ว่าบุตรจะไม่มีบิดาคอยเลี้ยงดู มารดาที่ดีก็ต้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ของทั้งมารดาและบิดาได้ ไม่ใช่ตรอมใจตายทิ้งให้บุตรต้องเป็นกำพร้า เพียงเพราะคิดว่า ถ้าไม่สามารถเป็นภรรยาที่ดีได้ก็ไม่สามารถเป็นมารดาที่ดีได้เหมือนภาพแทนที่ปรากฏในนวนิยายเขมรสมัยอาณาจักรขอมฝรั่งเศส

แม้ว่าในสมัยนี้จะเชิดชูคุณค่าความเป็นมารดา แต่ทว่าแนวคิดเรื่อง “มารดาเลี้ยงเดี่ยว” (single mom) ยังคงไม่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในสังคมเขมร ทำให้ภรรยาจำต้องยอมให้อภัยสามี แม้ว่าสามีคนนั้นจะขาดความรับผิดชอบ เคยทิ้งตนและบุตรไป แต่เมื่อเขาสำนึกผิดและกลับมาขอคืนดี ภรรยาจำต้องให้อภัย ยอมคืนดีด้วยสถานเดียว เพื่อให้บุตรนั้นได้มีบิดาเหมือนเช่นเด็กคนอื่นๆ นี่คือหลุมพรางที่สังคมแบบปิตาธิปไตยได้วางไว้เพื่อหลอกล่อผู้หญิงให้หลงติดกับดัก เพราะแท้จริงแล้วการเป็นผู้หญิงเก่ง สามารถหาเงินเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ โดยไม่พึ่งพาทบหาของความเป็นมารดา ซึ่งผูกไว้กับอุดมการณ์เหย้าเรือนนั้นถือเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้หญิงใช่หรือไม่ ? และการที่ผู้หญิงต้องให้อภัย ยอมคืนดีกับสามีที่เลวอย่างไม่มีเงื่อนไข กดทับให้ผู้หญิงที่ดีต้องเป็นภรรยาที่ดีและมารดาที่ดีจึงจะเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณเขมร (พ.ศ.2513-2518) พบว่า ผู้หญิงยังคงต้องเพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ เช่น มีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม มีเสียงที่ไพเราะ เพื่อดึงดูดและมัดใจชาย ผู้ชายจะพิจารณาบุคลิกเป็นสิ่งที่แรกก่อนที่จะพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ เช่น กิริยามารยาท ฐานะ การศึกษา

ในยุคนี้ หน้าที่ของความเป็นมารดาเริ่มที่จะมีความสำคัญเหนือกว่าหน้าที่ของความเป็นภรรยาอย่างชัดเจน ภรรยาไม่จำเป็นต้องทนอยู่กับสามีที่ไม่มีความรับผิดชอบอีกต่อไป ยอมรับการหย่าร้างว่าเป็นเรื่องปกติสำหรับชีวิตคู่ การตัดสินใจยุติบทบาทหน้าที่ของความเป็นภรรยาจึงไม่ใช่สิ่งที่ผิดปกติ ขอเพียงแค่ผู้หญิงไม่ละทิ้งบทบาทหน้าที่ของความเป็นมารดา ตั้งใจเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตเป็นคนดี เพราะบุตรที่มีมารดาคอยเลี้ยงดู แม้จะปราศจากบิดาก็ย่อมเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพได้ ในทางตรงกันข้ามเด็กที่เติบโตขึ้นมาโดยปราศจากมารดา ย่อมเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ความเป็นบุตรที่ดีก็ต้องชัดเจนด้วย ผู้หญิงควรเคารพเชื่อฟังบิดามารดา ไม่ควรดื้อน ตัดสินใจด้วยตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคู่ครอง ควรให้ผู้ใหญ่ช่วยตัดสินใจ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องมาเสียใจในภายหลัง

ในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ.2518-2522) ถือเป็นยุคมืด (Dark Age) ในประวัติศาสตร์เขมร เนื่องจากนโยบาย “กัมพูชาศักราชที่ 0” ได้ทำลายระบบและกลไกต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมจนพังพินาศ ในสมัยนี้จึงไม่มีโรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ ไม่เพียงแต่หนังสือที่ถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างหนึ่งใน

สังคมสมัยนั้น บรรดานักเขียนยังถูกสังหารเป็นจำนวนมากอีกด้วย ภาพของผู้หญิงในฉากหลังทางสังคมที่โหดเหี้ยมจึงปรากฏให้เห็นในงานนวนิยายที่เขียนขึ้นหลังปี พ.ศ.2522 และโดยมากเป็นนวนิยายประเภทวรรณกรรมประจักษ์พยาน (Testimonial Literature)

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (พ.ศ.2522-2536) พบว่า ผู้หญิงเขมร

ในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ.2518-2522) เป็นชีวิตที่น่าสงสาร ถูกบังคับให้ต้องทำงานหนักตั้งแต่เช้าจรดเย็น ได้รับประทานอาหารเพียงเล็กน้อย ไม่ได้รับบริการทางการแพทย์ที่ดีเมื่อเจ็บป่วย ขาดสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิต เช่น สิทธิในด้านการเลือกคู่ครอง ซึ่งเลวร้ายกว่าการคลุมถุงชนในอดีตหลายร้อยหลายพันเท่า เนื่องจากในอดีตการคลุมถุงชนนั้น บุพการีเป็นผู้จัดการให้แก่บุตรหลาน ด้วยเหตุนี้คู่ครองที่ผู้หญิงหาให้จึงมีคุณสมบัติที่พอจะทำใจยอมรับได้ แม้ว่าจะไม่ได้เริ่มต้นด้วยความรักก็ตาม เช่น มีฐานะดี มีการศึกษาสูง เป็นต้น ขณะที่คู่ครองที่เขมรแดงหาให้นั้น เป็นพลทหารของฝ่ายเขมรแดง บางคนทุพพลภาพพิการแขนด้วน ขาดฟัน ตาบอด เป็นต้น ผู้หญิงก็ต้องยอมแต่งงานด้วย ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพราะกลัวว่าเขมรแดงจะนำไปสังหาร

ผู้หญิงในสมัยกัมพูชาประชาธิปไตยถูกบังคับให้ต้องปฏิเสธเรื่องความสวยงาม พวกเธอถูกบังคับให้ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำสนิทเท่านั้น ต้องไว้ผมสั้น ไม่มีสิทธิ์ย้อมสีผมหรือจัดแต่งผมให้เป็นรูปทรงต่างๆ ไม่มีสิทธิ์ที่จะแต่งหน้า ทาปาก ทาเล็บ เหมือนเช่นผู้หญิงในอดีต การที่ผู้หญิงไม่ได้รับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ ไม่ได้ตกแต่งร่างกายให้สวยงาม ทำให้ผู้หญิงดูมีอายุเกินวัย ไม่ชวนมอง ซึ่งถือเป็นการทำร้ายจิตใจของผู้หญิง ซึ่งโดยธรรมชาติเป็นเพศที่รักสวยรักงามอย่างรุนแรง

หลังจากที่เวียดนามได้ยกกองทัพมาช่วยขับไล่เขมรแดงออกไปจากกรุงพนมเปญเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2522 แล้ว ผู้หญิงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นผู้ช่วยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม เช่น หลายคนได้ใช้ดนตรีและนาฏศิลป์ช่วยสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นได้รู้สึกผ่อนคลาย เป็นการเรียกขวัญและกำลังใจของพี่น้องชาวเขมรให้กลับคืนมาภายหลังจากที่ต้องเผชิญกับฝันร้ายร่วมกันในสมัยที่เขมรแดงเรืองอำนาจ

ผู้หญิงในสมัยสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (พ.ศ.2522-2536) มีอิสระในการใช้ชีวิตมากขึ้น นวนิยายเขมรสมัยนี้ต่อต้านการคลุมถุงชนอย่างเปิดเผย โดยชี้ให้เห็นว่า บ่อยครั้งที่การตัดสินใจของบุพการี ผู้ที่อาบน้ำร้อนมาก่อนนั้นผิดพลาด คนที่ผู้หญิงเลือกให้นั้นไม่ได้ดีเสมอไป

ผู้หญิงในนวนิยายเขมรตั้งแต่ พ.ศ.2536-ปัจจุบัน พบว่า ผู้หญิงในยุคนี้มีสิทธิเสรีภาพที่จะคิด พูด ทำมากขึ้น ผู้หญิงมีความสามารถที่จะทำงานได้หลากหลายไม่ต่างจากผู้ชาย เช่น ตำรวจหญิง เป็นต้น ซึ่งไม่พบลักษณะดังกล่าวในนวนิยายที่เขียนขึ้นมาก่อนหน้านั้นเลย

“ความเป็นมารดา” ได้รับการเชิดชูให้ที่คุณค่าเหนือกว่าความเป็นภรรยาและบุตร ผู้หญิงสมัยนี้ล้วนเป็นผู้หญิงเก่ง เธอสามารถเลี้ยงดูบุตรได้โดยไม่จำเป็นต้องมีสามี เรือนใดที่มีแต่มารดา แม้ปราศจากบิดา แต่ทว่ามารดานั้นสามารถเป็นได้ทั้งบิดาและมารดาให้แก่บุตรธิดาได้ ในทางตรงกันข้าม เรือนใดที่ปราศจาก

มารดา แม้จะมีบิดา ทว่าบิดาไม่สามารถเป็นอะไรให้แก่บุตรธิดาได้เลย สอดคล้องกับสำนวนเขมรที่กล่าวว่า “สู้ให้บิดาตาย ดีกว่าให้มารดาตาย สู้ให้เรือล่มกลางแม่น้ำ ดีกว่าให้ไฟไหม้บ้าน”

แม้ว่าประเด็นปัญหาเรื่อง “การคลุมถุงชน” แทบจะหมดไปจากนวนิยายเขมรปัจจุบัน ทว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในปัจจุบันกลับมีหลากหลายมากกว่าสมัยก่อน จากที่ปรากฏในนวนิยายเขมรจะเห็นได้ว่า มีการหยิบยกเรื่องราวของผู้หญิงที่เป็นชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงที่เป็นอนุภรรยา หรือผู้หญิงที่เป็นโสเภณี ขึ้นมานำเสนอ เพื่อท้วงถามความเป็นธรรมจากสังคมที่อาศัย “ความเป็นอื่น” (the otherness) ทำให้พวกเธอกลายเป็นคนชายขอบ ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม

ผู้หญิงชาวป่าอยู่ในสถานภาพที่ด้อยต่ำกว่าผู้หญิงชาวเมือง ถึงแม้ว่าเธอจะมีคุณสมบัติพิเศษเหนือกว่า เช่น รูปร่าง เกลียวฉลาด มีความสามารถในการศิลปะการต่อสู้ เป็นต้น แต่ถ้าหากเธอไม่ได้รับการขัดเกลาด้วยวิถีของสังคมเมือง เธอก็มักจะถูกผู้ชายปฏิเสธ หรือไม่ก็มองพวกเธอว่าเป็นเสมือน “ของเล่น” ไป ทั้งๆ ที่มนุษย์ไม่อาจเลือกได้ว่าจะเกิดเป็นใคร สถานะใด การเกิดเป็นผู้หญิงนั้นถือว่ายากลำบากแล้ว มีหน้าซำยังเกิดมาเป็นชาวป่าชาวเขาอีก นี่คือการยากลำบากยิ่งกว่า และยิ่งลำบากมากขึ้นไปอีกเมื่อผู้หญิงชาวป่าต้องเข้ามาอาศัยอยู่ในสังคมเมือง

ผู้หญิงที่เป็นอนุภรรยา มักถูกดูถูกว่าไร้ศักดิ์ศรี เป็นคนที่น่ารังเกียจเหยียดหยามที่ยอมกินน้ำใต้ศอก เป็นมือที่สามที่มาทำลายครอบครัวของคนอื่นให้พินาศ ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงแล้ว พวกเธออาจไม่ได้ต้องการเป็นอนุภรรยาก็ได้ แต่เพราะรู้ไม่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของผู้ชาย หลงน้ำคำ น้ำเงินที่ผู้ชายเอามาหลอกล่อ ทำให้เธอต้องยอมตกเป็นอนุภรรยาแบบตกกระไดพลอยโจน ถ้าผู้หญิงเหล่านี้จะผิด ผู้ชายก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะตบมือข้างเดียวคงไม่ดัง

ผู้หญิงที่เป็นโสเภณียิ่งน่าสงสารมากที่สุด หลายคนต้องยอมมาประกอบอาชีพเป็นโสเภณี เพราะความจำเป็นบีบบังคับ เช่น เรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ หรืออาจเป็นเพราะถูกหลอกหลวงมา ปัญหาเหล่านี้ยังเป็นปัญหาที่ยังรอการแก้ไข โดยเฉพาะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ชายด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า สังคมเขมรในปัจจุบันเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย ที่ผู้หญิงยังคงถูกตีกรอบและจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ไม่让她สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ ผู้หญิงจำเป็นต้องทำตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้เพื่อแลกกับการยอมรับจากสังคม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, 2549.

กุสุมา รัชชมนั, เสาวณิต จุลวงศ์ และสายวรุณ น้อยนิมิต. ศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย.

กรุงเทพฯ: แม่คำผาง, 2550.

ไกล่รุ่ง อามระดิษ. “น้ำทะเลสาบ: นวนิยายเขมรเล่มแรก?.” ใน วารสารภาษาและวรรณคดีไทย 15,

(ธันวาคม 2541): หน้า 128-137.

เขียน ธีระวิทย์ และ สุนัย ผาสุก. กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมืองและ
การต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

งวน ญิล ผู้แต่ง, ภูมิจิต เรืองเดช ผู้แปล. จิตวิญญาณมารดาธิปไตยในสังคมเขมร. บุรีรัมย์: โรงพิมพ์วินัย,
2548.

จินตนา สร้อยสาย. “การเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ชนชาติมอญ.” ใน โคลนไม่ติดล้อ คนไม่ติด

กรอบ. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545. หน้า 370-409.

เฉลิม ยงบุญเกิด. บันทึกว่าด้วยชนบธรรมเนียมประเพณีของเงินละ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน,
2543.

ชลิดา ส่งสัมพันธ์. ภาษาเพศ: อำนาจ เรื่องทางเพศ กับพหุนิยมทางจริยศาสตร์. เชียงใหม่: วนิตการ
พิมพ์, 2547.

โซเฟีย โปคา และรีเบกกา ไรท์, ผู้เขียน. ไชยันต์ ไชยพร, ผู้แปล. INTRODUCING หลัง-สตรีนิยม.

กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาสน์ สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2548.

ธีรภัท ชัยพิพัฒน์. สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์
ก๊อปปี, 2551.

ธีรยุทธ บุญมี. ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2546.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษา

วาทกรรมในภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ประยูร ทรงศิลป์. **วรรณกรรมคำสอนเขมร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2553.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. **สตรีในคัมภีร์ตะวันออก**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ไมเคิล ลีเฟอร์ ผู้แต่ง, จุฬารักษ์ ผู้แปล. **พจนานุกรมการเมืองสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ยศ สันตสมบัติ. **แม่หญิงสี่ชายตัว ชุมชนและการค้าประเวณีในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2535.

วัชรินทร์ ยงศิริ. **กัมพูชา วัฒนธรรมที่เปลี่ยนผัน**. กรุงเทพฯ: ศรีบุรณคอมพิวเตอร์การพิมพ์, 2548.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. **สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.

สงบ บุญลอย. **วรรณกรรมเขมร**. กรุงเทพฯ: พระรามศรีเอช, 2558.

เสนาะ เจริญพร. **ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2548.

อารียา หุตินทะ. “จากวิถีชีวิตสู่สถาปัตยกรรม 60 ปีแห่งการเดินทางของผู้หญิงเขมร.” ใน **ภาษาและวรรณกรรมสาร: ภาษาและวรรณกรรมไม่เคยตาย**. จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ บรรณาธิการ. หน้า 158-196. กรุงเทพฯ: เซทไฟร์ พรินต์, 2546.

อุบล เทศทอง. “อิทธิพลของสุภาชิตสอนหญิงไทยในสุภาชิตฉบับสตรีเขมร.” **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร** 23, 1 (มิถุนายน-พฤศจิกายน 2543): หน้า 156-174.

อุไรศรี วรสระริน, ชลดา เรื่องรักซ์ลิขิต, อรพรรณ บุญยฤทธิ์ และคณะ. **กุหลาบไฟลิน**. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, 2540.

วิทยานิพนธ์

ณัฐชญา อัครยรรยง. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง “วาสนานางมารีณา”**. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.

สกลสุภา ทองน้อย. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเขมรแนวประวัติศาสตร์ของ “ป๊ว ไฉเลี้ยง” (Beew**

Chayleing). វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ, 2548.

អង្គការ ក្រុមការងារ. ការសិក្សាអំពីវិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ “ស្រីម្តាយ”. សារបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ, 2548.

ឧបត ពេជ្រ. ភាសាខ្មែរ: វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ និងភាសាខ្មែរ. វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ វិទ្យាបណ្ណប្រតិបត្តិការ, 2548.

ភាសាបរទេស

Abercrombie N., Hill S. and Turner S. B. **The Penguin Dictionary of Sociology**. Fifth edition. London: Penguin Books, 2006.

Headley K. R., Jr. **Cambodian-English Dictionary Volume 1**. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1977.

Young E. James. **Writing and rewriting the Holocaust**. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1988.

Langer, L. Lawrence. **The Holocaust and the Literary Imagination**. New Heaven and London: Yale University Press, 1975.

Nora Levin. “The Relationship of Genocide to Holocaust Studies”. in **Holocaust Literature : A Handbook of Critical, Historical, and Literary Writings**. ed. Sauls S. Friedman. London: Greenwood Press, 1993.

គា ណែន. **ក្នុងអំឡុងពេល**. បោះពុម្ពលើកទី 2. n.p., 2544.

គង ប្រាសាទ. **ប្រាសាទប្រាសាទ**. ភ្នំពេញ: អង្គការប្រាសាទ, 2543.

ឃី ហួត ឌី. **ប្រាសាទប្រាសាទប្រាសាទ**. ភ្នំពេញ: អង្គការ, 2545.

ច្បាប់ស្តីពី. ភ្នំពេញ : អង្គការសហប្រតិបត្តិការ, 2538.

ឌ-គាម. **ប្រាសាទប្រាសាទ**. n.p., 2509.

នូ ហាច. **ប្រាសាទប្រាសាទ**. ភ្នំពេញ: អង្គការ, 2546.

ប៉ាស់ បណ្ណប្រតិបត្តិការ. **ប្រាសាទប្រាសាទ**. n.p., 2549.

ប៉ែន ចន្ទធីតា. **ព្យាបាលក្រហម**. បោះពុម្ពលើកទី 2. ភ្នំពេញ: អង្គរ, 2545.

ប្រាជ្ញ ចិត្ត, ខ្ញុំ ជាតិ, អំពី ស្នេហា និង អំពី ស្នេហា. **១០០ រឿងដែលគ្រូយល់ពីប្រទេសកម្ពុជា**.

ភ្នំពេញ: ជាតិ, 2558.

ម៉ៅ សំណាង. **ក្រមប្រែប្រួល**. ភ្នំពេញ: បណ្ណាសាស្ត្រ, 2552.

រ៉េម គីន. **ស្នេហា**. ភ្នំពេញ: អង្គរ, 2545.

ស៊ី ឆាយកេង. **សិល្បៈកម្ពុជា**. n.p., 2549.

សោម សុផាណី. **វិភាគទានក្នុងការសិក្សាអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ**. ភ្នំពេញ: ម៉ែឈាម, 2559.

ហាត់ សែហុត. **កុំប្រើប្រាស់អ្នកណាមក!**. បោះពុម្ពលើកទី 2. n.p., 2548.

_____. **តើ! បទពុទ្ធសាសនា**. បោះពុម្ពលើកទី 2. n.p., 2548.

ហាត់ ប៉ាន់ដាណ. **អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ឆ្នាំ 1970-1975**. ភ្នំពេញ: អង្គរ, 2548.

ហ៊ុន សុខុម. **សង្គមកម្ពុជា**. បោះពុម្ពលើកទី 2. ភ្នំពេញ: អង្គរ, 2552.

ឡិត រ៉ាដា. **ជាតិ**. ភ្នំពេញ: បណ្ណាសាស្ត្រ, 2554.

អៀង ពិសិ. **ក្រមប្រែប្រួលក្នុងការសិក្សាអក្សរសិល្ប៍ ចាប់ពីសម័យមុនគ្រឹះស្ថានកម្ពុជា រហូតដល់សម័យបច្ចុប្បន្ន**. ភ្នំពេញ:

ម៉ែ ណែន, 2556.

អ៊ុំ សុផាណី. **ក្រមប្រែប្រួលក្នុងការសិក្សាអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ**. បោះពុម្ពលើកទី 2. ភ្នំពេញ: ម៉ែឈាម, 2552.

គន្ធី ធីតាសាម៉ែ. **អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ន**. ភ្នំពេញ: សុខភាព, 2550.

ภาคผนวก

เกณฑ์การถ่ายถอดพยัญชนะและสระภาษาเขมรมาเป็นภาษาไทย

เกณฑ์การถ่ายถอดตัวอักษรภาษาเขมรมาเป็นภาษาไทยที่ใช้ในหนังสือ “ผู้หญิงในนวนิยายเขมร” ผู้เขียนดัดแปลงมาจากหลักการของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรสระริน จากหนังสือ “ประชุมอรรถาธิบายเขมร รวมบทความวิชาการของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรสระริน ดังนี้

พยัญชนะในภาษาเขมร

อักษรมูล		อักษรเขรียง		อักษรไทย
ตัวเต็ม	ตัวเขิง	ตัวเต็ม	ตัวเขิง	
ក	ក	ក	ក	ก
ខ	ខ	ខ	ខ	ข
គ	គ	គ	គ	ค
ឃ	ឃ	ឃ	ឃ	ฌ
ង	ង	ង	ង	ง
ច	ច	ច	ច	จ
ឆ	ឆ	ឆ	ឆ	ฉ
ជ	ជ	ជ	ជ	ช
ឈ	ឈ	ឈ	ឈ	ฌ
ញ	ញ	ញ	ញ	ญ
ដ	ដ	ដ	ដ	ฎ ฏ
ប	ប	ប	ប	ฐ
ត	ត	ត	ត	ท
ល	ល	ល	ល	ฒ
ណ	ណ	ណ	ណ	ณ
ត	ត	ត	ត	ด

อักษรมูล		อักษรเขรียง		อักษรไทย
ตัวเต็ม	ตัวเขิง	ตัวเต็ม	ตัวเขิง	
อ	๑	อ	๑	อ
ก	๒	ก	๒	ก
ข	๓	ข	๓	ข
ฅ	๔	ฅ	๔	ฅ
ด	๕	ด	๕	ด
บ	๖	บ	๖	บ
ง	๗	ง	๗	ง
จ	๘	จ	๘	จ
ช	๙	ช	๙	ช
ซ	๑๐	ซ	๑๐	ซ
ญ	๑๑	ญ	๑๑	ญ
ร	๑๒	ร	๑๒	ร
ล	๑๓	ล	๑๓	ล
ว	๑๔	ว	๑๔	ว
ส	๑๕	ส	๑๕	ส
ห	๑๖	ห	๑๖	ห
ฬ	๑๗	ฬ	๑๗	ฬ
อ	๑๘	อ	๑๘	อ

สระในภาษาเขมร

สระลอย	สระจม	สระลอย	สระจม	ภาษาไทย
អ		អ		-
	ៈ		ៈ	อะ
អា	័	អា	័	อา
វា	៑	វា	៑	อิ
ឃ្លា	្	ឃ្លា	្	อี
	៓		៓	อึ
	។		។	อื
ឃ	៕	ឃ	៕	อุ
ឃ្ល	៖	ឃ្ល	៖	อู
	ៗ		ៗ	อัว
	៘		៘	เอะ
ង	៙	ង	៙	เอ
	៚		៚	แอ
	៛		៛	เออ
	ៜ		ៜ	เอาะ
	៝		៝	เอีย
	៞		៞	เอื่อ
ឃ	៟	ឃ	៟	โอ
	០		០	อำ
ឃ	១	ឃ	១	ไอ

สระในภาษาเขมร

สระลอย	สระจม	สระลอย	สระจม	ภาษาไทย
ឆ្លី	េ-វ៉	ឆ្លី	េ-វ៉	เอา
	◌ ◌		◌ ◌	อุม
	◌ ◌		◌ ◌	ม
	ឃ្ល		ឃ្ល	ฤ
	ឃ្ល		ឃ្ល	ฤ
	ឡ		ឡ	ฦ
	ឡ		ឡ	ฦ

- เครื่องหมายมุสิกหนต์ (") ที่ปรากฏบนพยัญชนะ ง ญ น ม ย ร ล และ ว และ เครื่องหมายตรีศัพท์ (^) ที่ปรากฏบนพยัญชนะ ส ห และ อ จะไม่ใส่ไว้ เช่น ឆ្លីអ្នក เป็น อูร์ เป็นต้น ส่วน ឆ្លី ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเป็นตัวอักษร ป แทน เช่น ឆ្លីអ្នក – ปากไก เป็นต้น

- เครื่องหมายกำกับเสียงอ่านอื่นๆ ผู้เขียนจะละไว้

- พยัญชนะที่เป็นพยัญชนะควบจะเขียนถ่ายทอดตามระบบที่ใช้ในพจนานุกรมเขมร-ไทย ของคุณ บรรจบ พันธุเมธา โดยผู้เขียนจะใส่เครื่องหมายพินทุกำกับไว้ได้พยัญชนะตัวที่ 1 เช่น ក្រហម-กรหม เป็นต้น ในกรณีที่พยัญชนะควบนั้นเป็นพยัญชนะตัวสะกด และพยัญชนะตัวตาม ผู้เขียนจะใส่เครื่องหมายพินทุกำกับไว้ได้พยัญชนะตัวสะกด เช่น ក្រហម-กณฎาล ឆ្លី-มิตต เป็นต้น

- ตัวอักษร บ เมื่อปรากฏเป็นพยัญชนะต้น และมีพยัญชนะ ร หรือ ล เป็นพยัญชนะควบกล้ำ ผู้วิจัยจะถ่ายทอดเป็นตัวอักษร บ เป็น ป แทน เช่น ឆ្លីអ្នក-แปลก เป็นต้น

ประวัติผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาภาษาไทย จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2543) ระดับปริญญาโท สาขาเคมีศึกษาจากมหาวิทยาลัย ศิลปากร (2548) และระดับปริญญาเอก สาขาภาษาเคมี (2553) จากสถาบันเดียวกัน และเคยได้รับทุน SEASREP จากมูลนิธิโตโยต้าให้ไปศึกษาภาษาเคมีที่ราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นระยะเวลา 1 ปี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรม ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีความเชี่ยวชาญพิเศษในด้านวรรณคดี เคมี ดังจะเห็นได้จากบทความวิชาการและงานวิจัยที่เผยแพร่ในวารสารวิชาการต่างๆ นอกจากงานประจำที่ทำอยู่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรมยังให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานภายนอก เช่น เป็นล่ามภาษาเคมีให้ทางจังหวัดอุบลราชธานี เป็นวิทยากรอบรมภาษาเคมีให้แก่หน่วยงานราชการต่างๆ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) โรงพยาบาลสุรินทร์ เป็นต้น

ปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรมยังคงทำงานวิชาการที่ตนรักอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านเคมีศึกษาให้พัฒนาไปพลุลย์ และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาคมมากที่สุด